

דמרא סקורה

מסכת

סוכה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות
טל" – 0526071122
דוא"ל vinetd@neto.net.il
דניאל ברק ווינט

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות ל"מרכז ישיבות בני עקיבא" ולעמותת "וכל בנייך לימודי ה".

ניתן לצלם או להוריד את המהדורה מאתר גמראנט www.gmaranet.org.il
ולהדפיסה ללא מטרות רווח,

סיון תש"ע

גמרא סדורה

"ריש לקיש אמר: אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל - בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר: "והוא לא פנים קלקל" (קהלת י, ג). מאי תקנתיה? - ירבה בישיבה, שנאמר: "וחילים יגבר, ויתרון הכשיר חכמה" - כל שכן אם משנתו סדורה לו מעיקרא. כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ועייל לקמיה דרבי יוחנן, רב אדא בר אהבה מסדר מתניתיה עשרין וארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים. ועייל לקמיה דרבא." (תענית ז ע"ב)

כותב רבי עקיבא איגר:

"... והנני רואה שבני הגאון נרו יאיר כבר קרוב להתחיל בדפוס, אבקשך בני ידידי לפקוח עין על זה שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחורה ואותיות נאותות, **כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרווחת והכוונה מתעוררת, מתוך הלימוד בספר נאה ומהודר** (וההיפוך בהפכו, אם הכתב מטושטש והוא כמעט כדרך מה שאמרו ז"ל, כל הקורא בלא נעימה וכו'... ונתתי להם וכו' ומשפטים לא יחיו בהם). כי אלו מעירים ומשמחים הנפש והכוונה נכונה עם השמחה אל הדיבור הן כמו נשמה וחיות אל הגוף." (רבי עקיבא איגר זצוק"ל בהקדמה לשו"ת רעק"א)

מרן הרב קוק זצ"ל כותב אגרת בדיוק בנושא זה – על הוצאת מהדורה חדשה לתלמוד הבבלי¹:

ב"ה כ"ז אייר תר"ץ

לכ' החברה אמנות, ליד הדרת כבוד הגברת מרת שושנה פרסיץ.

הנני בזה מתכבד להציע לפני כבודם ענין נכבד שהוא מתאים לדעתי לשאיפותיהם הנעלות, בדבר תחיית ספרותינו, לכל מקצועותיה. זה שנים רבות אשר חיפוש דרך להקלת לימוד התלמוד מעסיקה את החלק החשוב של הדואגים בעד העתיד של חינוכנו בארץ ישראל, ובחול"ל.

הגורם היותר גדול להכבדת ההבנה של התלמוד הוא היותו מסור לנו כמו שהוא, בלא סימני הפסק ויתר הסימנים המטעימים ומקילים את ההבנה. הרבה חלמנו שיבא זמן וימנה החסרון הזה, ואור חדש יאיר על שמי התלמוד ויתרבו לומדיו ומכיריו בקרבנו, לאושר עמנו ורוחו העצמי הקשור בתגבורת המעיין החי, אשר ממנו הננו שואבים חיים ואורה נפשית.

והנה נהרתי מאד לראות איש אחד מיחידי הסגולה שבתופשי התורה הרבנים הצעירים, אדם גדול בתורה וביושר המדות והרגשות העדינות נצר מגזע היחש והמעלה של גאוני וקדישי ישראל הרב הגדול מו"ה שבת בורנשטיין נ"י שהוא במרץ גדול וחפץ נפשי עמוק נכנס בעבודת הקודש הזאת וסידר כבר מסות אשר היו לפני ומצאתים ישרים ומדוייקים מאד, ועתה כלום הדבר חסר רק שתמצא אגודה בעלת יכולת ובעלת רצון להגשים את המחשבה הגדולה הזאת להוציאה אל הפועל, וחושבני שאגודתכם הנכבדה היא הראויה לכך. על כן הנני מציע לפני כבודם יחד את הרעיון ואת האישיות העובדת בו, ואני מקוה שחפץ ד' זה בידכם יצליח להתקשר בקשר עם עבודה והכשרה עם העובד הנאמן והעדין הזה ויצא על ידכם מפעל מזהיר אשר יתרום את חותמו על תקופת החיים של דורנו במובן הרוחני בהבלטה רשומה לטובה ולברכת דורות.

ברגשי כבוד כבירים ובברכה נאמנה מאד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

(אוצרות הראי"ה ח"ב מכתבים עמוד 1069)

מתוך עקרונות אלו, ועל פי דברי רבותינו, מוגשת כאן מהדורת "גמרא סדורה".

מהדורה זו מתייחדת בכמה דברים:

1. הגמרא נמצאת בקובץ "וורד"

ניתן לשינויים כרצון הלומד, להוספת חידושים, הערות, הזחות, הדגשה והכנת דפי מקורות.

¹ מרן הרב קוק זצ"ל בהסכמה לגמרא של הרב שבת בורנשטיין כתב:

"חביבה עלי מאוד הפעולה הרצויה, אשר התחיל האיש כלבבי, הרב הגדול מו"ה שבת בורנשטיין שליט"א, כאשר כבר הראה חזונו לרבים בהחלק של מסכת ברכות, שהדפיס עם הסימנים בצירוף הערותיו היקרות. ומאד שמח לבי בהודע לי כי כעת נתכוננה חברה לשם אותה המטרה הקדושה של הוצאת ספרי תורה שבע"פ מנוקדים ומסומנים, ע"פ השיטה של יו"ר החברה הרב הג' המחבר מוה"ר"ש הנ"ל בשם "טעם ודעת". הנני בה מאשר את הרעיון הגדול הזה, ומבקש מכל מכירי ויודעי שמי

2. המהדורה מנוקדת ומפוסקת.
3. הגמרא מחולקת לסוגיות, כל סוגיה מחולקת לפסקאות, וכל פסקה מחולקת ל"שורות בעלות משמעות".
4. שמות התנאים והאמוראים מודגשים.
5. ציטוטים מהתנ"ך מודגשים במרכאות, בגופן "סת"ם" ובצבע.
6. ציטוטים של משניות וברייתות במרכאות, בגופן "גוטמן הודס" ובצבע.
7. כל סוגיה מתחילה בעמוד חדש.

עצם הקריאה כך בגמרא, מהווה בסיס משמעותי ללימוד בקיאותי או עיוני. הסוגיה מתוחמת, הפסוקים, משניות וברייתות שנידונים בה מופיעים בגופן מיוחד, ומפנים את תשומת הלב למוקדי הסוגיא, שמות התנאים והאמוראים מודגשים כך שניתנת תשומת לב גם לבעל המימרא ולא רק למימרא עצמה, והחלוקה לשורות מבהירה ומאירת עיניים. ניתן לעשות שימוש נוסף בסוגיות, כגון להפוך את דף הסוגיה לדף עבודה, ועוד שימושים רבים.

לא באנו להכריע בדיוק הנוסח הפיסוק והניקוד על פי כללים חיצוניים – שיקולינו הוא הלומד וקלות ההבנה הנכונה.

נוסח הגמרא הנבחר: על אף ששקלנו, דנו וחשבנו, לא עשינו די כדי להוציא דבר מתוקן, וכמעט על כל תיקון גרסה יש כתבי יד ודפוסים רבים, וכמובן גם גירסת "הראשונים" – השארנו זאת לדקדוקי סופרים' ולעיון בכתבי היד. צעדנו בעיקר בעקבות גרסת הדפוס המקובל. מהדורת שוטנשטיין כבר העירו רבות על הנוסח, ושאר ספרי רבותינו, והחוקרים.

"וכל בנייך לימודי ה'" – לכל אחד מבניו של הקב"ה יש חלק ומקום בלימודי ה', גם בלימוד הגמרא. אשרי עם ישראל, שבישועת ה' על עמו חזר לארץ ישראל, בהתקיימות דברי הנביאים. זכה דורנו שהתרבו ספסלי בית המדרש ודור שלם זוכה מה שלא זכו קודמיו, לשבת באוהלה של תורה, וללמוד שעות רבות ביום את דבר ה'.

בפתח המהדורה נתפלל את תפילת רבי נחוניא בן הקנה בכניסתנו לבית המדרש: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם".

כבר בזמן המצאת הדפוס ושינוי כתיבת התלמוד הבבלי מכתב"י לדפוס היו שצווחו על השינוי והחידוש. מהדורת הבבלי הראשונה בדפוס, על אף שהועמדה על ידי דניאל בומברג הנוצרי, ולאחריו על ידי יושטיניאן, התקבלה בבתי המדרשות, וגם מהדורת וילנא של האלמנה והאחים ראם הלכו בעקבותיה. כיום, כשאנו נמצאים בדור של חידושים טכנולוגיים, זכינו ביכולת להשתמש בכלים אלו ולהקל על הלומד. לאחר שהראתי את עבודתי בעימוד דף הגמרא והסוגיה בפני רבנים וקבלתי את הסכמתם להמשיך בעבודתי ואף עודדוני מאוד, וכמו כן פרסמתי באתרי האינטרנט את הדפים וקבלתי תגובות, הערות, הארות ומכתבי תודה, ברצוני להציע את הגמרא סדורה' כעזר ללומד, לציבור הרבנים והתלמידים. אודה מאוד לכל אלו שיראו את הגמרא סדורה' וישתאו, שידונוני בעין טובה ולכף זכות, ושישלחו לי את הערותיהם, ובעז"ה אתייחס לכל הארה והערה. ידעו כולם שדנתי עם גדולי הרבנים והמחנכים בענין זה, בשלושת המישורים: **האמיתי, החינוכי והדידקטי**, והשקעתי בזה זמן רב ומחשבה מעמיקה.

ויהי רצון ש"לא אכשל בדבר הלכה".

מותר ומצווה להעתיק או לצלם שלא למטרות מסחריות.

לעזר להגשמתו בחיים ובפעל, וישוטטו רבים במרחבי תורתנו הקדושה, חיי עולם אשר נטע ד' בתוכנו, זו תורה-שבע"פ, שעליה כרת הקב"ה ברית עם ישראל וכל המשתתפים במצוה רבה זו יתברכו ממקור הברכות! כה"י ונפש מברכס מקודש".

המעוניין בגמרא בקובץ וורד, או בקובץ של דפי עבודה - יכול לפנות אלי.
אנו ממליצים ללמד את התלמידים להכין גמרא במהדורה אישית של התלמיד².
תפילתנו היא שאכן מהדורה זו של הגמרא תסייע לכולנו בעבודת הקודש – "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה".
אנו מאמינים שללומד תהיה יותר מוטיבציה **לעמול** בהבנת הסוגיה, איכות הלימוד תעלה, וישאיר חותם ורושם חזק בנפש.
עבודת הלימוד וההבנה היא עמל תורה שאין לו סוף; אם טעינו בהבנת הגמרא, בחלוקה לסוגיות ולפסקאות, בניקוד, בפיסוק – אנא כתבו לנו ותעמידונו על טעויותנו.

לשאלות וברורים, ניתן לפנות אלי: דוא"ל: vinetd@neto.net.il נייד: 0526071122
נשמח לקבל תרומות [פטורות ממס לפי סעיף 46] עבור המשך הכנת מסכתות נוספות והדפסתן.
[מסכתות: מכות, קידושין, תענית, בב"ק פרק המניח, ב"ב, סנהדרין, ברכות פרק תפילת השחר - כבר נעשו].

ניתן להוריד את המסכתות בחינם:

באתר 'גמראנט' - www.gmaranet.org.il

באתר 'פורטל דף היומי' - www.daf-yomi.com

אסיים בתפילה והודאה לאל חי. הודאה אין קץ על כל החסד שעושה עמי. בתפילה שאזכה ללמוד ולהאיהב תורה ולהאירה בעם ישראל ולקדש שם שמים ברבים, לי ולזרעי ולתלמידי עד עולם.
לכל תלמידי החכמים השותפים במהדורה זו, ורבים המה.
לאתר 'גמראנט' ומכון ממרא - על נוסח הגמרא. לפרויקט השו"ת (אוני בר אילן) – על פרוש רש"י.
לדרי' יחיאל קארה על עבודתו בניקוד ובפיסוק.
לר' יעקב פארן על עיצוב העטיפה.
לר' יעקב ולר' שניאור על הלוחות, הדפסה וכריכה – דפוס "חיש" רמלה.
למרכז ישיבות בני"ע.
לעמותת "וכל בנייך לימודי ה"י"

דניאל ברק ווינט
עתניאל – הר חברון

©
כל הזכויות שמורות
למרכז ישיבות בני"ע
ולעמותת "וכל בנייך לימודי ה"י"

"בכל דור מתגלה דרך חדש על פי התורה,
וזו שאמר מורשה קהלת יעקב, שהוא ירושה המתגלה בכל דור ודור ובכל שנה ושנה,
וחז"ל דרשו אל תקרי מורשה אלא מאורסה,
פירוש שיש דרכים חדשים בתורה, שעדיין לא יצאו מכח אל הפועל,
עד שיבוא הזמן והדור אשר ביגיעתם בתורה יתגלו הדרכים הנ"ל,
זוהו בחינת ארוסה ולא נשואה".

(”שפת אמת” – סוכות תרמ”ז)

² לימוד בדרך זו כבר נוסה משנת תשנ"ה בהצלחה רבה. [בישיבות תיכוניות, חטיבות ביניים, בתי ספר יסודיים]

לע"נ זקנינו:

אהרן בן צבי ז"ל
וזוגתו מרים בת בנימין הלוי ז"ל
ווינט

החבר משה בן החבר פנחס ז"ל
וזוגתו פרידה פרומה בת אנשיל ז"ל
הלברשטט

משה בן יוסף יהודה ז"ל
וזוגתו מְעֵנָה בת יוסף ז"ל
רכמוט
שנספו בשואה בטרנסניסטריא שבאוקראינה

דוד בן מנחם ישראל ז"ל
וזוגתו שרה בת יעקב ז"ל
גלזין

לע"נ

מו"ר הרב עמירם בן פסח עולמי זצוק"ל הי"ד

נרצח בידי בני עוולה בזמן עשיית חסד

כד כסלו התשנ"ה

"הגמרא"

הַשִּׁיר שֶׁנִּשְׁאַתִּי מִתּוֹךְ הַגְּמָרָא

לֹא שִׁירִי הָיָה זֶה

זֶה שִׁיר עֲתִיק בְּעִבּוֹתוֹת זְמַן

שֶׁלֹּא יָכוֹל לָדוּם

הוּא שִׁירָם שֶׁל כָּל הַנְּדָהִמִּים

אֶל מוֹל יְקוּם נוֹשְׂאִים עֵינָיִם

וְשָׂרִים בְּרָכִי נִפְשִׁי

בְּרָכִי מִדֶּף גְּמָרָא מְכֻכְבֵּי שָׁמַיִם

[משירי הרב עמי]

"תלמידי בית המדרש התאהבו בתורתו

התאהבו בתורתו כי הרב עמי אהב את התורה.

התורה הייתה אהובה והוא היה מאוהב בה"

[מתוך דברי הרב רא"ם הכהן בהספדו על הרב עמי בשעת הלוייה]

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

הרב חיים דרוקמן
יושב ראש

בעז"ה, י"ז סיון תש"ע

לכבוד

הרב דניאל ווינט

הרבה שלום וברכת דין

שמחתי לראות את מסכת סוכה ממפעלך הגדול "גמרא סדורה" כשהיא מנוקדת, מפוסקת ומחולקת לסוגיות ולפסקאות.

כבר כתב על כך מרן הרב קוק זצ"ל:

הגורם היותר גדול להכבדת החבנה של התלמוד הוא היותו מסור לנו כמו שחוא בלא סימני הפסק ויתר הסימנים המטעימים ומקילים את החבנה. הרבה חלמנו שיבא זמן וימנח החסרון הזה, ואור הדש יאיר על שמי התלמוד ויתרבו לומדיו ומכיריו בקרבנו, לאושר עמנו ורוחו העצמי הקשור בתגבורת המעיין החי אשר ממנו חננו שואבים חיים ואורה נפשית

והנה באת אתה ומגשים את חזונו של מרן הרב קוק זצ"ל במהדורה זאת של "גמרא סדורה".

אין ספק שמהדורה זאת בכוחה לא רק לקרב את בנינו ללימוד תורה, אלא להביא אותם ללימוד תורה באהבה ובשמחה.

*

פעמיים ביום אנחנו מזכירים שהקב"ה אוהב אותנו, בבוקר ובערב, בברכה שלפני קריאת שמע.

בבוקר אנחנו אומרים: "הבוחר בעמו ישראל באהבה", ובערב אנחנו אומרים: "אוהב עמו ישראל".

במה באה לידי ביטוי האהבה הגדולה של הקב"ה אלינו?

מסבירים אנחנו: "תורה ומצוות, חוקים ומשפטים אותנו לימדת". בזה מתבטאת אהבת הנצח של הקב"ה אלינו.

מושב בית מאיר, ד"ג הרי ירושלים 90865. טל: 02-5331661, 02-5331682; פקס: 02-5331661, Email: yba@yba.org.il, www.yba.org.il

ישיבות
כפר הרא"ה כפר הרא"ה
נתיב מאיר ירושלים
נחל יצחק נחלים
תקוות יעקב שדה יעקב
רעננה רעננה
אור עציון מרכז שפירא
פרחי אהרון חיפה
נתניה נתניה
בית יהודה כפר מימון
בית שמואל חדרה
אוהל שלמה באר שבע
נווה הרצוג אשדוד
אדר"ת בת"ם
בני ברק בני ברק
בר יוחאי מירון
תו"ם חרב לאת
גבעת שמואל גבעת שמואל
נתיבות חיים פסגת זאב
מודיעין מודיעין
סוסיא סוסיא
אפקי ארץ אפקים
גר תמיד חשמונאים
נתיבות נתיבות
ימין הרצוג אילת
בית שאן בית שאן
מטה בנימין בית אל
בית אברהם אשדוד
חולון חולון
יבנה חיפה

ישיבות הסדר
הכותל ירושלים
הגולן חיספין
מעלות יעקב מעלות
נווה דקלים אשדוד
אור עציון מרכז שפירא
שדמות נריה שדמות מחולה
עכו עכו
מכינה קדם צבאית קרית מלאכי
חולון חולון

אולפנות
כפר פינס כפר פינס
אמנה כפר סבא
צפירה צפירה
סגולה קרית מוצקין
מירון מירון
נאות אברהם ערד
אבן שמואל אבן שמואל
רעות פתח תקוה
תל אביב תל אביב
מבשרת ברוך חדרה
תהילת ישראל אילת
איילת השחר אפקים
פסגת זאב ירושלים
מודיעין מודיעין
נריה נריה
נתיבות נתיבות
אוהל שלמה באר שבע
ישורן פתח תקוה
נווה רחמה ירושלים

חינוך גבוה לבנות
מכללת אורות ישראל אלקנה
אורות עציון גבעת וושינגטון

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

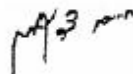
מתוך כך המסקנה שלנו: "על כן בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיק, ונשמח בדברי תלמוד תורתך ובמצוותיך לעולם ועד".

לימוד תורה צריך להיות באהבה ובשמחה, והדבר ניתן מתוך הכרה "כי הם חיינו ואורך ימינו" במובן האמיתי, ועל כן "ובהם נהגה יום ולילה".

*

אני ממליץ בזה מאוד לישיבות שהתלמידים ישתמשו במהדורה זאת של מסכת סוכה, דבר שיקל עליהם להתמודד עם דף הגמרא, ויקרב אותם לאהבת תורה ומתוך כך להגדלת התורה והאדרתה.

בברכת התורה והארץ,

חיים דרוקמן

ישיבות

כפר הרא"ה כפר הרא"ה
נתיב מאיר ירושלים
נחל יצחק נחלים
תקוות יעקב שדה יעקב
רעננה רעננה
אור עציון מרכז שפירא
פרחי אהרון חיפה
נתניה נתניה
בית יהודה כפר מימון
בית שמואל חדרה
אוהל שלמה באר שבע
נווה הרצוג אשדוד
אדר"ת נת"ם
בני ברק בני ברק
בר יוחאי מירון
תו"ם חרב לאת
גבעת שמואל גבעת שמואל
נתיבות חיים פסגת זאב
מודיעין מודיעין
סוסיא סוסיא
אפיקי ארץ אופקים
נר תמיד חשמונאים
נתיבות נתיבות
ימין הרצוג אילת
בית שאן בית שאן
מטה בנימין בית אל
בית אברהם אשדוד
חולון חולון
יבנה חיפה

ישיבות הסדר

הכותל ירושלים
הגולן חיספין
מעלות יעקב מעלות
נווה דקלים אשדוד
אור עציון מרכז שפירא
שדמות נריה שדמות מחולה
עכו עכו
מכינה קדם צבאית קרית מלאכי
חולון חולון

אולפנות

כפר פינס כפר פינס
אמנה כפר סבא
צפירה צפירה
סגולה קרית מוצקין
מירון מירון
נאות אברהם ערד
אבן שמואל אבן שמואל
רעות פתח תקווה
תל אביב תל אביב
מבשרת ברוך חדרה
תהילת ישראל אילת
איילת השחר אופקים
פסגת זאב ירושלים
מודיעין מודיעין
נריה נריה
נתיבות נתיבות
אוהל שלמה באר שבע
ישורון פתח תקווה
נווה רוחמה ירושלים

חינוך גבוה לבנות

מכללת אורות ישראל אלקנה
אורות עציון גבעת וושינגטון

מכתב מהרב דוד פוקס שליט"א

ראש בית המדרש "לפניהם"

לשעבר: ר"מ בכולל "מרץ" מבשרת ירושלים, ור"מ בישיבה התיכונית "נתיב מאיר" ירושלים.

בס"ד ח"י סיון תש"ע

נושא: גמרא סדורה - הרב דניאל ווינט

זכות גדולה להמליץ לפניכם אודות מפעל 'גמרא סדורה', שיתרום לקירוב הנוער שלנו ללימוד גמרא ולהתענג בו. הקשיים ידועים, הניסיונות לפותרם רבים; אך המציאות לא השתפרה בהרבה. יש להודות לה' ולמתגייסים לעבודה הקדושה, בס"ד נתקדם לקראת דרכים שונות ולשינויים מהותיים. אין לצפות לפתרון אחד או לשיטה אחת שתתקבל על כולם ותביא ישועה, הרבה דרכים למקום. עלינו להשקיע במסלולים מקבילים, מה שטוב לזה לא יועיל תמיד לאחר; הצד השווה יביא לשינוי בע"ה.

'גמרא סדורה' שפיתח הרב דניאל ווינט התחילה לעזור ותעזור עוד הרבה בעתיד. הישיבות המעטות שהתנסו בה כבר מודיעים על תרומתה, וכל מעיין בתוצר מתרשם לטובה. ההתייחסות כאן היא למקור, לספר המונח לפני התלמיד. הפעילות ברמות חכמה, בינה ודעת תתאפשר ביתר קלות אם נסלק קודם חלק מהמוקשים בדרך. ומהבעיות הקשות בתחילת הדרך היא הקריאה מטקסט לא מובן לתלמיד המצוי. עוד לפני שמטפלים בלשון הארמית שהיא זרה, אין התלמיד מוצא את ידיו ורגליו בלי פיסוק. איפה מתחיל משפט ואיפה נגמר? הוא מורכב מתת נושאים ואזכורים כבדרך אגב? אלה, ועוד הרבה, מייאשים את הלומד לפני שמתחיל.

דף מצוי בתלמוד בבלי אינו קשה כל כך. כמעט כל דברי התנאים והאמוראים הם בעברית, פסוקי המקרא כל שכן. כמה מילות קישור דגמרא לא יהוו בעיה, אילו כל השאר היה קריא. וראה זה פלא. ההדפסה של 'גמרא סדורה' בצבע אחר לפסוק ומקור תנאי, עם פונטים שונים ופיסוק בסיסי משנה את הכל. הצעיר מרגיש שהוא יכול. כעת הוא משוחרר להתמודד עם סברא טובה, ערך רעיוני רלבנטי לחייו, הוא מסוגל גם להקשות קושיא טובה. הוא מוצא חברותא עם רבינא ורב אשי ומרגיש מקושר עם לומדי תורה של הדורות לפניו. כל תוספת והדרכה של הר"מ מתקבל אז ברצון כאתגר, ולא כמשא חלילה.

ראוי ביותר, לדעתי, לעזור להפיץ 'גמרא סדורה' בכל הישיבות, בכל הרמות. תוך זמן קצר יחסי, נראה בע"ה קידום ועלייה בשטח. נתפנה אז להשקיע כוחות וזמן לשאלות הערכיות החשובות להגדיל תורה ולהאדירה.

לכבוד התורה ולקרבה ללב,

דוד פוקס

מַסְכַּת סוּכָה פֶּרֶק א - סוּכָה

א. ב. 1

מְשֻׁנָּה

'סוּכָה שְׁהִיא גְבוּהָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה - פְּסוּלָה, וְרַבֵּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר.

וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים,

וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת,

וְשִׁחְמָתָה מְרוּבָה מִצְלָתָה - פְּסוּלָה'.

גְּמָרָא

תֵּן הָתָם :

'מְבוּי שְׁהוּא גְבוּהָה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה - יִמְעֵט.

רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמְרִי: אֵינּוּ צָרִיךְ'.

מֵאִי שְׁנָא גְבִי סוּכָה דְּתַנִּי 'פְּסוּלָה',

וּמֵאִי שְׁנָא גְבִי מְבוּי דְּתַנִּי תַקְנָתָא?

סוּכָה דְּאוּרְיִיתָא - תַנִּי 'פְּסוּלָה',

מְבוּי דְּרַבְּנָן - תַנִּי תַקְנָתָא.

וְאִיבְעִית אִימָא :

בְּדְאוּרְיִיתָא נְמִי תַנִּי תַקְנָתָא.

מִיָּהוּ :

סוּכָה דְּנִפְיִשִׁין מִיָּלְיָה⁴ - פְּסִיק וְתַנִּי 'פְּסוּלָה' ;

מְבוּי דְּלֹא נְפִישׁ מִיָּלְיָה - תַנִּי תַקְנָתָא.

מְשֻׁנָּה.

סוכה, ור' יהודה מכשיר - בגמרא מפרש פלוגתייהו.

ושאינה גבוהה עשרה - בגמרא מפרש טעמא.

שלוש דפנות - נמי בגמרא יליף להו.

ושחמתה מרובה מצלתה - המועט בטל ברוב, והרי

הוא כמי שאינו, ועל שם הסכך קרויה סוכה.

גמרא.

מבוי שהוא גבוה - מבוי שהוא סתום משלש צדדין

וראשו פתוח לרשות הרבים, וחצירות פתוחות לו

ויוצאות ובאות לרשות הרבים - הרי הוא רשות

היחיד לבני חצירות, ואסרו חכמים להוציא מרשותו

לרשות חבירו בלא עירוב, שהחצירות כל אחת

רשות לעצמה, והמבוי רשות לכולן, והצריכו בו

שיתוף - להשתתף כל החצירות בפת או בייך,

ולהניח השיתוף באחת מן החצירות, ולפי שאין לו

מחיצה רביעית, וקרוב הוא להיות דומה לרשות

הרבים - הצריכו היכר בראשו הפתוח לרשות

הרבים: או לחי זקוף, או קורה מכותל לכותל, ואם

גבוה הקורה מעשרים אמה.

ימעט - ישפיל.

אינו צריך - והתם מפרש טעמא.

סוכה מדאורייתא - דעשרים אמה דילה ילפינן

מדאורייתא, וקודם שנשנית המשנה נאמרה שיעורה

מסיני.

תני פסולה - שייך למיתני בה לשון פסול, כלומר:

לא נעשית כתורה וכהלכה.

מבוי - דכוליה מדרבנן, דמדאורייתא סגי ליה

בשלש מחיצות, ואינו צריך לקורה זו אלא מדרבנן.

תני תקנתא - דלא שייך למתני בה לשון פסול, דמאן

פסלה קודם שנשנית משנה זו, הרי היא תחלת

הוראתו ומצותו.

ואיבעית אימא בדאורייתא נמי - שייך למימר

תקנתא.

סוכה דנפיש מילתה - ואין דומין תקנותיהן זו לזו,

וצריך לשנות הלשון לכל תקנה ותקנה, כגון,

בגבוהה - ימעט, וכשאינה גבוהה - יגביה, ושאין

לה שלש דפנות - יעשה לה, ושחמתה מרובה -

יוסיף סכך, הלכך פסיק ותני פסולה, דמצי

למיכללינהו לכולהו בהך פסולה, דקיימא לן

(פסחים ג, ב): ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

מבוי לא נפיש מיליה - באותה משנה.

³ ע"פ מסורת הש"ס.

⁴ ע"פ מסורת הש"ס. במקור היה כתוב: (דנפיש מילתה)

2. ב, א-ב

מנא הני מילי?

אמר רבה:

דאמר קרא: **"למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל"** (ויקרא כג, מג).

למען ידעו - עשה סוכה ששיבתה ניכרת לך, דכתיב ידעו כי בסכות הושבתי - צויתי לישב, הכי דריש ליה, ואף על גב דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה.

דלא שלטא ביה עינא - שאינו רואה את הסכך, וסוכה היינו סכך, כשמה. **וסוכה תהיה לצל** - משמע: אין סכך אלא העשוי לצל.

אלא בצל דפנות - שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות, ואין צריך סכך, ולקמן מוקי פלוגתייהו לר' זירא בשאין בה אלא ארבע על ארבע, דקים להו לרבנן דבהאי שיעורא ליכא צל סכך אלא צל של דפנות.

עשתרות קרנים - שני הרים גדולים, והשפלה ביניהם, ומתוך גובה ההרים אין חמה זורחת שם בשפלה.

דל דפנות ליכא צל סוכה - שחמה באה מתחתיה, נמצא שמה בטל.

שבעת ימים - סוכה של שבעה ותו לא, דהיינו עראי, ודייה במחיצות קלות.

למעלה מעשרים - צריך לעשות יסודותיה ומחיצותיה קבועין, שלא תפול.

עד עשרים אמה דאדם עושה כו' - שפיר דמי, דודאי יש בכלל קבע עראי, והרי עשה כתורה, ועל כרחך לא הקפידה תורה על העראי אלא לשם שיעור, לתת לך שיעור בגובהה, שתהא יכולה לעמוד על ידי יתידות עראי.

כולהו - הנך אמוראי.

כרבה לא אמרי - דיליף מלמען ידעו. **ההוא** - לאו בידיעה דשיבת סוכה קא אמר, אלא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות ענני כבוד הנעשה לאבות.

לימות המשיח - אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסתור, אבל סוכת מצוה אינה לצל.

תתי - דאין שם סוכה אלא העשויה לצל, דההיא דימות המשיח, משום דעשויה לצל - קרויה סוכה.

משום קושיא דאביי - דעשה מחיצות של ברזל, ושינויא לא משמע להו, הואיל וקרא לאו דוקא עראי נקט, לא ילפינן מיניה שיעורא.

עד עשרים אמה - אדם יודע שהוא דר בסוכה; למעלה מעשרים אמה - אין אדם יודע שדר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא.

רבי זירא אמר:

מהכא: **"וסוכה תהיה לצל יומם מוזרב"** (ישעיהו ד, ו).

עד עשרים אמה - אדם יושב בצל סוכה; למעלה מעשרים אמה - אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות.

אמר ליה אבבי:

אלא מעתה, העושה סוכתו בעשתרות קרנים, הכי נמי דלא הוי סוכה!?

אמר ליה:

התם - דל עשתרות קרנים, איכא צל סוכה; הךא - דל דפנות, ליכא צל סוכה.

ורבא אמר:

מהכא: **"בסכות תשבו שבעת ימים"** (ויקרא כג, מב).

אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי.

עד עשרים אמה - אדם עושה דירתו דירת עראי; למעלה מעשרים אמה - אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע.

אמר ליה אבבי:

אלא מעתה, עשה מחיצות של ברזל וסיפך על גבן - הכי נמי דלא הוי סוכה!?

אמר ליה:

הכי קאמינא לך:

עד כ' אמה, דאדם עושה דירתו דירת עראי, כי עביד ליה דירת קבע - נמי נפיק.

למעלה מכ' אמה, דאדם עושה דירתו דירת קבע, כי עביד ליה דירת עראי - נמי לא נפיק.

ב"צ"ב

כולהו כרבה לא אמרי - ההוא ידיעה לדורות היא.

כרבי זירא נמי לא אמרי - ההוא לימות המשיח הוא דכתיב. ורבי זירא?

אם כן, לימא קרא: **"וחופה תהיה לצל יומם"**.

ומאי **"וסוכה תהיה לצל יומם"**?

שמעת מינה תרתי.

כרבה נמי לא אמרי, משום קושיא דאבבי.

3. ב, ג - א, א

כמאן אָזלאַ האַ דאָמַר רבִּי יאֲשִׁיָּה אָמַר רבִּי:
מחלוקת בשאין דפנות מגיעות לסכך,
אבל דפנות מגיעות לסכך - אפילו למעלה מעשרים אמה פשרה.
כמאן?

כרבה, דאמר: משום דלא שלטא בה עינא.
וכיון דדפנות מגיעות לסכך - משלט שלטא בה עינא.

כמאן אָזלאַ האַ דאָמַר רב הונא אָמַר רבִּי:
מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות,
אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות -
אפילו למעלה מעשרים אמה פשרה.
כמאן?

כרבי זירא, דאמר: משום צל הוא.
וכיון דרויחא, איכא צל סוכה.

כמאן אָזלאַ האַ דאָמַר רב חנן בר רבִּה אָמַר רבִּי:
מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחננו,
אבל מחזקת יותר מדי ראשו ורובו ושלחננו -
אפילו למעלה מעשרים אמה פשרה.
כמאן?

דלא פחד.

בשלמא דרבי יאשיה פליגא אדרב הונא ורב חנן בר רבִּה,
דאינהו קא זיהבי שעורא במשכא,
ואינהו לא קא זיהיב שעורא במשכא.
אָלאַ רב הונא ורב חנן בר רבִּה,
נימא בהכשר סוכה קמיפליגי:
דמר סבר: הכשר סוכה בארבע אמות;
ומר סבר: הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושלחננו?

לא!

דכולי עלמא הכשר סוכה ראשו ורובו ושלחננו.
והקא בהא קמיפליגי:

דמר סבר: במחזקת ראשו ורובו ושלחננו פליגי,
אבל יותר מראשו ורובו ושלחננו - דברי הכל פשרה;
ומר סבר: מראשו ורובו ושלחננו עד ד' אמות פליגי,
אבל יותר מד' אמות - דברי הכל פשרה.

מיתבי:

'סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה - פסולת,
ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה.
אמר רבי יהודה: מעשה בהילני המלכה בלוד,
שהיתה סופתה גבוהה מעשרים אמה,
והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם, ולא אמרו לה דבר.
אמרו לו: משם ראיה? אשה היתה, ופטורה מן הסוכה.
אמר לה: והלא שבעה בנים הוּוּ לה!
ועוד, כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים.'

למה לי למיתגי: 'ועוד, כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים'?

הכי קאמר להו:

כי תאמרו: בנים קטנים היו, וקטנים פטורין מן הסוכה,
פיון דשבעה הוו, אי אפשר דלא הוי בהו חד שאינו צריך לאמו.
וכי תימרו: קטן שאינו צריך לאמו, מדרבנן הוא דמיתבי,
ואינה בדרבנן לא משגחה,
תא שמע: 'ועוד, כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים.'

⁵ הריטב"א: משם ראייה!

כמאן - מהנך אמוראי דלעיל אזלא הך כו'.
מחלוקת - דר' יהודה ורבנן.
משלט שלטא בה עינא - דרך דפנות, דאי
טעמא משום עריא הוא, או משום צל -
בדפנות מגיעות לסכך אמאי מודו רבנן?
הכי גרסינן - מחלוקת בשאין בה אלא
ארבע אמות על ארבע אמות אבל יש בה
יותר כו'.

משום צל - דאי משום משלט עינא, בטפי
מארבע אמות פורתא לא שלטא בה עינא.
הכי גרסינן - מחלוקת בשאינה מחזקת
אלא כדי ראשו כו', ואם תאמר: קשיא דרב
אדרב, אמוראי נינהו ואלביא דרב.
כמאן דלא כחד - מהנך דלעיל, דמפרשי
טעמא דעשרים אמה, דאי משום משלט
עינא - משיעורא דיותר מכדי ראשו ורובו
ושלחננו (נמי) לא שלטא, וצל נמי ליכא,
ומחיצות קבע נמי בעיא.

ראשו ורובו - דרך סודרתן בהסיבה היתה,
על מטות, ומסובין על צד שמאלם, ואין
אוכלין זקופין ויושבין כמונו, לפיכך
הוצרך לומר ראשו ורובו, לאפוקי קטנה
שראשו נכנס בה ושלחננו ולא רובו, או
ראשו ורובו ולא שלחננו.
למשכא - למשך הסוכה, דאמר: בין גדולה
בין קטנה לא נחלקו אלא בשאין דפנות
מגיעות.

אלא רב הונא ורב חנן - דאמרי: טעמא
דרבנן בשיעורא דמשכא הוא, ומר אמר
ארבע אמות ומר אמר ראשו ורובו ושלחננו.
נימא בהכשר סוכה - בארכה וברחבה
פליגי, דתרווייהו אית להו דכי פליגי רבנן
בסוכה המצומצמת - בשיעור הכשר אורך
סוכה פליגי, ובטפי מיהא מכשרי, אפילו
היא גבוהה, דכיון דרויחא - איכא צל סכך,
או טעמא אחרינא להכשירה, דרב הונא
סבר: אי אפשר להעמיד מחלוקתן בפחותה
מארבע אמות, דאם כן - בלאו גבוהה
מעשרים אמה פסולה, דהכשר סוכה
בארבע אמות, כרבי דאמר לקמן הכי
(סוכה ג, א).

אבל יותר מכדי ראשו כו' כשירה - וטעמא
דפסול למעלה מעשרים לא ידיע לן,
כדאמרן לעיל, דהך לא כחד.
ומר סבר בכדי ראשו ורובו ושלחננו - וכן
ביותר עד ארבע אמות פליגי בגובה,
וטעמא משום צל, אבל ביותר מארבע - לא
פליגי, דכיון דרויחא איכא צל.
מיתבי - להנך אמוראי דפרישו דפלוגתא
דמתניתין, כדמפרש ואזיל.

קטן שאינו צריך לאמו - אמרין לקמן
(סוכה כח, א) דחייב לחנכו במצות סוכה.
מדרבנן - שהזיקין להרגיל את הקטן
למצוה שהוא ראוי לה, כדי שיהא מחונך
ורגיל למצות.
משום אוריא - רוח שהוא שולט בה, מפני
החום.

בְּשֵׁלֵמָא לְמַאן דְּאָמַר : בְּשָׂאִין דְּפָנֹת מְגִיעוֹת לְסֶקְדָּא מְחֻלְקֵת -
 דְּרַבָּה שֶׁל מַלְכָּה לִישֵׁב בְּסוּכָה שְׂאִין דְּפָנֹת מְגִיעוֹת לְסֶקְדָּא, מְשׁוּם אֲוִירָא. ד"צ א

אֵלֶּא לְמַאן דְּאָמַר : בְּסוּכָה קְטַנָּה מְחֻלְקֵת,
 וְכִי דְרַבָּה שֶׁל מַלְכָּה לִישֵׁב בְּסוּכָה קְטַנָּה!?

אָמַר רַבֵּה בַר רַב אֲדָא:

לֹא נִצְרְכָה אֵלֶּא לְסוּכָה הָעֲשׂוּיָה קִיטוּנִיּוֹת קִיטוּנִיּוֹת.

וְכִי דְרַבָּה שֶׁל מַלְכָּה לִישֵׁב בְּסוּכָה הָעֲשׂוּיָה קִיטוּנִיּוֹת קִיטוּנִיּוֹת!?

אָמַר רַב אֲשִׁי:

לֹא נִצְרְכָה אֵלֶּא לְקִיטוּנִיּוֹת שְׂבָה :

רַבֵּן סַבְרִי : בְּנִיָּה בְּסוּכָה מְעַלְיָא הוּוּ יְתִבִּי,
 וְאִיהִי יְתִבָּה בְּקִיטוּנִיּוֹת מְשׁוּם צְנִיעוּתָא,
 וּמְשׁוּם הֵכִי לֹא אָמְרִי לֵה דְבַר .

וְרַבִּי יְהוּדָה סַבַּר : בְּנִיָּה גְבִיהַּ הוּוּ יְתִבִּי,
 וְאֲפִילוּ הֵכִי לֹא אָמְרִי לֵה דְבַר .

אלא למאן דאמר בקטנה פליגי -
 אבל בגדולה אפילו רבנן מודו.
 וכי דרכה של מלכה - והלא
 נערוותיה ומשרתיה מסובים עמה.
 לקיטוניות שבה - סוכה גדולה
 לבני מסיבתה, וקיטונית קטנה
 בתוכה לצניעות, והיא בקיטונית
 יתבא, ואף על גב דפסולה - לא
 איכפת לן, דאשה פטורה מן
 הסוכה.

ור' יהודה סבר כו' - ואם תאמר:
 לרב חנן דמוקי פלוגתא בשאינה
 מחזקת אלא כדי ראשו ורובו
 ושולחננו, הכא כיון דבניה גבה -
 הויא לה גדולה, ומודו בה רבנן,
 ומאי ראייה של ר' יהודה, יש
 לומר: דשולחנה בתוך הסוכה
 הגדולה היתה, ובניה על השולחן
 היו יושבין ראשן ורובן, ולא
 כמסובין הן ולא כזקופין, ולי
 נראה: דודאי לרב חנן קשיא,
 והאי תירוץא לרב הונא הוא, וכן
 עיקר, דשיעור ראשו ורובו
 אמרינן לקמן דאינו אלא שבעה
 טפחים, ואי אפשר לשבעה בנינים
 בשבעה טפחים.

4. ג, א

אמר רב שמואל בר יצחק:

הלכה - צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו.

אמר ליה רבי אבא:

כמאן? כבית שמאי??!

אמר ליה:

אלא כמאן?

איכא דאמרי:

אמר רבי אבא:

דאמר לך מני?

אמר ליה:

בית שמאי היא, ולא תזוז מינה.

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק:

ממאי דבית שמאי ובית הלל בסוכה קטנה פליגי?

דלמא בסוכה גדולה פליגי,

וכגון דיתיב אפומא דמטולתא, ושולחנו בתוך הבית,

דבית שמאי סברי: גזרינן שמה משך אחר שולחנו,

ובית הלל סברי: לא גזרינן?

ודיקא נמי, דקתני:

'מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו בתוך הבית:

בית שמאי פוסלין,

ובית הלל מכשירין.

ואם איתא - 'מחזקת ואינה מחזקת' מיבעי ליה.

ובסוכה קטנה לא פליגי?

והתנא:

'מחזקת ראשו ורובו ושולחנו - בשרה.

רבי אומר: עד שיהא בה ארבע אמות על ארבע אמות.

ותנא אידך:

'רבי אומר: כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות - פסולה;

וחכמים אומרים: אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו - בשרה.

ואילו שולחנו לא קתני.

קשין אהדדי!

אלא לאו, שמע מינה:

הא בית שמאי, הא בית הלל.

אמר מר זוטרא:

מתניתין נמי דיקא,

מדקתני: **'בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין.'**

ואם איתא - 'בית שמאי אומרים: לא יצא; ובית הלל אומרים: יצא', מיבעי ליה.

ואלא קשיא **'מי שהיה'**.

לעולם בתרתי פליגי:

פליגי בסוכה קטנה,

ופליגי בסוכה גדולה.

וחסורי מיחסרא, והכי קתני:

'מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו בתוך הבית,

בית שמאי אומרים: לא יצא;

ובית הלל אומרים: יצא.

ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד,

בית שמאי פוסלין,

ובית הלל מכשירין.

כבית שמאי - דאי כבית הלל לא בעי שולחנו, כדלקמן בפרק הישן (סוכה כח, א).

ודיקא נמי גרסינן - ודיקא נמי כדלקמן בגדולה פליגי, והוא יושב על הפתח מבחוץ, וראשו מושכב לתוכה, ושולחנו לפני גופו בבית.

מדקתני - גבי פלוגתא מי שהיה, ולא איירי בשיעורא דסוכה.

ואם איתא - דבשיעורא דסוכה פליגי, ליתני: סוכה המחזקת ראשו ורובו ושולחנו - כשרה, ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו - בית שמאי פוסלין כו'.

אמר מר זוטרא דיקא נמי - דבקטנה פליגי, ובשיעורא דפוסלין ומכשירין על כרחך אסוכה מהדרי.

אלא - לא גרסינן, והכי גרסינן: לעולם בתרתי פליגי.

5. ג, א-ב

מאן תנא להא דתנו רבנן :

'בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות

פטור מן המזוזה ומן המעקה,

אינו מטמא בנגעים,

אינו נחלט בבתי ערי חומה,

ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה,

ואין מערבין בו, ואין משתתפין בו, ואין מניחין בו עירוב,

ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות,

ואין האחין והשותפין חולקין בו.

לימא רבי היא, ולא רבנן?

אפילו תימא : רבנן,

עד כאן לא קאמרי רבנן התיס אלא לענן סוכה, דדירת עראי היא ;

אבל לגבי בית, דדירת קבע הוא, אפילו רבנן מודו,

דאי אית ביה ד' אמות על ד' אמות - דייירי ביה אינשי ;

ואי לא - לא דייירי ביה אינשי.

אמר מר :

'פטור מן המזוזה ומן המעקה,

ואין מטמא בנגעים,

אינו נחלט בבתי ערי חומה,

ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה.'

מאי טעמא?

ד'בית' כתיב בהו בכולהו.

'ואין מערבין בו,

ואין משתתפין בו,

ואין מניחין בו עירוב.'

מאי טעמא?

דלא חזי לדירה.

עירובי חצירות אין מניחין בו, אבל שיתוף - מניחין בו.

מאי טעמא?

דלא גרע מחצר שבמבוי.

דתנן : **'עירובי חצירות - בחצר, שיתופי מבוי - במבוי.'**

והוינן בה : עירובי חצירות בחצר! ;

והתנן :

'הנותן עירובו בבית שער, אכסדרה ומרפסת - אינו עירוב,

והדר שם - אינו אוסר!'

אלא אימא :

עירובי חצירות בבית שבחצר, ושיתופי מבואות בחצר שבמבוי.

והאי לא גרע מחצר שבמבוי.

'ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות.'

דאפילו פבורגנין לא משוינן ליה.

מאי טעמא?

בורגנין חזו למילתיהו, והאי לא חזי למילתיה.

פטור מן המזוזה - כולה מפרש טעמא לקמן.

ואינו נחלט - אלא פודהו לעולם, ויוצא ביובל אם לא גאלו, כשאר קרקע בלא בנין.

מעורכי המלחמה - מי האיש אשר בנה בית חדש וגו' (דברים כ).

ואין מערבין בו - דרך בתיהם להיות פתוחין לחצר, והרבה בתים פתוחים לחצר אחת, והן יוצאין דרך חצר לרשות הרבים, נמצא החצר רשות לכולן, והבתים כל אחד מיוחד לבעליו, ואמרו חכמים: אין מוציאין מרשות לרשות בלא עירוב שיערב כל הרשויות להיותם רשות אחת, ותיקנו ליתן כל בית ובית שבחצר פת, וכולן בסל אחד, ומניחין אותו באחד מן הבתים, ונעשים כולם כאילו דרין באותו בית וכל הבתים דירה אחת, ואשמעינן הכא דבית שאין בו ארבע על ארבע אין צריך ליתן את הפת.

ואין משתתפין בו - שתיקנו חכמים על כל חצר הפתוחה למבוי כדרך שתיקנו עירוב לבתי החצר, שיהו נותנין בשיתוף, ואם בית קטן זה פתוח לחצר שבמבוי, ואין בית אחר פתוח לה - אין משתתפין בו, אין צריכה ליתן בשיתוף.

ואין מניחין בו עירוב - החצר, לאחר שגבו אותו מן הבתים.

ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות - דתנן במסכת עירובין (נז, א): נותנין קרפף לשתי עירות, אם יש לו שבעים אמה ושיריים ולזו שבעים אמה ושיריים - עושה קרפף לשתייהן להיות אחת, שתי עירות המובדלות זו מזו מאה ארבעים ואחת אמות ושליש ויש באמצע בית - נמצא אותו בית בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים לשתייהן, נעשה אותו בית כעיבור להן, כאשר עוברה שכריסה בולטת, ומצטרפת להיות שתייהן כאחת, ללן באחת מהן שיהו שתייהן לו כארבע אמות, ומונה אלפים מחוצה להן, ואם יש בית פחות מארבע אמות - אינו חשוב לצרפן.

ואין האחין או השותפין חולקין בו - קא סלקא דעתין השתא שאין יכולין לכופף זה את זה לחלק, לפי שאין בו כדי לזה וכדי לזה.

לימא רבי היא - דלא חשיב סוכה בציר מארבע אמות.

ולא רבנן - דכתיב היכי דמכשרי בסוכה, אלמא דירה היא, והוא הדין לכל מילי דבית.

כולהו בית כתיב בהו - מזוזות ביתך (דברים ו) כי תבנה בית חדש (דברים כב) ובא אשר לו הבית (ויקרא יד) כי ימכור בית מושב (ויקרא כה) אשר בנה בית חדש (דברים כ).

הכי גרסינן: אין מערבין ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב דלא חזי לדירה עירובי חצירות אין מניחים בו אבל שיתופי מבואות מניחין בו כו' דלא חזי לדירה - וטעמא דעירובא מפרש בעירובין (מט, א) משום דירה, דבית שנותנין בו הפת של עירוב הוי כאילו כולן דרין בתוכו, ונמצאת כל החצר משתמשת לבית אחד, הלכך, בית דראוי לדירה בעינן, ופת נמי אינו צריך ליתן, כיון דלא מיקרי דירה - אין הדר בו אוסר על בני חצר, שאין רשותו כלום.

דלא גרע מחצר - שאינו מקורה, והאי נמי, סלק הקיפו וקריוו כמי שאינו - נמצא שיתוף עומד באויר החצר, ותנן (עירובין פה, ב) דשיתוף נתון באויר החצר, משום דעירוב החצר לצירוף הבתים הוא להיות כולם כדרים בבית אחד, הלכך בעינן בית הראוי לדירה, ושיתוף המבוי אינו אלא לצרף החצרות, וחצרות לאו דירה נינהו, והלכך לא בעי דירה, אלא באוירא של חצר דיו, ובמקום משתמר, ויהיו כל החצרות כולן כאילו תשמישן להיות אחד.

מי מינטר לא גרסינן, דאי משום נטירותא - תרוייהו נטירותא בעי, ועוד: דבחצר מנטר הוא בכלי, ומעירוב פריך, דבעיא בית דירה כדמוכח לקמן.

אלא הכי גרסינן: עירובי חצירות בחצר, והתנן: הנותן את עירובו כו' - עירוב הגבוי מבתי החצר ונתנו בבית שער - היינו בית קטן שלפני שער החצר או מבפנים או מבחוץ, ושומר הפתח יושב שם.

אכסדרה - שלפני הבית, שקורין פורטק"א + אכסדרה, מרפסת פתוחה+.

מרפסת - עלייה ארוכה על פני החצר על פני רשות הרבים, ובה פתחים הרבה לפי מחיצותיה, ודירורין בכל אחת ואחת, ועושין מרפסת ארוכה לפני הפתחים כאורך עלייה, וכולן עולים בסולם אחד למרפסת, ודרך המרפסת נכנסין ויוצאין כולן, מרפסת - אלוי"ר + (אלדוי"ר) מרפסת, גזוזטרא+, סולם - אשקל"א +סולם, מדרגות+.

אינו עירוב - דלא חזי לדירה, שכל היוצא ונכנס עובר עליו.

אלא הכי קאמר עירובי חצירות בבית שבחצר - והאי בחצר דקתני - לאו באוירא, אלא באחד הבתים שבה, ולאפוקי בית שבחצר אחרת, שאין מצרפן, ושיתופי מבואות דקתני במבוי - הכי נמי קאמר באחת החצרות שבמבוי, ולאפוקי חצר שבמבוי אחרת.

בורגנין - צריף שעושין מן ערבה וקנים לשומרי פירות או לציידי עופות, ונתניו בעירובין, בכיצד מעברין (נה, ב): בורגנין מתעברין עמה.

למלתייהו - ללינת לילה לאדם אחד.

הא לא חזי למלתייהו - דכל בית עשוי לדירת קבע תמיד.

וְאֵין הָאֶחָד וְהַשְׁוֹתָפִין חוֹלְקִין בּוֹ.

טעמא דלית ביה ד' אמות,
הא אית ביה ד' אמות - חולקין.
והתנן:

**'אין חולקין את החצר,
עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה!'**

אלא אימא: אין בו דין חלוקה כחצר. [בבבב].

דאמר רב הונא: חצר לפי פתחיה מתחלקת;
ורב חסדא אמר: נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות,
והשאר חולקין אותו בשוה.

דהני מיילי בית, דלמיהוי קאי - יהבינא ליה חצר;
האי, דלמיסתר קאי - לא יהבינן ליה חצר.

הכי קאמר אין בו דין חלוקה כחצר - ומהו דין חלוקה - כדרב הונא ורב חסדא.

חצר מתחלקת לפי פתחיה - חצר שהיו בתים פתוחין לה, וחלוקה שני אחין ביניהם, זה נוטל שלשה בתים קטנים וזה נוטל כנגדן בית גדול, אם באו לחלק אורא של חצר, זה שנטל שלשה בתים הקטנים - נוטל שלשה חלקים, כמנין שלשה פתחים, וזה נוטל רביע, לפי שהחצר עשוי ליציאה וביאה, שדרך החצר נכנסין ויוצאין מן הבתים לרשות הרבים, ומכניסין משאותיהן ופורקין לפני פתחיהם, לפיכך חצר מתחלקת לפי הפתחים.

ורב חסדא אמר - אין צריך ליתן לכל פתח אלא ארבע אמות כנגדן מן הפתח והלאה, ורחבן ברוחב הפתח, ואפילו הוא רחב עשר אמות - נוטל ארבע אמות במשך וכנגד כל רחבו לפרק משאו, ובית קטן זה, הפחות מארבע - אין לפתחו דין חלוקה ליטול בחצר, לא כרב הונא ולא כרב חסדא.

הני מיילי - דשקיל חלק בחצר בית דלמיהוי קאי, ומבעי ליה לחצר לפרק משאו.

6. ג, ב - ד, ב

היתה גבוהה מעשרים - פיסקי שמועות הן של כל בני הישיבה שהיו במדרשו של רב אשי ססידרו הגמרא.
ובא למעשה - למעט גובה חללה מעשרים, ונותן בקרקעיתה להגביה.
לא היה מיעוט - שאין סופו להניח שם כל שבעה, מפני הפסד ממונו.
ואף על גב דבטלינהו - לכל שבעה, בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול.
תבן וביטלו - בפיו, לשבעה.
תבן ואין עתיד לפנותו - ולא יצטרך לפנותו כל ימי החג, ומיהו לא בטלו ממש בפיו.

או עפר - נתן בו סתם, ואין ידוע אם עתיד לפנותו אם לאו.
מחלוקת ר' יוסי כו' - וכן עפר ואין עתיד לפנותו יש בו מחלוקת; דבטיל לר' יוסי מסתמא ואפילו לא בטלו בפיו, ולרבנן לא בטיל, והא דנקט עפר סתם - משום כחו דר' יוסי, דאפילו סתם, דלא ידיע אי עתיד לפנותו אי לא אמר דבטיל, אבל תבן - ראוי לבהמה ולהסקה או לטיט, הלכך סתמיה לא בטיל אפילו לר' יוסי.
הכי גרסינן: בית שמילאהו תבן או צורות וביטלו - ולענין אהלות תנן, דטומאה שיש לה אהל חלל טפח אינה בוקעת למעלה מן הגג, אבל טומאה רצוצה, שאין לה חלל טפח אינה לגג שכנגדה - עד לרקיע טמא, דבוקעת ועולה, וכן הלכה למשה מסיני, והלכך, בית שיש בו מת או כזית מן המת, ומילאהו תבן או צורות וביטלו - הויין רצוצה, ובוקעת, אבל לא ביטלו - הוי כמאן דפנייה, ויש לה חלל.

תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כסתם עפר וביטיל - ופליגי בין אתבן בין אצורות, וצורות היינו עפר, וקאמר תנא קמא דצריך ביטול, ואמר ליה ר' יוסי: תנן, אם ידוע שאינו עתיד לפנותו - הרי הוא בטל מאליו, וצורות, אפילו סתמא דלא ידיע אי עתיד לפנותו אי לא - מסתמא בטל, אלא אם כן ידוע דעתיד לפנותו, דההיא הוי כסתם תבן ולא בטיל, אלמא דתבן וביטלו, עפר וביטלו - כולהו מודו דבטיל, תבן סתם ועפר ועתיד לפנותו - דכולי עלמא לא בטיל, תבן ואין עתיד לפנותו, ועפר כיוצא בו, או אפילו עפר סתם - מחלוקת, דלר' יוסי ביטול.

והוצין - של סכך ראשיהן התלויין.
אם צלתם - של אותם הוצין, מרובה מחמתם אי הוי שקלת ליה לסכך העליון.

כשרה - דמנינן עשרים מהן ולמטה.
סבר אביי למימר - דכי היכי דבגובה לא ממעטי להכשיר היכא שחמתן מרובה מצלתן, בנמוכה נמי לא ממעטי לפסול, ואם חמתן מרובה מצלתן - כשרה.

דופן האמצעי - דסתם סוכה בת שלשה דפנות כי מתניתין, והרביעית היא כולה פתח.

על פני כולה - שמגיעין שני ראשי האיציטבא לשתי דפנות הצדדין, ואיציטבא הוא בנין אבנים וטיט, אם יש בה באיציטבא שיעור הכשר סוכה קטנה, שבעה טפחים ומשהו, דהיינו ראשו ורובו ושלחנו.
כשרה - כל הסוכה, שיש לה שלש דפנות, והאי הכשר סוכה אפילו מן האיציטבא והלאה, דמנינן חללה מראש האיציטבא ומעלה, ונמצא דופן אמצעי כולו כשר, ודפנות הצדדים ברחב האיציטבא הוכשרו בה - הרי כאן סוכה קטנה כשרה, ואמרינן לקמן (סוכה יט, א): פסל היוצא מן הסוכה - נידון כסוכה, ומפרשין ליה: אם יש הכשר סוכה ביחד, ועוד יש בסוכה משם והלאה פסל, היינו סכך העשוי בפסולת גורן ויקב, וזהו דרכן ליעשות, ויוצא מהכשר סוכה, שאין לו הכשר דפנות - נידון כסוכה, הלכך, כל הסוכה כמות שהיא גדולה כשרה.

מן הצד - כגון אם בנה האיציטבא על פני אחד מדופני הצדדים.
אם יש משפת איציטבא ולכותל - השני, שהרחיקו ממנו ארבע אמות.
פסולה - דלא הוכשרו באיציטבא זו אלא שתי דפנות, אותו ססמוך לה מן הצד, והאמצעי שראש האיציטבא מגיע לו.

פחות מארבע אמות כשרה - שאף הוא הוכשר על ידה, דקיימא לן (סוכה ו, ב): הלכה למשה מסיני דמכשרי סוכה על ידי עקימת דופן עד ארבע אמות חסר משהו, ורואין סכך העליון המחובר לדופן הרחוק כאילו הוא מן הדופן עצמו, ועקום עד כנגד שפת האיציטבא, וכאן מודדין את גובהן משפת האיציטבא ולמעלה, ואף על פי שמתחתיו נמשך כלפי חוץ, הואיל וראשו אינו כלה על כן זהו גובה חללה, והרי נתמעט חללה מתחתיו.

בית שנפחת - גגו, וגגין שלהם חלקים הן, ושויין ולא משופעים, ונפחת הגג באמצעו.

וסכך - בסכך כשר על פי הפחת, ונמצא סכך הכשר מופלג מן הדפנות לכל צד.

פחות מארבע אמות כשרה - שדופני הבית נעשין לה דפנות, והתקרה פסולה המפסקת בינתיים רואין אותה כאילו הוא מן הדופן, ונעקם הדופן עד כאן, ואין כאן סכך פסול אלא דופן, ומחובר לסכך כשר.
התם הוא - דאמר דופן עקומה - משום דדופן דידה חזי לדופן, דאינו גבוה משיעורו, ואין צריך לעקמו אלא כדי לקרבו לסכך.

אבל הכא דלא חזי לדופן - ועקימותו משום דליתחזי למיהוי דופן הוא - לא אמר, קא משמע לן.

היתה גבוהה מעשרים אמה, ובא למעשה בכרים וכסתות - לא הוי מיעוט, ואף על גב דבטלינהו [לכולהו], משום דבטלה דעתו אצל כל אדם. תבן ובטלו - הוי מיעוט, וכל שכן עפר ובטלו. תבן ואין עתיד לפנותו, ועפר סתם - מחלוקת רבי יוסי ורבנן. דתנן:

'בית שמילאהו תבן או צורות וביטלו - מבוטל'.

ביטלו - אין; לא ביטלו - לא.

ותני עלה:

רבי יוסי אומר:

תבן ואין עתיד לפנותו - הרי הוא כעפר סתם, ובטיל; עפר ועתיד לפנותו - הרי הוא כסתם תבן, ולא בטיל.

היתה גבוהה מעשרים אמה, והוצין יורדין בתוך כ' אמה, אם צלתם מרובה מחמתם - פשרה; ואם לאו - פסולה.

היתה גבוהה י' טפחים,

והוצין יורדין לתוך י' -

סבר אביי למימר:

אם חמתם מרובה מצלתם - פשרה.

אמר ליה רבא:

הא דירה סרוחה היא,

ואין אדם דר בדירה סרוחה.

היתה גבוהה מעשרים אמה,

ובנה בה איציטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה,

וגש בה הכשר סוכה - כשרה.

ומן הצד:

אם יש משפת איציטבא לכותל ד' אמות - פסולה;

פחות מארבע אמות - כשרה.

מאי קא משמע לן? דאמרינן דופן עקומה?

תנינא:

'בית שנפחת, וסיכף על גביו,

אם יש מן הכותל לסיכוף ארבע אמות - פסולה'.

הא פחות מכאן - כשרה!

מהו דתימא:

התם הוא דחזיא לדופן,

אבל הכא, דלא חזיא לדופן - אימא לא.

קא משמע לן.

היתה גבוהה מעשרים אמה,

ובנה איציטבא באמצעיתה -

אם יש משפת איציטבא ולדופן ארבע אמות לכל רוח ורוח - פסולה

פחות מארבע אמות - כשרה.

מאי קא משמע לן? דאמרינן דופן עקומה?

היינו הך:

מהו דתימא: דופן עקומה מרוח אחת אמרינן, אבל כל רוח ורוח -

קא משמע לן.

וחקק בה - גומא באמצע.
כדי להשלימה לעשרה - כנגד הגומא, ובאותה גומא הכשר סוכה באורך ורוחב.
פחות משלשה - כלבד, הלכה למשה מסיני, וחשבינן ליה כאילו החקק לבוד ומגיע עד הכותל, לבוד - סניף, אפושטי"ץ +נפח, זיו היוצא מן הכותל+ בלעז, דבר שמאריכין אותו על ידי סניפין, כדי לסנוף חקק על חקק.
התם דאיתיה לדופן פחות מארבע אמות - התם דאיכא שם דופן עליו, דכל דופן שאינו פחות מעשרה שמו דופן, ואפילו גבוה עד לרקיע, הלכך, עד ארבע אמות חסר משהו אגמריה רחמנא למשה דופן עקומה.
הכא - פחות מעשרה אין שם דופן עליו, אלא השתא הוא דבעינן לשוייה דופן, הלכך, במה שאינו דופן - לא אגמריה רחמנא, דהא דופן עקומה אגמריה, והאי לאו דופן היא, והלכך, פחות משלשה טפחים בכל דוכתא לבוד הוא - שפיר דמי, ואי לא - לא.
ובנה בה עמוד גבוה עשרה - רחוק מן דפנות הרבה, ובו הכשר סוכה, שיש בראשו שבעה ומשהו על שבעה ומשהו.
גוד אסיק מחיצתא - של עמוד, שמבחוץ סביב, הגביהם עשרה סביבות ראשו - והרי יש בהן גובה עשרה, וחשובה סוכה על ראשו, ודופני העמוד דופנותיה על ידי גוד אסיק, וסכך של מעלה כשר לה, דאינו למעלה מעשרים מראש העמוד.

היתה פחותה מ" טפחים,
 וחקק בה כדי להשלימה לעשרה -
 אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים - פסולה;
 פחות משלשה טפחים - כשרה.

? צ"ב

מאי שנא התם, דאמר: פחות מארבע אמות,
 ומאי שנא הכא דאמר: פחות משלשה טפחים?

התם, דאיתיה לדופן - פחות מארבע אמות סגיא;
 הכא, לשוני לדופן - פחות משלשה טפחים - אין; אי לא - לא.

היתה גבוהה מעשרים אמה,
 ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים,
 ויש בו הכשר סוכה -

סבר אבני למימר:
 גוד אסיק מחיצתא!

אמר ליה רבא:
 בעינן מחיצות הניכרות, וליכא.

7. ד, ב

תנו רבנן :

**יַעֲזֵז אַרְבַּעַה קוֹנְדִיסִין, וְסִיפָךָ עַל גִּבְנֵי;
רַבִּי יַעֲקֹב מְכַשֵּׁיר,
וְחֻכְמַיִם פּוֹסְלִין.**

אמר רב הונא:

מחלוקת על שפת הגג,
דְּרַבִּי יַעֲקֹב סָבַר: אֶמְרִינן 'גוד אסיק מחיצתא';
וְרַבְנָן סָבְרִי: לֹא אֶמְרִינן 'גוד אסיק מחיצתא'.
אֲבָל בְּאֻמְצַע הַגֵּג - דְּבְרֵי הַכֹּל פְּסוּלָה.

ורב נחמן אמר:

בְּאֻמְצַע הַגֵּג מַחְלֹקֶת.

איבעיא להו:

בְּאֻמְצַע הַגֵּג מַחְלֹקֶת,
אֲבָל עַל שְׁפַת הַגֵּג - דְּבְרֵי הַכֹּל פְּשֻׁרָה;
או דְּלִמָּא בִּין בָּזוּ וּבִין בָּזוּ מַחְלֹקֶת?

תיקו.

מיתבי:

**יַעֲזֵז ד' קוֹנְדִיסִין בְּאַרְצָא, וְסִיפָךָ עַל גִּבְנֵי;
רַבִּי יַעֲקֹב מְכַשֵּׁיר,
וְחֻכְמַיִם פּוֹסְלִין.**

וְהָא אַרְצָא, דְּכְאֻמְצַע הַגֵּג דְּמִי, וְקָא מְכַשֵּׁיר רַבִּי יַעֲקֹב!

תיובתא דרב הונא - תיובתא!

ועוד:

בְּאֻמְצַע הַגֵּג דְּפְלִיגִי,
אֲבָל עַל שְׁפַת הַגֵּג - דְּבְרֵי הַכֹּל פְּשֻׁרָה.
לִימָא תִּיהוּי תִּיּוּבְתֵיהּ דְּרַב הוֹנָא בְּתַרְתֵּי?

אמר לך רב הונא:

פְּלִיגִי בְּאֻמְצַע הַגֵּג, וְהוּא הִדִּין עַל שְׁפַת הַגֵּג.
וְהָא דְּקָמִיפְלִגִי בְּאֻמְצַע הַגֵּג,
לְהוֹדִיעַךְ פְּחוּ דְּרַבִּי יַעֲקֹב,
דְּאִפִּילוּ בְּאֻמְצַע הַגֵּג - נְמִי מְכַשֵּׁיר.

תנו רבנן :

**יַעֲזֵז אַרְבַּעַה קוֹנְדִיסִין בְּאַרְצָא, וְסִיפָךָ עַל גִּבְנֵי;
רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר:**

רוֹאִין, כֹּל שְׂאִילוֹ יַחְקֵקוּ וְיַחְלָקוּ,
וְיֵשׁ בְּהֵן טַפַּח לְכָאן וְטַפַּח לְכָאן -
נִידוּנִין מְשׁוּם דִּיּוֹמֵד;

ואם לאו - אין נידונין משום דיומד.

שְׁהִיָּה רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: דִּיּוֹמְדֵי סוּכָה - טַפַּח.

וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים:

עַד שְׁהִיָּהוּ שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתוֹ, וְשְׁלִישִׁית אִפִּילוּ טַפַּח.

מחלוקת על שפת הגג - דמחיצת הבית
תחתיה כנגד בין הקונדיסין, ואיכא למימר
גוד אסיק, והכא לא אמרינן, דבעינן
מחיצות ניכרות.

אבל באמצע הגג - שאין תחתיה מחיצות
סביב - דברי הכל פסולה, ולא דייה
בארבעת הקונדיסין להיות להם שם ארבע
מחיצות.

הכי גרסינן: ורב נחמן אמר באמצע הגג
מחלוקת - ועל ידי הקונדיסין ר' יעקב
מכשירה, וכגון שהן רחב טפח לכל
צידיהן, דאיכא שם מחיצות טפח מצפון
לדרום, ושם מחיצות טפח ממזרח למערב
בכל אחת ואחת, כדלקמן, ורבנן סברי: לא
מתכשרה אלא בשתי מחיצות כהלכתן
כשיעור משך סוכה, ובשלישית אפילו
טפח.

אבל בשפת הגג דברי הכל כשרה -
דאמרינן גוד אסיק.

דכי אמצע הגג דמי - דאין מחיצות
תחתיה, דנימא גוד אסיק.
תיובתא דרב הונא - דאמר: אבל באמצע
דברי הכל פסולה.

באמצע הגג הוא דפליגי - התלמוד הדר
ודייק ממתניתא, לאותבי תיובתא אחריתי.
בתרתי - חדא למאי דאמר באמצע הגג
דברי הכל פסולה, ומתניתא קתני דבה
פליגי, וחדא למאי דאמר מחלוקת על שפת
הגג, ואנן מצינו למידק ממתניתא דבשפת
הגג דברי הכל כשרה.

כל שאלו יחקקו ויחלקו - בקונדיסין
עגולין קא אמר, רואין כל שיש בעוביין כל
כך שאלו יחקק וינטל עובי עיגולן,
וירבעום ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח
לכאן, ולאחר שירבעום יחלקום מבפנים
ויעשו אותם כעין מרזבים שלנו, שיש להם
שתי דפנות שאם אתה זוקפן אחד
מדפנותיה עומד ממזרח למערב והשני
מצפון לדרום.

נידון משום דיומד - אתה דנו להכשיר,
כדין שאמרו חכמים לענין פסי ביראות
בעירובין (ז, ב) שניתרין בארבעה
דיומדין, ועל שם שיש לכל אחד שתי
מחיצות קרי להו דיומדין, דיו עמודין -
שני עמודין.

שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכה דיו
בטפח - ולא כשל פסי ביראות שהצריכום
אמה לכאן ואמה לכאן, ועל כרחיך הא דר'
יעקב דאמר יחקקו ויחלקו בעגולין קאמר,
דאי במרובעין לא אמר אלא יחלקו, דהכי
אמרו להו בעירובין.

שתים כהלכתן - באורך כל הסוכה
וברחבה, אחד לארכה ואחד לרחבה.
ושלישית אפילו טפח - דהכי אגמריה
רחמנא למשה מסיני, דבשלישית סגי ליה
בטפח.

8. ד, ב - ה, ב

וְשִׂיאֵיהָ גְבוּהָהּ עֲשֶׂרָה טַפְחִים.

מְנַלְוּ?

אֲתָמֵר:

רַב, וְרַבֵּי חֲנִינְא, וְרַבֵּי יוֹחָנָן, וְרַב חֲבִיבָא מִתְּנֻוּ:

בְּכוּלָּהּ סֹדֵר מוֹעֵד,

כָּל כִּי הָאֵי זֹגָא - חֲלוּפֵי רַבֵּי יוֹחָנָן, וּמְעִיילֵי רַבֵּי יוֹנָתָן.

אָרוֹן תְּשַׁעָה וּכְפוֹרֵת טַפַּח - הָרִי כָּאֵן עֲשֶׂרָה,

וּכְתִיב: **"וַיִּזְעַדְתִּי כִּי שָׂם, וְדַבַּרְתִּי אֶתְּךָ מֵעַל הַכְּפוֹרֵת"** (שמות כה, כב);

וְתִנְיָא:

ה' צ"א

רַבֵּי יוֹסִי אוֹמֵר:

מֵעוֹלָם לֹא יָרְדָה שְׂכִינָה לְמִטָּה,

וְלֹא עָלוּ מִשָּׁה וְאַלְיָהוּ לְמָרוֹם,

שֶׁנֶּאֱמַר: **"הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לָהּ, וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם"** (תהילים קטו, טז).

וְלֹא יָרְדָה שְׂכִינָה לְמִטָּה!?

וְהַכְּתִיב: **"וַיֵּרַד ה' עַל הַר סִינַי"** (שמות יט, כ);

לְמַעַל מֵעֲשֶׂרָה טַפְחִים.

וְהַכְּתִיב: **"וַעֲמִדוּ רִגְלֵיכֶם בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּה"** (זכריה יד, ד)!

לְמַעַל מֵעֲשֶׂרָה טַפְחִים.

וְלֹא עָלוּ מִשָּׁה וְאַלְיָהוּ לְמָרוֹם!?

וְהַכְּתִיב: **"וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים"** (שמות יט, ג)!

לְמִטָּה מֵעֲשֶׂרָה.

וְהַכְּתִיב: **"וַיַּעַל אֱלֹהֵינוּ בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם"** (מלכים ב, ב, יא)!

לְמִטָּה מֵעֲשֶׂרָה.

וְהַכְּתִיב: **"מֵאֲזוּזֵי פְּנֵי כֶסֶה, פָּרְשׂוּ עֲלָיו עֲנָנוּ"** (איוב כו, ט),

וְאָמַר רַבֵּי תַנְחוּם: מִלְּמַד שֶׁפִּירֵשׁ שְׂדֵי מִזֵּי שְׂכִינָתוֹ וְעֲנָנוּ עָלָיו!

לְמִטָּה מֵעֲשֶׂרָה.

מִכָּל מְקוֹם, **"מֵאֲזוּזֵי פְּנֵי כֶסֶה"** כְּתִיב!

אִישְׁתַּרְבּוּבֵי אִישְׁתַּרְבַּב לִיה כֶּסֶא עַד עֲשֶׂרָה, וּנְקֻט בֵּיה.

בְּשִׁלְמָא 'אָרוֹן תְּשַׁעָה',

דְּכְתִיב: **"וַעֲשׂוּ אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים,**

אֲמִתִּים וְזוֹצֵי אֲרָכוּ,

וְאִמָּה וְזוֹצֵי רְזוּבוּ,

וְאִמָּה וְזוֹצֵי קְמוֹתוֹ" (שמות כה, י).

אֶלֶּא 'כְּפוֹרֵת טַפַּח' - מְנַלְוּ?

דְּתִנְיָ רַבֵּי חֲנִינְא:

'כָּל הַבָּלִים שְׁעֵשָׂה מִשָּׁה,

נִתְּנָה בָּהֶן תּוֹרָה מִדַּת אֲרָפָן וּמִדַּת רַחְבָּן וּמִדַּת קוּמְתָן.

כְּפוֹרֵת - מִדַּת אֲרָפָה וּמִדַּת רַחְבָּהּ נִתְּנָה, מִדַּת קוּמְתָהּ לֹא נִתְּנָה.

צָא וְלָמַד מִפְּחוֹת שְׂבָבִלִים,

רַב וְרַי חֲנִינְא וְרַי יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא מִתְּנֻוּ - לַהֲךְ מִלְּתָא דְלַקְמָן.

בְּכוּלֵי סֹדֵר מוֹעֵד - כָּל הֵיכָא דְאִמְרִינֵן הָאֵי זֹגָא כִּי הֲדָדִי בְּשִׁמְעָתָא, אֵיכָא אִמּוּרָאֵי דְמַחְלָפִי רַי יוֹחָנָן וּמְעִיילֵי רַי יוֹנָתָן.

אָרוֹן תְּשַׁעָה - גּוּבְהוּ, דְכְתִיב /שְׁמוֹת כַּה; שְׁמוֹת לֹז/ וְאִמָּה וְחֲצֵי קוּמְתוֹ, וְאִמָּה בַת שֵׁשׁ טַפְחִים.

וְתִנְיָא מֵעוֹלָם לֹא יָרְדָה שְׂכִינָה לְמִטָּה - וְקָרָא כְּתִיב דְעַל כְּפוֹרֵת יָרַד - שְׁמַע מִינָה לְמַעַל מֵעֲשֶׂרָה מִיפְסָקָא רְשׁוּתָא.

לְמַעַל מֵעֲשֶׂרָה טַפְחִים - תִּירוּצָא הוּא.

שְׁפִירֵשׁ שְׂדֵי מִזֵּי שְׂכִינָתוֹ - פִּרְשׁוּ נוֹטְרִיקוֹן קָא דְרִישׁ.

מִדַּת קוּמְתָהּ לֹא נִתְּנָה - מִדַּת עוֹבִיָּה הִיא קוּמְתָהּ, שֶׁהִיא הִיתָה לְאָרוֹן כְּכִסֵּי תִיבָה.

מסגרת - שפה כעין לבזבזין סביב השלחן.

תפשת מרובה כו' - כל דבר שמשמעו מרובה ומועט, אם תפשת את המועט - יפה תפשת, דבציר מהכי לא משמע, ואם ימצא שהיה לך לתפוס המרובה - הרי הוסיפו לך, ולא נטלו ממה שבידך כלום, ואם תפשת המרובה - לא תפשת, שאתה נראה כשקרן בדבריך, ושמא המועט יש לך לתפוס ואתה הרבית לתפוס - חסרו לך ממה שבידך, והיינו לא תפשת, אבל כשתתפוש המועט, אם יוסיפו - טוב, ואם לאו - מה שתפשת תפשת, ומשל הוא.

ונילף מציץ - שהוא מועט ממסגרת.

קדש למ"ד מלמטה - גרסינן.

אני ראיתיו ברומי - שהכניסוהו לאוצר המלך, כדאמרינן במעילה (יז, ב), בבן תלמיון.

תכשיט - מלבוש לאדם.

מזר - של ארון או של מזבח או של מסגרת, זר אינו כלי, אלא תיקון כלי, לקשטן.

מסגרת נמי הכשר - קישוט שלחן הוא.

למטה היתה - מרגל לרגל היתה נתונה בראשם, ודף השלחן מונח עליו.

הניחא כו' - פלוגתא במנחות (צו, ב). **מאי איכא למימר** - אדיליף מינה, נילף מזר.

ואין פנים - של אדם, פחותין מטפח.

בר יוכני - עוף גדול הוא מאד, ובכורות (גז, ב) אמרינן: פעם אחת הטילה בר יוכני ביצה במקומנו, וטבעה ששים כרכים ושיברה שלש מאות ארזים.

פני פני גמר - גזירה שוה גמר, ובציפרתא לא כתיב פני.

שנאמר: 'ועשית לו מסגרת טפוז סביב' (שמות כה, כה) - מה להלן טפח, אף כאן טפח.

ונילף מפלים גופייהו!

תפשת מרובה - לא תפשת; תפשת מועט - תפשת.

ונילף מציץ,

דתנא:

'ציץ דומה כמין טס של זהב,

ורחב ב' אצבעות,

ומוקף מאזן לאזן,

וכתוב עליו ב' שיטין,

'ו'ד'ה'א' מלמעלה

וקדש למ"ד' מלמטה.

ואמר רבי אליעזר ברבי יוסי:

אני ראיתיו ברומי,

וכתוב עליו "קדש לה" בשיטה אחת.

דנין כלי מפלי,

ואין דנין כלי מתכשיט.

ונילף מזר,

דאמר מר: **'זר משהו'!**

דנין כלי מפלי,

ואין דנין כלי מהכשר כלי.

אי הכי, מסגרת נמי - הכשר כלי הוא!

מסגרתו למטה היתה.

הניחא למאן דאמר: מסגרתו למטה היתה;

אלא למאן דאמר: מסגרתו למעלה היתה,

מאי איכא למימר? האי הכשר כלי הוא!

אלא דנין דבר שנתנה בו תורה מדה

מדבר שנתנה בו תורה מדה,

ואל יוכיחו ציץ וזר, שלא נתנה בהן תורה מדה כלל.

רב הונא אמר מהכא: **"על פני הכפרת קדמה"** (ויקרא טז, יד),

ואין פנים פחות מטפח.

ה' צ"ב ואימא כאפי אדבר יוכני!

תפשת מרובה - לא תפשת;

תפשת מועט - תפשת.

ואימא כאפי דציפרתא,

דזוטר טובא!

אמר רב אחא בר יעקב:

רב הונא **"פני" "פני" גמר** -

כתיב הכא: **"אל פני הכפרת"** (ויקרא טז, ב);

וכתיב התם: **"מאת פני יצוק אביו"** (בראשית כז, ל).

תפשת מרובה - במקום שאתה שומע אף המועט במרובה לא תפשת, דיש להקשות: תפוס את המועט, והרי אתה שקרן בדבריך.
ונילף מפני הכרובים - דזוטרי מטפח.
היינו פני כרוב היינו אדם - הלא שניהן שוין, ולמה חלקם הכתוב ומשני: לעולם כרוב נמי פני תינוק הוא, וזהו חילוקם: פני אדם - אפי רברבי, פני הכרוב - אפי זוטרי.

וממאי דחללה עשרה - כיון דמארוך וכפורת ילפת עשרה, ממאי דחללה עשרה לבר מעובי סככה דלמא בהדי סככה, כי ארוך וכפורת.
בשליש הבית היו עומדין - שהיו הכרובים שעשה שלמה עומדין בארץ על רגליהם, וכתוב: /מלכים א ו/ קומת הכרוב עשר נמצא קומתו כלה בשליש גובה הבית שהוא שלשים, אף כאן, במשכן, כשהיו הכרובים שעשה משה על הכפורת - היה גבהן כלה בשליש גובה הבית.
משכן כמה היו - גבהו.

תלתיה כמה היו עשרים - נמצא גובה הכרובים כלה לסוף עשרים טפחים מן הארץ, והן עומדין על הכפורת.

דל עשרה טפחים דארוך וכפורת - לדעת מראשם של כרובים כמה היו, נמצא מראשם של כרובים עד רגליהם עשרה טפחים.

וכתיב סוככים בכנפיהם - אלמא: מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך, וכנפיהם למעלה לגבהן היו פרוסות, אלמא: תחת כנפיהם עשרה טפחים חלל עד הכפורת, וקרי ליה סוכה.

וממאי דגדפייהו עילוי רישיהו - פריסי, דהוה ליה חללה עשרה.

להדי רישיהו - בשוה לראשם, דהוה ליה עשרה עם עובי הכנפים.

הניחא לר' מאיר דאמר - במסכת מנחות (צז, א).
כל האמות - שבמשכן, בין של כלים בין של בנין היו נמדדות בכינונית, שהיא אמה בת ששה טפחים, והיא קרויה בינונית, מפני שיש בת חמשה קטנה הימנה והיא אמת יסוד וסוכב ואמת הקרנות ואמת ריבוע של מזבח הפנימי, כדאמר במנחות (שם /צז, א/) מהאי קרא /יחזקאל מג/ ואלה מדות המזבח באמות אמה וטופח וגו', ויש גדולה הימנה חצי אצבע, כדתניא בפסחים (פו, א): שתי אמות היו בשושן הבירה, אחת יתירה על של משה חצי אצבע, שתי אמות - שתי מקלות עשוין למדוד בהן האמות, שושן הבירה מקום הוא על חומת שער מזרחי של הר הבית, ושושן הבירה מצויירת בו, הניחא לר' מאיר שהשוה כל האמות - איכא למילף כדילפת, דל עשרה לארון וכפורת, פשו להו עשרה מכנפיהם עד מקום מושבם.

ונילף מפנים של מעלה,
 דכתיב: **"כראת פני אלהים ותריצני"** (בראשית לג, י)!

תפשת מרובה - לא תפשת;
 תפשת מועט - תפשת.

ונילף מכרוב, דכתיב: **"אל הכפרת יהיו פני הכרובים"** (שמות כה, כ)!

אמר רב אחא בר יעקב:
 גמיר: אין פני כרובים פחותין מטפח;
 ורב הונא נמי, מהכא גמיר.

ומאי כרוב?

אמר רבי אבהו:
 כרובא,
 שכן בגבול קורין לינוקא רבא.

אמר ליה אביי:
 אלא מעתה, דכתיב:

"פני האזור פני הכרוב, ופני השני פני אדם" (יחזקאל י, יד),
 היינו כרוב, היינו אדם!

אפי רברבי ואפי זוטרא.

וממאי דחללה עשרה בר מסככה?
 אימא: בהדי סככה!

אלא מבית עולמים גמר.

דכתיב: **"והבית אשר בנה המקל שלכמה לה, וששים אמה ארכו, ועשרים רזו בו, ושלישים אמה קומתו"** (מלכים א ו ב);

וכתיב: **"קומת הכרוב האזור עשר באמה,**

וכן הכרוב השני" (מלכים א ו, כו);
 ותנא:

מה מצינו בבית עולמים,

כרובים בשליש הבית הן עומדין,

משכן נמי - כרובים בשליש הבית הן עומדין.

משכן כמה הוי?

עשר אמות, דכתיב: **"עשר אמות ארך הקרש"** (שמות כו, טז).

כמה הוי להו? שיתין פושפי.

תלתיה כמה הוי? עשרים פושפי.

דל עשרה דארוך וכפורת - פשו להו עשרה.

וכתיב: **"והיו הכרובים פרישי כנפים למעלה,**

סוככים בכנפיהם על הכפרת" (שמות כה, כ) -

קריה רחמנא 'סככה' למעלה מעשרה.

ממאי דגדפינהו עילוי רישיהו קיימי?

דלמא להדי רישיהו קיימי?

אמר רב אחא בר יעקב:

"למעלה" כתיב.

ואימא דמידילי טובא!

מי כתיב 'למעלה למעלה'!?

הניחא לרבי מאיר, דאמר: כל האמות הן בינוניות;

אֵלָא לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אַמָּה שֶׁל בְּנֵי שָׁה טַפְחִים, וְשֶׁל כָּלִים חֲמֻשָּׁה,
 מֵאִי אֵיכָא לְמִימַר?
 אָרוֹן וְכַפּוֹרֶת כְּמָה הָיָה לְהוּי? תְּמַנְנָא וּפְלַגָּא.
 פָּשׁוּ לְהוּי חַד סְרִי וּפְלַגָּא.
 אֵימָא סוּכָה עַד דְּהֵינָא חַד סְרִי וּפְלַגָּא!

אֵלָא לְרַבִּי יְהוּדָה, הִלְכְתָּא גְמִירִי לָהּ,
 דְּאָמַר רַבִּי חֲנִיָּא בְּרַ אֲשִׁי, אָמַר רַב:
 שְׂעוּרִין חֲצִיצִין וּמְחִיצִין - הִלְכָה לְמֻשָּׁה מְסִינִי.

מאי איכא למימר - אי מינה
 ילפת בעי חללה חד סרי ופלגא,
 דארוֹן וכפורת תמניא ופלגא
 הוא דהווי, וכיון דכרובים
 בשליש הבית עומדין, דהיינו
 לסוף
 עשרים - פשו חד סרי ופלגא
 תחת כנפיהם.
לר' יהודה - דלא מצי יליף
 מקראי, כל שיעור מחיצה
 הלכתא גמירי לה מסיני, וגמירי
 דבציר מעשרה לבר מסככה לאו
 מחיצה היא, ובהכי הויא
 מחיצה.
שיעורין - של איסורין, כגון
 כזית לכל אכילת איסור,
 וככותבת ליום הכפורים.
חציצין - שהחציצה פוסלת
 בטבילה.
ומחיצין - הלכות מחיצה.

9. ה, ב - ו, ב

[דאמר רבי חייא בר אשי, אמר רב: שיעורין חציצין ומחיצין - הלכה למשה מסיני].

שיעורין דאורייתא נינהו!

דכתיב: **"אֶרֶץ זֹטָה וְשִׁעְרָה, וְגִפֶּן וְתַאנְהָ וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שִׁמּוֹן וְדָבֶשׁ"** (דברים ח, ח),
ואמר רב חנין: כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר:

חטה - לבית המנוגע,

דתנן:

'הַנֶּבֶס לְבֵית הַמְּנוּגָע, וְכֻלּוֹ עַל כְּתָפָיו, וְסַנְדְּלָיו וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדוֹ - הוּא וְהֵן טַמְאִין מִיָּד.

הָיָה לְבוֹשׁ בְּלִי, וְסַנְדְּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבְעוֹתָיו בְּאַצְבָּעוֹתָיו - הוּא טַמְא מִיָּד,

וְהֵן טְהוֹרִים, עַד שִׁישְׁהָה בְּכַדֵּי אֲכִילַת פֶּרֶס;

פַּת חֲטִיץ וְלֹא פַת שְׁעוֹרִין, מִיֵּסָב וְאוֹכֵל בְּלִיפְתָּיו.

k"א 1

שְׁעוֹרָה -

דתנן:

'עַצֵּם כְּשִׁעְוֹרָה מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמִשָּׂא, וְאִינוּ מְטַמֵּא בְּאֵהָלִי.

גֶּפֶן -

כְּדֵי רְבִיעִית יֵין לְנֹזֵר.

תַּאנְהָ -

כְּגִרְוֹגְרַת לְהוֹצֵאת שֶׁבֶת.

רִמּוֹן -

דתנן:

'כָּל כְּלֵי בַעֲלֵי בָתִּים שִׁיעוֹרִין כְּרִמּוֹנִים.

"אֶרֶץ זֵית שִׁמּוֹן"⁶ (דברים ח, ח) -

אֶרֶץ שֶׁכָּל שִׁיעוֹרֵיהָ כְּזֵיתִים.

כָּל שִׁיעוֹרֵיהָ סִלְקָא דְעֵתְךָ?!

הָא אֵיכָא הָנִי דְאֶמְרִינן!

אֵלָא אֵימָא: שְׁרׁוב שִׁיעוֹרֵיהָ כְּזֵיתִים.

דְּבִשׁ -

כְּכֹתֶבֶת הַגֶּשֶׁה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים.

אֵלָמָא: דְאֹרִייתָא נִינְהוּ!

וְתִסְבְּרָא?!

שִׁיעוֹרִין מִי כְּתִיבִי?!

אֵלָא הִלְכְתָא נִינְהוּ, וְקָרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֵלְמָא הוּא.

חֲצִיצִין דְאֹרִייתָא נִינְהוּ,

דְּכִתִּיב: **"וְרִמּוֹן אֶת בִּשְׁרוֹ בַּמַּיִם"** (ויקרא יד, ט) -

שֶׁלֹּא יְהֵא דְבָר חוֹצֵץ בֵּינוּ לְבֵין הַמַּיִם!

כִּי אֵתָאי הִלְכְתָא - לְשַׁעְרוֹ,

כְּדָרְבָה בַר בַּר חֲנָה.

דְאָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָא:

נִימָא אַחַת קְשׁוּרָה - חוֹצֵצַת;

שְׁלֵשׁ - אֵינָן חוֹצֵצוֹת;

שְׁתַּיִם - אֵינִי יוֹדָע.

לשיעורין נאמר - הפסוק מדבר בשבחה של ארץ ישראל, שאפילו בדברי תורה צריכין לשער בפירותיה איסורין שבתורה.

כליו על כתפיו - שאינו לבוש בהן.

וסנדליו וטבעותיו ביד - אחוזין בידו, טבעותיו דומיא דסנדליו.

טמאין מיד - בלא שהייה, דכתיב (ויקרא יד) והבא אל הבית יטמא, וכולהו בא אל הבית קרינא בהו.

היה לבוש כליו - דאיכרו להו בגדיו.

הוא טמא מיד - דכתיב והבא אל הבית יטמא.

והן טהורין עד שישהה - דכתיב (ויקרא יד) והאוכל בבית יכבס וגו', ודרשינן בתורת כהנים: אין לי אלא

אוכל ושוכב, אוכל בלא שוכב, שוכב בלא אוכל, לא אוכל ולא שוכב מניין, תלמוד לומר יכבס בגדיו ריבה,

שתי פעמים כתיב יכבס בגדיו, ואם הוסיפו לרבות הכל, מה תלמוד לומר והאוכל - ליתן שיעור לשוכב כדי

אכילה, שאין טעון כיבוס בגדים עד שישהה כדי אכילה, וגופו טמא מיד, דהכי כתיב /ויקרא יד/ והבא

אל הבית יטמא ולא כתיב כיבוס בגדים, והאוכל בבית דהיינו שוהה כדי אכילה - יכבס בגדיו.

אכילת פרס - חצי ככר, שיערו חכמים אותו למזון שתי

סעודות לעירוב, דתנן בעירובין (פב, ב): חציה לבית המנוגע.

פת חטיין - שהייתה מועטת משל שעורים.

מיסב - דהיינו דרך אכילה, מי שהוא מיסב הוא עסוק באכילה, ואינו טרוד בדברים אחרים.

עצם כשעורה - מן המת.

ואינו מטמא באהל - כשיעור זה, עד שיהא שדרה, או גלגולת שלמה, או רוב מנין אברי אדם.

גפן - מה שיערו בו.

כדי רביעית יין - בשאר איסורי נזיר, דאיכא למאן דאמר במסכת נזיר (לד, ב) דחרצנים ולולבין ועליו מצטרפין

לשיעור רביעית יין, שאם יתנם לכוס מלא יין עד שיצא ממנו רביעית יין, ואין דומה המשער בכוס מלא מים

למשער ביין, משום דייין עב הוא ואינו ממהר לצאת, אלא נברץ ונגדש על שפת הכוס יותר מן המים.

תאנה - מה שיערו בה.

כגרוגרת להוצאת שבת - שיערו בכל האוכלים.

כל כלי בעלי בתים שיעורין - בנכביהם.

כרמון - דעד שניקב כמוציא רמון שם כלי עליו, ומקבל טומאה, לפי שבעל הבית חס על כליו, וכשהוא מוציא

זיתים הוא משתמש בו רמונים, אבל כלי אומן שעומד לימכר - טהור בנכב כל שהוא.

רוב שיעוריה כזיתים - מת ונבילה, ואיסור חלב, ודם, ופיגול, ונותר, וטמא, וגיד הנשה.

דבש - כל מיני מתיקה קרויין דבש, ותמרים מיני מתיקה הן.

כותבת - תמרה.

ליום הכפורים - דלא כתיב ביה אכילה, אלא אשר לא תעונה (ויקרא כג) - מידי דמיייתב דעתיא, ומפקע ליה מעיניו.

מי כחיבי - כלום כתיב בתורה עצם כשעורה ובית המנוגע בחטיין, וכן כולם?

הכי גרסינן - בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ כו'.

נימא אחת קשורה - ומקפיד עליו, חוצצת, דמיהדק שפיר, ולא עיילי בה מיא, ואמרינן לקמן: גזרינן על

מיעוטו המקפיד.

שלש אינן חוצצות - לפי שהשער קשה, ולא מיהדק שפיר, ועיילי ביה מיא.

⁶ ע"פ מסורת הש"ס.

את הטפל לבשרו - יהא במים הטפל הדבוק.
 דבר תורה - הלכה למשה מסיני.
 רובו - רוב שערו מטונף בטיט, או קשור
 אחת אחת, ומקפיד עליו - חוצץ.
 אין מקפיד עליו - הוה ליה כגופיה, הואיל
 ואין סופו ליטלו, ובטיל לגביה, ולא חייץ.
 וגזרו על רובו שאינו מקפיד - הואיל והוי
 רוב, ודמי במקצת לחציצה דאורייתא.
 ועל מיעוטו המקפיד - הואיל ודמי ליה
 בהקפדה.
 גזרה - לאו הלכה למשה מסיני הוא, אלא
 גזירה מדרבנן, ורובו המקפיד לחודיה הוא
 דהוי הלכה למשה מסיני.
 הא דאמרן - לגובה עשרה.
 הניחא לר' יהודה - דלא נפקא ליה מקראי,
 אצטריך הלכתא.
 לגוד - להיכא דצריך למיגד, או גוד אחית או
 אסיק, כגון אכסדרה בבקעה, דאמרינן בה:
 פי תקרה יורד וסותם.
 ולבוד - פחות משלשה.
 דופן עקומה - פחות מארבע אמות.

שְׁעָרוֹ נְמִי דְאֹרְיִיתָא נִיְהוּ,
 דְּכֹתִיב: "וְרוֹזֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמִים",
 "אֵת" - הַטָּפֶל לְבָשָׂרוֹ.
 וּמֵאֵי נִיהוּ? שְׁעָרוֹ.

כִּי אֶתְאִי הַלְּכָתָא, לְכַדְרֵי יִצְחָק.
 דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק:
 דְּבַר תּוֹרָה, רֹבּוֹ וּמְקַפֵּיד עָלָיו – חוֹצֵץ,
 וְשְׂאִינוּ מְקַפֵּיד עָלָיו - אֵינוּ חוֹצֵץ;
 וְגִזְרוּ עַל רֹבּוֹ שְׂאִינוּ מְקַפֵּיד מְשׁוּם רֹבּוֹ הַמְּקַפֵּיד,
 וְעַל מִיעוּטוֹ הַמְּקַפֵּיד מְשׁוּם רֹבּוֹ הַמְּקַפֵּיד.

וְלִיְגָזַר נְמִי עַל מִיעוּטוֹ שְׂאִינוּ מְקַפֵּיד מְשׁוּם מִיעוּטוֹ הַמְּקַפֵּיד,
 אֵי נְמִי מְשׁוּם רֹבּוֹ שְׂאִינוּ מְקַפֵּיד!

הִיא גּוּפָא גְזִיָּה,
 וְאֵנָּה נִיקוּם וְנִגְזַר גְזִיָּה לְגִזְיָה?!

מְחִיצִין - הָא דְאָמְרוּ.

הִנִּיחָא לְרַבִּי יְהוּדָה,
 אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר?

כִּי אֶתְאִי הַלְּכָתָא, לְגוּד וְלְבוּד וְדוּפָן עֲקוּמָה.

/ צ"ב

10. ו, ב

וְשָׂאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת.

תָּנוּ רַבָּנָן :

'שְׁתֵּים כְּהִלְכְתָן, וְשְׁלִישִׁית אֶפִּילוּ טַפַּח.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר:

שְׁלֹשׁ כְּהִלְכְתָן, וּרְבִיעִית אֶפִּילוּ טַפַּח.

בְּמַאי קָמִיפְלָגִי?

רַבָּנָן סָבְרִי : גֵּשׁ אִם לְמִסוּרְתָ ;

וּרְבִי שְׁמַעוֹן סָבַר : גֵּשׁ אִם לְמִקְרָא.

רַבָּנָן סָבְרִי : גֵּשׁ אִם לְמִסוּרְתָ :

"בַּסֻּכּוֹת", "בַּסֻּכּוֹת", "בַּסֻּכּוֹת" (ויקרא כג, מב-מג) -

הָרִי כָּאֵן אַרְבַּע ;

דֵּל חֵד לְגוּפִיהָ - פֶּשׁוּ לָהּ תִּלְתָּא ;

שְׁתֵּים כְּהִלְכְתָן, וְאַתָּאִי הִלְכְתָּא וּגְרַעְתָּה לְשְׁלִישִׁית, וְאִוְקְמָה אֶטְפַּח.

רַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר : גֵּשׁ אִם לְמִקְרָא :

"בַּסֻּכּוֹת", "בַּסֻּכּוֹת", "בַּסֻּכּוֹת" -

הָרִי כָּאֵן שֵׁשׁ ;

דֵּל חֵד קָרָא לְגוּפִיהָ - פֶּשׁוּ לָהּ אַרְבַּע ;

שְׁלֹשׁ כְּהִלְכְתָן, וְאַתָּאִי הִלְכְתָּא וּגְרַעְתָּה לְרְבִיעִית, וְאִוְקְמָתָה אֶטְפַּח.

וְאִי בְּעִית אֵימָא :

דְּכוּלִּי עֲלָמָא גֵּשׁ אִם לְמִקְרָא ;

וְהִקָּא בְּהָא קָמִיפְלָגִי :

מָר סָבַר : סְכָכָה בְּעֵינָא קָרָא,

וּמָר סָבַר : סְכָכָה לֹא בְּעֵינָא קָרָא.

וְאִיבְעִית אֵימָא :

דְּכוּלִּי עֲלָמָא, גֵּשׁ אִם לְמִסוּרְתָ ;

וְהִקָּא בְּהָא קָמִיפְלָגִי :

מָר סָבַר : כִּי אֲתָאִי הִלְכְתָּא - לְגַרְעֵ,

וּמָר סָבַר : כִּי אֲתָאִי הִלְכְתָּא - לְהוֹסִיף.

וְאִיבְעִית אֵימָא :

דְּכוּלִּי עֲלָמָא, כִּי אֲתָאִי הִלְכְתָּא - לְגַרְעֵ, וְגֵּשׁ אִם לְמִסוּרְתָ ;

וְהִקָּא בְּדוֹרְשֵׁין תַּחֲלִלוֹת קָמִיפְלָגִי :

מָר סָבַר : דוֹרְשֵׁין תַּחֲלִלוֹת,

וּמָר סָבַר : אִין דוֹרְשֵׁין תַּחֲלִלוֹת.

רַב מִתְּנָה אָמַר :

טַעְמִיהָ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְהִקָּא :

"וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מִזֹּרֵב,

וּלְמִזְזָה וּלְמִסְתָּוֵר מִזֹּרֵם וּמִמְטָר" (ישעיהו ד, ו).

שְׁתֵּים כְּהִלְכְתָן - מְזַרְחִית וְצִפּוֹנִית
כְּמִין גַּאם, אוּ דְרֹמִית וּמַעֲרִבִית,
/בְּמִקְרָא מוֹפִיעַ שְׁרֵטוּט/.

כְּהִלְכְתָן - כְּשִׁיעוֹר מִשְׁךְ סוּכָה.

יֵשׁ אִם לְמִסוּרְתָ - כְּמָה שְׁכַתֵּב מִשֶּׁה
וּמִסַּר בְּסִפְרֵי תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הִיא הָאֵם
וְהַעֲיָקָר, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהוּא נִקְרָא.

בְּסֻכָּה תִּשְׁבוּ יִשְׁבוּ בְּסֻכָּה כִּי בְּסֻכּוֹת
הוֹשְׁבֵתִי - חֵד מִלֵּא וְתִרְיָן חִסְרִין.

בְּסֻכָּה - מִשְׁמַע חֵדָּא.

לְגוּפִיהָ - דֵּאִין דוֹרְשֵׁין תַּחֲלִלוֹת, פְּסוּק
הַנֶּאמָר רֵאשׁוֹן אִינוּ לְדִרְשָׁה אֵלֹא
לְמִשְׁמַעֵי אֲתָא.

הִילְכְתָּא - הֵא דֵּאִמְרִינָן לְעֵיל הִלְכָה
לְמִשְׁמַע מִסִּינֵי - לְהַכִּי נִמְי אֲתָמֵר לִיָּה,
הִלְכְתָּא לְמַחֲצוֹת לְמִיגְרַעִיָּה
לְשִׁלְשִׁית דּוֹפֵן סוּכָה וּלְמִיִּסְגֵי לִיָּה
בְּטַפַּח.

סֻכָּה לֹא בְּעֵי קָרָא - דְּמִשְׁמַעוֹתָ
דְּגוּפִיהָ נִפְקָא, דְּסוּכָה בְּלֵא סֻכָּה לֹא
מִקְרִיָּא.

דוֹרְשֵׁין תַּחֲלִלוֹת - לְדִרְשָׁה, הוּוּ לָהּ
אַרְבַּעָה.

לְמַחֲסָה וּלְמִסְתוֹר וּגְוִי - בְּלֵא אַרְבַּע
מַחֲצוֹת לְאוּ מַחֲסָה מְזֵרֵם הוּא,
שֶׁהָרוּחַ מְשִׁיב אֶת הַזֶּרֶם דְּרַךְ דּוֹפֵן
הַפְּרוּץ.

11. ו, ב - ז, א

ואותו טפח היכן מעמידו?

אמר רב:

מעמידו כנגד היוצא.

אמרי ליה רב פהנא ורב אסי לרב:
ועמידנו כנגד ראש תור!

3 א"כ

שתיק רב.

איתמר נמי:

אמר שמואל משמיה דלוי:
מעמידו כנגד היוצא.

וכן מורין בי מדרשא:

מעמידו כנגד היוצא.

רבי סימון, ואיתימא רבי יהושע בן לוי, אמר:

עושה לו טפח שוחק, ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן,
וכל פחות משלשה סמוך לדופן - כלאבוד דמי.

אמר רב יהודה:

סוכה העשויה כמבוי - כשרה,

ואותו טפח מעמידו לכל רוח שיצאה.

רבי סימון, ואיתימא רבי יהושע בן לוי, אמר:

עושה לו פס ארבעה ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן,
וכל פחות משלשה סמוך לדופן - כלאבוד דמי.

ומאי שגא התם, דקאמר: סגיא טפח שוחק?

ומאי שגא הכא, דקאמר: בעגיא פס ארבעה?

התם, דאיכא שתי דפנות פהלקתן -

סגי ליה בטפח שוחק;

הכא, דליכא שתי דפנות -

אי איכא פס ארבעה - אין, אי לא - לא.

אמר רבא:

ואינה נותרת אלא בצורת הפתח.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

וניותרת נמי בצורת הפתח.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

וצריכא נמי צורת הפתח.

רב אשי אשכחיה לרב פהנא דקא עביד טפח שוחק,
וקא עביד צורת הפתח.

אמר ליה:

לא סבר מר להא דרבא,

דאמר רבא: וניתרת נמי בצורת הפתח?

אמר ליה:

אנא פאידיך לישגא דרבא סבירא לי,

דאמר רבא: וצריכא נמי צורת הפתח.

כנגד היוצא - מקום שהמחיצה כלה,
באיזה שירצה אם השתים מזרחית
צפונית - יעשה הטפח בסוף הצפונית
במקצועו לצד מערב, או במזרחית
לצד דרום/במקור מופיע שרטוט/.

ויעמידנו כנגד ראש תור - (ראש
שורה) במקצוע צפונית מערבית
באלכסון, או מזרחית דרומית,
כשהמחיצות מערבית צפונית, דנראה
נוטה לשתי מחיצות, ומיחזי כארבע
מחיצות, ראש תור היא תלם מענה
של סוף שדה, שהתלמים כלים
והולכין באלכסון, זה ארוך מזה מעט
/במקור מופיע שרטוט/.

טפח שוחק - מודדין בארבע אצבעות
שאינם נוגעות זו בזו, דהוי טפח
ומשהו.

ומעמידו בפחות משלשה - סמוך
לאחת הדפנות, ופחות משלשה
כלבוד, והויא ליה כמחיצה של
ארבעה טפחים, ומשך סוכה שבעה,
נמצא רובו של דופן עשוי.

כמבוי המפולש - ששתי הדפנות זו
כנגד זו.

כשרה - דהא נמי קרי כהלכתן.

לכל רוח שירצה - שהרי יש כאן
ארבעה יוצאין, ולאיוזה יוצא שירצה
יעשנו.

עושה פס - דופן גמור של ארבעה
טפחים, ומעמידו בפחות משלשה
סמוך לדופן אצל מקצוע פס ארבעה,
דכי אמרינן לבוד - איכא שבעה
טפחים, ארוך כדי סוכה קטנה.

שתי דפנות - שלמות כהלכתן כמין
גאם, דאין נראות מפולשות כי האי.

אמר רבא ואינה נותרת אלא בצורת
הפתח - בעירובין (יא, ב) אמר: היכי
דמי צורת הפתח - קנה מכאן וקנה
מכאן וקנה על גביהן, והכא קאמר
רבא דטפח ששינינו בביריתא שמתיר
ברופן שלישי - אינו מתיר אלא אם
כן עשאו לאותו טפח צורת הפתח על
פני כל הדופן כולו, כיצד, קנה של
חצי טפח אצל היוצא, וקנה של חצי
טפח במקצוע שכנגדו, וקנה על
גביהם מזה לזה, הוה ליה כאילו כל
הדופן סתום, דפתח שיש לו צורת
פתח סתימה מעלייתא היא, בפרק
קמא דעירובין (ב, ב), וזהו טפח
שאמרו חכמים.

ונותרת נמי בצורת הפתח - משמע:
דטפח ששינינו היינו כדפריש ר' סימון
לעיל: עושה סתימה טפח אצל
היוצא, ואתא רבא למימר: דאם עשה
צורת הפתח על פני כל הדופן בשני
קנים כל שהוא, וקנה על גביהם - קאי
ליה במקום טפח, ומכשר ליה
כוותיה, דאו האי או האי מכשר.

וצריכא נמי צורת הפתח - משמע
דתרוייהו בעינן; טפח אצל היוצא,
וקנה בזוית שכנגדו, וקנה שעל
גביהם קאי מטפח זה לקנה של זוית.
דקעביד טפח שוחק - אצל היוצא,
כדר' סימון.

לא סבר לה מר ונתרת נמי - או האי
או האי

12. ז, א

'שתיים כהלכתן' כו'.

אמר רבא:

וכן לשבת;

מגו דהוגא דופן לענין סוכה - הוגא דופן לענין שבת.

איתיביה אבוי:

ומי אמרינן מגו?

והתנא:

'דופן סוכה כדופן שבת,

ובלבד שלא יהא בין קנה לחברו שלשה טפחים.

ויתירה שבת על סוכה, שהשבת אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ,

מה שאין כן בסוכה'.

מאי לאו ויתירה שבת דסוכה אסופה,

ולא אמרינן מגו?

לא!

יתירה שבת דעלמא על שבת דסוכה.

אי הכי,

ליתני נמי: ויתירה סוכה דעלמא אסופה דשבת,

דאילו סוכה דעלמא - בעיא טפח שוחק;

ואילו סוכה דשבת - לא בעיא טפח שוחק, וסגי בלחי.

דקא אתה הוא דאמרת:

סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי - פשר.

ההוא לא אצטריכא ליה;

השתא מקילתא לחמירתא אמרינן,

מחמירתא לקילתא לא כל שכן?!

וכן לשבת - אף על פי שצריך לשבת שלש מחיצות ליעשות רשות היחיד - שבת של סוכות מותר לסמוך על מחיצות הסוכה, אם עשה ברשות הרבים סמוך לפתחו סוכה שאין בה אלא שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח - מכניס ומוציא הימנה לביתו, ואף על גב דבשאר שבתות לא מישתרי, אי נמי, בשאר מחיצות שאינן של סוכה לא מישתרו בהכי, לשבת דסוכה שריא, דמיגו דההוא טפח אנמריתא רחמנא למשה במחיצות סוכה דליהוי ליה דופן שלימה לסוכה - הוי דופן נמי בשבת דסוכה, לענין שבת.

דופן סוכה כדופן שבת - כל צידי דפנות שהחירו חכמים לשבת, כגון מחיצה של שתי בלא ערב, כדאמר בעירובין (טז, ב): מקיפין בקנים, ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים, ואף על פי שרחב קנה אינו אלא מלא אצבע, ויש בין קנה לקנה שלשה טפחים חסר משהו, ואיכא פרוץ מרובה על העומד - שפיר דמי, דאמרינן לבוד - והוה ליה כולו עומד, או של ערב בלא שתי, כדתנן התם (שם) /עירובין, טז, ב/): מקיפין שלשה חבלים - הוי היקף נמי לדופן סוכה, ובלבד שיהא זהיר שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים כשהוא מקיף, כי הכי דאמר לענין שבת, דאם כן נפיק ליה מתורת לבוד, ודווקא במקומות הרבה, דהוי ליה פרוץ מרובה על העומד, אבל מקום אחד או שני מקומות - הוה להו כפתחים. **שהשבת אינה נתרת - אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח, ורבים על העומד, ומבטלי ליה לעומד.**

מה שאין כן בסוכה - דסגי ליה בשתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ואפילו היו לה פתחים בשתי הדפנות אחד או שנים, דכי מצטרפת להו שתיים הפרוצות הוה ליה פרוץ מרובה - שריא.

מאי לאו - אפילו בשבת שבתוך החג קאמר, דלא מישתריא לטלטולי, והכי קאמר: יתירה הלכות טלטול שבת דסוכה אהלכות הכשר סוכה, לאכול ולישן ולצאת ידי חובת סוכה, דלענין מיפק ידי חובתו נפיק, ובלבד שלא יטלטל בה אלא ארבעה, ולא יכניס מתוכה לבית.

לא - הכי קאמר: יתירה הלכות טלטול שבת דעלמא אהלכות טלטול שבת דסוכה, ששבת דעלמא אינה נתרת אלא בעומד מרובה, דליכא למימר בה מיגו, ושבת דסוכה נתרת, משום מיגו, ואי שבת דעלמא קאמר אבל שבת דסוכה והלכות הכשר סוכה שוין משום מיגו, ליתני נמי יתירה הלכות הכשר סוכה דעלמא דחול אהלכות הכשר סוכה דשבת.

ואילו סוכה דשבת - אם עשויה כמבוי, שתי דפנותיה זו כנגד זו - סגי לה בלחי זקוף אצל היוצא, אף על גב דאין רחבו טפח, דמיגו דהוי דופן לשבת, הוי נמי דופן לסוכה, דהא מר משום דאית ליה מיגו אמר הכי, לדידך דאמרת לחי משום מחיצה, והזורק למבוי מפולש שיש לו לחי חייב - אלמא מדאורייתא מחיצה היא, ומתוכו לרשות היחיד, נהי דמדרבנן אסור - מדאורייתא מיהא מותר, דהא מר משום דאית ליה מיגו אמר הכי.

סיכך על גבי מבוי מפולש שיש לו לחי כשרה - בשבת ולא בחול, דמיגו דהוי דופן לשבת למהוי רשות היחיד, הוי דופן לענין סוכה. **ההוא לא איצטריך ליה - לאשמעינן דיתירה סוכה דעלמא אסוכה דשבת, משום דמרישא שמעינן ליה.**

דהשתא מקילתא לחמירתא אמר מיגו - מיגו דהוי דופן לסוכה דקילא, הוי דופן לשבת דחמירא.

מחמירתא לקילתא מיבעיא - דמבוי שיש לו לחי זקוף, דכשר לסוכה בשבת.

13. ז, א-ב

גופא :

אמר רבא :

סוכה על גבי מבוי שיש לו לחי - קשרה. ז צ"ב

ואמר רבא :

סוכה על גבי פסי ביראות - קשרה.

וצריכא.

דאי אשמעינן מבוי - משום דאיכא שתי דפנות מעלייתא ;
אבל גבי פסי ביראות, דליכא שתי דפנות מעלייתא - אימא לא.ואי אשמעינן פסי ביראות - משום דאיכא שם ארבע דפנות ;
אבל סוכה על גבי מבוי, דליכא שם ארבע דפנות - אימא לא.

ואי אשמעינן הני תרתי - מחמירתא לקילתא ;

אבל מקילתא לחמירתא - אימא לא.

צריכא.

פסי ביראות - בפרק שני דעירובין (יז, ב) תנן דהתירו חכמים, משום עולי רגלים, לעשות לביראות שברשות הרבים פסין ארבעה כמו דיומדין, ורואין כאלו יש מחיצה מזה לזה, ונמצא הבור מוקף מחיצות וממלאין מתוכה לתוך המחיצה, /במקור מופיע שרטוט/ ואם סיכך על גבן - כשרה בשבת דסוכות, דמיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה, ואף על גב דבעינן שתים כהלכתן.

וצריכא - לרבא למימר הנך תלת שמעתתא, לאשמעינן דאמרינן מיגו.

דאי אשמעינן מבוי - הוה אמינא: התם הוא דמכשרינן לסוכה על ידי מיגו - דאיכא שתי מחיצות מעלייתא.

פסי ביראות - איכא שם ארבע דיומדין נוטין לארבע הרוחות, שנים לכל מחיצה אמה מכאן ואמה מכאן, שהדיומדין רחבין אמה לכל צד.

ואי אשמעינן הנך תרתי - ולא אשמעינן הך דאמרינן לעיל וכן לשבת, הוה אמינא מחמירתא לקילתא הוא דאמר מיגו.

14. ז, ב

וְשִׁחַמְתָּהּ מְרוּבָה מְצֻלָתָהּ – פְּסוּלָהּ.

תנו רבנן:

'חֲמֻתָּהּ – מְחֻמַּת סִיכּוּף, וְלֹא מְחֻמַּת דְּפָנוֹת.

רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה אָמַר: אִף מְחֻמַּת דְּפָנוֹת.'

אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דאבאי:

מאי טעמא דרבי יאשיה?

דכתיב: **"וְסִכַּתְּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפְּרֻכָּת"** (שמות מ, ג),

"פְּרֻכָּת" – מְחֻצָּת, וְקָא קְרִינְיָה רַחֲמֵנָא 'סִכַּכָּה';

אלמא: מְחֻצָּת כְּסִכַּךְ בְּעֵינֵן.

ורבנן?

ההוא דניכוף ביה פורתא, דמחזי כסכך.

חמתה מחמת סכך - פוסלת בה, ולא

חמתה מחמת דפנות.

פרוכת מחיצה היא - דכתיב (שמות

כו) והבדילה הפרוכת לכם וגו'.

ורבנן - אמרי לך: מאי וסכות דאמר

רחמנא.

ליכוף בה - למעלה פורתא, כעין גג

יעשה ממקצתה.

15. ז, ב

דירת קבע - ראוייה להשתמש קבוע, ונראית כבית.
שש כהלכתן - ופרשין טעמא למעלה (סוכה / ו, ב): למחסה ולמסתור מזרם.
בראש הספינה - שהיא גבוהה מאד, כספינות הים שהן גדולות, והרוח באה ועוקרתה, ובראש העגלה נמי, כיון דניידי מתחזי כעין עראי.
בית שמאי פוסלין - דראוי לתשמיש בעינין.
כמין צריף - גגה ודפנותיה באין כאחד, כעין כוורת, שאין גג ניכר לבד והדפנות לבד.
או שסמוכה לכותל - עשה קנים ארוכים וסמך ראשו אחד מוטה על הכותל, וראשו אחר מוטה על הארץ, דגגה ודופנה אחד שאין לה גג, ואין נאה לדירה.
כשוכן - עגולה.

אמר אביי :
 רבי, ורבי יאשיה, ורבי יהודה,
 ורבי שמעון, ורבן גמליאל,
 ובית שמאי, ורבי אליעזר, ואחרים -
 כולוהו סבירא להו: סוכה דירת קבע בעינין.

רבי,
 דתנא:

רבי אומר:

כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ד' אמות - פסולה.

רבי יאשיה,
 קא דאמרן.

רבי יהודה,
 דתנן:

'סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה - פסולה.
רבי יהודה מכשיר'.

ורבי שמעון,
 דתנא:

'ב' כהלכתן, וג' אפילו טפח.
רבי שמעון אומר:
ג' כהלכתן, וד' אפילו טפח.

רבן גמליאל,
 דתנא:

'העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה:
רבן גמליאל פוסל,
ורבי עקיבא מכשיר'.

בית שמאי,
 דתנן:

'מי שהיה ראשו ורובו בסוכה,
ושולחנו בתוך הבית:
בית שמאי פוסלין,
ובית הלל מכשירין'.

רבי אליעזר,
 דתנן:

'העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לפותל:
רבי אליעזר פוסל, לפי שאין לה גג,
וחכמים מכשירין'.

אחרים,
 דתנא:

'אחרים אומרים:
סוכה העשויה כשוכף - פסולה,
לפי שאין לה זויות'.

16. ז, ב - ח, ב

אמר רבי יוחנן:

סופה העשויה ככבשן,

אם יש בה קיפה כדי לישב בה עשרים וארבעה בני אדם - פשרה; ואם לאו - פסולה.

כמאן?

כרבי,

דאמר:

'כל סופה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות - פסולה.'

מכדי גברא באמתא יתיב,

כל שיש בה קיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח,

בתריסר סגי!

n צ"א

הני מילי בעיגולא,

אבל בריבועא - בעיא טפי.

מכדי כמה מרובע יותר על העיגול? - רביע;

בשיתסר סגי!

הני מילי בעיגול דנפיק מגו ריבועא;

אבל ריבועא דנפיק מגו עגולא -

בעיא טפי, משום מורשא דקרנתא.

מכדי כל אמתא בריבועא, אמתא ותרי חומשא באלקסונא;

בשיבסר נכי חומשי סגי!

לא דק.

אימור דאמרינו: לא דק - פורתא.

טובא - מי אמרינו לא דק!?

אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי:

מי סברת: גברא באמתא יתיב,

תלתא גברי בתרתי אמתא יתבי.

כמה הוו להו? - שיתסר.

אנו שיבסר נכי חומשא בעינו.

לא דק.

אימור דאמרינו לא דק - לחומרא.

לקולא - מי אמרינו לא דק!?

אמר ליה רב אסי לרב אשי:

לעולם גברא באמתא יתיב,

ורבי יוחנן מקום גברי לא קחשיב.

כמה הוו להו? - תמני סרי.

בשיבסר נכי חומשא סגי!

הינו דלא דק, ולחומרא לא דק.

רבנן דקיסרי, ואמרי לה דייני דקיסרי, אמרי:

עיגולא דנפיק מגו ריבועא - רבעא;

ריבועא דנפיק מגו עיגולא - פלגא.

n צ"א

ולא היא,

דהא קחזינו דלא הוי פולי האי.

ככבשן - עגולה, דלית ליה כאחרים.

כדי לישב בה כו' - סביבות הקיפה מבפנים.

כמאן - בעי ר' יוחנן סוכה גדולה כל כך - כרבי דאמר ארבע אמות בעינן בתמיה, דעל כרחך לית לן תנא דמפיש בשיעורא דסוכה כוותיה, וכי בעי ר' יוחנן כולי האי אליבא דמאן אמרה?

באמתא יתיב - כל אחד מקומו אמה, נמצא הקיפה עשרים וארבע אמות, וקיימא לן (עירובין יג, ב): כל עגול שיש בה קיפו שלשה טפחים יש ברחבו טפח, דכתיב (דברי הימים ב ד) בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב... וקן שלשים באמה יסוב אותו סביב, לעשר אמות רוחב - שלשים אמה היקף, אלמא: הכא נמי בתריסר אמות היקף סגי, דנהוי פותיא ארבעה.

הני מילי - דבהיקף שלשה איכא רווחא טפח.

בעיגולא - רוחב טפח יש בו, והוא עגול, וכל עגול אין רחבו אלא באמצעו, ואנן בעינן ארבע אמות מרובעות, שיהא ארבע בצדיה כמו באמצעה, ובריבועא איכא הקיפא טפי.

מכדי כמה מרובע יתר על העיגול רביע - מתניתין היא בארבעים ותשע מדות, והדברים נראין לעינים, דאילו אמה עגולה חוט שלש אמות מקיפה, ואמה מרובעת - צריכה חוט ארבע לסובבה, אמה לכל רוח.

בשיתסר - היקף סגי.

הני מילי - דסגי בשיתסר, מהאי טעמא דמרובע יתר על עיגול רביע.

בעיגולא דנפיק מגו ריבועא - אם היקפת בחוט של שש עשרה אמה בקרקע בריבועא תמצא בתוכו ארבע מרובעות, ואם היית צריך לעגלו מבפנים, ולהוציא קרנות ריבועו - אתה עוגלו בחוט שנים עשר, ונמצא חיצון יתר על הפנימי רביע, אף כאן, אם היתה מרובעת סוכה זו - דיה להיות כדי שישבו בהיקיפה ששה עשר בני אדם.

אבל בריבועא מגו עיגולא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא - אבל עכשיו, כשעשה אותה עגולה, אם לא היה הקיפה אלא ששה עשר - נמצא האמצע רוחב הרבה מארבע, וצדיה הולכים וכלים עד לכלה, ואין אתה מוצא בצדיה ארבע, שאין לה זווית, ורבי ארבע מרובעות בעי, וצריך אתה לעשות על כרחך היקף עיגולה גדול, כדי שתוכל לרבע מתוכה ארבע מרובעות שיש להם זווית.

מכדי כל אמתא בריבועא כו' - כשאתה מורד אלכסון שלהם, אתה מוצא לכל אמה שברבוע תוספת שני חומשים, כך שיערו חכמים.

בשיבסר נכי חומשא סגי - שהרי אינך צריך להרחיב עיגול זה אלא שתמצא בתוכו ארבע מרובעות, וכשאתה מושיב לתוכו טבלא מרובעת יהא חוט העיגול המקיפו נוגע בקרנות הריבוע, נמצא עיגול זה רחב מתוכו כמוזית לזוית של ריבוע, שהוא חמש אמות ושלשה חומשים, ודבר עגול כל רחבו שוה, כאלכסונו כן אמצעו, שהרי אין לו זווית, נמצא תוכו חמשה ושלשה חומשין על חמשה, ושלשה חומשין, וכל שיש ברחבו טפח בעיגול צריך היקפו שלשה, נמצא לחמש אמות רחב - חמש עשרה אמה היקף, ולשלשה חומשין - תשע היקף, שהן שתי אמות פחות חומש, הרי שיבסר נכי חומשא - פחות חומש.

לא דק - ר' יוחנן במילתיה לצמצם, ואמר טפי, דכל כמה דהויא גדולה טפי עדיפא.

לחומרא - אם אמר להוסיף על השיעור, דלא חש לצמצם - לא הוה קשיא לן, אבל השתא, דבציר ליה שיעורא, והכשיר את הפסולה - קשיא לן: מי לא דק במילתיה דלא ליקיל?

באמתא יתיב - ואי הוה מצריך ר' יוחנן להושיבם לתוכה, ודאי איכא לאקשווי.

אלא ר' יוחנן מקום גברי לא קחשיב - בתוך הסוכה, אלא סביבותיה מבחוץ הוא אומר להושיבם, הרי פחתנו מן החשבון מרוחב העיגול שתי אמות על שתי אמות, שכשאתה סובבו בחוט סביבו מבחוץ היקפו עשרים וארבע, אתה מוצא בתוכו שמונה על שמונה, דכל שיש בהיקפו שלשה יש ברוחב טפח, ועכשיו שהדפנות מפנימה למושבן אינו רחב אלא ששה על ששה, דהא גברא באמתא יתיב, והוצאת לך אמה מזה ואמה מזה לכל צד.

כמה הוו להו תמני סרי - בהקיפה יש שמונה עשר, דהא רחבה ששה על ששה.

ולחומרא לא דק - שהוסיף מעט על השיעור ולא צמצמו, ומיהו, פורתא אוסיף דלא הרחיבו בתוכו יותר על שיעורו אלא שני חומשין, דהיינו שליש מששה חומשין שהוסיף בהקיפו - וליכא לאקשווי כדאקשת לעיל: טובא מי לא דק.

ורבנן דקיסרי אמרי - לעולם מקום גברי בעינן דלהוי לתוכה עשרים וארבע אמות.

דעיגולא מגו ריבועא ריבועא - מפיק מן הריבוע, כשאתה עוגל את המרובע מתוכו.

אבל ריבועא מגו עיגולא פלגא - כשאתה מרבע בתוך העיגול אתה מוציא ממנו חצי השיעור הנשאר בו, דהיינו תילתא דכוליה, הלכך לשש עשרה ריבוע - צריך העיגול המקיפו סביב להיות עשרים וארבע.

ולאו מילתא היא - דהא ראינו דלא הוי שיעורא כולי האי, אלא שיהא רחב כשיעור אלכסונו של מרובע, וכל אמתא בריבוע - אמתא ותרי חומשי באלכסונו.

17. ח, ב

אמר רבי לוי משום רבי מאיר:
שתי סוכות של יוצרים זו לפני זו -
הפנימית אינה סוכה, וְחֵיבֵת בְּמִזְוָה;
וְהַחִיצוֹנָה סוּכָה, וְפְטוּרָה מִן הַמִּזְוָה.

ואמאי?

תהוי חיצונה כבית שער הפנימית, ונתחייב במזוזה!

משום דלא קביע.

שתי סוכות של יוצרים - כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהן: עושין להם שתי סוכות זו לפני זו, בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו, ובחיצונה הוא עושה מלאכתו, ומוציא קדרותיו למכור.

פנימית אינה סוכה - אם בא לישב בתוכה לחג לשם סוכה, ואף על גב דלא בעינן סוכה לשם חג, דהא כבית הלל קיימא לן, דמכשרי סוכה ישנה במתניתין (ט, א) - הכא אינה סוכה, דלא מינכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו, דהא כל ימות השנה דייר התם, ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם.

וחייבת במזוזה - לעולם, משום דכל דירתו בה. **החיצונה סוכה** - ויוצא בה ידי חובתו, ואין צריך לסותר ולעשותה לשם חג, כבית הלל, ומשום היכירא דמצוה ליכא למיסר, דכיון דכולה שתא לאו הכא דייר, והשתא דייר בה - איכא היכירא.

ופטורה מן המזוזה - לעולם, דלאו דירה היא, שאינה עשויה אלא לצאת ולבא דרך שם, ולהכניס שם תגרים.

ותיהוי כבית שער הפנימית - דקיימא לן במנחות בהקומץ רבה (לג, ב) דחייב במזוזה מדרבנן, בית שער - פירק"א + בית קטן בפתח הבית + בלעז, שלפני הבית.

משום דלא קביע - לא זו ולא זו דבר קבוע, ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער.

18. ח, ב

סוכת גוים - שעשויה לדור בה בימות החמה.
סוכה מכל מקום - אפילו פחותה מאלו, ולקמיה מפרש מאי היא.
מאי כהלכתה - מאי אתא לאשמועינן דאילו שתהא צלחה מרובה מחמתה, ובדבר שכשר לסכך בו - פשיטא, אטו משום דיעא במילי אחרנייתא, שלא נעשית לשם סוכה, תתכשר אף בפסולות?
אמר רב חסדא - האי כהלכתה דקאמר - הוא שמסוככת יפה, דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא, דאף על גב דסוכה לשם חג לא בעינן - לשם סוכה בעינן, ולצל הוא דמיקריא סוכה, שסוככת מן החורב.
רקב"ש - סימן: רועים קייצים בורגנין שומרי פירות, ולקמן פריך: מאי גריעותיהו דהני מהנך דלעיל, דקרי ליה סוכה מכל מקום.
רועים - שעשו סוכה בשדה לישב בתוכה מפני השרב, ושומרים צאנם.
קייצים - שומרי קציעות השטוחין בשדה לייבש.
בורגנין - שומרי העיר, וכולן ישראלים הם, אבל סוכה זו לא לשם חג נעשית.
סוכה מכל מקום - דאפילו פחות מאלו, והיינו הנך דלעיל, כדמפרש לקמן, דהאי תנא חשיבי ליה הני, משום דישראלים ניהו וחייבין בסוכה, וראויה סוכתן להכשיר יותר מסוכת גנב"ך: גוים נשים בהמה כותים, שאין חייבין בסוכה.
אלימא - חשובה להכשיר.
סוכת רקב"ש לא קביעי - פעמים רועין כאן ופעמים רועין כאן כשאכלו את המרעה, וכן קייצים, כשיבשו - הולכין להם וסותרין סוכתן.

תנו רבנן:
'גנב"ך':
סוכת גוים,
סוכת נשים,
סוכת בהמה,
סוכת פותים,
סוכה מפל מקום - בשרה;
ובלבד שתהא מטופכת פהלקתה'.

מאי 'פהלקתה'?

אמר רב חסדא:
 והוא שעשאה לצל סוכה.

'מפל מקום' - לאתויי מאי?

לאתויי סוכת רקב"ש.

דתנו רבנן:

'סוכת רקב"ש:

'סוכת רועים,

סוכת קייצים,

סוכת בורגנין,

סוכת שומרי פירות,

סוכה מפל מקום - בשרה;

ובלבד שתהא מטופכת פהלקתה'.

מאי 'פהלקתה'?

אמר רב חסדא:
 והוא שעשאה לצל סוכה.

'מפל מקום' - לאתויי מאי?

לאתויי סוכת גנב"ך.

האי תנא דגנב"ך אלימא ליה גנב"ך,
 משום דקביעי;

וקא תנא **'מפל מקום'** לאתויי רקב"ש,

דלא קביעי.

וקא תנא דרקב"ש אלימא ליה רקב"ש,

דבני חיובא נינהו;

ותנא **'מפל מקום'** לאתויי גנב"ך, דלאו בני חיובא נינהו.

19. ט, א

6 א"א משנה

'סוכה ישנה:

בית שמאי פוסלין,

ובית הלל מכשירין.

ואיזו היא סוכה ישנה?

כל שעשאה קודם לחג שלשים יום.

אבל אם עשאה לשם חג, אפילו מתחילת השנה – כשרה.

גמרא

מאי טעמא דבית שמאי?

אמר קרא: "וזג הסכות שבעת ימים לה" (ויקרא כג, לד) -

סוכה העשויה לשם חג בעינין.

ובית הלל?

ההוא מיבעי ליה לכדרב ששת.

דאמר רב ששת משום רבי עקיבא:

מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבועה?

תלמוד לומר: "וזג הסכות שבעת ימים לה".

ותנא:

'רבי יהודה בן בתירה אומר:

כשם שחל שם שמים על החגיגה,

כך חל שם שמים על הסוכה,

שאמר: "וזג הסכות שבעת ימים לה" -

מה חג לה, אף סוכה לה.

ובית שמאי נמי מיבעי ליה להכי?

אין הכי נמי.

אלא מאי טעמייהו דבית שמאי?

כתיב קרא אחריןא:

"וזג הסכות תעשה להן שבעת ימים" (דברים טז, יג) -

סוכה העשויה לשם חג בעינין.

ובית הלל?

ההוא מיבעי ליה לעושין סוכה בחולו של מועד.

ובית שמאי?

סבירא להו כרבי אליעזר,

דאמר: 'אין עושין סוכה בחולו של מועד'.

ובית הלל לית להו דרב יהודה אמר רב?

דאמר רב יהודה אמר רב:

עשאה מן הקוצין ומן הנימין ומן הגרדן - פסולה;

מן הסיסין - כשרה.

כי אמריתה קמיה דשמואל, אמר לי:

אף מן הסיסין - נמי פסולה,

דבעינן טויה לשמה.⁷

הכא נמי נבעיא סוכה עשויה לשמה!

⁷ (אלקמא:) גירסת הגמרא ע"פ רש"י.

משנה.
סוכה ישנה - כדמפרש שעשאה קודם לחג שלשים יום, ולא פירש שהיא לשם חג.
בית שמאי פוסלין - דבעו סוכה לשמה, וזו סתם נעשית, ואילו תוך שלשים לחג הוה, כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג שלשים יום - סתם העושה לשם חג הוא עושה, אבל קודם שלשים - סתמא לאו לחג.
ובית הלל מכשירין - דלא בעינן סוכה לשם חג.
כשרה - לבית שמאי איצטריך.

גמרא.
סוכה לשם חג - דכתיב /ויקרא כג/ סוכות לה' - לשם מצות המלך.
על החגיגה - שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרין עד לאחר הקטרת אימורין, דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה, כעבד הנוטל פרס.
חג - חגיגה.
חג הסוכות תעשה - סוכות תעשה לחג, סרס המקרא ודרשהו.
בחולו של מועד - אם לא עשאה מתחילה, פלוגתא דר' אליעזר בפרק הישן (לקמן /סוכה/ כז, ב), ופרכינן: לבית הלל דלא בעו לשמה, נימא גבי ציצית נמי לית להו דרב יהודה אמר רב?
עשאה - לציצית.
מן הגרדין - פרניי"ש + חוטים היוצאים מן האריג לאחר גמר האריגה+, שתולין בסוף הטלית מותר האריגה, וגדל שם הציצית מינה ובה.
מן הקוצין - חוטין שנתקן בשתי, וקושרים אותן, ותלויין לראשיהן בבגד לאחר שנארג, וקרי להו קוצין על שם שבולטין כקוצים.
מן הנימין - כגון טלית שתפרוה או שעשו בה אימרא במחט, וראשי חוטי התפירה תלויין בה, ומהן גדלו הציצית.
פסולה - הואיל ותלויין ועומדים כל אלה בבגד, ולא נתלו בה לשם ציצית - לאו עשיה לשמה היא.
מן הסיסין - פקעיות כדוריות של חוט, לומשיי"ש + פקעיות של חוטים+.
כשרה - הואיל וכשנתלו בבגד לשם ציצית נתלו - עשיה לשמה היא, דטויה לשמה לא בעינן, שאין טויה מן העשיה.
כי אמריתה קמיה דשמואל - רב יהודה תלמידו של רב ושל שמואל היה, לאחר פטירתו של רב היה אומר שמועות משמו: כך אמר לי רב, וכשהרצתי דברים לפני שמואל נחלק עליו, מכל מקום תרוייהו עשיה לשמה בעו.
אלמא - לא גרסינן, אלא הכי גרסינן: אף מן הסיסין פסולה, דבעינן טויה לשמה, דמאן דגרס אלמא - משמע דהאי דמותיב קאמר לה, ואם כן - לא מותיב אלא מדרשמואל, ולא מילתא היא, דרב נמי עשיה לשמה בעי.

למעוטי גזולה - דבעינן תעשה לך משלך.

שאיני התם,
 דאמר קרא: "גְדֹלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ" (דברים כב, יב);
 "לָךְ" - לְשֵׁם חוּבְדָּךְ.

הכא נמי: "זֶזֶנּוּ הַסֹּכֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ";
 "לָךְ" - לְשֵׁם חוּבְדָּךְ!

ההוא מיבעי ליה למעוטי גזולה.

התם נמי מיבעי ליה למעוטי גזולה.

התם כתיב קרא אחריןא:
 "וַעֲשׂוּ לָהֶם" (במדבר טו, לח) -
 משלָהֶם.

20. ט, ב

6 ע"ב משנה

'הַעוֹשֶׂה סוּכָתוֹ תַּחַת הָאֵילָן,
כְּאִילוֹ עֲשָׂה בְּתוֹךְ הַבַּיִת.
סוּכָה עַל גְּבִי סוּכָה –
הַעֲלִינָה כְּשֶׁרָה וְהַתְּחַתְּנָה פְּסוּלָה.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
אִם אֵין דְּיוֹרִין בְּעֲלִינָה – הַתְּחַתְּנָה כְּשֶׁרָה.'

גמרא

אמר רבא:

לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו;
 אבל חמתו מרובה מצלתו - כשרה.

מפמיא:

מדקתני: **'כְּאִילוֹ עֲשָׂה בְּתוֹךְ הַבַּיִת.'**
 למה לי למיתני **'כְּאִילוֹ עֲשָׂה בְּתוֹךְ הַבַּיִת?'**
 ליתני 'פסולה';

אלא הא קא משמע לן: דאילן דומיא דבית;
 מה בית צלתו מרובה מחמתו, אף אילן צלתו מרובה מחמתו.

וכי חמתו מרובה מצלתו, מאי הוי?
 הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך פשר!

אמר רב פפא:

בשחבטון.

אי בשחבטון, מאי למימרא?

מהו דתימא:

ניגזר היכא דחבטון אטו היכא דלא חבטון.
 קא משמע לן דלא גזרינן.

הא נמי תנינא:

'הַדְּלָה עֲלֶיהָ אֶת הַגֶּפֶן וְאֶת הַדְּלָעַת וְאֶת הַקִּיסוֹס,
וְסִיבָה עַל גֶּבֶן – פְּסוּלָה.

וְאִם הָיָה סִיבוֹף הַרְבֵּה מֵהֶן אוֹ שֶׁקְּצָצָן – כְּשֶׁרָה.'

היכי דמי?

אילימא בשלא חבטון - הא קא מצטרף סכך פסול עם סכך פשר.
 אלא לאו - כשחבטון;
 ושמע מינה דלא גזרינן!

מהו דתימא: הני מילי בדיעבד,

אבל לכתחילה לא.

קא משמע לן.

משנה.

כאילו עשה בתוך הבית - ופסולה, כדתניא בברייתא בגמרא.

התחתונה פסולה - דשני סככיני יש לה, וקרא פסיל סוכה תחת סוכה, כדלקמן.

אם אין דיורין - בגמרא מפרש לה.

גמרא.

למה לי למתני כאילו עשה בתוך הבית - מההוא קרא דנפקא לן תוך הבית נפקא לן תחת האילן, ולמה לי למיתלי האי בהאיך?

הא קא מצטרף סכך פסול - מחובר סכך פסול הוא, דכתיב (דברים טז) באספך מגרנך ומיקבך - ממה שאתה מאסף מגרנך עשה סוכתך, בפסולת גורן - כגון קשין, ובפסולת יקב - כגון אשכולות ריקניות וזמורות, אלמא, תלוש בעינן, ומהני צל האילן לצל הסכך להשלים צלתה של סוכה.

בשחבטון - השפיל ענפיו למטה, מעורבין עם סכך כשר, ואין נראין בעין, וסכך כשר רבה עליו ומבטלה, דמדאורייתא כל מילי בטל ברובא, כדתנן במתניתין (לקמן /סוכה/ יא, א): אם היה סיכוך מרובה מהן - כשרה.

מאי למימרא - למה ליה לרבא למימר כשרה, ולמתניתין למה ליה למימר כאילו עשה בתוך הבית, לאשמועינן דלא פסול אלא דומיא דבית האי לאו תחת שני סככים הוא, דכיון דחמתו מרובה, דענפיו מועטין וסכך כשר רבה עליו - מהיכא תיתי למיפסל לאו משום שני סככים איכא - דהא חד סככה הוא, ולא משום מחובר איכא - דהא בטל ליה ברובא, שמע מינה מהכא שמשככיני על קני הגג, שקורין לט"ש +קרשים, רפפות+ אף על פי שסמוכות זו לזו בפחות משלשה, כיון שחמתן מרובה מצלתן, ואומר רבי דזהו השיעור כשהקנים והאוויר שביניהן בשוה, כדאמרינן (סוכה כב, ב): כווצא מלעיל כאסתרא מלתחת, ובעוד שהן, הכסוי והקנים בשוה - אין צריך לנענע, אבל אם הקנים רבה - נוטל אחת מביניהם, וכל לשון חבטה שבתלמוד לשון השפלה, והמפרש חבטה תלישה או שליפה - טועה, דאי מחובר הוא - מאי אהני ואי תלוש הוא - הא קתני או קצצן, מכלל דרישא מחוברים ועוד: אי תלוש הוא, צלתה מרובה מחמתה אמאי לא הלא נפלו על הסכך, וגבי הדלה עליה - אמאי בעי סיכוך הרבה מהן?

אטו היכא דלא חבטון - דאיכא משום מחובר, דמצטרף סכך פסול לכשר, דאינו מעורב ביניהם, ולחודיה קאי ולא בטיל.

הדלה - הרים ופשט עליה כעין דלית, שקורין טרייל"א +להדלות, להעלות ענפים ומטפסים על גבי סמוכות וכיצא בהן+.

קיסוס - עשב המתפשט מאד ושרשיו כאילן, ועיקרו כאילן, וקורין לו אידר"א +אחד ממיני הקיסוס+, ומתפשט ועולה על החומות.

פסולה - משום מחובר.

היכי דמי - סיכוך הרבה מהן, דמכשיר ליה בביטול, אי דלא חבטון דלא בטיל - אמאי כשרה?

הא קמצטרף - ונמצא מסכך במחובר, ואף על פי שהוא רחוק ומובדל - מרבה הוא את הצל, וצריך להיות צלתה מרובה מחמתה לבד מזה.

אלא דחבטון - דבטיל אגב כשר, והוה ליה כוליה כשר.

דיעבד - דקתני הדלה.

21. ט, ב - י, א

'סוכה על גבי סוכה' וכו'.

תנו רבנן:

8"ב בסכת תשבו (ויקרא כג, מב) -

ולא בסוכה שתחת הסוכה,

ולא בסוכה שתחת האילן,

ולא בסוכה שבתוך הבית.

אדרבה,

'בסוכות' - תרתני משמע!

אמר רב נחמן בר יצחק:

"בסכת" כתיב.

אמר רבי ירמיה:

פעמים ששתייהן כשירות,

פעמים ששתייהן פסולות,

פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה,

פעמים שתחתונה פסולה והעליונה כשרה.

'פעמים ששתייהן כשירות'.

היכי דמי?

כגון שתחתונה חמטה מרובה מצלתה,

והעליונה צלתה מרובה מחמטה,

וקיימא עליונה בתוך עשרים.

'פעמים ששתייהן פסולות'.

היכי דמי?

כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמטן,

וקיימא עליונה למעלה מעשרים אמה.

'פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה'.

היכי דמי?

י"ז כ"

כגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמטה,

ועליונה חמטה מרובה מצלתה,

וקיימי תרוייהו בתוך עשרים.

'ופעמים שהעליונה כשרה, ותחתונה פסולה'.

היכי דמי?

כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמטן,

וקיימא עליונה בתוך עשרים.

פשיטא!

'תחתונה כשרה ועליונה פסולה' איצטריכא ליה.

מהו דתימא: ניגזר דילמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר.

קא משמע לן.

הכי גרסינן: שתייהן כשירות היכי דמי, כגון שהתחתונה חמטה מרובה מצלתה ועליונה צלתה מרובה מחמטה וקיימא עליונה בתוך עשרים, שתייהן פסולות היכי דמי - כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמטן, וקיימא עליונה למעלה מעשרים, תחתונה כשרה ועליונה פסולה היכי דמי כגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמטה והעליונה חמטה מרובה מצלתה, וקיימי תרוייהו בתוך עשרים, עליונה כשרה ותחתונה פסולה, היכי דמי - כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמטן, וקיימא עליונה בתוך עשרים, פשיטא תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה מהו דתימא ניגזר דילמא מצטרף סכך פסול כו' ולא גרסינן בהא סיומא וכגון דקיימא עליונה כו' - ופירושו: שתייהן כשירות היכי דמי - כגון שהתחתונה חמטה מרובה, דסכך דידה כמאן דליתיה הוא, דתרוייהו מתכשרן בסכך העליון, והוא דקיימא עליונה בתוך עשרים לארץ, דהוי סכך כשר אף להכשיר תחתונה.

שתייהן פסולות כו' וקיימא עליונה למעלה מעשרים -

לגגה של תחתונה, שהיא קרקעיתה של עליונה.

תחתונה כשרה ועליונה פסולה היכי דמי כגון שהתחתונה צלתה מרובה כו' - דסכך של עליונה לאו סכך הוא, ולא מיפסלה תחתונה משום סוכה תחת סוכה, ועליונה פסולה משום דחמטה מרובה מצלתה, וכגון דקיימי תרוייהו בתוך עשרים לארץ, דאי עליונה למעלה מעשרים - אף תחתונה פסולה, משום דמצטרף סכך פסול בהדי כשר, משום דסכך למעלה מעשרים פסולה, אבל כי קאי בתוך עשרים - לצטרף, ובלבד שלא יהא צלתה מרובה מחמטה, דתפסיל תחתונה משום סוכה תחת סוכה.

היכי דמי תחתונה פסולה - משום סוכה תחת סוכה.

וקיימא עליונה בתוך עשרים - לגגה של תחתונה, דהוא קרקעיתה דעליונה.

פשיטא - דכי חד מנייהו חמטה מרובה - לאו סוכה תחת סוכה היא, ומאי אשמעינן ר' ירמיה?

תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה - כדקיימא עליונה בתוך עשרים.

מהו דתימא ניגזר - למיפסל תחתונה, משום זמנין דקיימא עליונה למעלה, דלא מסיק אדעתיה למיחש אתחתונה משום צירוף פסול עם כשר, ומדחזי לעליון חמטה מרובה סבר כמאן דליתיה הוא, ולא פסיל לתחתונה, קא משמע לן דלא גזרינן הא אטו הא.

⁸ (בסוכות) מסורת הש"ס מתקן.

22. י, א

כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה?

אמר רב הונא:

טפח,

שפן מצינו באהלי טומאה טפח.

דתנן:

טפח על טפח ברום טפח –

מביא את הטומאה,

וחוצץ בפני הטומאה;

אבל פחות מרום טפח - לא מביא ולא חוצץ.

ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי:

ארבעה,

שלא מצינו מקום [חשוב] פחות מארבעה.

ושמואל אמר:

עשרה.

מאי טעמא דשמואל?

כהכשרה כד פסולה -

מה הכשרה בעשרה, אף פסולה בעשרה.

תנן:

רבי יהודה אומר:

אם אין דירין בעליונה – התחתונה כשרה.

מאי 'אין דירין'?

אילימא דירין ממש - אטו דירין קא גרמי!

אלא לאו, מאי 'אין דירין'? - כל שאינה ראוייה לדירה;

והיכי דמי? - דלא גבוה עשרה.

מקל דתנא קמא סבר: אף על פי שאינה ראוייה לדירה – פסולה!

כי אתא רב דימי, אמר:

אמרי במערבא:

אם אין התחתונה יכולה לקבל פרים וכסתות של עליונה -

התחתונה כשרה.

מקל דתנא קמא סבר: אף על פי שאינה ראוייה לקבל – פסולה!

איכא בינייהו

דיכולה לקבל על ידי הדחק.

וכמה יהא - הפסק בין סכך לסכך, ותפסול תחתונה משום סוכה תחת סוכה, דלא נימא חד סוכה הוא?

טפח - אבל בציר מטפח - חד סככה הוא.

טפח על טפח ברום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה - הלכה למשה מסיני הוא, אבל פחות מטפח לא מביא ולא חוצץ, לא מביא את הטומאה - [אם] טומאה תחת ראשו אחד, וכלים תחת ראשו שני, והיא קורה ארוכה ורחבה טפח וראויה להביא טומאה - לא מייתי, משום דליכא רום הפסק טפח ממנו ולקרקע, ולא חוצץ - אם יש כלי על גבה כנגד הטומאה, אפילו עד לרקיע - טמא, דטומאה רצוצה שאין לה אהל טפח - בוקעת ועולה.

שלא מצינו מקום חשוב - להיות רשות לעצמו, לא כרמלית ולא רשות היחיד, פחות מארבעה, כדאמר ביציאות השבת (/שבת, ז, א), והכא נמי לאו רשות לעצמו היא, לאקריוי סוכה תחת סוכה.

כהכשרה כך פסולה - משום שתי סוכות פסלה קרא, וכי לית בה בעליונה הכשר סוכה - לאו סוכה היא, ולא פסלה.

אי נימא דירין ממש - שאין בה אדם.

אטו דירין גרמי - מכל מקום, סוכה תחת סוכה היא.

אלא לאו שאינה ראוייה לדירה והיכי דמי דלא גבוה עשרה מכלל דתנא קמא כו' - וקשיא לשמואל מדרבנן.

כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא - האי אין ראוייה לדירה דקאמר ר' יהודה - לאו בשאין גבוה קאמר, דאם כן לתנא קמא נמי כשרה, אלא כשאין בריאה וחזקה לקבל כסתות וכרים של עליונה ולישן, תחתונה כשרה מהאי טעמא דשמואל, דכהכשרה כך פסולה, וכיון דעליונה לא חזיא למידר בה, שהרי אין תחתונה מקבלתה - לא פסלה.

ופרכינן: מכלל דתנא קמא סבר כו' - סוף סוף שמע מינה דרבנן לית להו דשמואל, והוא הדין לשאינה גבוהה כו'.

ומשני: איכא בינייהו כו' - דרבנן סברי כיון דיכולה לקבל בדוחק - שם סוכה על העליונה, ומיפסלא התחתונה, ור' יהודה סבר: כיון דליכא תשמישא להדיא - לאו שם סוכה עלה דעליונה.

⁹ הגהה ע"פ מסורת הש"ס. במקור: (דתנא)

23. י, א-ב

משנה

פִּירְס עֲלֶיהָ סְדִין מִפְּנֵי הַחֲמָה
אוּ תַחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר
אוּ שְׁפִירְס עַל גְּבֵי הַקִּינוֹף – פְּסוּלָה;
אָבֵל פּוֹרֵס הוּא עַל גְּבֵי נְקִלְיֵי הַמְטָה.

גמרא

אָמַר רַב חֲסֵדָא:
לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר,
אָבֵל לְנֵאוֹתָהּ – כְּשֶׁרָה.

פשיטא!

מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר' תַּנּוּ.

מהו דתימא: הוא הדין דאפילו לנאותה,
והאי דקתני 'מפני הנשר' - אורחא דמילתא קתני.
קא משמע לן.

לימא מסייע ליה:

סִיכְכָה כְּהַלְכָתָהּ,
וְעִטְרָה בְּקֶרְמִין וּבְסִדִּינֵין הַמְצוּיִין,
וְתֵלָה בְּהַ אַגוּזִין, שְׁקָדִים, אֶפְרָסְקִין וְרִמּוֹנִים,
פְּרִכִּילֵי עֲנָבִים, וְעֶטְרוֹת שֶׁל שְׁבוּלִין,
יֵינּוֹת, שְׁמָנִים וְסִלְתוֹת –
אָסוּר לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג.
וְאִם הִתְנַה עֲלֵיהֶם – הַבֵּל לְפִי תְּנָאוֹ.

י צ"מ

דלמא מן הצד.

משנה.

הנשר - שלא יהו עליו וקיסמין נושרין על שולחנו, וסדין
דבר המקבל טומאה הוא, ופסול לסכך, כדלקמן (סוכה, /
יא, א).

או שפירס על גבי קינוף - כלומר: או אפילו לא פירסו
מפני הנשר, אלא לנוי על מטתו.

על גבי קינוף - הן ארבעה קונדיסין לארבע רגלי המטה,
וגבוהין, ומניח כלונסות מזה לזה על גביהן, ופורס עליהן
סדין ומרחיקן מן הסכך, דהשתא לא משום מסכך בדבר
המקבל טומאה מיפסלא, דהא לאו לסוכי שטחם התם.

פסולה - משום דאינו יושב בסוכה, דאהל מפסיק ביניהם.
אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה - שאינן אלא שנים,
והן יוצאין באמצע מטה, אחד למראשותיה ואחד
לרגליה, ונותנין כלונסא מזה לזה ופורסין עליו סדין,
והוא משפע לכאן ולכאן, ומשום דאין לה גג טפח רחב
למעלה - לא מיקרי אהל.

גמרא.

לא שנו אלא מפני הנשר - דשויה סכך להגין, הלכך
מפסיל משום מקבל טומאה.

אבל לנאותה - אין שם סכך עליה, וכשירה, ויש מפרשים
טעמא דפסולה משום שני סככים, ואי אפשר, דאם כן
לרב חסדא לא מפסיל אלא אם כן מופלג ארבעה, דהא
איהו אמר לעיל ארבעה, וכיון דמיפלגי ארבעה - תו לא
מצי למימר אבל לנאותה כשורה, דהא איהו פסיל לקמן
בנויי סוכה המופלגין ארבעה מן הסכך, משום שני סככין.
בקרמין המצויין - מעשה אורג, כגון בגדי צבעונין,
שקורין אובריי"ן + (צ"ל אובריי"ן) בדים מעוטרים
בצבעים וצורות+.

ובסדינים המצויין - שצורתן בולטת כגון מעשה רוקם,
או מעשה אורג שקורין גלינשק"ש + בדים שיש עליהם
רקמה בולטת+.

יינות שמנים - נותנין בכוסות של זכוכית לנוי.

הכל לפי תנאו - וכגון דאמר: איני בודל מהם כל בין
השמשות של יום טוב הראשון, דלא חל קדושה עלייהו,
והכי מוקים לה במסכת ביצה בהמביא (ל, ב), ותנאה
אחרינא לא מהני בהו, קתני מיהת סדינין, והיינו סייעתא.
דילמא מן הצד - לדפנות קאמר, אבל למעלה - אימא לך
אפילו לנאותה נמי מסכך במקבל טומאה קרי לה.

24. י, ב

אין ממעטין - קרמין הפרוסין למעלה לנוי
 אין ממעטין בגובהה מעשרים להכשירה,
 דלאו מין סככה נינהו, דאי סכך הווי - הווי
 מיפסלה משום מקבל טומאה, ולא לפוסלה
 משום פחותה מעשרה.
ומן הצד ממעטין - לה משיעור שבעה
 טפחים, דהא אינה מחזקת ראשו ורובו
 ושולחנו.
איטמישא - נישורה במים.
והא קחזו לה דרטיבא - שהיא לחה, ומוכחא
 מילתא דלנגבה שטחיה, ולא לסכך.
לכי יבשה קאמינא לך - דתשקלה.

אָתְמַר :
 נוֹיֵי סוּכָה אֵין מְמַעְטִין בְּסוּכָה.
 אָמַר רַב אֲשִׁי:
 וּמִן הַצֵּד מְמַעְטִין.

מְנַיְמִין עֲבָדִיה דְּרַב אֲשִׁי,
 אִיטְמִישָׁא לִיה כְּתוּבָתָא בְּמִיא,
 וְאֲשִׁתְּטַחָא אֲמִטְלָתָא.

אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי:
 דְּלִיָּה! דְּלָא לִימְרוּ: קָא מְסַכְכִי בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה.

וְהָא קָא חִזוּ לִיה דְּרִטִיבָא!

לְכִי יְבֹשֶׁה, קָאֲמִינָא לְךָ.

25. יב

נויי סוכה - סדינין הפרוסין תחת סכך לנוי.
פסולה - משום אהל מפסיק, ואשתכח דלא גני בסוכה, ולרב נחמן, כיון דלנוי סוכה יהבינהו - בטלה לגבה.
רב נחמן - אב בית דין היה, ונגיד ומצוה בבית ראש גולה, ועושין על פיו.
שלוחי מצוה אנן - להקביל פני ראש גולה, דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ופטרינן, כדתנן לקמן (סוכה, כה, א): שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה.

אָתְמַר :
 נוֹיֵי סוּכָה הַמוּפְלָגִין מִמֶּנָּה אֲרַבְעָה :
רַב נַחְמָן אָמַר - כְּשֶׁרָה ;
רַב חֲסֵדָא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא אָמְרֵי - פְּסוּלָה.

רַב חֲסֵדָא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא אֵימְרֵי לְבֵי רֵישׁ גְּלוּתָא,
 אֲגִינְהוּ **רַב נַחְמָן** בְּסוּכָה שְׁנוּיֵיהּ מוּפְלָגִין מִמֶּנָּה אֲרַבְעָה טְפָחִים ;
 אֲשֵׁתִיקוּ וְלֹא אָמְרוּ לִיהּ וְלֹא מִיָּדִי.
 אָמַר לְהוּ : הַדּוֹר בְּהוּ רַבָּנָן מְשַׁמְעֵתִיהוּ?
 אָמְרוּ לִיהּ : אֲנִן שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֲנִן, וּפְטוּרִין מִן הַסוּכָה.

26. י, ב – יא, א

אמר רב יהודה אמר שמואל:

מוותר לישן בפילה בסוכה, אף על פי שיש לה גג; והוא שאינה גבוהה עשרה.

תא שמע:

'הישן בפילה בסוכה – לא יצא ידי חובתו!'

הכא במאי עסקינן?

פשיגבוהה עשרה.

מיתבי:

'הישן תחת המטה בסוכה – לא יצא ידי חובתו!'

הא תרגמה שמואל:

במטה גבוהה עשרה.

תא שמע:

'או שפירס על גבי קינופות – פסולה!'

התם נמי דגביהי עשרה.

והא לא קתני הכי!

דתנא:

'נקליטין שנים, וקינופות ארבעה.

פירס על גבי קינופות – פסולה;

על גבי נקליטין – פשרה,

ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה.

מכלל דקינופות אף על פי שאין גבוהין עשרה!

שאני קינופות, דקביעי.

והרי סוכה על גבי סוכה דקביעא,

ואמר שמואל: כהכשרה כד פסולה!

אמרי:

התם - דלמפסל סוכה, בעשרה;

הכא - דלשוני אוהל, בציר מעשרה נמי הוי אוהל.

אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל:

הישן בפילה ערום - מוציא ראשו חוץ לפילה, וקורא קריאת שמע.

מיתבי:

'הישן בפילה ערום –

לא יוציא ראשו חוץ לפילה ויקרא קריאת שמע!'

הכא במאי עסקינן?

פשיגבוהה עשרה.

הכי נמי מסתברא,

מדקתני סיפא:

'הא למה זה דומה?

לעומד בבית ערום,

שלא יוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא קריאת שמע.

שמע מינה.

k"א k"ב ובית נמי, אף על פי שאין גבוהה עשרה, כיון דקביע - אוהל הוא,

דלא גרע מקינופות.

לישנא אחריןא אמרי לה:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כילת חתנים - אינה כשאר כילה, ואין עושין לה גג, והיא סביבות המטה, וגגה משופע כשל נקליטין.
ליהוי קינופות - וליפסלא אף בפחות מעשרה.
לגבי קינופות לא קביעי - לחשוב כמותה, ליפסול אף בפחות מעשרה.
לגבי כילה קביעי - הלכך: אינה פסלי בעשרה אפילו לית להו גג, וכילה לא פסלה אפילו בעשרה כי לית לה גג.
כר' יהודה - לקמן מפרש, בפרק הישן.
נוהגים היינו ישנים תחת המטה - דמטה לגבי סוכה אהל עראי הוא, שמסלקין אותה ממקום למקום.
דלגבה עשויה - לשכב על גבה ולא תחתיה, להיות לו אהל, הלכך לאו שם אהל עליה, וטעמא לאו משום עראי הוא, אלא לאו שמה אהל.
אבל כילה דלתוכה עשויה - ולאהל, הלכך שם אהל עליה, ואף על גב דעראי הוא - לא מיפקע שמיה, קא משמע לן רבה דטעמא דר' יהודה התם כו'.

מוותר לישן בכילת חתנים בסוכה,
 לפי שאין לה גג,
 אף על פי שגבוהה עשרה.

מיתבי:

'הישן בפילה בסוכה - לא יצא ידי חובתו!'

הכא במאי עסקינן?
 בשיש לה גג.

תא שמע:

'נקליטין שנים וקינופות ארבעה.

פירס על גבי קינופות - פסולה;

על גבי נקליטין - פשרה,

ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה טפחים.'

הא גבוהין מן המטה עשרה - פסולה, אף על פי שאין לה גג!

שאני נקליטין, דקביעי.

אי קביעי - ליהוי קינופות!

לגבי קינופות - לא קביעי;

לגבי פילה - קביעי.

דרש רבה בר רב הונא:

מוותר לישן בכילה, אף על פי שיש לה גג,
 אף על פי שגבוהה עשרה.

כמאן?

כרבי יהודה, דאמר:

לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע.

דתנן:

'אמר רבי יהודה:

נוהגין היינו לישן תחת המטה בפני הזקנים.'

וליא: הלכה כרבי יהודה!

אי אמר: הלכה כרבי יהודה,

הנה אמינא: הני מילי מטה, דלגבה עשויה;

אבל פילה, דלתוכה עשויה - אימא לא.

קא משמע לן: טעמא דרבי יהודה, דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע;

לא שנא מטה ולא שנא פילה.

27. יא, א-ב

משנה

'הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס.
וסיפך על גבה – פסולה.

ואם היה סיפוך הרבה מהן או שקצצן – כשרה.
זה הפלל:

כל שהוא מקבל טומאה, ואין גידולו מן הארץ – אין מספכין בו;
וכל דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ – מספכין בו.

גמרא

ותיב רב יוסף קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר:
'או שקצצן – כשרה' - ואמר רב: צריך לנענע.

אמר ליה רב הונא:

הא שמואל אמרה!

אהדרניהו רב יוסף לאפיה, ואמר ליה:
אטו מי קאמינא לך דלא אמרה שמואל?
אמרה רב, ואמרה שמואל.

אמר ליה רב הונא:

הכי קאמינא לך:

דשמואל אמרה, ולא רב,

דרב אכשורי מן כשר.

כי הא דרב עמרם חסידא

רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה,

תלאן ולא פסק ראשי חוטין שלהן.

אתא לקמיה דרב חייא בר אשי,

אמר ליה: הכי אמר רב: מפסקן, והן כשרין.

אלקמא: פסיקתן זו היא עשייתן.

הכא נמי: קציצתן זו היא עשייתן.

וסבר שמואל: לא אמרין פסיקתן זו היא עשייתן?

והא תני שמואל משום רבי חייא:

'הטיל לשני קרנות בבת אחת,

ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן – כשרין'.

מאי לאו שקושר ואחר כך פוסק?

לא.

שפוסק ואחר כך קושר.

פוסק ואחר כך קושר - מאי למימרא!?

מהו דתימא: אבעינן כנף בשעת פתיל, וליכא.

קא משמע לן.

מיתבי:

'תלאן ולא פסק ראשי חוטין שלהן – פסולין'.

מאי לאו 'פסולין' לעולם,

ותיבתא דרב?

אמר לך רב:

מאי 'פסולין'? – פסולין עד שיפסקו.

ושמואל אמר:

פסולין לעולם.

וכן אמר לוי:

פסולין לעולם.

משנה.

הדלה - טרלי"ד + (צ"ל טרלי"ר) לגרום שיטפסו
ענפים על גבי דבר מה, להדלות + בלעז.

קיסוס - איר"א + (צ"ל אידר"א) בלעז ממיני
הקיסוס, והוא גדלה כגפן.

פסולה - שאין מסככין במחובר, דאמר מר (סוכה/),
יב, א) /דברים טז/ באספך מגונך ומיקבך - בפסולת
גורן ויקב הכתוב מדבר.

הרבה מהן - ומבטלן ברוב.

או שקצצן - אף לאחר שסככה בהן, ולא אמרין
תחילת עשייתה בפסול, ופסולה.

זה הכלל כו' - בגמרא יליף לה.

ואין גידולו מן הארץ - כגון עורות בהמה, ואפילו
לא מקבלי טומאה, כגון שמחוסרין מלאכה.

גמרא.

ותיב - רב יוסף וקאמר הכי: הא דתנן או שקצצן
כשרה, אמר רב עלה: נהי דאין צריך לחזור ולטותרה
כולה, אבל צריך הוא לנענע קצת אותם שהוסככו
במחובר לאחר קציצתן, דתהוי להו הך כעשייה, דאי
לא - פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, דהכי
משמע סוכות תעשה - כשאתה עושה אותה תהא
ראויה לסוכה, ולא מן העשוי בפסול, שאינו ראוי
לסוכה, ואתה מתקנו בתיקון מועט כי האי, דמכשר
לה בקציצה, ולא הדר סתר לה, ומיהו, נענוע קרוב
לסתירה הוא, שמגביה כל אחד לבדו ומניחו, וחזור
ומגביה את חבירו ומניחו.

אהדרניהו רב יוסף לאפיה - בכעס.

אכשורי מכשר - בלא נענוע, דקסבר: קציצתה זו
היא גמר עשייתה, והיכי דמי תעשה ולא מן העשוי -
כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה, שהסיכוך היה
מאליו ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה, אלא פוחת
אחת מדפנותיו ונכנס לעומקו, ונוטל העומרים
ומשליך, והסוכה נעשית מאליה דופנותיה וסככה,
אבל זה שקיצצן - זהו מעשה שלה, שנגמר בהכשר.

רמא תכלתא - הטיל ציצית.

לפרזומא דאינשי ביחיה - לטלית אשתו, דקסבר
לילה זמן ציצית הוא, וראיתם אותו (במדבר טו) -
פרט לכסות סומא, אבל כסות לילה - חייב, והויא
מצות עשה שלא הזמן גרמא, ונשים חייבות.

תלאן - לציציות כנפות הטלית, חוט אחד כפול
ארבע ותוחבו בכנף ועודנו חוט אחד, כופלו - והרי
הן שמנה כפלים, ופוסק ראשין שלהן ונעשין שמנה
חוטין, ורב עמרם שכח ולא פסקן עד שעשה כל
הגדילים וקשריהם, ונמצאת עשויין בפסול, דאין בה
אלא חוט אחד, ואתא לקמיה כו'.

הטיל לשתי קרנות בבת אחת - שעשה ארבע כפלים
ארוכין כשיעור שתי ציציות, ותוחב ראשו אחד
בכנף זה וראשו אחר בכנף זה, וכפף הראשין עד
שהגיעו זה לזה, לאמצע ארכה.

מאי לאו קושר - עשה הגדיל בוו ובוו, ואחר כך
פסק אמצעה ונעשו שתיים, ואף על פי שנעשו
בפסול, דכולה קודם שנפסקה חוט אחד הוא.

בעינן כנף בשעת פתיל - בשעה שפותלו, שתולה בו
הפתילים, בעינן כנף אחד ולא שנים.

לעולם - ואפילו מפסקן לשנים לאחר קישור, וקשיא
לרב.

וסיכך על גבן פסולה - ולא גרסינן בברייתא אם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן.
דשלפינהו שלופי - פשחן מן האילן עד שניתקן, ומתוך שאין קציצתן ניכרת כל כך, ששוכבין ראשי פשיחתן אצל האילן, לא הוי עשיה מעלייא.
מכל מקום תלאן ואחר כך פסק קשיא לרב - דמכשר.

כתנאי - אי אמרינן קציצתן זו היא עשייתן, או לא.
עבר וליקטן - ענביו ההדס, דתנן לקמן (סוכה לב, ב): אם היו ענביו מרובין מעליו פסול, הוה ליה מנומר, ולא הדר הוא, ואם מיעטו - כשר, ואין ממעטין ביום טוב, דמתקן מנא להכשיר את הפסול, וקתני בברייתא: עבר על דברי חכמים שאמרו אין ממעטין ביום טוב, ולקטן ביום טוב - פסול.

סברוה - רבנן דבי מדרשא, דבעו למישמע מינה דבלקטתן זו היא גמר עשייתן פליג.
ר' שמעון סבר לולב צריך אגד - לאגוד שלשה המינים, ושייכא ביה עשיה, ועל כרחך מבעוד יום אגדו עם ענביו, וכי לוקטו ביום טוב - הוה ליה מן העשוי.

לא ילפינן - לא למדוה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא אם כן למדו מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו, ושמא מקראות הללו לא לדרוש גזירה שוה נכתבו.

וְכֹן אָמַר רַב מִתְנֶה אָמַר שְׁמוּאֵל:
 פְּסוּלִין לְעוֹלָם.

אִיכָא דְאָמְרִי:

אָמַר רַב מִתְנֶה:

בְּדִידֵי הוּהּ עוֹבְדָא, וְאֵתַאי לְקַמִּיה דְּמַר שְׁמוּאֵל,
 וְאָמַר לִי: פְּסוּלִין לְעוֹלָם.

מִיתִיבִי:

תְּלָאן וְאַחַר כֵּן פֶּסֶק רָאשֵׁי חוּטִין שְׁלֵהֶן - פְּסוּלִין!

וְעוֹד תִּנְיָא גַבֵּי סוּכָה:

"תַּעֲשֶׂה" (דברים טז, יג) - וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי.

מִכַּאֲן אָמְרוּ:

הַדְּלָה עֲלֶיהָ אֵת הַגֶּפֶן וְאֵת הַדְּלָעַת וְאֵת הַקִּיסוֹס, וְסִיכָךְ עַל גִּבְּן - פְּסוּלָה!

הִיכִי דְמִי?

אִילִימָא בְּשֵׁלָא קֶצְצוֹן,

מֵאִי אִירָא, מִשּׁוּם **"תַּעֲשֶׂה"** - וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי?

תִּיפּוּק לִיה דְּמַחֲבָרִין נִינְהוּ!

אֵלָא בְּשֵׁקֶצְצוֹן,

וְקַתְנִי **פְּסוּלָה!**

וְשִׁמְעַ מִינָה דְּלֹא אָמְרִינוּ קֶצְצִיתָן זֹה הִיא עֲשִׂיתָן,

וְתִיבְתָא דְּרַב!

אָמַר לָךְ רַב:

הֵכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ -

דְּשִׁלְפִינְהוּ שְׁלוּפִי, דְּלֹא מִינְפָּרָא עֲשִׂיה דִּידְחֹו.

מִכָּל מְקוּם **תְּלָאן וְאַחַר כֵּן פֶּסֶק**. קֶשְׂיָא לְרַב!

קֶשְׂיָא.

לִימָא כְּתִנְיָא:

עֲבַר וְלִיקְטָן - פְּסוּל,

דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יְהוֹצְדָק;

וְחֲכָמִים מְכַשְׂרִין.

סְבִירוּה:

דְּכוּלֵי עֲלָמָא לולב צריך אגד ;

וְלִפְיֵינוּ לולב מסוכה, דְּכְתִיב גַבֵּי סוּכָה: **"תַּעֲשֶׂה"** - וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי.

מֵאִי לֹא בְּהָא קָא מִיפְלָגִי,

דְּמֵאן דְּמַכְשִׁיר סִבַּר: אָמְרִינוּ גַבֵּי סוּכָה - קֶצְצִיתָן זֹה הִיא עֲשִׂיתָן,

וְגַבֵּי לולב נמי אָמְרִינוּ - לְקִיטָתָן זֹה הִיא עֲשִׂיתָן ;

וּמֵאן דְּפָסִיל סִבַּר: לֹא אָמְרִינוּ גַבֵּי סוּכָה - קֶצְצִיתָן זֹה הִיא עֲשִׂיתָן,

וְגַבֵּי לולב נמי לֹא אָמְרִינוּ - לְקִיטָתָן זֹה הִיא עֲשִׂיתָן?

לֹא.

דְּכוּלֵי עֲלָמָא: לֹא אָמְרִינוּ גַבֵּי סוּכָה - קֶצְצִיתָן זֹה הִיא עֲשִׂיתָן,

וְהֵכָא בְּמִלְפֵי לולב מסוכה קְמִיפְלָגִי:

מֵאן דְּמַכְשִׁיר סִבַּר: לֹא לִפְיֵינוּ לולב מסוכה ;

וּמֵאן דְּפָסִיל סִבַּר: לִפְיֵינוּ לולב מסוכה.

וְאִיבְעִית אִימָא:

אִי סְבִירָא לָן דְּלוּלָב צָרִיךְ אָגֵד,

כּוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּלִפְיֵינוּ לולב מסוכה.

וְהֵכָא בְּהָא קְמִיפְלָגִי:

מִרְ סִבַּר: צָרִיךְ אָגֵד ;

וּמִרְ סִבַּר: אִינוּ צָרִיךְ אָגֵד.

ואנוהו התנאה לפניו במצות - סוכה נאה,
לולב נאה, ציצית נאה.

ובפלוגתא דהני תנאי,

דתנאי:

'לולב בין אגוד בין שאינו אגוד - כשר.

רבי יהודה אומר: אגוד - כשר; שאינו אגוד - פסול'.

מאי טעמא דרבי יהודה?

גליף 'לקיחה' 'לקיחה' מאגודת אגוד -

כתוב התם: "ולקוחתם אגודת אגוד" (שמות יב, כב),

וכתיב הכא: "ולקוחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כג, מ);

מה להלן באגודה,

אף כאן נמי באגודה.

ורבנן?

'לקיחה' מ'לקיחה' לא גליפין.

כמאן אזלא הא דתנאי:

'לולב מצוה לאגודו,

ואם לא אגודו - כשר?

אי רבי יהודה - כי לא אגודו, אמאי כשר?

אי רבנן - אמאי מצוה?

לעולם רבנן היא,

ומשום שגאמר: "זה אכלי ואגודו" (שמות טו, ב) - התנאה לפניו במצות.

28. י"א, ב - י"ב, א

יזה הפלל: כל דבר שמקבל טומאה' כו'.

ואר יעלה מן הארץ - שמע מינה עננים גידולי קרקע נינהו, וסוכה מעננים ילפינן, שהרי זכר לענני כבוד הוא, כדכתיב /ויקרא כג/ כי בסוכות הושבתי ומתרגמינן: ארי במטלות ענני.

אין מקבל טומאה - דלא נאמרה טומאה אלא בכלים ואוכלין ומשקין ואדם, וזה איננו אחד מאלה.

ענני כבוד היו - סוכות שאמר הכתוב שהושיבם במדבר.

סוכות ממש - מפני החמה, בשעת חנייתן היו עושים סכות.

מאי איכא למימר - מי יאמר לנו שלא היו מסוככות בכלים ובגדים ועורות?

כי חגיגה - כל בהמה לר' יוחנן גידולי קרקע הן, שמן הקרקע גדילים וניזונין, אבל דגים ומלח וכמהין ופטירות לאו גידולי קרקע נינהו, וגבי מעשר קרינן להו לבהמות גידולי קרקע, דאמר קרא (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך וגו' מה הפרט מפורש - פרי מפרי וגידולי קרקע וכו', ומיהו, כיון דלא קמה מילתיה דר' יוחנן, דהא פרכינן עלה: אי מה חגיגה בעלי חיים וכו', וילפינן טעמא מגרנך ומיקבך - לא סמכינן עלה לאכשורי לסכך בעורות, דנהי דגידולי הארץ איקרי על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה, אבל גידולים מן הארץ לא אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע, ולא בהמות, דתניא בהשוכר את הפועלים (בבא מציעא פט, א): פועלים אוכלין בדבר שגידולו מן הארץ, וגמר מלא תחסום שור בדישו; מה דיש מיוחד דבר שגידולו מן הארץ כו' - יצא החולב והמחבץ והמגבן, אלמא: לאו גידולין מן הארץ קרי להו תנא.

פסולת גורן - קשין.

פסולת יקב - זמורות ואשכולות ריקנים.

גורן עצמו ויקב עצמו - הקשין עם התבואה, ואשכולות עם הענבים, דהוה ליה דבר המקבל טומאה האוכל.

יקב כתיב - דמשמע לאחר שנעשה יין.

קרוש - קפוי.

הא מילתא הוה בידן - עד השתא היינו סבורין לידע טעם משנתנו מן המקרא הזה, דבפסולת הכתוב מדבר, דאי אפשר לסכך ביין.

ואתא ר' ירמיה - שהזכיר לנו יין קרוש הבא משניר.

ושדא ביה נרגא - קצצה בגרזן, כלומר, השיב תשובה ניצחת.

רב אשי אמר - שפיר משמע פסולת מקרא, דכתיב /דברים טז/ באספך מגרנך משמע שאתה אוספו ונוטלו מן הגורן, וגורן הוא האוכל, ומה שאתה אוסף ובורר מתוכו הוא הפסולת.

צאו ההר - פסוק הוא בספר עזרא לעשות סוכות, ולא הזכיר כאן אלא דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ.

היינו עלי הדס היינו עץ עבות - מהו זה ומהו זה להזכיר שניהם במקרא הלא אחד הם דההדס הוא עץ עבות, על שם שהעלין מורכבין זה על זה כמין עבותות ושרשרות.

הדס שוטה - שאינו כשר ללולב, לפי שאין עבותו עשויה של שלש שלש עלין.

מנא הני מילי?

אמר ריש לקיש:

אמר קרא: "ואר יעלה מן הארץ" (בראשית ב, ו) -

מה "אר" - דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ,

אף סוכה - דבר שאין מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ.

הניחא למאן דאמר: ענני כבוד היו;

אלא למאן דאמר: סוכות ממש עשו להם, מאי איכא למימר? דתניא:

"כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג, מג) -

ענני כבוד היו,

דברי רבי אליעזר.

רבי עקיבא אומר:

סוכות ממש עשו להם.

הניחא לרבי אליעזר,

אלא לרבי עקיבא מאי איכא למימר?

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן:

אמר קרא: "וזג הסכת תעשה לה" (דברים טז, יג) -

מקיש סוכה לחגיגה,

מה חגיגה - דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ,

אף סוכה - דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ.

אי מה חגיגה - בעלי חיים, אף סוכה - נמי בעלי חיים!?

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן:

אמר קרא: "באספך מגרנך ומיקבך" (דברים טז, יג) -

בפסולת גורן ויקב הפתוב מדבר.

ואימא גורן עצמו ויקב עצמו!

אמר רבי זירא:

'יקב' פתיב פאן, ואי אפשר לסכך בו.

מתקיף לה רבי ירמיה:

ואימא יין קרוש הבא משניר, שהוא דומה לעיגולי דבילה!

אמר רבי זירא:

הא מילתא הוה בידן,

ואתא רבי ירמיה ושדא ביה נרגא.

רב אשי אמר:

"מגורןך" - ולא גורן עצמו;

"מיקבך" - ולא יקב עצמו.

רב חסדא אמר מהכא:

"צאו ההר והביאו עלי זית, ועלי עץ שמון, ועלי הדס,

ועלי תמרית, ועלי עץ עבות" (נחמיה ח, טו).

היינו הדס, היינו עץ עבות!

אמר רב חסדא:

הדס שוטה - לסוכה,

ועץ עבות - ללולב.

29. י"ב, א-ב

משנה

'חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אין מסככין בהן. וכולן שהתירן - בשרות, וכולן בשרות לדפנות.'

גמרא

אמר רבי יעקב:

שמעית מיניה דרבי יוחנן תרתני:

חדא - הא.

ואידך: 'החוטט בגדיש לעשות לו סוכה - אינה סוכה'.

חדא - משום גזרת אוצר;

וחדא - משום **"תעשה"** - ולא מן העשוי'.

ולא דענא:

הי מינייהו משום אוצר והי מינייהו משום **"תעשה"** - ולא מן העשוי'.

אמר רבי ירמיה:

יחזי אנו!

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מפני מה אמרו:

'חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אין מסככין בהן?'

פעמים שאדם בא מן השדה בערב, וחבילתו על כתפו,

ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי לנבשה,

ונמלך עליה לסיכוף;

והתורה אמרה: **"תעשה"** - ולא מן העשוי'.

מדהא - משום גזרת אוצר,

הא - משום **"תעשה"** - ולא מן העשוי'.

ורבי יעקב?

הך דרבי חייא בר אבא לא שמיע ליה.

אמר רב אשי:

אטו 'חבילי קש וחבילי עצים' משום גזרת אוצר איכא,

משום **"תעשה"** - ולא מן העשוי' ליכא!?

ו'החוטט בגדיש' משום **"תעשה"** - ולא מן העשוי' איכא,

משום גזרת אוצר ליכא!?

ורבי יוחנן אמר לך:

הכא דקתני: **'אין מסככין בהן' -**

לכתחלה הוא דאין מסככין, משום גזרת אוצר;

הא דאורייתא - שפיר דמי.

התם דקתני **'אינה סוכה'** - אפילו דיעבד; ומדאורייתא נמי אינה סוכה.

יב צ"מ

משנה.

וחבילי זרדין - מין קנים הם שעושים זרדין - טויל"ש + (צ"ל טורל"ש) זרדים, ענפים דקים + בלעז, ואוגדין אותם, ובעודן לחין בהמה אוכלתן, ולכי יבשי עומדים להיסק.

אין מסככין בהן - כשהן קשורין, ובגמרא מפרש טעמא.

וכולן - הפסולין ששינו בסכך.

כשרין לדפנות - דכל סוכה הכתוב סכך משמע, דדופן לא איקרי סוכה, ודנפקא לן (סוכה ו, ב) דפנות מבסכת בסכת בסכות - מיתורא דקראי ילפינן, ולא ממשמעותא, הלכך סוכות תעשה באספך מגרנך אסככה הוא דקאי.

גמרא.

שמעית מר' יוחנן תרתני - פירוש טעם שני דברים האמורים במשנתנו שמעתי ממנו.

חדא הא - דחבילין מאי טעמא לא מסככי בהו, וחדא הא דתנן במתניתין: החוטט בגדיש לעשות לו סוכה, נוטל מן העומרים למטה סמוך לארץ ונכנס לתוכו ועושה חלל כשיעור סוכה, וסכך עשוי ועומד מאליו אינו סוכה ופירש לי ר' יוחנן טעמיה, בחדא מינייהו אמר: טעמא משום גזרת אוצר, דמדאורייתא כשרה הוא ורבנן הוא דגזור, שאם אתה אומר כן - אין אדם עושה סוכה אלא הולך ואוכל וישן באוצרו, במקום שלא נשתמש שם כל ימות השנה והוא עשוי ועומד, ולא לשם סכך של צל דנהוי שם סוכה עליה, ואפילו שם סוכה שאינה של חג, אלא כבית בעלמא, ובחדא מינייהו פירש טעמא: דפסולה מדאורייתא משום תעשה ולא מן העשוי.

ולא ידענא הי מינייהו - פירש לי ר' יוחנן משום גזירת אוצר, והי מינייהו משום תעשה ולא מן העשוי.

נחזי אנן - ונשמעה ממה דאמר ר' יוחנן בדוכתא אחריתי.

פעמים שאדם בא מן השדה - כל ימות החמה.

ומניחה על גבי סוכה - שיש לו כל ימות השנה למקנהו, ומניח החבילין שם לייבשן, ולא לסכך, וכשמגיע החג נמלך עליהם לסכך.

והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי - בפסול, וזה שנסכך שם שלא לשם סכך, אפילו לצל, אלא לייבש - אין שם סוכה חל עליו, והלכך גזור רבנן שלא יסככו בחבילין, אפילו הוא מטילין עליה לשם סוכת החג גזירה משום חבילין דכל השנה, דאיכא פסול דאורייתא, אלמא: טעמא דמתניתין דהכא משום גזירת אוצר היא, ומדרבנן, כל דבר שאדם מקצה ומכניס לקיום קרי אוצר, וחבילין שאדם מכניס כל ימות הקיץ לימות חורף קרי אוצר.

ומדהא משום גזרת אוצר - שמע מינה הך דחוטט בגדיש פסולה מדאורייתא, משום תעשה ולא מן העשוי היא, דהא שמעיה ר' יעקב לר' יוחנן בחדא מינייהו פסולה דאורייתא.

ור' יעקב - דלא ידע לפרושי הי מינייהו פסולה דאורייתא והי מדרבנן.

הך דר' חייא - דמפרש בהדיא, לא הוה שמיע ליה.

אמר רב אשי - מקשי אדר' יעקב.

אטו - תרוייהו טעמי מי ליכא למימרינהו בשתי המשניות?

חבילי קש משום גזרת אוצר איכא - מדרבנן.

משום תעשה ולא מן העשוי - דאורייתא, ליכא בתמיהה; מי לא משתמע נמי מתניתין דבאותם שנתנו שם כל ימות החמה קאמר דלא נמלך עליהם לסיכוף, דהויא לה היא גופה פסולה דאורייתא, ומהיכא שמע ר' יוחנן דמתניתין דהכא לאו מדאורייתא קאמר?

וחוטט בגדיש נמי משום תעשה ולא מן העשוי איכא משום גזרת אוצר ליכא - מי לא מצין למימר נמי, דאפילו סתר הכל כלפי מעלה ונענע עומרין שעל הסכך, וחזר והניחן לשם סוכה קא פסיל ליה מתניתין מדרבנן משום גזרת אוצר, דזימנין דלא מנענע ונעשין מאליהן, כדאמרת גבי חבילים דפסלת להו אפילו מניחן שם לשם סכך מדרבנן, משום גזרה דכל ימות השנה לאוצר ומהיכא דייק ר' יוחנן הנך טעמי דמוקי להן מדאורייתא והך מדרבנן?

אמר לך - ר' יוחנן: מתניתין גופייהו דייקי כוותאי, מתניתין דהכא קתני, אין מסככין בהן, ולא קתני: אינה סוכה, משמע: מדאורייתא סוכה היא, הלכך, על כרחך במניחן עכשיו לשם סכך קאמר, ומדרבנן, ולא בנמלך על המונחין ועומדין, דפסולה מדאורייתא, וגבי חוטט בגדיש קתני אינה סוכה - משמע לגמרי אינה סוכה, דפסולה מדאורייתא, אלמא: בשלא נענע הסכך לשם סוכה קאמר, אבל נענע - כשר, דהא אסיק אדעתיה, ותיקן, וליכא למיגזר בה משום זימנא אחריתי - שהרי המעוות תיקן, וכל שכן שלא יעוות.

30. י"ב, ב

סככה בחיצים - בית יד של חצים, פלקיי"ש בלעז + חצים, חלק העץ שבחצים +.
זכרים - כעין שלנו, שתוחבין אותה בבית קיבול של חץ.
כשרה - דאף על גב דכלים נינהו, פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה.
נקבות - שיש נקב בראשו, והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב - הוה להו מקבלין שבכלי עץ, וראויין לקבל טומאה, ופסולה.
העשוי למלאות - מילוי עולם, שלא להתרוקן עוד.

אמר רב יהודה אמר רב:
 סככה בחיצין זכרים - פשרה;
 בנקבות - פסולה.

זכרים - פשרה,
 פשיטא!

מהו דתימא: ניגזור זכרים אטו נקבות.
 קא משמע לן.

¹⁰בנקבות - פסולה,
 פשיטא!

מהו דתימא: בית קבול העשוי למלאות - לא שמייה קיבול.
 קמשמע לן.

¹⁰ מהרש"ל מוחק מילים אלו - (אמר מר)

31. י"ב, ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 סוכה באניצי פשתן - פסולה;
 בהוצני פשתן - כשרה;
 והושני פשתן - איני יודע מהו.

והושני עצמן איני יודע.

מה נפשך:

אי דייק ולא נפיץ - הושני קרי ליה,
 אבל תרי ולא דייק - הוצני קרי ליה;
 או דלמא תרי ולא דייק - נמי הושני קרי ליה.

אמר רבה בר בר חנה - שמעתי שלשה דברים מר' יוחנן, השנים פירש, והשלישי השיב איני יודע.

סוכה באניצי פשתן פסולה - שכן ראוייה ליטמא בנגעים, כדאמר בבבא מציעא (שבת כז, ב): האונץ של פשתן משיתלבנו, (פירוש אניצי) לאחר שתיקנו במסרק שקורין צרכי"ש + ("צ"ל: בדומה לתוספות צרניש) מסרק לסריקת פשתן+, ועשאן אונץ שקורין רישט"א + חבילת פשתן סרוק+.

בהוצני פשתן - שמעתי מר' יוחנן כשרה, דהיינו כשהוא בהוצין שלו כמו שגדל, ולא נשרה במי המשרה, ולא נופץ במכתשת.

והושני פשתן איני יודע - אם כשרה או פסולה.

והושני עצמן איני יודע - מאי קרי ר' יוחנן הושני.

מה נפשך - לפרש בהם.

שמה דייק - במכתשת, ולא נפיץ במסרק קרי הושני, ואמר בהו איני יודע.

אבל תרי - שרוי במי המשרה.

ולא דייק - הוי בכלל הוצני, כי ההוא דלא תרי ולא דייק, וכשרה.

או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי להו - ואף הן בכלל ספיקא, ולא הוה פשיטא ליה להכשיר אלא בדלא תרי ולא דייק.

32. י"ב, ב – יג, א

שושי - פליי"א בלעז.
שווצרי - ארניז"א בלעז, שושי ושווצרי מיני ירקות, ורבי מכיר פירש: שווצרי - ארב"א + צמח, עשב + שקורין פלקיר"א, והוא שעליו רחבין וגדל ביערים.
מסכין בהם - שאינם מקבלין טומאה, לפי שאינן מאכל אדם.
דסרי ריחיהו - מבאיש ריחם.
היזמי והיגי - מיני סנה.
דנתרי טרפיהו - נושרין עלין שלהן.

אמר רב יהודה:
הני שושי ושווצרי - מסכין בהו.

אבוי אמר:
בשושי - מסכין;
בשווצרי - לא מסכין.

מאי טעמא?

י"א א"א פיון דסרי ריחיהו - שביק להו ונפיק.

אמר רב חנון בר רבא:
הני היזמי והיגי - מסכין בהו.

אבוי אמר:
בהיזמי - מסכין;
בהיגי - לא מסכין.

מאי טעמא?

פיון דנתרי טרפיהו - שביק לה ונפיק.

33. י"ג, א

אמר רב גידל אמר רב:

האי אפקותא דדיקלא - מספכין בהו; אף על גב דאגיד - אגד בידי שמים לא שמייה אגד. אף על גב דהדר אגיד להו - איגד בחד לא שמייה אגד.

אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא:

הני דוקרי דקני - מספכין בהו; אף על גב דאגיד נינהו - אגד בידי שמים לא שמייה אגד. אף על גב דהדר אגיד להו - איגד בחד לא שמייה אגד.

תנא נמי הכי:

'קנים ודוקרין מספכין בהו'.

קנים, פשיטא!

אימא: קנים של דוקרין - מספכין בהו.

אפקותא דדיקלא - מוצא הדקל, כשהוא סמוך לקרקע, יוצאים בו דוקרין הרבה סביב סביב. **ואף על גב דאגיד** - שמחוברין ענפי האילן יחד, ודמי לחבילין, דאמרן אין מספכין בהו. **ואף על גב דהדר אגיד להו איהו** - הענפים של מעלה כדי להשכיבן, מפני שמתפצלין לכאן ולכאן ונוקפין למעלה, ואין סותמים הנקב. **אגד בחד לא שמייה אגד** - כל דבר יחידי המחובר יחד ואוגדו בפני עצמו - אינה אגודה, עד שיתן דבר אחר עמו ויאגדם יחד. **דוקרי דקני** - כעין אפקותא דדיקלא, אלא שזה של קנים וזה של דקלים. **קנים ודוקרנים** - משמע: תרי מילי, ודוקרנים - כמו יחפור בדקר (ביצה ב, א) - פל"א + מעדר + בלעז. **קנים של דוקרנים** - שיוצאים בגזעם כמין דוקרנים הרבה. **מספכין בהו** - ולא משוינן להו כחבילה.

34. י"ג, א

וְאָמַר רַב חֲסִידָא אָמַר רַבִּינָא בַר שִׁילָא:
הֲנִי מְרַרִיתָא דְאִגְמָא אָדָם יוֹצֵא בְהֶן יָדֵי חוּבְתוֹ בַּפֶּסַח.

מִיִּתְיָבִיהּ :

'אָזוּב -

וְלֹא אָזוּב יוֹן,

וְלֹא אָזוּב בּוֹחֵלִי,

וְלֹא אָזוּב מְדַבְרִי,

וְלֹא אָזוּב רוּמִי,

וְלֹא אָזוּב שֵׁישׁ לוֹ שֵׁם לוֹוִי!

אָמַר אַבְיִי :

כָּל שְׁנֵשְׁתַּנְּהָ שָׁמוֹ קוֹדֵם מִתַּן תּוֹרָה, וּבֵאתָה תּוֹרָה וְהַקְפִּידָה עָלֶיהָ -
בְּדוּעַ שֵׁישׁ לוֹ שֵׁם לוֹוִי,
וְהֵנִי - לֹא נִשְׁתַּנְּהָ שְׁמִיָּהּ קוֹדֵם מִתַּן תּוֹרָה כָּלֵל.

רַבָּא אָמַר :

הֲנִי - מְרַרִיתָא' סִתְמָא שְׁמִיָּהּ ;

וְהֵאֵי דְקָרִי לְהוּ 'מְרַרִיתָא דְאִגְמָא' - מְשׁוּם דְמִשְׁתַּכַּח בְּאִגְמָא.

מְרַרִיתָא דְאִגְמָא - חֲזַרְתָּ שֶׁל אִגְמָא.
אָזוּב - כָּל הֵיכָא דְכָתִיב אָזוּב דְרִישׁ לִיהּ הֲכִי.
וְלֹא כָל אָזוּב שֵׁישׁ לוֹ שֵׁם לוֹוִי - הֲכֵא נְמִי מְרַוּר
כְּתִיב, וְלֹא מְרַרִיתָא דְאִגְמָא, דְהוּא שֵׁם לוֹוִי.
כָּל שְׁנֵשְׁתַּנְּהָ שָׁמוֹ קוֹדֵם מִתַּן תּוֹרָה - שֵׁישׁ בּוֹ
מִכְמָה מִיָּנִין, וְכָל אֶחָד שֵׁם לוֹוִי לוֹ, כְּמוֹ אָזוּב
כּוּחֵלִית, וְקוֹדֵם מִתַּן תּוֹרָה הִיָּה זֶה שָׁמוֹ, וּבֵאתָה
תּוֹרָה וְהַקְפִּידָה, שְׁכָתוּב בְּכִמָּה מִקּוֹמוֹת אָזוּב
וְלֹא נִכְתַּב בְּאֶחָד מֵהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹת הַלְלוּ -
שִׁמְעָה מִיָּנָה אִסְתָּם אָזוּב קְפִידָה רַחֲמֵנָא.
הֲנִי - מְרַרִיתָא לֹא נִשְׁתַּנְּהָ שִׁמְם קוֹדֵם מִתַּן
תּוֹרָה, וְכִשְׁנִיתַנְּהָ תּוֹרָה לֹא הִיָּו קְרוּיָן אִלָּא
מְרַוּר סִתְמָא, וְכִשְׁהַזְכִּיר מְרַוּרִים - אִף זֶה הִיָּה
בְּמִשְׁמַע.

35. י"ג, א-ב

לא שמייה אגד - לא לענין חבילה לסכך, ולא לענין אגודת אזוב. שלשה קלחין - שרשין. ובהן שלשה גבעוליין - גבעול לכל קלח, גבעול הוא קנה האמצעי שהזרע בראשו, כקבוס ופשתן.

ר' יוסי אומר - לקמן מפרש פלוגתייהו. שיריו - אם נפל האחד לאחר זמן, שיריו כשרים בשנים.

גודומיו - כשמזין בו פעמים הרבה מתוך שגבעוליו רכים - משתברים, וכל שהוא המשתייר באגודה - כשר, ובלבד שישתייר מכל אחד ואחד כל שהוא, שתהא שם אגודתו קיימת.

קא סלקא דעתייה - דהא דאמר רב חסדא שנים מחלוקת ר' יוסי ורבנן, הכי מפרש פלוגתייהו והכי שמעינן לה: דמדשיריו שנים לר' יוסי - תחילתו נמי שנים דיעבר.

למצוה - לכתחילה.

ומדר' יוסי - בעי שלש מיהא למצוה, מכלל לרבנן דאמרי שלשה לעכב, דאי אינהו נמי למצוה ולא לעכב - מאי אתא ר' יוסי לאיפלוגי, ומאי מחלוקת דקאמר רב חסדא, דלר' יוסי שמייה אגד ולרבנן לא שמייה אגד.

אזוב שתחילתו שנים - פסול, וכן אזוב שלשה ונפלו שנים מן האגודה ונשתייר אחד - פסול.

ואינו כשר כו' - כלומר: אין תחילתו כשר אלא בשלשה, דבציר מהכי לאו אגודה היא, ואין שירים כשרים אלא בשנים.

איפוך - סברא דידן, דאמרן לעיל קא סלקא דעתייה דנפרשה לרב חסדא הכי: דלר' יוסי שלשה לעכב, כדמפרש הכא בהדיא, ומכלל דשלשה (לרבנן שמע ר' יוסי) + מסורת הש"ס: [דלר' יוסי שמע (לרבנן) דקאמרי למצוה ולא לעכב.

והתניא - ובניחותא, לרבנן לא גרסינן, שאין זו לשון גמרא, ומיהו, על כרחך רבנן קאמרי לה, דהא ר' יוסי שלשה לעכב שמעינן לה.

אזוב שתחילתו שנים - כשר.

ושיריו אחד - נמי כשר.

ולא פסול - בתחילתו עד שיהא אחד, וקא סלקא דעתך דסיפא נמי הכי מיפרשא, ואין שיריו פסולים עד שיהא אחד, ולהכי פריך: שיריו אחד סלקא דעתך ליפסל, והא קתני כשר.

אלא - אתחלתו קאי, והכי קאמר: אין תחילתו פסול עד שיהא הוא כשיעור שיריו, דהיינו אחד, אלמא: לרבנן שלשה דקאמרינן לעיל - למצוה, דאי לעכב - הא מני לא ר' יוסי ולא רבנן.

אמר רב חסדא:

איגד בחד - לא שמייה אגד; שלש - שמייה אגד; שנים - מחלוקת רבי יוסי ורבנן. דתנן:

מצות אזוב - שלשה קלחים, ובהן שלשה גבעוליין.

רבי יוסי אומר:

מצות אזוב - שלשה גבעוליין; ושיריו - שנים; וגרדומיו - כל שהוא.

קא סלקא דעתין:

מד' שיריו שנים' - תחילתו נמי שנים,

והאי דקתני 'שלשה' - למצוה.

ומדרבי יוסי 'שלשה' למצוה, לרבנן 'שלשה' לעכב.

והתניא:

רבי יוסי אומר:

אזוב - תחילתו שנים, ושיריו אחד - פסול;

ואינו כשר, עד שיהא תחילתו שלשה ושיריו שנים!

איפוך:

לרבי יוסי - 'שלשה' לעכב;

לרבנן - 'שלשה' למצוה.

והתניא:

'אזוב - תחילתו שנים, ושיריו אחד - כשר,

ואינו פסול, עד שיהא תחילתו ושיריו אחד.'

שיריו אחד - פסול!

הא אמרת: 'שיריו אחד - כשר!'

י"ז ע"ב אלא אימא:

עד שתהא תחלתו כשיריו אחד.

36. י"ג, ב

איסורייתא דסורא - חבילי קנים שהיו עושין למכור בשוק, ומוכרין אותם במנין.
מסככין בהן - ואין בהם משום גזרת אוצר דכל ימות השנה, לפי שאין דרך להצניעם באגדס.
אלא למנינא בעלמא - אגדינהו, עד שימכרו, והלוקחן לייבשן מתיר אגדן, הלכך המסכך בהן לשם סוכה - אינו צריך להתיר אגדן.
צריפי - כמין כוך עגול ככובע, ונחבאים בתוכו צידי עופות.

דאורבני - עשוי מענפי ערבות, וגודלין אותו, מתחתיו פיו רחב, ולמעלה קושרין ראשי הנצרים בחבל קשר אחד, כעין כלי מצודות שצדין דגים קטנים, שעושין בגומא שקורין יונק"ש + מזודות מעשה מקלעת מגומא+, אבל אין בצריף שלשה וארבעה בתי אריגה כמו שיש למצודה.

ראשי מעדנים - קשר העליון, מעדנים כמו התקשר מעדנות כימה (איוב לח).
מתחאי - לצד פיו הוא קלוע.

דשרי להו - מתיר ראשי החוט שהוא קלוע בו, ואינו צריך להפקיע הקליעה.

שאינו עשוי לטלטלו - כגון זה, שמשתייר קשר העליון אם אתה מטלטלו - הוא ניתק מאליו, שאין לו אלא פיו קלוע כמין גדיל לאחוז את הנצרים.

דַּרְשׁ מְרִימָר:

הָנִי אִיסוּרֵייתָא דְסוּרָא - מְסַכְכִין בְּהוּ; אַף עַל גַּב דְאֶגְדָן - לְמַנְינָא בְעֵלְמָא הוּא דְאֶגְדָן.

אָמַר רַבִּי אָבָא:

הָנִי צְרִיפֵי דְאֶוּרְבְנֵי, כִּינּוּן שְׁהוּתְרָה רְאֵשֵׁי מְעַדְנִים שְׁלֶהוּן - כְּשֵׁרִין.

וְהָא אֶגְיָדִי מִתְתַּנְאִי?

אָמַר רַב פֶּפְא:

דְּשָׂרִי לְהוּ.

רַב הוּנָא בְרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר¹¹:

אֶפִּילוּ תִימָא דְלֹא שָׂרִי לְהוּ, כָּל אֶגְדָן שְׂאִינוּ עֲשׂוּי לְטַלְטְלוּ - לֹא שְׂמִיָּה אֶגְדָן.

¹¹ ע"פ מסורת הש"ס

37. י"ג, ב

אמר רבי אבא אמר שמואל:

ירקות שאמרו חכמים: אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח -
מביאין את הטומאה,
ואין חוצצין בפני הטומאה,
ופוסלין בסוכה משום אויר.

מאי טעמא?

כיון דלכי יבשי - פרכי ונפלי,
כמאן דליתנהו דמי.

ירקות שאמרו חכמים - בפסח, שאדם יוצא בהן ידי
מרור - חזרת ועולשין ושאר חברותיהן, דקות הם -
טינב"ש + רופפים, דקים + בלעז, הלכך אין חוצצין
בפני הטומאה אם סיכך בהן גג, ומדרבנן הוא דגזור
עליהו שלא יסמכו עליהן לחוץ בפני הטומאה, דלמא
סמכי עליהו לכי יבשי נמי, מיהו, בעודן לחין חוצצין
מדאורייתא, משום דלא מקבלי טומאה, דלאו מאכל
אדם ניהו (דאי מקבלי טומאה לא חייצי בפני
הטומאה), ולכי יבשי אין חוצצתן חציצה, כדמפרש
דמפרכי ונפלי.

ומביאין את הטומאה - בעודן לחין, וכל כמה דלא
יבשי אהל הוא מדאורייתא.

ופוסלין בסוכה משום אויר - כשיעור שאויר פוסל
בה, דהיינו בשלשה טפחים, כדאמרינן לקמן בפירקין
(/סוכה / יז, א): אויר בשלשה, ולא משערינן להו
לפסול כשיעור שאר סכך פסול, דאוכל הראוי לקבל
טומאה הוא, וסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה
טפחים באמצע וארבע אמות מן הצד, אלא כי אויר
דיינינן להו לחומרא, ובשלשה.

דאמור רבי יוסי.

דתנן:

רבי יוסי מטמא.

האי מאי?

בשלמא התם, טעמא דרבי יוסי - חזיא לכדרבי שמעון בן לקיש,

דאמר רבי שמעון בן לקיש: הואיל וראויות להופכן בעתה.

אלא הכא, למאי חזיא?

חזיא לכי סתה, למנקט להו בגילייהו.

האי מאי - בשלמא גבי פלוגתא דר' יוסי דקא מיירי בגורן - איכא למימר טעמא דר' יוסי דאף על גב דבססן חזו למיהוי ידות, וניחא ליה שיהו מחוברות באוכל כמו שהן בוססות, מרציא"ה +שבורות+ בלעז.

הואיל וראויות להפך - ראשי השבלים.

בעתה - על ידי הידות, עתה - פורק"א +מלגז+ ואלמלא הידות אין נוחין להפכן בה, דמתוך שהם קצרים יוצאין מבין שני עוקציה של עתה, ונשמטין ממנה, והוא כשבססן תחלתן - לא לבטלן נתכוון אלא לרככין.

אלא הכא - דבעי להו לסכך.

למאי חזו - ידות אוכלים משבססן, ואינן אגודות בהן.

בגילייהו - בקשין שלהם יאחזום, וינטלו ראשי השבלים עמהם.

39. י"ד, א

גויפא:

'כל ידות האוכלין שבססן בגורן - טהורות,
ורבי יוסי מטמא.'

מאי בססן?

רבי יוחנן אמר:

בססן ממש.

רבי אלעזר¹² אומר:

התיר אגדן.

בשלקמא לרבי אלעזר דאמר: בססן - התיר אגדן,

היינו דמטמא רבי יוסי.

אלא לרבי יוחנן דאמר: בססן ממש,

אמאי מטמא רבי יוסי?

אמר רבי שמעון בן לקיש:

הואיל וראויות להופכן בעתה.

אמר רבי אלעזר:

למה נמשלה תפלתן של צדיקים בעתה?

לומר לך: מה עתה זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום,

אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא

ממדת אכזריות למדת רחמנות.

משום הכי מטמא ר' יוסי - דקסבר מעשה זוטא
לא בטלה תורת ידות מינייהו, שאלתי את מורי:
מגופה דמשנה דמייתי אגב גררא בשמעתין, מי
שייך למיתני גופא כדגרסינן במימרות
האמוראים ואמר לי רבי: משום דהך משנה מן
הטהרות, שאין מהם שום גמרא בעולם, ולא
מפורשת כשאר המשניות - לפיכך נוהג התלמוד
לומר גופא כדי לפרש.

למה נמשלה כו' - אגב דאמר הואיל וראויות
להפך בעתה, נקט נמי הא מלתא: למה נמשלה
כו' דכתיב ויעתר (אל ה') + מסורת הש"ס:
[יצחק לה'] + (בראשית כה) ויעתר לו (שם
/בראשית כה/).

¹² ע"פ מסורת הש"ס. וכמו כן בהמשך.

40. י"ד, א-ב

משנה

מ'ספכין בנסרים,

דברי רבי יהודה.

ורבי מאיר: אוסר.

נתן עליה נטר שהוא רחב ארבעה טפחים – בשורה,
ובלבד שלא יישן תחתיו.

גמרא

אמר רב:

מחלוקת – בנסרין שיש בהן ארבעה;

דברי מאיר אית ליה גזרת תקרה,

ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה;

אבל בנסרין שאין בהן ארבעה –

דברי הכל בשורה.

ושמואל אמר:

בשאין בהן ארבעה מחלוקת;

אבל יש בהן ארבעה – דברי הכל פסולה.

אין בהן ארבעה – ואפילו פחות משלשה!

הא קנים בעלמא נינהו!

אמר רבי פפא:

הכי קאמר:

יש בהן ארבעה – דברי הכל פסולה.

פחות משלשה – דברי הכל בשורה.

מאי טעמא? – קנים בעלמא נינהו.

כי פליגי – משלשה עד ארבעה.

מר סבר: כינון דליתנהו שיעור מקום – לא גזרינו;

ומר סבר: כינון דנפקי להו מתורת לבוד – גזרינו.

תנן:

נתן עליה נטר שהוא רחב ארבעה טפחים – בשורה,
ובלבד שלא יישן תחתיו.

בשלמא לשמואל, דאמר: בשאין בהן ארבעה מחלוקת,

אבל יש בהן ארבעה – דברי הכל פסולה –

משום הכי, לא יישן תחתיו.

אלא לרב, דאמר: בשיש בהן ארבעה מחלוקת,

אבל אין בהן ארבעה – דברי הכל בשורה –

לרבי יהודה, אמאי לא יישן תחתיו?

מי סברת: דברי הכל היא?!

סיפא אתאן לרבי מאיר.

תא שמע:

שני סדינין – מצטרפין;

שני נסרין – אין מצטרפין.

רבי מאיר אומר: אף נסרין בסדינין.

בשלמא לשמואל, דאמר: בשאין בהן ארבעה מחלוקת,

אבל יש בהן ארבעה – דברי הכל פסולה –

מאי 'מצטרפין'? – מצטרפין לארבעה.

אלא לרב דאמר: בשיש בהן ארבעה מחלוקת,

אבל אין בהן ארבעה – דברי הכל בשורה –

היכי דמי?

אי דאית בהו ארבעה – למה להו לאיצטרופי?

אי דלית בהו ארבעה – אמאי? והא קנים בעלמא נינהו!

לעולם דאית בהו ארבעה;

ומאי 'מצטרפין'? – מצטרפין לארבע אמות מן הצד.

משנה.

מסכין בנסרים – בגמרא מפרש פלוגתייהו.

נתן עליה נטר שהוא רחב ארבעה – בגמרא

מפרש מאן קתני לה.

ובלבד שלא יישן תחתיו – דנסר רחב ארבעה

סכך פסול הוא, כדאמר בגמרא: לרב אליבא דר'

מאיר, ולשמואל לדברי הכל, וסוכה כשרה,

וכגון דיהביה אצל הדופן, דסכך פסול אינו פסול

מן הצד אלא בארבע אמות, דאמרינן דופן

עקומה.

גמרא.

מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה – שרוב

תקרות הבית עשויות מהן.

ר' מאיר – דפסיל אית ליה גזרת תקרה; אי

מכשרת בהו אתי למימר: מה לי לסכך באלו, מה

לי לישב תחת קורות ביתי, אף היא בנסרים

מקורה, והוא ודאי פסול, דסוכה אמר רחמנא

ולא ביתו של כל ימות השנה.

אבל בנסרים שאין בהם ארבעה – שאין רוב

תקרות עשויות מהן.

דברי הכל כשרה – דלא דמי לתקרה דלגזור בהו.

בשאין בהן ארבעה מחלוקת – בההוא מכשר ר'

יהודה, משום דאין רוב תקרות עשויות מהן – לא

גזרינן בהו, ור' מאיר חייש למיעוט, שיש מיעוט

העושים תקרה מהן.

אין בהן ארבעה – קפסיל ר' מאיר.

אפילו בפחותות משלש – בתמיה.

הא קנים בעלמא נינהו – ואם כן, במאי מכשר?

אמר ר' פפא הכי קאמר – שמואל: יש בהן

ארבעה דברי הכל פסולה כו'.

שיעור מקום – דאין רשות בפחות מארבעה.

לא גזרינן – משום תקרה, דלא חשיבי לעשות

תקרה מהן.

כיון דנפקי מתורת לבוד – שאם היה אויר במקום

אחד מהם לא מצי למימר לבוד – חשיבי להיות

דומות לתקרה, וגזרינן.

תנן נתן עליה נטר כו' – קא סלקא דעתיה דברי

הכל היא, וכשרה, וכגון שנתנו מן הצד, דאמרינן

דופן עקומה, ולא חשיב סכך למיפסלה.

שני סדינין מצטרפין – לארבעה טפחים, לפסול

בסוכה משום סכך פסול, שסיכך בדבר המקבל

טומאה, וסכך פסול באמצע פסול בארבעה.

שני נסרים אין מצטרפין – לפוסלה, דאפילו

כולה מסוככת בהן כשרה, ור' יהודה היא.

בשלמא לשמואל כו' – נוקמא להך פלוגתא נמי

בשאין בהן ארבעה, וקאמר ר' יהודה: שני נסרים

של שלשה טפחים, ואף על גב דנפיק מתורת

לבוד – אין מצטרפין לפוסלה, שאף כולה

מסכין בהן, ור' מאיר אומר: נסרים מצטרפין

לארבעה, אם באמצע סוכה הן, לפוסלה.

למה לי לאצטרופי – דקא אמר ר' מאיר נסרים

כסדינין ומצטרפין, חדא מינייהו פסלה לה.

קנים בעלמא נינהו – דהא אמר רב: אין בהן

ארבעה – דברי הכל כשרה.

לארבע אמות מן הצד – דמן הצד אין סכך פסול

פוסל אלא בארבע אמות, דבבציר מהכי גמירי

דופן עקומה, וקאמר ר' יהודה: שני נסרים של

ארבעה ארבעה, וכן סידר והולך עד ארבע אמות

– אין מצטרפין, שאף כולה ראוי לסכך בהן,

דלית ליה גזרת תקרה.

בשעת הסכנה - שגזרו הגויים שמד.
והביאנו נסרים - שאין הגויים מכירין
 שתהא לשם סוכה.
ומודה ר' מאיר - בין שיש בהן
 ארבעה בין שאין בהן ארבעה.
שאם יש בין נסר לנסר כו' - ולקמן
 (/סוכה, יח, א) מוקי לה בסוכה בת
 שמונה אמות מצומצמות, דכי יהיב
 נסר ופסל עד אמצעה מהאי גיסא,
 וחזור ומתחיל מצדה השני ונותן נסר
 תחלה ואחר כך פסל כמו כן עד
 אמצעה - הוו להו שני פסלים
 באמצע, והן של שמונה טפחים,
 ואיכא הכשר סוכה, ונסרים שבה לא
 פסלי לה, דאמרינן דופן עקומה עד
 הפסלים האמצעיים.
פסל - פסולת גורן ויקב, שהוא סכך
 כשר, והכי נמי מצי למיתני ומודה ר'
 יהודה בהנך דאית בהו ארבעה
 דפוסלין, שאם יש בין נסר לנסר כו',
 והאי דנקט ר' מאיר - רבותא היא,
 דאפי' ר' מאיר דמחמיר מודה בהא.
ומודה ר' יהודה - דאף על גב דאיהו
 מיקל בשאין בהם ארבעה, מודה הוא
 בנסר אחד ובו ארבעה, שאם נתנו
 בסוכה מן הצד שאף על פי שהיא
 כשרה מן הצד על ידי דופן עקומה -
 לא יישן תחתיו.

לישנא אחרינא:
 בשלמא לשמואל, דאמר: בשאין בהן ארבעה מחלוקת,
 אבל יש בהן ארבעה - דברי הכל פסולה -
 מאי 'מצטרפין'?

מצטרפין לארבע אמות מן הצד.

אלא לרב:
 בשלמא לרבי מאיר, מאי 'מצטרפין'? - מצטרפין לארבע אמות מן הצד.
 אלא לרבי יהודה, דאמר: אפילו יש בהן ארבעה - כשרה,
 מאי 'אין מצטרפין'? קנים בעלמא נינהו!

אידי דקאמר רבי מאיר: 'מצטרפין',
 אמר רבי יהודה: 'אין מצטרפין'.

תניא פנותיה דרב,
 תניא פנותיה דשמואל.

תניא פנותיה דרב:
 'ספכה בנסרים של ארז שאין בהן ארבעה - דברי הכל כשרה.
 יש בהן ארבעה:
 רבי מאיר פוסל,
 ורבי יהודה מכשיר.
 אמר רבי יהודה:
 מעשה בשעת הסכנה, שהביאנו נסרים שהיו בהן ארבעה,
 וסיבכנו על גבי מרפסת, וישבנו תחתיהן.
 אמרו לו: משם ראיה? אין שעת הסכנה ראיה.'

תניא פנותיה דשמואל:
 'ספכה בנסרים של ארז
 שיש בהן ארבעה - דברי הכל פסולה;
 אין בהן ארבעה:
 רבי מאיר פוסל,
 ורבי יהודה מכשיר.
 ומודה רבי מאיר
 שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר -
 שמניח פסל ביניהם, וכשרה;
 ומודה רבי יהודה
 שאם נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים - כשרה,
 ואין לשנים תחתיו.
 והישן תחתיו - לא יצא ידי חובתו.'

41. י"ד, ב

הפכן על צידיהן - נסרים שיש בהם ארבעה שסיכך בהן, ולא הטיל רחבן על הסוכה אלא השכיבן על צידן, שהוא פחות משלשה.

פסולה - כדמפרש לקמן, דכיון דיש שם פסול עליהן - נעשו כשפודין של מתכת, הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן.

כשרה - דטעמא משום גזירת תקרה, וכי האי גוונא לא עבדי אינשי תקרה.

עול לגביה רב חסדא ורבה - לשאול, אולי יאמר כדבריהם.

ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו - גרסינן, ולא גרסינן אלא.

או שנפרצה בה פרצה - באחת הדפנות, סמוך לקרקע.

שיזדקר גדי - דהיינו שלשה טפחים.

בבת ראש - בהדיא ובריוח.

היכי דמי - דרחב ארבעה ולא הכניס בו אלא שלשה.

לאו הפכן - כולן על צידיהן, וסיככה כולה בהן.

דאנחה - ונסר אחד דווקא קאמר.

אפומא דמטלתא - אצל רוח רביעי, שאין שם דופן דלפקיה מיניה על ידי דופן עקומה, דהא אין כאן דופן אלא פתח, ואף על גב דלא עייליה כוליה לתוך חלל דפנות הצדדים - פסול, דההוא טפח דאבראי מיחשב נמי כי סוכה, דאלו סכך כשר הוה - מותר לישן שם, ויוצא ידי סוכה, דאמרינן לקמן (/סוכה, יט, א): פסל היוצא מן הסוכה כי האי גוונא - נידון כסוכה.

איתמר:
הפכן על צידיהן:
רב הונא אמר: פסולה;
ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: פשרה.

איך לע רב נחמן לסורא,
עול לגביה **רב חסדא ורבה בר רב הונא**,
אמרי ליה:
הפכן על צידיהן - מהו?

אמר להו:
פסולה - נעשו כשפודין של מתכת.

אמר להו **רב הונא**:
לא אמרי לכו: אמרי פוּתִי??!

אמרו ליה:
ומי אמר לן מר טעמא ולא קבלינן מיניה?!

אמר להו:
ומי בעיתו מינאי טעמא ולא אמרי לכו?!

לימא מסייע ליה:
'אינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו,
או שנפרצה בה פרצה כדי שיזדקר בה גדי בבת ראש;
או שנתן עליה נטר שהיא רחב ארבעה טפחים,
אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא שלשה טפחים - פסולה.
היכי דמי?
¹³לאו כגון שהפכו על צידיהם?

לא!
הכא במאי עסקינן
כגון דאנחה אפומא דמטלתא,
דעייל תלתא לגיו, ואפיק חד לבר,
דנהו ליה פסל היוצא מן הסוכה,
וכל פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה.

¹³ מחיקה ע"פ מסורת הש"ס.

42. ט"ו, א

16 א"כ משנה

תקרה שאין עליה מעזיבה,

רבי יהודה אומר:

בית שמאי אומרים: מפקפק ונוטל אחת מבינתים;

ובית הלל אומרים: מפקפק או נוטל אחת מבינתים,

רבי מאיר אומר:

נוטל אחת מבינתים, ואינו מפקפק.

גמרא

בשלמא בית הלל,

טעמייהו משום "תעשה" - ולא מן העשוי;

אי מפקפק - עביד ליה מעשה,

אי נוטל אחת מבינתים - עבד בה מעשה.

אלא בית שמאי - מאי טעמייהו?

אי משום "תעשה" - ולא מן העשוי - בהדא סגיא!

אי משום גזרת תקרה - בנוטל אחת מבינתים סגיא!

לעולם משום גזרת תקרה;

והכי קאמרי:

אף על פי שמפקפק, אי נוטל אחת מבינתים - אין, אי לא - לא.

אי הכי,

אימא סיפא:

רבי מאיר אומר:

נוטל אחת מבינתים, אבל לא יפקפק.

רבי מאיר היינו בית שמאי!

הכי קאמר:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

משנה.

תקרה שאין עליה מעזיבה - סתם תקרה
בנסרים שיש בהן ארבעה.מעזיבה - רצפת טיט, ודומה לו במקרא בספר
עזרא (נחמיה ג) ויעזבו את ירושלים עד
החומה - מלאוה מתוכה עפר להחזיק החומה.
ר' יהודה אומר - בית שמאי ובית הלל נחלקו
בדבר.בית שמאי אומרים - אם בא לישב תחתיה
לשם סוכה.מפקפק - סותר ומנענע את כולו, ואחר כך
נוטל אחת מבינתים ונותן פסל במקומה,
ולקמן מפרש למה לי תרתי.ובית הלל אומרים מפקפק - משום תעשה ולא
מן העשוי, ואין צריך לתת פסל, ור' יהודה
לטעמיה, דמכשיר בנסרים שיש בהן ארבעה
לסכך את כולה, והיינו כרב, ושמואל מתרץ לה
לקמן בגמרא.או נוטל אחת מבינתים - ואינו צריך לפקפק,
דבהכי סגי, דאיכא עשיה מעליא.ר' מאיר אומר נוטל אחת מבינתים - אבל לא
יפקפק, שאין פקפוק מועיל לו, ור' מאיר
לטעמיה, דאמר: אין מסככין בנסרים, ועל ידי
פסל שבינתים מתכשרה, ולשמואל דאמר
לקמן (סוכה/ו, יז, ב) סכך פסול בארבעה
באמצע - מיתוקמא כדפרישית לעיל, דניהוו
שני פסלים באמצע, ואין בו אלא שמונה אמות
דדופן עקומה אמרינן עד הפסלים, ומפקינן
להו לנסרים מן הסוכה, אי נמי, סבירא ליה
כרב דאמר לקמן (שם/סוכה, יז, ב) סכך
פסול בין מן הצד בין מן האמצע בארבע
אמות, הלכך לא פסלי נסרים שבינתים, דליכא
שיעור פסול ביחד.

גמרא.

בשלמא בית הלל טעמיה משום תעשה ולא מן
העשוי - בפסול, וכן מן העשוי לבית ולא
לסוכה, שאין שם סוכה עליו, גזרת תקרה לית
להו במסכך בנסרים ואפילו בני ארבעה.

אלא בית שמאי - דבעו תרתי.

אי משום גזרת תקרה - אית להו דאין מסככין
בנסרים, משום הכי לא מהני פקפוק.והכי קאמרי כו' - כלומר: לא מהני פקפוק,
אלא נטילה אחת, מבינתים דאיכא מעשה
מעליא, וגזרת תקרה נמי בטלה לה, והאי
דאמרי מפקפק - הכי קאמרי: המפקפק לא
הועיל, ונוטל אחת מבינתים.הכי קאמר - ליה ר' מאיר לר' יהודה: לא
נחלקו בדבר זה, דבית הלל כוותיה סבירא
להו, דאין מסככין בנסרים ולא מהני פקפוק.

43. ט"ו, א

ומאי קא משמע לן - דסתמא למתניתין, מאי אשמעינן בהך פלוגתא למיתנייה במתניתין?
אמר ר' חייא בר אבא כו' - רישא לאו משום גזרת תקרה אפילו, אלא בנסרים שאינן בני ארבעה אבל משופין הן, וחלקים, וראוין לתשיש, ומשום גזרת כלים נגעו בה לפסול אליבא דר' מאיר, אף על גב דפשוטי כלי עץ נינהו, ולא מקבלים טומאה - גזר בהו אטו כלים המקבלים טומאה.

סיפא ר' יהודה (היא) דקאמר ליה לר' מאיר אמאי קאסרת בנסרים - לעיל (סוכה, יד, א), משום גזרת תקרה, הך סברא לבית שמאי היא ושבתק בית הלל.

לשמואל דאמר - אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה.

סיפא במאי פליגי - הא ודאי סתם תקרה בני ארבעה הוא, וקמכשר ר' יהודה אליבא דבית הלל.

בביטולי תקרה - כלומר, אמר לך שמואל: לעולם בשיש בהן ארבעה, ולא היתה כאן תקרה מתחלה ועכשיו הוא בא לסכך בהו לשם סוכה - אפילו ר' יהודה פסיל, דגזרינן משום תקרה, שלא יבא וישב תחת קורות ביתו ויאמר: מה לי זה מה לי חדשה, אבל השתא, דזו תקרה היתה, ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה, וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי, פליגי ר' יהודה ור' מאיר, אי איכא תו למגזר משום תקרה או לא, ר' יהודה סבר: בטולי תקרה לבית שמאי צריך ליטול מבינתים, דאף על גב דמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי - גזרי בה, ובית הלל סברי: כיון דבטלה והוכיח שהתקרה פסולה - תו ליכא למגזר, ור' מאיר סבר: לא נחלקו כו' ואף בה גזרינן.

מאי קא משמע לן?
 דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה, ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה?
 והא אפליגו בה תדא זימנא!
 דתנן:

'מספכין בנסרים,

דברי רבי יהודה;

ורבי מאיר אוסר.'

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:
 רישא בנסרים משופין עסקינן,
 ומשום גזרת כלים נגעו בה.

ולרב יהודה אמר רב, דאמר:

סככה בחיצין זכרים - פשרה,

בנקבות - פסולה,

ולא גזר זכרים אטו נקבות -

הכא נמי לא נגזר נסרים משופין אטו כלים!

אלא,

על כרחך: רישא פליגי בגזרת תקרה,

וסיפא פליגי בגזרת תקרה.

ואפליגי בתרתי זימני, למה לי?

סיפא רבי יהודה (היא),

דקא אמר ליה לרבי מאיר:

אמאי קא אסרת בנסרים? משום גזרת תקרה?

האי סברא לבית שמאי הוא, דאית להו, ובית הלל לא גזרי!

ואמר רבי מאיר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

הניחא לרב, דאמר: מחלוקת בשיש בהן ארבעה,

דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה,

ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה.

אלא לשמואל, דאמר:

בשישין בהן ארבעה מחלוקת, אבל יש בהן ארבעה - דברי הכל פסולה,

סיפא במאי פליגי?

בביטולי תקרה קא מיפלגי -

מר סבר: בטלה בהכי,

ומר סבר: בהכי לא בטלה.

44. ט"ו, א-ב

משנה

'המקרה סוכתו בשפודין או בארובות המטה,
אם יש ריוח ביניהן כמותן - בשרה.

החוטט בגדיש לעשות לו סוכה - אינה סוכה.

גמרא

לימא תיהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע.
דאיתמר:

פרוץ כעומד -

רב פפא אמר: מותר;

ורב הונא בריה דרב יהושע אמר: אסור.

אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע:

מאי 'כמותן'? - בנכנס ויוצא.

16 ע"ב והא אפשר לצמצם!

אמר רבי אמי:

במעדיף.

רבא אמר:

אפילו תימא בשאין מעדיף -

אם היו נתונים שתי - נותנן ערב;

ערב - נותנן שתי.

משנה

המקרה סוכתו - כמו שאנו עושין,
שמסדין כלונסות תחלה בסכך, ונותנין
פסל עליהן.

ארובות - אשפודי"ש + מוטות המטה +
בלעז, ובגמרא מפרש דמקבלי טומאה.

אם יש ריוח ביניהן כמותן - בין שפוד
לשפוד על פני כולה, ויתן שם הפסל, וכן
על פני כולה, ובגמרא פריך: הא אין הכשר
מרובה על הפסול.

גמרא

פרוץ כעומד - לענין מחיצות שבת אתמר;
מחיצה שנעשית בפסין רחבין שלשה,
והניח בין פס לפס כמלא פס, דנפקא ליה
מתורת לבוד, וכן על פני כולה, דהוה ליה
פרוץ כעומד, ודכוותה הכא במתניתין,
דהוה ליה פסול ככשר.

בנכנס ויוצא - שיהא פסל הרוחב כמותן
יכול ליכנס וליצא בריוח שבינתים,
דהשתא הוה ליה פסל שנתן שם מרובה
על השפודים, והאוייר יותר על השפודים.

והא אפשר לצמצם - קא סלקא דעתך דהאי
דקמתרץ בנכנס ויוצא הכי מתרץ: כל
כמותו - בנכנס ויוצא הוא, סתמא הוא
בנכנס ויוצא, דאין דרך לצמצם ולכוין
כמותן ממש לא פחות ולא יותר, ופרכינן:
והא אם יתן דעתו לכך אפשר לצמצם,
וקתני מתניתין: כמותן כשרה, והוה ליה
פרוץ כעומד.

ומשני אמר ר' אמי במעדיף - מתניתין לא
אכשר במצמצם, אלא במעדיף ריוח
שבינתים על רחב השפודין, וכמותן דקתני
- בנכנס ויוצא.

רבא אמר - אפילו במצמצם, ואם היו
נתונים השפודין שתי - נותנן לקנים של
סכך ערב, דעל כרחך אם אינו נותן ראשי
הקנים על שפודין הרי הן נופלין לארץ,
והלכך הוה ליה כשר מרובה על הפסול,
ומבטלן.

45. ט"ו, ב – ט"ז, א

בבלאי כלים - לקמן מפרש: במטלניות שאין בהן שלש על שלש, דאף על גב דהשתא לא מקבלי טומאה, כיון דמכלי אתו - גזור בה רבנן, ארוכות נמי, השתא לא מקבלי טומאה, דלא חזו למידי, אלא מכלי קאתו.

בארוכה ושתי כרעים עמה - ולקמן מפרש למאי חזו.

קצרה - אותם אשר ברוחב המטה, לצד מראשותיה ומרגלותיה.

חבילה - ביחד.

ומטהרת חבילה - אם טמאה היא אין טבילה עולה לה אברים אברים אלא מתקנה ומטבילה.

למסמכינהו אגודא - לקרבן אצל הכותל הרחב כמלא רוחב מטה, ונותן עצים מן הכרעים ולכותל למראשותיה ולמרגלותיה.

ומשדא אשלי - ונותן חבלים ומסרג, וראויה למשכב ומטמא מדרס.

'או בארוכות המטה'

לימא מסייע ליה לרבי אמר בר טביומי,

דאמר רבי אמר בר טביומי:

סככה בבבלאי כלים – פסולה?

בדאמר רבי חנן אמר רבי:

בארוכה ושתי כרעים,

בקצרה ושתי כרעים;

הכא נמי - בארוכה ושתי כרעים,

בקצרה ושתי כרעים.

היכא איתמר דרבי חנן אמר רבי?

אהא דתנן:

מטה מטמאת חבילה, ומטהרת חבילה; 56 א"כ

דברי רבי אליעזר.

וחכמים אומרים:

מטמאת אברים, ומטהרת אברים'.

מאי ניהו?

אמר רבי חנן אמר רבי:

ארוכה ושתי כרעים,

קצרה ושתי כרעים.

למאי חזיא?

למסמכינהו אגודא ולמיתב עליהו, ומשדא אשלי.

46. ט"ז, א

שיפא - לישק"א + עשב הצומח ליד הים +.
ושל גמי - יונ"ק + גומא +.
שיריה - כגון נפחתה ונשתייר בה.
אף על פי - שפחותה עכשיו מכשיעור
 לטומאה, דתנן (כלים פרק כ"ז משנה ב):
 מפץ ששה על ששה.
אין מסככין - הואיל ומכלי קאתו, ותחלתה
 היתה מקבלת טומאת משכב הזב והנדה.
גדולה מסככין בה - דלאו כלי הוא,
 דסתמא לסיכוך.
אף היא מקבלת טומאה - קסבר: סתמא
 לשכיבה, וכלי היא.

גופא:

אמר רבי אמי בר טביומי:
 סככה בבלאי פלים - פסולה.

מאי בלאי פלים?

אמר אביי:

מטלניות שאין בהם שלש על שלש,
 דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים.

תניא כוותיה דרבי אמי בר טביומי:

מחצלת של שיפא ושל גמי,

שיריה, אף על פי שנפחתו מכשיעורה - אין מסככין בהן.

מחצלת הקנים גדולה - מסככין בה, קטנה - אין מסככין בה;

רבי אליעזר אומר:

אף היא מקבלת טומאה, ואין מסככין בה.

47. ט"ז, א

'החוטט בגדיש'.

אלא שאין שם חלל טפח - גובה במשך אורך ורחב שבעה טפחים כשיעור סוכה, ואחר כך הגדיש כל הגדיש על אותו חלל, דעכשיו נעשה שם סכך מאליו, ולא היה עליו שם סכך מתחילה.

אבל אם יש שם כו' - חלל טפח - אהל הוא, נמצא שם סכך על אותו גדיש, וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את החלל לשיעור גובה עשרה - אין זו עשייתו, שהרי אינו מתקן אלא הדפנות, ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי, והרי היא כסוכה שפחותה מעשרה, וחקק בה והשלימה לעשרה.

איכא דרמי לה מירמא - לא מתני להא דרב הונא בלשון לא שנו ולפרושי מתניתין, אלא רמי מתניתין מירמא אברייתא, ודרב הונא אשנויא אתמר.

אמר רב הונא:

לא שנו אלא שאין שם חלל טפח במשך שבועה;
אבל יש שם חלל טפח במשך שבועה -
הרי זה סוכה.

תניא נמי ה'כי:**'החוטט בגדיש לעשות לו סוכה - הרי זה סוכה'.****והאנן תנו:****'אינה סוכה!'**

אלא לאו ש'מע מינה כ'דרב הונא?
ש'מע מינה.

איכא דרמי ליה מירמא:

תנו:**'החוטט בגדיש לעשות לו סוכה - אינה סוכה'.****והא תניא:****'הרי זו סוכה!'****אמר רב הונא:****לא קשיא:**

כ'אן ב'שיש שם חלל טפח במשך שבועה,
כ'אן ב'ש'אין שם חלל טפח במשך שבועה.

48. ט"ז, א-ב

משנה

'המשלשל דפנות מלמעלה למטה -
 אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים - פסולה.
 מלמעלה למעלה -
 אם גבוה עשרה טפחים - כשרה.
 רבי יוסי אומר:
 כשם שמלמעלה למעלה עשרה טפחים,
 כך מלמעלה למטה עשרה טפחים.'

גמרא

במאי קמיפלגי?

מר סבר: מחיצה תלויה מתרת;
 ומר סבר: מחיצה תלויה אינה מתרת.

תנן התם:

'בור שבין שתי חצירות - אין ממלאין ממנה בשבת,
 אלא אם כן עשה לה מחיצה עשרה טפחים;
 בין מלמעלה, בין מלמטה, בין בתוך אוגנו.
 רבן שמעון בן גמליאל אומר:
 בית שמאי אומרים: מלמעלה;
 ובית הלל אומרים: מלמטה.
 אמר רבי יהודה:
 לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן.'

56 ע"ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 רבי יהודה בשיטת רבי יוסי אמרה,
 דאמר: מחיצה תלויה מתרת.

ולא היא!

לא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי,
 ולא רבי יוסי סבר לה כרבי יהודה.

לא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי -

עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא בעירובי חצירות דרבנן,
 אבל הקא, סוכה דאורייתא - לא.
 ולא רבי יוסי סבר לה כרבי יהודה -
 עד כאן לא קאמר רבי יוסי הקא, אלא בסוכה, דמצות עשה,
 אבל שבת, דאיסור סקילה - לא.

ואם תאמר: מעשה שנעשה בצפורי, על פי מי נעשה?
 לא על פי רבי יוסי,
 אלא על פי רבי ישמעאל ברבי יוסי.

ומאי מעשה?

דכי אתא רב דימי אמר:

פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת,
 למחר פירסו סדינין על גבי העמודים,
 והביאו ספר תורה, וקראו בו.

פירסו סלקא דעתך!!

מהיכן הביאום בשבת!!

אלא:

מצאו סדינין פרוסין על גבי העמודים,
 והביאו ספר תורה, וקראו בו.

משנה.

המשלשל - כל מלמעלה למטה קרי שלשול.
 מלמעלה למטה - שהתחיל לארוג המחיצה אצל הסכך
 ואורג ובה כלפי מטה.
 שלשה טפחים פסולה - דהיינו כדי שיוקדק הגדי בבת
 ראש, דאמרן: פסולה.
 מלמעלה למעלה - שהתחיל לארוג מלמעלה סמוך
 לקרקע, ומגביה ועולה.
 כיון שהגביה עשרה - כשרה, ואף על פי שלא הגיע
 לסכך.
 ר' יוסי אומר כשם שמלמעלה למעלה - דיו באריגת
 עשרה.
 כך מלמעלה למטה - דיו באריגת עשרה, ואפילו
 גבוהה הרבה מן הארץ כשרה, וקסבר: מחיצה תלויה
 עשרה מתרת.

גמרא.

בור שבין שתי חצירות - חציו בחצר זו וחציו בחצר
 זו, ומחיצה בין החצירות, ומהלכת ותלויה על פי
 הבור, ואין פתח ביניהם לערב זו עם זו.
 אין ממלאין ממנה - לא זו ולא זו, לפי שמימי חצר זו
 מביא לזו.

בין מלמעלה - סמוך למים.

בין מתוך אוגנו - כלומר: בין מלמעלה רחוק מן
 המים, ובלבד שתהא בתוך אוגן של בור, דמוכחא
 מילתא דכשביל אוגן המים נעשית, ומפרשין טעמא
 בעירובין: שמחיצה תלויה מתרת במים, דקל הוא
 שהקילו חכמים במים, אבל מחיצה החוצצת את
 החצירות ומהלכת על פי הבור, שלא נעשה בשביל
 המים אינה מתרת, דאין מחיצה תלויה מתרת במים
 אלא הנעשית בשביל להתיר מלוי המים, כגון גזוטרטא
 שלמעלה מן היס, דתנן בעירובין (פו, ב) דעושין לה
 מחיצה תלויה, וכגון זו שבתוך אוגן הבור.
 בית שמאי אומרים מלמעלה - דיו אם עשאה מלמעלה
 מתוך אוגנו.

מן הכותל שביניהן - אותה הנעשית לחוץ בין
 החצרות, ותלויה על פני פי הבור, ואף על פי שלא
 נעשית בשביל המים דקא סבר: מחיצה תלויה מתרת
 בחצרות אפילו כל טלטול.

בשיטת ר' יוסי - דמתניתין.

לא ר' יהודה סבר לה כר' יוסי - שתהא מחיצה תלויה
 מתרת בסוכה, ולא ר' יוסי סבר לה כר' יהודה בבור
 שתהא מתרת בשבת.

דרבנן - הא דאסרינן להביא מימי חצר זו לזו בלא
 עירוב - מדרבנן הוא, דמדאורייתא לא מיתסר אלא
 מרשות היחיד לרשות הרבים.

אבל שבת דאיסור סקילה הוא - במלאכות דאורייתא
 מחמירין אפילו במידי דרבנן דאית בה.
 ואם תאמר - כיון דר' יוסי לא סבר לה כר' יהודה
 בשבת.

מעשה שנעשה בצפורי - שהתירו בשבת על ידי
 מחיצה תלויה, כדאמר רב דימי לקמיה.

על פי מי נעשה - והלא ר' יוסי ראש של ישיבת ציפורי
 הוה, כדאמרינן בסנהדרין (לב, ב) צדק צדק תרדוף,
 הלך אחר בית דין יפה, אחר ר' יוסי לציפורי.

לא על פי ר' יוסי נעשה - שכבר נפטר.

אלא על פי ר' ישמעאל בנו - ומאי מעשה, דכי אתא
 רב דימי אמר: פעם אחת שכחו בצפורי ולא הביאו
 ספר תורה בערב שבת, [שהיה דרכן להצניע ספר תורה
 בבתי מפני הנכרים, ואותו הבית שהניחו לתוכן] היה
 בבית אחד שבחצר בית הכנסת, ובית הרבה היו
 פתוחין לחצר ולא עירבו, או שהיו חצרות הרבה
 פתוחות לאותו מבוי, ובית הכנסת פתוח לו, והיה ספר
 התורה בחצר שכנגד בית הכנסת, ולא נשתתפו במבוי,
 ואסור להוציא מן החצרות למבוי, ופרסו סדינין על
 גבי עמודים שהיו לרוחב המבוי, וחלקו את המבוי
 ולא היו פתוחים מן המחיצה ולפנים אלא בית הכנסת
 וחצר שכנגדו, והביאו ספר תורה, שהרי שאר החצרות
 נסתלקו, ואין איסור כאן.

מהיכן הביאום - והלא היה אסור להכניס ולהוציא!

והלא הכל מודים כר' - לא גרסינן, דמחיצה בלא גג
 לאו אהל הוא, ומחיצה כזו מותר לעשות, כדאמרינן
 בפרק כל גגות (עירובין צד, א) אמר להם שמואל:
 נגידו לי גלימא.

סדינין פרוסין - והיו גבוהין מן הארץ, דהוה ליה
 מחיצה תלויה.

49. ט"ז, ב

אמר רב חסדא אמר אבימי:

מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן.

היכי עבדי?

תלי ליה באמצע

פחות משלשה למטה,

ופחות משלשה למעלה,

וקל פחות משלשה - פלבוד דמי.

פשיטא!

מהו דתיקא: חד לבוד – אמרינו, תרי לבוד - לא אמרינו.

קא משמע לן.

מיתבי:

'מחצלת שבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן!'

כי תניא ההיא - בסוכה גדולה.

ומאי קא משמע לן?

דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה, כרבי יוסי.

אמר רבי אמי:

פס ארבעה ומשהו מתיר בסוכה משום דופן.

ומוקים ליה בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן,

וקל פחות משלשה סמוך לדופן - פלבוד דמי.

מאי קא משמע לן?

הא קא משמע לן:

שיעור משך סוכה קטנה - שבעה.

מחצלת שרובה ארבעה ומשהו -

וארכה כאורך הדופן.

מתרת בסוכה - אם תולה אותה באויר

בפחות משלשה סמוך לסכך, ופחות

משלשה לקרקע, וכגון שאין הסוכה

גבוהה אלא עשרה מצומצמין.

מחצלת שבעה ומשהו - אלמא חד

לבוד אמרינו, ותו לא.

בסוכה גדולה - הגבוהה הרבה, שאין

יכול לומר בה שני לבודין, הלכך בעי

מחצלת שבעה ומשהו, ומעמידה

בפחות משלשה סמוך לסכך, דהויא

לה מחיצה עשרה, ותו לא איכפת לן

אם תלויה היא, וקא משמע לן

דמשלשלין מלמעלה למטה, כר' יוסי.

פס ארבעה ומשהו מתיר בסוכה - אם

גבוה עשרה ורחבה ארבעה ומשהו.

ומוקי לה בפחות משלשה סמוך

לדופן - השני במקצוע, וכי אמרינו

לבוד - איכא דופן שבעה, וזה משך

סוכה קטנה, כדי ראשו ורובו.

50. י"ז, א

משנה

'הרחיק את הסיכוף מן הדפנות שלשה טפחים - פסולה.

בית שנפחת וסיכוף על גביו -

אם יש מן הכותל לסיכוף ארבע אמות - פסולה.

וכן חצר שהיא מוקפת אכסדרה.

סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו -

אם יש תחתיו ארבע אמות - פסולה.

גמרא

כל הני למה לי?

צריכא!

דאי אשמעינן בית שנפחת - משום דהני מחיצות לבית עבדן ;
אבל חצר המוקפת אכסדרה, דמחיצות לאו לאכסדרה עבדי - אימא לא ;
צריכא.

ואי אשמעינן הני תרתי - משום דסכך סכך פשר הוא ;

אבל סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו ,

דסככה סכך פסול הוא - אימא לא.

צריכא!

משנה.
הרחיק הסיכוף מן הדפנות - לאו בגבהה קאמר, אלא במשכה.

פסולה - דאזיר פוסל בשלשה אפילו מן הצד, ומכאן אני אומר ומפרש: הא דאמרינן שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות - היינו דחשבינן לסכך כאילו מן הדופן, ונעקם ונכפף למעלה, ובאזירה ליכא למימר הכי, ואיני מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר, ומוציא את הפסול מן הסוכה - דאם גם גבי אזיר נמי נימא הכי.

בית שנפחת וסיכוף כו' - גג נפחת באמצעו רחוק מן הדפנות לכל צד, וסיכוף על הפחת באמצעו, ונמצא תקרת הבית, שהיא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, מפסקת בין דפנות לסכך כשר.

אם יש מן הסיכוף הכשר ולכותל ארבע אמות - פסול, דבארבע אמות לא נאמר למשה מסיני דופן עקומה, אבל בפחות - כשרה, הלכה למשה מסיני: רואין תקרת הבית כאילו היא הדופן שנעקם למעלה, ואין כאן סכך פסול לפסול הסוכה, ולא יישן תחת זה.

וכן חצר המוקפת אכסדרה - כל חצר שבתלמוד לפני הבתים, והבתים פתוחין לו, חצר זו מוקפת בתים מתוכה, ופתוחין לה סביב משלש רוחותיה, ולפני הבתים עשו אכסדראות סביב לשלשה רוחותיה, והאכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר, ויש עליה תקרה, וזה סיכוף על גבה כל אורה של כל חצר, שבאמצע היקף אכסדראות, ואין דופן לסוכה זו אלא מחיצות הבתים המפסיקות בין בתים לאכסדרה, ונמצאת תקרת האכסדרה מפסקת סביב בין סכך לדפנות, אם יש ברוחב האכסדרה ארבע אמות - פסולה, פחות מארבע אמות - כשרה, דאמרינן דופן עקומה, דוגמא לדבר קלוישטר"א + חצר סגורה ומוקפת באכסדרה + בלשון אשכנז של איזה אומות, הם הגלחים, שיש לה אזיר שיש בה עשבים, והיקף אכסדרה סביב לו.

שהקיפוה - סיבבו סביב לה סמוך לדפנות בדבר המקבל טומאה, ובאמצעה נתן הסכך כשר.

אם יש - תחת הסכך פסול ארבע אמות - פסולה, אף הסכך כשר, לפי שאין לה מחיצות, פחות מכאן - כשרה דאמרינן דופן עקומה.

גמרא.

כל הני למה לי - לאשמעינן דופן עקומה בתלת בבי במתניתין, ליתני חדא, ולשמעינן לכולהו.

משום דהני מחיצות לבית עבדן - להיות דופן לבית זה, והרי הבית נעשה סוכה - הלכך שדינן מחיצות בתר סוכה על ידי עיקום.

אבל חצר המוקפת אכסדרה דמחיצות לאו לאכסדרה נעשו - אלא לבית, הלכך ליכא למימרא תקרה אכסדרה עקימת דפנות הללו היא, ולא שדיניהו לדפנות הכא לצד סוכה.

סכך כשר הוא - כלומר: ממין סכך כשר הוא, ופסולו משום תעשה ולא מן העשוי, אבל דבר שאין מסככין בו, שהוא מין פסול - אימא לא ליכשריה על ידי עיקום.

51. י"ז, א – י"ח, א

אמר רבה:

אשפחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי:
אזיר - פוסל בשלשה;
סך פסול - פוסל בארבעה.

ואמינא להו אנא:

אזיר דפוסל בשלשה מנא לכו?
דתנן:

'הרחיק את הסיפוף מן הדפנות שלשה טפחים - פסולה'.

סך פסול נמי לא ליפסיל אלא בארבע אמות,
דתנן:

'בית שנפחת וסיכף על גביו,

אם יש בין הסיכוף לבותל ד' אמות - פסולה!'

ואמרו לי:

בר מינה דהיא;

דבר ושמואל אמרי תרוייהו:
משום דופן עקומה נגעו בה.

ואמינא להו אנא:

מה אילו איכא סך פסול פחות מארבעה ואזיר פחות משלשה, מאי - כשרה;
מליה בשפודין, מאי - פסולה.

ולא יהא אזיר, הפוסל בשלשה, כסך פסול, הפוסל בארבעה!:

ואמרו לי:

אי הכי,

לדידך נמי דאמרת: סך פסול - פוסל בארבע אמות -

מה אילו איכא סך פסול פחות מד' אמות,

ואזיר פחות משלשה, מאי? - כשרה.

מליה בשפודין, מאי? - פסולה.

לא יהא אזיר, הפוסל בשלשה, כסך פסול, הפוסל בארבע אמות!:

ואמינא להו אנא:

האי מאי?

בשלמא לדידי, דאמינא: ארבע אמות^א משום שיעורא, ולא שיעורא הוא -
האי לא שיעורא הוא,

כיון דלא שוו שיעורייהו להדדי - לא מצטרפי.

אלא לדידכו, דאמרי: שיעור משום הפלגה -

מה לי איתפלג בסך פסול, מה לי איתפלג בסך פסול ואזיר!

אמר ליה אבאי:

ולמר נמי -

נהי דלא שוו שיעורייהו בסוכה גדולה,

בסוכה קטנה מי לא שוו שיעורייהו!:

אמר ליה:

התם לאו משום דשוו שיעורייהו להדדי הוא,

אלא משום דליתיה לשיעורא דסוכה הוא.

וכל היכא דלא שוו שיעורייהו להדדי - לא מצטרפי!

והתנן:

'הבגד - שלשה על שלשה,

השק - ארבעה על ארבעה,

העור - חמשה על חמשה,

מפץ - ששה על ששה'.

ותני גלה:

'הבגד והשק, השק והעור, העור והמפץ -

מצטרפין זה עם זה'.

דיתבי וקאמרי - משמיה דרב.

אזיר פוסל - כל הסוכה בשלשה.

וסך פסול פוסל - את כל הסוכה בארבעה.

בר מינה דהיא - כלומר: הראיה אינה עיקר.

דבר ושמואל אמרי תרוייהו משום דופן עקומה

נגעו בה - להכשיר, דאמרינן: דופן הוא, ולא סך,

ואין כאן פסול, וכי אמרינן בארבעה - כגון

באמצע, רחוק מן הכותל ארבע אמות, דאינו יכול

לבטלן על ידי עקימת דופן, ונמצא חוצץ בסוכה

בין כשר לכשר, וארבעה הוי מקום חשוב להיות

חציצה.

ואמינא להו אנא - תשובה לדבריהם.

ומה אילו איכא סך פסול פחות מארבעה - ואזיר

בצידו פחות משלשה, מאי אמריתו ביה?

כשרה - דליכא שיעור סך פסול.

מליה - להיא שיעורא בשפודין, דאסור לסך

בהן משום מקבלי טומאה, והויא בה ארבעה

טפחים מסך פסול.

מאי - אמריתו ביה.

פסולה - דאיכא חציצה ארבעה, ומתחילה כשהיה

אזיר שהוא חמור - היתה כשרה, ועכשו שנהפך

להיות קל - נפסלה.

לא יהא אזיר - חמור, שפוסל בשלשה פוסלה

לסוכה זו כסך פסול, שהוא קל, שאינו נפסל אלא

בארבעה!

אמרו לי אי הכי לדידך נמי - דאמרת שיעור סך

פסול ארבע אמות, דלית לך דטעמא דמתניתין

משום דופן עקומה, אלא זהו שיעורא לפסול

אפילו באמצע - אף זו תשובתך, ומה אילו כו'

ואזיר פחות משלשה בצדו.

בשלמא לדידי דאמרי ארבע אמות - דקתני

מתניתין פסולה, הא פחות - כשרה.

משום שיעורא ולא שיעורא הוא - דארבע אמות

הו שיעור לפסול, ובפחות מכאן אינו שיעור

לפסול, ואין הטעם משום דופן עקומה, אלא כך

שיעורו לפסול הלכה למשה מסיני, כשאר כל

השיעורין.

האי לאו שיעורא הוא כיון דלא שוו - גרסינן ולא

גרסינן וכיון.

אלא לדידכו דאמרי שיעורא דידהו משום

הפלגה - דהא ארבעה דקאמריהו לא תנן להו

במתניתין לענין סך פסול, והא סברא מנא לכו,

אתון היינו טעמיכו משום דבכל מקום חשובין

ארבעה טפחים להיות מקום חשוב לעצמו, אתם

אומרים שאף זה מקום הוא לעצמו, וחוצץ בסוכה

זו לעשותה כשתים, ואין דפנות להם, מה לי

איתפלג כו'.

בסוכה קטנה - ששיעורה מצומצם.

מי לא שוו שיעורייהו - על כרחך אחד זה ואחד זה

פסולה בשלשה טפחים, דכיון דנפק מתורת לבוד

- חשיב לבצוריה לשיעוריה דסוכה, וכיון דשוו

שיעורייהו לענין שום סוכה - ליצטרפי.

אמר לו התם - דשניהם פוסלין בה בשלשה - לא

משום דשוו שיעורן לפסול, אלא משום דליתיה

לשיעורא דסוכה.

הבגד שלשה על שלשה - טפחים, אם ייחדו

למשכב הזב - מטמא ליעשות אב הטומאה

במשכב הזב או במדרסו.

הבגד והשק - הואיל וממשן קרוב להיות שוה.

מצטרפין - להשלים את הקל, שאם אין בשק

ארבעה - הבגד שהוא חמור משלימו, אבל השק

אינו משלים הבגד החמור.

שק - מנוצה של עזים עשוי, והוא עב יותר מן

הבגד, ואינו מגיע לעוביו של עור.

וכן השק והעור מצטרפין - להשלים שק את

שיעור העור.

מה טעם - מצטרפין, הואיל וראויין בשיעור אחד לטמא מושב הזב.

כדתנן המקצע מכולן - מאחד מכל אלו קיצע טפח על טפח, מקצע - שמשויהו סביב סביב באזמל, ומתקנו יפה, אפילו אין בו אלא טפח על טפח טמא כדמפרש. **הואיל וראוי לטלו** - לעשותו טלוי על גבי מרדעת החמור כנגד בית מושב האדם, וכיון דשוו שיעורייהו באחד מטומאות הזב ליעשות אב הטומאה - מצטרפין אף למדרס, ויש מפרשים: המקצע מכולן יחד - שחיבר קיצועיהו, שקיצץ כל המינין ועשה מהן טפח על טפח ותפרן יחד, והראשון נראה לי.

בטורא מתנו להא שמעתא - דרב, דאמר סכך פסול פוסל בארבע באמצע.

בהאי לישנא - דאמר לעיל, דאשכחינהו רבה לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי לה.

בנהרדעא מתנו - דלא אמרה רב, אלא שמואל, ורב פליג עליה.

באמצע בארבעה - דמקום חשוב הוא להפליג ולחון, שאין הדפנות מועילות שוב זו לזו, ונראות כשתי סוכות.

מן הצד בארבע אמות - אבל פחות מכאן כשרה, דמסלקינן להו בפחות מכאן בעקימת דופן, ובלבד שישתייר הכשר סוכה בכשר, אבל ארבע אמות לא אתמר בהו דופן עקומה.

ורב אמר בין באמצע כו' - שזהו שיעורו לפסול.

תנן נתן עליה נסר כו' - קא סלקא דעתך באמצע.

שני סדינין מצטרפין - לשיעור סכך פסול, לפסול הסוכה משום דבר המקבל טומאה.

שני נסרים אין מצטרפין - לפוסלה משום גזרת תקרה, שאפילו כולה מסוככת בנסרים כשרה, ר' יהודה קאמר לה, דאית ליה מסככין בנסרים.

ר' מאיר אומר אף נסרים - מצטרפין לשיעור סכך פסול לפוסלה.

הכי גרסינן: בשלמא להך לישנא דאמר רב בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות מאי מצטרפין כו' - דקא סלקא דעתך באמצע קאמר, ולרב איבעי לן לאוקמה בנסרים שיש בהן ארבעה, כדאוקי רב לעיל פלוגתייהו דר' יהודה ור' מאיר, ור' מאיר לטעמיה דאמר: אין מסככין בנסרים, ומאי מצטרפין דקאמר ר' מאיר - מצטרפין לארבע אמות לשיעור סכך פסול.

אלא להך לישנא דאמר רב באמצע בארבעה טפחים - כדאשכחינהו רבה לרבנן דבי רב דאמרי הכי, האי מצטרפין דר' מאיר היכי דמי דבעי צירוף, אי דאית בהו ארבעה - למה להו צירוף, ואי דלית בהו ארבעה - קנין בעלמא נינהו, דהא רב הוא דאמר בשמעתא דלעיל בנסרים שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה, ולשמואל ליכא לאותובי מינה, דשמואל לטעמיה דאמר בנסרים שאין בהן ארבעה מחלוקת, ומוקי להא בנסריין שאין בהן ארבעה, ומאי מצטרפין - מצטרפין לארבעה טפחים, דלדידיה ליכא למיפרך קנין בעלמא נינהו.

ומודה ר' מאיר - בכל אלו שהוא פוסל בהן, ואשיש בהן ד' נמי קאי.

התם כדקתני טעמא:

'אמר רבי שמעון: מה טעם?

- הואיל וראוי לטמא מושב.

כדתנן:

'המקצע מכולן טפח על טפח - טמא.'

'טפח על טפח' למאי חזי?

ואמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי ינאי:

הואיל וראוי לטלאי¹⁴ על גבי החמור.

בטורא אמרי להא שמעתא בהאי לישנא.

בנהרדעא מתנו:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

סכך פסול:

באמצע - פוסל בארבעה;

מן הצד - פוסל בארבע אמות.

ורב אמר:

בין מן הצד בין באמצע - בארבע אמות.

תנן:

'נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים - כשרה.'

בשלמא לרב, דאמר: בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות - משום הכי כשרה.

אלא לשמואל, דאמר: באמצע בארבעה - אמאי כשרה?

הכא במאי עסקינן

מן הצד.

תא שמע:

'שני סדינין - מצטרפין;

שני נסרים - אין מצטרפין.

רבי מאיר אומר: נסרים כסדינין.'

בשלמא להך לישנא, דאמר רב:

בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות -

מאי 'מצטרפין'?

מצטרפין לד' אמות.

אלא להך לישנא, דאמר רב: באמצע בארבעה -

היכי דמי?

אי דאית בהו ד' - למה להו אצטרופי?

אי דלית בהו ד' - קניא בעלמא נינהו!

לעולם דאית בהו ארבעה;

ומאי 'מצטרפין'?

מצטרפין לארבע אמות מן הצד.

תא שמע:

'ספכה בנסרין של ארו שיש בהן ד' - דברי הכל פסולה.

אין בהן ד':

רבי מאיר פוסל,

ורבי יהודה מבשיר.

ומודה רבי מאיר

שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר -

יח צ"ח

¹⁴ מסורת הש"ס ע"פ הערוך.

שְׁמַנִּיחַ פֶּסֶל בִּינֵיהֶם, וּכְשָׁרָה'.

בְּשֶׁלֶמָא לְמַאן דְּאָמַר : בֵּין בְּאִמְצַע בֵּין מִן הַצַּד בְּד' אַמּוֹת -
מִשּׁוּם הָכִי כְּשָׁרָה ;
אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר : בְּאִמְצַע בְּאַרְבַּעָה -
אַמַּאי כְּשָׁרָה ?

אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ :

הָכָא בְּסוּכָה דְּלָא הוּנָא אֶלָּא שְׁמִנָּה מְצוּמְצָמוֹת עֶסְקִינָן,
וְיַהֲיִיב נָסֵר וּפְסָל וְנָסֵר וּפְסָל וְנָסֵר וּפְסָל מֵהַאי גִּיסָא,
וְנָסֵר וּפְסָל וְנָסֵר וּפְסָל וְנָסֵר וּפְסָל מֵהַאי גִּיסָא,
דְּהוּ לְהוּ שְׁנֵי פְסָלִין בְּאִמְצַע,
וְאִיכָא הַכָּשֵׁר סוּכָה בְּאִמְצַע.

אמאי כשרה - בכל אחת מהנסרים שיש
שיעור לפסל, היכא דליכא למישרייה
בדופן עקומה, וזו כולה מבלבלת בהן,
ואם גדולה היא - אותם שחוץ לארבע
אמות פוסלות בה.

שאיין בה אלא שמונה אמות מצומצמות -
לא פחות ולא יותר, שהן ארבעים
ושמונה טפחים, וכגון שהתחיל בה משני
צדדים, דיהב נסר ברישא והדר פסל,
ונסר ופסל, ונסר ופסל מהאי גיסא - הרי
עשרים וארבעה טפחים, הרי סיכוך עד
אמצעה, וחוזר ומתחיל מצדה השני
ועושה כמו כן, והווי להו שני פסלים
באמצע, דאיכא הכשר סוכה, והרי
שמונה טפחים הן, הלכך כשרה על ידי
אותן שני פסלים, ותחת הנסרים לא יישן,
והסוכה אינה נפסלת בהן, דאמרינן דופן
עקומה עד הפסלים האמצעים, דהא
פחות מארבע אמות הוא, ואם תאמר:
בנסרים ופסלים הפחותים מארבעה לא
מתכשרא בשנים האמצעים, דזימנין
דליכא הכשר סוכה, ולר' מאיר דאמר אף
בשאיין בהן ארבע אין מסככיין בהן, היכי
מתכשר בשיש בין נסר לנסר כמלא נסר -
ההיא כולה כשרה, ואף תחת הנסרים,
דהא ליכא ארבע במקום אחד, והיכא
פסיל ר' מאיר היכא דאיכא תרתי בהדדי
דקסבר שני נסרים מצטרפין לארבע.

52. י"ח, א

הוי מיעוט - וכשרה, דלאו שיעור אויר יש, ולא שיעור סכך פסול יש.
בסוכה קטנה - שיעור מצומצם.
בקנים הוי מיעוט - דאמרינן לבוד, ואין כאן אויר.
בשפורין לא הוי מיעוט - ואף על גב דלא מזה ולא מזה יש שיעור לפסול, מיהו כיון דאיכא שלשה טפחים בהדי, דנפקי מהכשר סוכה - חשיבי באפי נפשיהו, ולא מצטרפין בהדה לאשלומה לשיעורה, וליתיה לשיעורא דסוכה.
והני מילי - דאזיר פחות משלשה לבוד ואינו פוסל בסוכה.
מן הצד - דאמרינן הרי הוא כלבוד מן הדופן.
באמצע - אויר בפחות משלשה, שלא בסמוך לדופן.
קורה היוצאה - להתיר המבוי, ונתונה על רוחב פתח המבוי מכותל לכותל, וזו אינה מגעת לשני הכתלים.
וכן שתי קורות כו' - ועל כרחך באמצע אויר פחות משלשה שלא בסמוך לדופן.
שאני קורה - דכל איסור טלטול מבוי והלכות עירוב דרבנן הוא, דמדאורייתא לא בעי תיקון, הלכך הקילו בה הכי, דהם אסרו והם התירו, אבל סוכה דאורייתא, אי לא קים לן לבוד באמצע הלכה למשה מסיני - לא מצינן לאכשורה.
ארוכה - בגג היא.
כנגד ארוכה טהור - כלים שתחתיה טהורים, שאינו אהל המת, אלמא: אין לבוד באמצע למהוי כוליה כסתום.
כל הבית כולו טהור - שאין מאהיל על הטומאה כלום.
אין בארוכה פותח טפח טומאה בבית כנגד ארוכה טהור טומאה כנגד ארוכה כל הבית כולו טהור - סיפא גרסינן כי רישא, ובדברים אחרים יש ביניהם חילוק במשנה דאהלות, והכא לא מייתינן לה כולה, וזהו ראש הפרק ארוכה שבתוך הבית.
הכי גמירי להו - מסיני, דאין לבוד באמצע, ומהלכה לא גמרינן מידי אחריתי, אלא ההוא דאתמר ביה.

אמר אבוי:
אזיר שלשה:
 בסופה גדולה, ומיעוטו בין בקנים בין בשפורין - הוי מיעוט.
 בסופה קטנה:
 בקנים - הוי מיעוט;
 בשפורין - לא הוי מיעוט.

והני מילי מן הצד;
 אבל באמצע - פליגי בה רב אחא ורבנא:
 חד אמר: יש לבוד באמצע;
 וחד אמר: אין לבוד באמצע.

מאי טעמא דמאן דאמר יש לבוד באמצע?

דתנא:

'קורה היוצאה מכותל זה, ואינה נוגעת בכותל אחר, וכן שתי קורות,

אחת יוצאה מכותל זה, ואחת יוצאה מכותל אחר, ואינן נוגעות זו בזו - פחות משלשה - אינו צריך להביא קורה אחרת; שלשה - צריך להביא קורה אחרת.'

ואידך?

שאני קורות, דרבנן.

מאי טעמא דמאן דאמר: אין לבוד באמצע?

דתנן:

'ארוכה שפפית ובה פותח טפח - טומאה בבית -

כולו טמא; מה שפנגד ארוכה - טהור; טומאה כנגד ארוכה - פל הבית כולו טהור.

אין בארוכה פותח טפח -

טומאה בבית:

כנגד ארוכה טהור;

טומאה כנגד ארוכה -

פל הבית כולו טהור.'

ואידך?

שאני הלכות טומאה,
 דהכי גמירי להו.

53. י"ח, א

רבי פריש - את דבריך.
אברומא - מין דגים קטנים, ואין שרצין ניכרין בהן.
של מקום פלוני אסורים - ששרצין גדילין באותו נהר, ומרוב קוטנם אין יכול להפרישם, שאינן ניכרים.
של מקום פלוני מותרת - שאין אותו נהר מגדל שרצים, כדמפרש.
צחנתא - מין דגים קטנים.
דבב נהרא - הנהר בב שמו.
רדיפי מיא - קלות, וממהרות לרוץ.
חוט השדרה - נותן כח באדם ובהמה ודגים להיות שדרתו עומדת בכריאות.
והא קחזינן דקאי - בכמה נהרות הרדופין במימיהן.
קילפי - קשקשים.
דלא מירכי טינייהו דג טמא - אין טיט של אותו נהר מגדיל ומשקיץ שקצים ורמשים.
והאידינא כו' - שהוסכו לתוכן עכשיו, והם מגדלין שקצים, ומהן יורדין לאותו נהר.

דַרְשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֱלֵעָאִי:

בֵּית שְׁנַפְחַת וְסִיפָה עַל גְּבִיּוֹ - כְּשֶׁרָה.

אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסִי:

רַבִּי, פְּרִישׁ!

כִּף פִּירֵשׁ אָבָא: אַרְבַּע אַמּוֹת - פְּסוּלָה; פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - כְּשֶׁרָה.

דַרְשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֱלֵעָאִי:

אֲבָרומָא שְׂרָיָא.

אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסִי:

רַבִּי, פְּרִישׁ!

כִּף אָמַר אָבָא: שֶׁל מְקוֹם פְּלוּנִי - אֲסוּרָה; שֶׁל מְקוֹם פְּלוּנִי - מוֹתֶרֶת.

כִּי הָא דְאָמַר אֲבָיִי:

הָאִי צַחנְתָּא דְבַב נְהָרָא - שְׂרָיָא.

מָאִי טַעמָא?

אֵילִימָא מְשׁוּם דְרַדְיָפִי מִיָּא,

וְהָאִי דְג טָמָא, כִּינּוֹן דְלִית לִיה חוּט הַשְּׁדָרָה, לֹא מְצִי קָאִים -

וְהָא קָא חֲזִינּוּ דְקָאִי!

אֵלָא מְשׁוּם דְמְלִיחִי מִיָּא,

וְהָאִי דְג טָמָא, כִּינּוֹן דְלִית לִיה קִילְפִי, לֹא מְצִי קָאִי -

וְהָא קָא חֲזִינּוּ דְקָאִי!

אֵלָא מְשׁוּם דְלֹא מְרַבָּה טִינִיָּיהוּ דְג טָמָא.

אָמַר רַבִּינָא:

וְהָאִידְנָא דְשֶׁפְכִי נְהַר אֵיתָן וְנְהַר גַּמְדָּא לְהֶתֶם - אֲסִירָא.

54. י"ח, א - י"ט, א

סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - כגון חצר המוקפת אכסדרה כדפרישית במתניינן, וסיכך באוירה של חצר, וסמך הסכך על שפת קירוי של אכסדרה, ואין מחיצות פנימיות מועילות לסוכה, דיש בתקרת האכסדרה יותר מארבע אמות, אבל לצד הסוכה יש לאכסדרה פצימין - עמודין כמין חלונות, וביניהם פחות פחות משלשה - כשרה, דאמרינן בהו לבוד.

אמרינן פי תקרה יורד וסותם - מכל צד.
רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם - כדמפרש טעמא לקמן, פי תקרה - עוביין של נסרים בחודן, וכן עובי ראשיהן הכלה לצד סוכה.

לדידך דאמרת פי תקרת אכסדרה יורד וסותם - תימא הכי נמי בסוכה העשויה באמצע חצר, ומסוכך בנסרים עבים שאין רחבים ארבע, ונפחת דופן האמצעי, ושנים מכאן ומכאן קיימין - מכשרת לה נמי על ידי פי תקרה שלה, ותימא בה פי תקרה יורד וסותם!

מודינא לך בההיא - דכיון דאזיר פתוח לנגוד, דומיא דמבוי מפולש ועשוי לקפנדריא - לבקיעת רבים.

לימא אביי ורבא - קא סלקא דעתיה טעמא דרבא משום דקסבר בחד דופן או בשנים אמרינן יורד וסותם, אבל בכל צד לא אמרינן.

בבקעה - להכי נקט בבקעה, דמתוך שאינה סמוכה לבית אין לה דפנות, שאין עושין דפנות לשם אכסדרה, אבל פעמים שעושין אותה לפני הבית, ודופן הבית סותמה מאחריה.

לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם - וטעמא מפרש בעירובין (צד, ב): בארבע דפנות לית ליה, אבל אם היתה שם דופן שלימה - אית ליה יורד וסותם באחורניתא, לימא כו' אביי כרב ורבא כשמואל.

אליבא דשמואל כולי עלמא לא פליגי - כך פירש סוגיא זו: בכל מקום שיכול להעמיד דברי אחד מהן שלא במחלוקתן של אחרים, ודברי השני אינו יכול להעמיד אלא במחלוקת אומר כן: אליבא דשמואל - ודאי כדקאמרת הוא, דרבא לחודיה הוא דאמר כשמואל, ואביי אינו יכול להעמיד דבריו כשמואל, ואליבא דשמואל לא פליגי אביי למימר כשרה; דמה לענין שבת דמחיצות פי תקרה לחלל אכסדרה עבדי, שהתקרה לצורך אכסדרה נעשית - לא שרי להו שמואל בסתימת פי תקרה, כל שכן לענין סוכה, שלא לשם סוכה נעשה, שהרי חוץ לחללה של אכסדרה היא נעשית, ומחיצות לצורך תוכן עשויה, ולא לצורך חוצה להן.

כי פליגי - אביי ורבא.

אליבא דרב - ומילתיה דרבא לא דחיק לאוקמא בפלוגתא, דאפילו אליבא דרב פליגי למיפסלה.

דמחיצות - פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה, אבל לא להיות מחיצה לאזיר שחוצה להן, ואילו מחיצה מעלייתא היא - הוה סמכינן עלה, אבל לאכשורה על ידי גוד אחית - לא, דכי אגמריה רחמנא למשה לגוד אחית - במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה, ולא לחוצה לה, ומיהו, היכא דיש לה פצימין, אף על גב דלגוואי עבידן - לבוד בפחות משלשה כמחיצה סתומה היא.

תנן וכן חצר המוקפת אכסדרה - וגג אכסדרה מפסיק בין מחיצות הבתים לאזיר שסיכך עליו, אם יש ברוחב הגג ארבע אמות - פסולה, דתו לא מהני לה מחיצות הבתים.

אליבא דאביי - במקום אביי ובשבילו, שתהא משנה זו מתורגמת לפי דבריו.

כשהשוה את קירוי - שעשה קירוי נמוך, ולא נתן ראשי קנים על גבי תקרה שיהא פי תקרה נראה בה, אלא תלאן בשוה לפי הנסרים שאין חודן נראה בסוכה, כל תקרת גגותיהן חלקה ושוה היתה, ולא שיפוע כעין שלנו, אלא כתקרת עליות.

להא שמעתא - דאביי ורבא.

דברי הכל פסולה - דכיון דתקרה לחלל אכסדרה עשויה ולא לאזיר שחוצה לה - אין פיה נעשה מחיצות לאזיר.

יש לה פצימין - בפחות משלשה.

אביי אמר כשרה אמרינן לבוד - ואף על פי שהפצימין לחלל אכסדרה נעשו ולא לאזיר החיצון - הויא לה מחיצה, דכל פחות משלשה סתימא מעלייתא היא ושדייה להכא ולהכא.

ורבא אמר פסולה - דלבוד לאו מחיצה היא, אלא מהלכה למשה מסיני גמירי לה, וכי גמירי לה - להיות מחיצה לחלל הנעשה בשבילו, אבל למשדייה להכא ולהכא - לא.

והלכתא כלישנא קמא - דרבא, ולא כלישנא בתרא, דלבוד אמרינן אפילו לאזיר, אבל סתימת פי תקרה לא אמרינן אלא לחלל.

רב אשי אשכחיה לרב כהנא כו' - סוכה זו שתיים כהלכתן היו לה, דרום ומזרח, והשלישית סמוכה לאכסדרה, ולא היה עושה בה טפח שאמרו חכמים.

אחוי ליה - שהיה פצים שבו טפח ויותר עומד אצל היוצא, אבל משוך רחבו לאחורי סוכה באורך, שהאכסדרה עורף על הסוכה ואינו נראה לתוכה, אלא עומד בשוה לדופן בסופו.

אתמר:

סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - כשרה.

שאין לה פצימין:

אביי אמר: כשרה;

ורבא אמר: פסולה.

אביי אמר: כשרה,

אמרינן: פי תקרה יורד וסותם;

רבא אמר: פסולה -

לא אמרינן: פי תקרה יורד וסותם.

אמר ליה רבא לאביי:

לדידך דאמרת: פי תקרה יורד וסותם -

אפילו הפחית דופן אמצעי!:

אמר ליה:

מודינא לך בההיא, דהוה ליה כמבוי המפולש.

לימא: אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קמיפליגי?

דאתמר:

אכסדרה בבקעה -

רב אמר: מותר לטלטל בכולו,

דאמרינן: פי תקרה יורד וסותם;

ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בד' אמות,

דלא אמרינן: פי תקרה יורד וסותם.

אליבא דשמואל כולי עלמא לא פליגי;

כי פליגי אליבא דרב.

אביי - רב.

ורבא - אמר לך:

עד כאן לא אמר רב התם, אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי;

אבל הכא, דלאו להכי עבידי - לא.

תנן:

וכן חצר המוקפת אכסדרה.

ואמאי? נימא: פי תקרה יורד וסותם!

תרגמה רבא אליבא דאביי:

כשהשוה את קירוי.

בסורא מתני להא שמעתא בהאי לישנא.

בפומבדיתא מתני:

סיכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין -

דברי הכל פסולה.

יש לה פצימין:

אביי אמר: כשרה;

רבא אמר: פסולה.

אביי אמר: כשרה -

אמרינן לבוד.

רבא אמר: פסולה -

לא אמרינן לבוד.

והלכתא כלישנא קמא.

רב אשי אשכחיה לרב כהנא

דקא מסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין.

אמר ליה: לא סבר מר הא דאמר רבא:

יש לה פצימין - כשרה; אין לה פצימין - פסולה!:

אחוי ליה: נראה מבפנים ושוה מבחוץ.

אִי נְמִי,
נְרָאָה מִבְּחוּץ וְשָׁנָה מִבְּפְנִים.

דְּאִתְמַר :
נְרָאָה מִבְּחוּץ וְשָׁנָה מִבְּפְנִים - נִידוֹן מְשוּם לְחִי,
וְלְחִי הִיָּינוּ פְּצִימִין.

וְשׁוּה מִבְּפְנִים - לאותם העומדים בפנים אינו נראה, אבל לאותם העומדים באכסדרה להלן מכנגד הסוכה, ואין רואין את חללה - נראה רוחב פצים זה בהתחלת דופן שלישית לסוכה. **דאמר מר** - לענין מבווי שהכשירו בלחי: אם נתנו להלן מן הפתח, ששוה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן שבפנים, ונראה שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל הפתח, אבל בולט הוא לצד רשות הרבים כנגדו או מן הצד וניכר לעומדים מבחוץ שאינו מן הדופן. **נידון משום לחי** - והכא נמי נידון משום דופן. **והיינו פצימה** - זהו פצים שלה.

55. י"ט, א-ב

תנא:

'פסל היוצא מן הסוכה נידון בסוכה'.

מאי 'פסל היוצא מן הסוכה'?

אמר עולא:

קנים היוצאים לאחורי סוכה.

והא בעינן שלש דפנות!

בדאיכא.

והא בעינן הכשר סוכה!

בדאיכא.

והא בעינן צלטה מרובה מחמתה.

בדאיכא.

אי הכי,

מאי למימרא?

מהו דתימא:

הואיל ולגנואי עבידי, ולבראי לא עבידי - אימא לא.

קא משמע לן.

רבה ורב יוסף אמרי תרווייהו:

הקא בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה,

ומשקא ואזלא חדא דופן בהדייהו.

מהו דתימא: הא לית בה הכשר סוכה.

קא משמע לן.

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צלטה מרובה מחמתה, ומעוטה חמתה מרובה מצלטה.

מהו דתימא: תפסל בהך פורתא.

קא משמע לן.

ומאי 'יוצא'?

יוצא מהכשר סוכה.

רבי אושעיא אמר:

לא נצרכה אלא לסוכה פסול פחות משלשה בסוכה קטנה.

ומאי יוצא?

יוצא מתורת סוכה.

מתקיף לה רב הושעיא:

לא יהא אלא אויר,

ואויר פחות משלשה טפחים בסוכה קטנה מי פסיל!?

אמר ליה רבי אבא:

זה מצטרף, וישנים תחתיו;

וזה מצטרף, ואין ישנים תחתיו.

ומי איכא מידי דאצטרופי מצטרף, והוא עצמו אינו כשר!?

אמר רבי יצחק בן אלישב:

אין.

טיט הנרוק יוכיח,

שמצטרף לארבעים סאה, והטובל בו - לא עלתה לו טבילה.

6' צ"ב

לאחורי סוכה - חוץ לדופן אמצעי,
שהוא אחוריה של הסוכה.

קנים - מן הסכך.

והא בעינן הכשר סוכה - שהיא
שבעה טפחים, דעל כרחק סוכה
באפי נפשה היא, ומובדלת מו.לבראי לא עבידי - דופן אמצעי זה
לא לכך נעשה, וגם שבצדין תחלתן
לשם סוכה נעשו, אלא שהכניס דופן
אמצעי לתוכן [אחר] שראה שהיתה
דייה בכך.לפנים מן הסוכה - לצד דופן רביעי
הפתוח, משוכין ויוצאין להלן מאורך
דפנות הצדדין.וממשכא ואזלא חד דופן - מדופני
הצדדין בהדייהו.מהו דתימא - כיון דלא ממשיך דופן
שני בהרה - מוכח מילתא דבאפיה
נפשה היא, והא לית בה שבעה
טפחים בהכשר סוכה.קא משמע לן - דמן סוכה הוא, והוי
כשתים כהלכתן ושלישית אפילו
טפח, דלא ממשכא עד הרביעית
וכשרה.הכי גרסינן - לא נצרכה אלא לסוכה
שרובה צלטה מרובה מחמתה
ומיעוטה חמתה מרובה מצלטה.הכי גרסינן - מהו דתימא תפסל
בהך פורתא.יוצא מהכשר - שאינו מסוכך
כהלכות סוכה.מתורת סוכה - שאפילו מין כשר
אינו.לא יהא אלא אויר - ופשיטא דכשר,
דאפילו אויר החמור ממנו אינו פוסל
בשיעור זה.אמר ליה ר' אבא - להכי אהני נידון
כסוכה דאשמעינן תנא, לומר
שישנים תחתיו, דאילו אויר פחות
משלשה מצטרף להשלים שיעור
הסוכה, אבל אין ישנים תחתיו.טיט הנרוק יוכיח - שראוי להריקו
מכלי אל כלי, כגון שהוא רך.שמצטרף - להשלים שיעור ארבעים
סאה.והטובל בו - בארבעים סאה שכולו
טיט נרוק.לא עלתה לו טבילה - דהכי תנן
במסכת מקואות (פרק שביעי, משנה
א), אלו מעלין ולא פוסלין: השלג,
והברד, והכפור, והגליד, והמלח,
וטיט הנרוק, ומעלין - היינו
משלימין, אשלומי - אין, בפני עצמו
- לא.

56. י"ט, ב

משנה

'העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לפותל:
רבי אליעזר פוסל, מפני שאין לה גג,
וחכמים מכשירין'.

גמרא

תנא:

'מודה רבי אליעזר,

שאם הגביהה מן הקרקע טפח
או שהפליגה מן הפותל טפח,
שהיא בשרה'.

מאי טעמייהו דרבנן?

שיפועי אהלים - פאהלים דמו.

אבני אשכחיה לרב יוסף דקא גני בכילת חתנים בסופה.
אמר ליה: פמאן? פרבי אליעזר?
שבקת רבנן, ועבדת פרבי אליעזר?!

אמר ליה:

בריתא איפכא תני:

'רבי אליעזר מכשיר,

וחכמים פוסלין'.

שבקת מתניתין ועבדת פבריתא?!

אמר ליה:

מתניתין? חידאה היא.

דתנא:

'העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לפותל -

רבי נתן אומר:

רבי אליעזר פוסל, מפני שאין לה גג;

וחכמים מכשירין'.

משנה.

כמין צריף - כוך של צידין שאורבין בה
את העופות, ועשוי ככורת שמשפעת
והולכת, שגגו וקירותיו אחד.
או שסמכה לכותל - הטה ראשי קנים על
הכותל וראשו אחד על הארץ.
לפי שאין לה גג - שאינו ניכר מהו גג
ומהו כותל, דאהל משופע לאו אהל הוא
אלא אם כן יש בו טפח זקוף, כדקתני
בברייתא.

גמרא.

שאם הגביהה מן הקרקע טפח -
אתרוייהו קאי, דאמרינן לבוד בזקיפה,
ויש שם טפח זקוף וניכר הצריף שהוא
גג, וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה -
הוי אהל.

או אם הרחיקה כו' - אסמכה על הכותל
קאי, אם הרחיק ראש הסמוך לכותל
מכותל טפח, והיתה סמוכה על יתדות -
אמרינן לבוד ממנה ולכותל בשוה ולא
בשיפוע, והוא הגג.

שיפועי אהלים כאהלים - אף על פי שלא
הגביה ולא הרחיקה כשרה.

בכילת חתנים - לפי שאין לה גג טפח
שוה לא חשיב אהל להפסיק.

כו' אליעזר - דאמר: אהל משופע לאו
אהל הוא.

בריתא איפכא תניא - מצאתי ברייתא
ששנויה איפוך בשיטתן: ר' אליעזר
מכשיר וחכמים פוסלין לפי שאין לה גג.

יחידאה היא - מתניתין דתני הכי ר' נתן
קתני לה, דהוא יחידאה, אבל חכמים
שבדרוהו היו חולקין עליו, ואומרים: ר'
אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין.

57. י"ט, ב - כ, א

משנה

מחצלת קנים גדולה -

עשאה לשכיבה - מקבלת טומאה, ואין מסבכין בה;

לסיפור - מסבכין בה, ואינה מקבלת טומאה.

רבי אליעזר אומר:

אחת קטנה ואחת גדולה -

עשאה לשכיבה - מקבלת טומאה, ואין מסבכין בה;

לסיפור - מסבכין בה, ואינה מקבלת טומאה.

גמרא

הא גופה קשנא:

אמרת: 'עשאה לשכיבה - מקבלת טומאה, ואין מסבכין בה' -

טעמא דעשאה לשכיבה, הא סתמא - לסיפור.

והדר תני: 'לסיפור - מסבכין בה, ואינה מקבלת טומאה' -

טעמא דעשאה לסיפור, הא סתמא - לשכיבה.

הא לא קשנא:

כאן בגדולה, כאן בקטנה.

(בשלמא לרבנן - לא קשנא.

אלא לרבי אליעזר - קשנא. דתנו:)

רבי אליעזר אומר:

אחת קטנה ואחת גדולה,

עשאה לשכיבה - מקבלת טומאה, ואין מסבכין בה.

טעמא דעשאה לשכיבה, הא סתמא - לסיפור.

אימא סיפא:

'עשאה לסיפור - מסבכין בה, ואינה מקבלת טומאה'.

טעמא דעשאה לסיפור, הא סתמא - לשכיבה.

אלא אמר רבא:

בגדולה כולי עלמא לא פליגי, דסתמא לסיפור -

כי פליגי בקטנה:

תנא קמא סבר: סתם קטנה - לשכיבה;

ורבי אליעזר סבר: סתם קטנה - נמי לסיפור.

והכי קאמר:

מחצלת הקנים גדולה -

עשאה לשכיבה - מקבלת טומאה, ואין מסבכין בה -

טעמא דעשאה לשכיבה,

הא סתמא - נעשה כמי שעשאה לסיפור, מסבכין בה.

¹⁵ ואתא רבי אליעזר למימר:

אחת קטנה ואחת גדולה - סתמא כשרה לסיפור.

אמר ליה אביי:

אי הכי: 'רבי אליעזר אומר: אחת קטנה ואחת גדולה' -

אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה!

ועוד,

כי פליגי בגדולה הוא דפליגי,

ורבי אליעזר לחומרא.

דתנא:

מחצלת הקנים - בגדולה מסבכין בה.

רבי אליעזר אומר:

אם אינה מקבלת טומאה - מסבכין בה!

משנה.

מחצלת קנים - קשה, ואין נוחה למשכב.

עשאה לשכיבה - הואיל ויחדה לכך - עשאה כלי, ומקבלת טומאה, ואין מסבכין בה כו'.

לסיכוך כו' ואינה מקבלת טומאה - דלאו כלי הוא, ובגמרא פריך סתמא אסתמא.

ר' אליעזר אומר כו' - בגמרא מפרש מאי

קאמרי, ומאי פלוגתייהו, דהיכא דפריש בהדיא לשכיבה או לסיכוך - ודאי אין חילוק בין

גדולה לקטנה, דהא פירש, אלא קטנה נראית סתמא לשכיבה, גדולה נראית סתמא לסיכוך.

גמרא.

כאן בגדולה כאן בקטנה - וסיפא לא דמי

לרישא, דסיפא הכי קאמר: ואם קטנה היא ועשאה לסיכוך מסבכין בה כו', הא סתמא -

לשכיבה.

אימא סיפא כו' - ודר' אליעזר ליכא לתרוצי

כדתנא קמא, דהא אחת גדולה ואחת קטנה קתני.

אלא אמר רבא בגדולה כולי עלמא לא פליגי

דסתמא לסיכוך - כלומר, לא תשני רישא

בגדולה וסיפא בקטנה ותרוייהו כדפריש, דאם כן דר' אליעזר לא מיתרצא, אלא: כל לסיכוך

דקתני מתניתין, בין בסיפא דמילתיה דתנא קמא בין בדר' אליעזר, אסתמא קאי.

הכי קאמר - עשאה לשכיבה בהדיא - מקבלת

טומאה ואין מסבכין בה, ואם אנו יכולין לומר בה שהיא לסיכוך, והיכי דמי כגון דלא פריש -

מסבכין בה, ואינה מקבלת טומאה, ובגדולה כולי עלמא לא פליגי דסתמא לסיכוך, דבין תנא

קמא ובין ר' אליעזר תנא גדולה, ואמרינן דסתמא לסיכוך, כי פליגי בקטנה, תנא קמא

שיירא לקטנה ולא תנייה, משום דסבר גדולה הוא דאמרת בה סתמא לסיכוך, הא קטנה -

סתמא לשכיבה.

ואתא ר' אליעזר למימר - קטנה כגדולה, דאם

עשאה לשכיבה בהדיא - מקבלת טומאה ואין מסבכין בה, ואם יש לומר בה שהיא לסיכוך,

והיכי דמי כגון שעשאה סתם - מסבכין בה ואין מקבלת טומאה.

אי הכי - דר' אליעזר קטנה כגדולה אתא

לאשמועינן, אחת גדולה ואחת קטנה, בתמיה, דכי תנא הכי משמע דגדולה כקטנה אתא

לאשמועינן, כך כתובה הגירסא, ולי נראה איפכא, דגרס במתניתין: אחת קטנה ואחת

גדולה, והכי פריך: אחת גדולה ואחת קטנה

מיבעי ליה, דאי כדגרסינן לה - לא ידענא פירכא מאי היא, דאחת גדולה ואחת קטנה

משמע קטנה כגדולה, דהכי משמע: אחת היא הגדולה ואחת היא הקטנה, כלומר: כמוה היא,

ואינה חלוקה לדין שני, וכן דרכי התנאים בכל

מקום, דההיא דפשיטא ליה תנא ברישא ואותו השני כשבא להשמיענו שהוא שוה לו, הוא

שוה אחריו, כדתנן בראש השנה (כט, ב): אחד יבנה ואחד כל מקום כו', ובבבא קמא (נ, ב):

אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה כו',

ובמסכת סוטה (מג, א): אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש, וטובא תנן התם גבי

מערכי המלחמה הכי.

אם אינה מקבלת טומאה - כלומר: אם בפירוש עשאה לסיכוך - אין, אי לא - לא, אלמא: לתנא

קמא סתם גדולה לסיכוך, ולר' אליעזר סתמא לשכיבה.

¹⁵ המהרש"ל מוחק כי אינו מתאים לפרוש רש"י - (קטנה, עשאה לסיכוך - מסבכין בה' - טעמא דעשאה לסיפור, הא סתמא - נעשה כמי שעשאה לשכיבה, ואין מסבכין בה.) אך גירסה זו מתאימה לפרוש התוס'.

אלא אמר רב פפא כו' - ומאי עשאה לשכיבה דקתני במילתיה דר' אליעזר - הכי קאמר: עיקר עשייתה לשכיבה, עד דעביד ליה לסיכוך כו', ומילתיה דתנא קמא הכי מיפרשא כדאוקימנא מעיקרא, רישא בגדולה כדקתני בהדיא, וסיפא בקטנה, והכי קאמר: ואם קטנה היא, ועשאה בפירוש לסיכוך - מסככין בה, הא סתמא - לשכיבה, ואתא ר' אליעזר למימר: אף גדולה שוה היא לקטנה, דכי עביד לה סתם - הוי עשאה לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה, אבל עשאה בפירוש לסיכוך - מסככין בה ואינה מקבלת טומאה.

אלא אמר רב פפא:
 בקטנה - כולי עלמא לא פליגי דסתמא לשכיבה.
 כי פליגי בגדולה:
 תנא קמא סבר: סתם גדולה - לסיכוך.
 ורבי אליעזר סבר: סתם גדולה - נמי לשכיבה.
 ומאי 'עשאה לשכיבה' דקאמר?
 הכי קאמר:
 סתם עשייתה - נמי לשכיבה, עד דעביד לסיכוך.

58. כ, א-ב

שיפה - פרוי"ל + אחד ממני הקנים +.
גמי - יונ"ק + מין עשב, גומא + דהן רכין, הלכך, סתם קטנה יש בהן לשכיבה, לא שנה גדולה מעשה שרשרות שהיא עבה ואינה חלקה, לא שנה ארוגה שהיא חלקה, והיינו דקתני גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה, ואין חילוק בין גדולה לארוגה, אבל של קנים הן קשים, וכן של חילת - לשק"א + קנים המשמשים לקליעה + והקלח שלה עב.

גדולה - מעשה עבות וקליעה, מסככין בה אפילו קטנה, דאינה לשכיבה לפי שהיא עבה ואינה חלקה, ועץ שלהן קשה.

ארוגה אין מסככין בה - דסתמא לשכיבה, דלא היו רגילין לארוגה אלא לשכיבה, שתהא חלקה ונוחה.

כל חוצלות - לקמן מפרש מאי היא.

מטמאות טמא מת - כלומר: כלי הם מן הסתם, ומקבלות טומאה, והאי דנקט טמא מת - משום דבעי אפלוגי במדרס שהוא אב הטומאה, נקט נמי טמא מת שהוא אב הטומאה, והכי קאמר: החוצלות כלי הם לטומאה, אבל אינם מיוחדות לשכיבה שהן נעשות אב הטומאה במדרס הזב, ואין אתה מוצא שיהא אב הטומאה אלא על ידי המת עצמו, שיהיו הן מטמאות מת, דברי ר' דוסא.

וחכמים אומרים מטמאות מדרס - על ידי מדרס נעשות אב הטומאה, לפי שעשויות לשכיבה.

מדרס אין טמא מת לא - בתמיה.

והתנן כל המטמא מדרס מטמא טמא מת - והוא הדין לכל הטומאות, כגון נוגע בשרץ ובנבילה, והאי דנקט טמא מת - משום דבאב הטומאה מייירי, והכי קאמר: כל הנעשה אב הטומאה על ידי מדרס - נעשה אב הטומאה כשהוא טמא מת, דאין לך מיטמא מדרס אלא המיוחד לשכיבה, וכיון דשוי לתשמיש - כלי הוא, וכל שהוא כלי למדרס - מיטמא בכל טומאה, ואפילו הוא פשוטי כלי עץ, דילפינן ליה מקל וחומר במסכת שבת (פד, א): מפץ במת מנין ודין הוא כו', וסיפא דההיא משנה: ויש שהוא מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס, והיינו מה שהוא כלי אבל אינו מיוחד לשכיבה, דמטמא בכל טומאות חוץ מטומאת מדרס, שאם שכב עליו הזב ולא נגע בו - טהור, דלגבי מדרס מיוחד לכך בעינן, כדאמרינן: יצא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו.

אימא אף במדרס - שכלי הן ועשוין לשכיבה.

מזבלי - בולו"ס + שק עור שבו משתמשים הרועים להביא אוכל לבהמות+, ועשוי לרועה להניח תחת ראשו ולשכב.

הריני כפרת - יסורין הבאין עלי לכפרתו של ר' חייא ובניו יהיו, ולשון כבוד הוא זה, כשהוא מזכיר אביו או רבו לאחר מיתתו צריך לומר כן.

כשנשכחה תורה מישראל - לא נשתכחה כולה קאמר, אלא הלכות שכוחות מבני בתירא שהיו ראשי ארץ ישראל, כדאמרינן בפסחים באלו דברים (סו, א).

עלה הלל הבבלי - שמום שגלה יכניה החרש והמסגר עמו היתה ישיבה מצויה בבבל.

שהן טמאות - אף מדרס, דמיוחדות לשכיבה הן ולא לתשמיש אחר.

ועל של טבריא - קשות הן, ואין לך אדם שוכב עליהן.

כיון דליכא דיתבי עליהו - אין רוב בני אדם רגילין לייחדן לכך.

דמקרי ויתבי - ומייחדן לכך.

שהן טמאות - אף מדרס, דמיוחדות לשכיבה הן ולא לתשמיש אחר.

ועל של טבריא - קשות הן, ואין לך אדם שוכב עליהן.

כיון דליכא דיתבי עליהו - אין רוב בני אדם רגילין לייחדן לכך.

דמקרי ויתבי - ומייחדן לכך.

והתניא - לעיל.

וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו - של ר' יוסי, דזו וזו מסככין בה, אלמא: לאו כלי הוא לקבל טומאה.

גדנפא - כעין שפה סביב גבוה מעט, לקבל מה שנותנין בהו, ועשויה לתשמיש לתת פירות על גבה.

דלית ביה גדנפא - אפילו כלי לא הוא, דלסכך על גבי אהלים עשויה.

תננו רבנן:

מ'חוצלות של שיפה ושל גמי:

גדולה - מסככין בה; קטנה - אין מסככין בה.

של קנים ושל חילת:

גדולה - מסככין בה; ארוגה - אין מסככין בה.

רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו:

אחת זו ואחת זו - מסככין בה.

וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו.

תנן התם:

כל החוצלות מטמאין טמא מת,

דברי רבי דוסא.

וחכמים אומרים: מדרס.

מדרס - אין, טמא מת - לא!

וקא אָנן תנן:

כל המטמא מדרס - מטמא טמא מת!

אימא:

אף מדרס.

מאי 'חוצלות'?

אמר רב אבדימי בר המדורי:

מרזובלי.

מאי מרזובלי?

אמר רבי אבא:

מזבלי.

רבי שמעון בן לקיש אומר:

מחצלות ממש.

ואַזְדָּא ריש לקיש לטעמיה,

דְאָמַר ריש לקיש:

הריני כפרת רבי חניא ובניו,

שבתחלה, כשנשתכחה תורה מישראל - עלה עזרא מבבל ויסדה;

חזרה ונשתכחה - עלה הלל הבבלי ויסדה;

חזרה ונשתכחה - עלו רבי חניא ובניו ויסדוה.

וכן אמר רבי חניא ובניו:

לא נחלקו רבי דוסא וחכמים

על מחצלות של אושא - שהן טמאות;

ושל טבריא - שהן טהורות.

על מה נחלקו?

על שאר מקומות -

מר סבר: כיון דליכא דיתבי עליהו - כדטבריא דמנין;

ומר סבר: כיון דמקרי ויתבי עליהו - כדאושא דמנין.

אמר מר:

כל החוצלות מטמאין טמא מת, דברי רבי דוסא.

והתניא:

וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו!

לא קשיא -

הא דאית ליה גדנפא,

הא דלית ליה גדנפא.

מיתבי :

'חוצלות של שעם ושל גמי ושל שק ושל ספירא - מטמא טמא מת, דברי רבי דוסא.

וחכמים אומרים: אף מדקרט'.

בשלמא למאן דאמר 'מרזובלי' :

של שעם ושל גמי - חזו לכינתא דפירי ;

של שק ושל ספירא - חזו לגולקי וצני.

אלא למאן דאמר 'מחצלות ממש' :

בשלמא של שק ושל ספירא - חזו לפרסי ונפוטא ;

אלא של שעם ושל גמי - למאי חזו?

חזו לנזיאתא.

איכא דאמרי :

בשלמא למאן דאמר 'מחצלות ממש' :

של שעם ושל גמי - חזו לנזיאתא ;

של שק ושל ספירא - חזו לפרסי ונפוטא.

אלא למאן דאמר 'מרזובלי' :

בשלמא של שק ושל ספירא - חזו לגולקי וצני ;

אלא של שעם ושל גמי למאי חזו?

חזו לכינתא דפירי.

שעם - פווייל + אחד מסוגי הקנים+, מין שיפה.

של שק - מנוצה של עזים.

של ספירא - ממה שמסתפר מצואר הסוס ומזנבו.

מטמאין טמא מת - ולא מדרס, דכלי הן ולא לשיבה.

בשלמא למאן דאמר - חוצלות היינו מזבלי - איכא למימר בכל הני דכי לא עבידן לשכיבה כלי הם לתשמיש אחר.

של שעם ושל גמי - אף על פי שאין נארגים היטב, ויש הפרש בין בית ניר לבית ניר.

ראויין הן לכנתא דפירי - פירות גסין, שאין יוצאין דרך נקב קטן.

של שק ושל ספירא - שנארגים יפה.

חזו לגולקי וצני - כלים כעין שקין שנותנין בהן קטניות ופירות דקין.

אלא למאן דאמר מחצלות ממש - שהן פשוטין, ואין להן בית קיבול.

בשלמא של שק ושל ספירא - לר' דוסא, אף על גב דלאו לשכיבה עבידי.

חזו לפרסי ונפוטא - לולון כנגד הפתח, כדמתרגם מסך הפתח (שמות לה) - פרסא דתרעא.

נפוטא - לנפות בהן הקמח, כמות שהן, נותנין עליו קמח, וכופלין אותן וקושרין בראש הכפל,

כעין בויטי"ל +נפה, מסנתת+ שלנו.

למאי חזיין - אליבא דר' דוסא, דאמר: לאו לשכיבה עבידן, אמאי טמאות שום טומאה?

לנזיאתא - לכסות בהן גיגית שעושיין בהן שר.

59. כ, ב

חנניה - בן אחי ר' יהושע.
 כשירדתי לגולה - כשירד לגולה לעבר
 שנה, כדאמרינן בברכות בהרואה (סג, א).
 בודיא - מחצלת.
 מסככים - דסתמא לסיכוך, ואינה כלי
 לתשמיש.
 קיר - הוא גדנפא.
 הדרן עלך סוכה.

תנאי:

'אמר רבי חנניה:
 בשירדתי לגולה, מצאתי זקן אחד,
 ואמר לי: מסככין בבודיא.
 וכשבאתי אצל רבי יהושע אחי אבא, הודה לדבריו.'

אמר רב חסדא:
 והוא דלית ליה גדנפא.

אמר עולא:
 הני בודיתא דבגני מחוץ,
 אלמלא קיר שלחן - מסככין בהו.

תנאי נמי הכי:
 'מסככין בבודיא; ואם יש להן קיר - אין מסככין בהו.'

הדרן עלך הסוכה

מסכת סוכה פרק ב - הישן

60. כ, ב

משנה

'הישן תחת המטה בסוכה – לא יצא ידי חובתו.

אמר רבי יהודה:

נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים,

ולא אמרו לנו דבר.

אמר רבי שמעון:

מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל, שהיה ישן תחת המטה,

ואמר להן רבן גמליאל לזקנים:

ראיתם טבי עבדי, שהוא תלמיד חכם,

ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה,

לפיכך ישן הוא תחת המטה.

ולפי דרבינו למדנו, שהישן תחת המטה – לא יצא ידי חובתו.

גמרא

והא ליכא עשרה?

תרגמא שמואל:

במטה עשרה.

משנה.

הישן, לא יצא - דאהל מפסיק בינו לסוכה, ועיקר ישיבת הסוכה אכילה שתייה ושינה.

נוהגין היינו כו' - טעמא מפרש בגמרא, דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע.

מעשה בטבי עבדו - ועבדים פטורין מן הסוכה, דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, וכל שהאשה חייבת עבד נמי חייב, כדאמרינן בחגיגה (ד, א).

ולפי דרכינו למדנו - כלומר, אף על פי שלא אמר לנו לשם תלמוד אלא לשיחת חולין בעלמא, שהיה משתבח בעבדו לבדיחותא בעלמא, למדנו על פי דרך בדיחותו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו.

61. כ, ב - כ"א, ב

תנן התם:

'אָחַד חוֹר שְׁחַרְרוּהוּ מִיָּם אוֹ שְׂרָצִים אוֹ שְׂאֲכָלְתוּ מַלְחָת, וְכֵן מִדְּבַף אַבְנִים, וְכֵן סוּאָר שֶׁל קוֹרוֹת - מֵאֵהֵל עַל הַטּוּמְאָה.

רבי יהודה אומר:

כָּל אֵהֵל שְׂאִינוּ עֲשׂוּי בְיַד אָדָם - אֵינוֹ אֵהֵל'.

מאי טעמא דרבי יהודה?

כא"כ ג' ג' יליף "אהל" "אהל" ממשך -

פתיב הקא: "ואת התורה אדם פי ימות באהל" (במדבר יט, יד),

וכתיב התם: "ויפרש את האהל על המשכן" (שמות מ, יט);

מה להלן - בידי אדם, אף כאן - בידי אדם.

ורבנן?

"אהל" "אהל" - ריבה.

וסבר רבי יהודה: 'כל אהל שאינו עשוי בידי אדם - אינו אהל'!
ורמינהו:

'חצירות היו בנויות בירושלים על גבי הסלע,

ותחתיהם חלל, מפני קבר התהום;

ומביאין נשים עופרות, ויולדות שם,

ומגדלות בניהם שם לפרה.

ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות,

ותינוקות יושבין על גביהן, וכוסות של אבן בידיהם.

הגיעו לשילוח - ירדו לתוך המים ומלאום, ועלו וישבו להם.

רבי יוסי אומר:

ממקומו היה משלשל וממלא, מפני קבר התהום'.

ותנא:

רבי יהודה אומר:

לא היו מביאין דלתות, אלא שוורים'.

וקא 'שוורים' דאהל שאינו עשוי בידי אדם הוא, וקתני:

רבי יהודה אומר:

לא היו מביאין דלתות, אלא שוורים'!

פי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר:

מודה רבי יהודה כמלא אגרוף.

ותנא נמי הכי:

'ומודה רבי יהודה בשקיפין ובנקיקי הסלעים'.

והרי דלת, דיש בה כמה אגרופין, וקתני:

רבי יהודה אומר: לא היו מביאין דלתות, אלא שוורים'!

אמר אביי:

לא הוצרכו להביא דלתות.

רבא אמר:

לא היו מביאין דלתות כל עיקר;

שמפני שדעתו של תינוק גסה עליו,

שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו,

כא"כ ג' ויטמא בקבר התהום.

גמרא.
תנן התם - באהלות קא חשיב את המביאין טומאה.
שחררוהו המים - כגון בשפה גבוהה על הנהר, והמים חוטטין מתחתיה ונכנסין ועושיין נקב ארוך.
או שרצים - כגון חולדות ואישות.
או שאכלתו מלחת - שהארץ מליחה ומתבקעת מאליה.
וכן מדבך - אבנים גדולות הערוכות זו על זו, ופעמים שהאחת סדורה על גבי השנים, והתחתונות שוכבות זו אצל זו ומפרידות זו מזו, ויש שם אהל טפח.
וכן סואר של קורות - אף הן קורות הערוכות על גבי קרקע זו על גב זו ועומדות לבנין, ויש שם הרבה נקבים ביניהם ויש בהן אהל - כל אלו אם כזית מת בתוך האהל בראשו אחד, וכלים בראשו שני - נטמאו באהל המת.
בידי אדם - מתכוין לעשותו אהל.
אינו אהל - לטומאה.
אהל אהל ריבה - אהלים טובא כתיבי בפרשת פרה, לרבות אף העשוי מאליו.
מפני קבר התהום - כל שם קבר התהום וטומאת התהום שבתלמוד לשון ספק הוא כהתהום שאינו גלוי, מפני קבר התהום שכל העיר היו מסופקין שמא יש שם קבר, ואין לו למת חלל טפח וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה לרקיע, לכך היו בונין אותה על גבי כיפין, שאפילו יש שם קבר מתחת הרי חלל מפסיק.
ומביאין נשים עופרות כו' - משום ההיא דתנן (פרה פרק שלישי משנה ז): מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד, להוציא מלבן של צדוקין, שהיו אומרים במעורבי השמש היתה נעשית, וכיון דטבול יום כשר בפרה - עשו בה מעלות הרבה כדי שלא יזולו בה, תקנו כל מעשה פרה בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה, והכהן השורפה הזקיקוהו לפרישת שבעת ימים ואין אחיו הכהנים נוגעין בו, כדאמרין בפרק קמא דיומא (ב, א), ואמר מר: מדין עליו כל שבעה, ותקנו שיהו תינוקות הללו ממלאין לו מים לקדש בהן מי חטאת, ומשום מעלה תקנו שיהו טהורים מכל טומאה, ובתוספתא שנינו: עד שיהו בני שבעה ובני שמנה מגדלין אותן, ולא יותר, שלא ראו קרי.
ומביאין שוורים - כשהיו רוצים לילך ולמלאות מים חיים מן השילוח.
וכוסות של אבן בידיהם - שכל מעשיה היו בכלי אבנים, כדפרישית.
ירדו לתוך המים ומלאום - קסבר האי תנא מילוי בעינן, ולא שישלשל בחבל.
מפני קבר התהום - שמא יש כאן טומאה.
אלא שוורים - שכריסם רחבות, ותינוקות יושבין עליהם וכריסן מפסיק, שאין התינוקות מאהילין על הארץ, ולקמן מפרש טעמא אמאי לא היו מביאין דלתות, אלמא אשמעינן ר' יהודה דשדרתן של שוורים שהיא כעין גג וחלל של בהמה - הוא האהל המפסיק, ואף על גב דאינו עשוי בידי אדם.
כמלא אגרוף - אהל שרחב כמלא אגרוף שהוא יותר מטפח - מודה ר' יהודה שאף על פי שאינו עשוי בידי אדם חשוב להיות אהל, דבמלא אגרוף מצינו חשוב למאור שאינו עשוי בידי אדם, כדתנן באהלות (פרק שלש עשרה משנה א וכלים פרק שבעה עשר משנה ב), ובמסכת בכורות מיייתנין לה בפרק על אלו מומין (לז, ב): מאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו להוציא את הטומאה לאויר כמלא אגרוף, וזהו אגרופו של בן אבטיח, וישנו גדול כראש כל אדם, וכי אמר ר' יהודה דאינו אהל היכא דאין עשוי בידי אדם - בטפח קאמר.
בשקיפין - סלעים הנופלים ומתפרקין ברוח, ויש חור גדול במקום עקירתן.
נקיקי - ביקועין.
והרי דלת דיש בה כמה אגרופים - מן הקרקע עד הדלת, וקא אמר ר' יהודה: לא היו מביאים דלתות, קא סלקא דעתיה משום דאין דרך אהל בכך, וכל שכן שוורים.
כל עיקר - לא משום דאינו אהל, אלא שלא תהא דעתו של תינוק גסה עליו - פרייווי +רגיל בדבר+ בלעז, שמתוך שאינו ירא ליפול והרי הוא בטוח כאילו הוא בעלייה רחבה, ויוציא ראשו חוץ לדלת ומאהיל, לפיכך מביאין שוורים בלי דלתות, ומתוך שהוא ירא ליפול - אינו מוציא ראשו להלן מן רחב השור.
בקבר התהום - כלומר: בספק קבר.

דיש כמה אגרופים - מן החבלים לקרקע.

נוהגין היינו - אלמא: אהל עראי לאו אהל הוא.

הואיל ולגבה עשויה - לישן על גבה ולא תחתיה, לפיכך אין לה שם אהל.

על הרועים - שמכניסין ראשיהן תחת כריסם: להכי נקט גבי מטה מנעלים וסנדלים, דאמרינן בבבא בתרא (נח, א): איזהו מטה של תלמידי חכמים - כל שאין תחתיה אלא מנעלים של בעל הבית בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים, שנותנים שם כשהוא בא לשכב ולישן חולץ מנעליו ונותן תחת מטתו, אבל לתת תחתיה דברים אחרים - גנאי הוא לו, שמרגיל בני הבית לשם. על בני מעיין - גג ששרדה שלהן מגין עליהן.

תסוכני - אלמא: סכך קרי ליה.

ואיבעית אימא - לר' יהודה מטה אהל היא, אלא היינו טעמא דשרי - משום דסוכה אהל קבוע הוא.

ולא אתי עראי ומבטל קבע - להסיר שם הסוכה מכאן.

והא ר' שמעון דאמר נמי סוכה קבע - דבעי ארבעה דפנות, ואמרינן בפרק קמא (ז, ב): ר' יהודה ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן, וקאמר במתניתין: לפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו.

תניא פותיה דרבא:

רבי יהודה אומר:

לא היו מביאין דלתות כל עיקר;

מפני שדעתו של תינוק גסה עליו,

שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו,

ויטמא בקבר התהום.

אלא מביאין שוורים המצרים, שפריסותיהן רחבות,

והתינוקות יושבין על גביהן, וכוסות של אבן בידיהן.

הגיעו לשילוח - ירדו ומלאום, ועלו וישבו להן על גביהן.

והרי מטה, דיש בה כמה אגרופים, ותנן:

רבי יהודה אומר: נוהגים היינו שהיינו יושנים תחת המטה בפני הזקנים!

שאני מטה, הואיל ולגבה עשויה.

שוורים נמי - לגבן עשויים!

כי אתא רבין, אמר רבי אלעזר:

שאני שוורים - הואיל ומגילנים על הרועים,

בחמה - מפני החמה,

ובגשמים - מפני הגשמים.

אי הכי,

מטה נמי - הואיל ומגינה על מנעלים וסנדלים שתחתיה!

אלא אמר רבא:

שאני שוורים - הואיל ועשויים להגין על בני מעים שלהן;

שנאמר: "עור ובשר תלבישני, ובעצמות וגידים תשכני" (איוב י, יא).

ואי בעית אימא:

רבי יהודה לטעמיה,

דאמר: סוכה דירת קבע בעינן;

והוה ליה מטה - דירת עראי, וסוכה - אהל קבע,

ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע.

והא רבי שמעון,

דאמר נמי: סוכה דירת קבע בעינן,

¹⁶ ואתי אהל עראי ומבטל אהל קבע!

בהא פליגי¹⁷:

מר סבר: אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע;

ומר סבר: לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע.

¹⁶ עי' מהרש"ל.

¹⁷ עי' מהרש"ל.

62. כ"א, ב

'אמר רבי שמעון: מעשה בטבי עבדו'.

תניא:

'אמר רבי שמעון:

**משיחתו של רבן גמליאל, למדנו שני דברים:
למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה,
ולמדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו'.**

ולמא' מדבריו של רבן גמליאל!

מילתא אגב אורחיה קא משמע לן.

כי הא דאמר רב אחא בר אדא,

ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב:

מנין שאפילו שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד?

שנאמר: **"ועלהו לא יבול"** (תהילים א, ג).

משיחתו - לשון שיחת חולין ושמחה.

מלחא - חדתא אגב אורחיה, דאזיל לאשמועינן שני דברים שלמדנו, הולך בלשונו בדבר שתוכל להבין בו דבר חידוש, דאי אמרת מדבריו - לא שמעינן מינה שתהא שיחת חולין צריכה ליתן לב ללומדה, אבל השתא אשמעינן דצריך להטות אוזן אף לשיחתן, שאף היא סופה להבין בה דבר תורה מדבריו משמע דברי תורה שהוא מתכוין ללמדן לתלמידים.

צריכה תלמוד - צריך לשומעם שיתנו להן לב.

ועלהו - דבר קל שבו.

63. כ"א, ב

משנה

'הסומך סוכתו בכרעי המטה - כְּשָׂרָה.

רבי יהודה אומר:

אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה - פְּסוּלָה'.

גמרא

מאי טעמא דרבי יהודה?

פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל:

חד אמר: מפני שאין לה קבע;

וחד אמר: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה.

מאי בינייהו?

גגון שנגע שפודין של ברזל וסיכף עליהם -

למאן דאמר: לפי שאין לה קבע - הרי יש לה קבע;

ומאן דאמר: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה -

הרי מעמידה בדבר המקבל טומאה.

אמר אביי:

לא שנו אלא סמך,

אבל סיכף על גב המטה - כְּשָׂרָה.

מאי טעמא?

למאן דאמר: לפי שאין לה קבע -

הרי יש לה קבע.

למאן דאמר: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה -

הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה.

משנה.

בכרעי המטה - מטה שלמה.

ר' יהודה אומר כו' - טעמא מפרש בגמרא.

גמרא.

שאיין לה קבע - שמטלטלת על ידי מטה,

ור' יהודה לטעמיה דאמר: סוכה דירת קבע

בעינן.

שמעמידה כו' - ואף על פי שלא למדנו

פסול אלא לסכך, הואיל ועיקרו של סכך

אלו מעמידין - הוי כאילו סיכך בדבר

המקבל טומאה.

אבל סיכך על המטה - ולא סמך הסיכוך

בכרעים, אלא על גבי יתירות, אבל כל

דופני הסוכה אינן אלא מטות משלשה

צדדין - לא פסיל ר' יהודה, דהא לא גמרינן

פסול מיניה לסוכה אלא לסיכוך, וזה לא

הוא ולא מעמידו בפסולים, ולענין קבע

נמי יש קבע לסיכוך.

64. כ"ב, א-ב

מְשֻׁנָּה

כב ע"א

המְעוּבָה כְּמִין בֵּית, אִף עַל פִּי שְׂאֵין הַפּוֹכְבִים נֶרְאִין מִתּוֹכָהּ – בְּשָׂרָה.
 וְשְׂצִילָתָהּ מְרֻבָּה מִחֻמְתָּהּ – בְּשָׂרָה.

גְּמָרָא

מאי מְדוּבְלָלָתָּ?

אמר רב:

סוכה ענייה.

ושמואל אומר:

קנה עולה וקנה יורד.

רב תני חדא,

ושמואל תני תרתין.

רב תני חדא:

'סוכה מדובללת'.

מאי 'מדובללת'?

'מדובללת' – בְּשָׂרָה.

ושמואל תני תרתין:

מאי 'מדובללת' – מבולבלת.

ותרתין קתני:

'סוכה מבולבלת – בְּשָׂרָה;

ושְׂצִילָתָהּ מְרֻבָּה מִחֻמְתָּהּ – בְּשָׂרָה.

אמר אביי:

לא שנו, אלא שאין בין זה לזה שלשה טפחים;

אבל יש בין זה לזה ג' טפחים – פסולה.

אמר רבא:

אפילו יש בין זה לזה שלשה טפחים, נמי לא אמרו,

אלא שאין בגגו טפח;

אבל יש בגגו טפח – בְּשָׂרָה,

דאמרין חבוט רמי.

אמר רבא:

מנא אמינא לה

דכי אית ביה טפח – אמרין חבוט רמי,

וכי לית ביה – לא אמרין חבוט רמי?

דתנן:

'קורות הבית והעלייה שאין עליהם מעזיבה, והן מכוונות:

טומאה תחת אחת מהן – תחתיה טמא;

בין התחנות לעליונה – ביניהן טמא;

על גבי העליונה – כנגדה עד לרקיע טמא.

היו העליונות כבין התחנות:

טומאה תחתיהן – תחת כולן טמא;

על גביהן – כנגדן עד לרקיע טמא.

משנה.

סוכה המדובללת - לקמן מפרש לה בגמרא.

ושצילתה מרובה מחמתה כשרה - ליכא לאקשווי:

תנינא חדא זימנא (סוכה ב, א) שחמתה מרובה

מצילתה פסולה, אינן דומות זו לזו, דמיקשיא קשיין

אהדדי, כדרמינן להו בגמרא ומשינן.

המעובה כמין בית - שסכך שלה עב מאד.

גמרא.

ענייה - שיש בסוכה קנים מעט, ויש בה אויר הרבה,

אלא שאין בו שלשה ביחד.

קנה עולה וקנה יורד - שלא השוה הסכך להשכיב

הקנים זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחד למטה,

ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה, ואשמעינן

מתניתין דאמרין כל שאילו היו מסוככין בשוה

היתה צילתה מרובה מחמתה - כשרה.

רב תני חדא - מדובללת ושצילתה מרובה מחמתה

אחדא סוכה קיימי.

ושמואל תני - מתניתין בתרי סוכות.

רב תני חדא - סוכה שהיא ענייה, שהיא מדובללת:

מדוללת, אם צילתה מרובה מחמתה - כשרה.

ושמואל תני תרתין - סוכה מבולבלת כשרה, דאמרין

רואין, ושצילתה מרובה מחמתה מילתא אחריתא

היא, דאשמעינן נמי בסוכה ענייה שיש בה חמה, אם

צילתה מרובה - כשרה.

לא שנו - דשמואל, דקנה עולה וקנה יורד כשרה,

דאמרין רואין.

אלא דאין בין זה לזה שלשה - דכל פחות משלשה

חדא היא.

שאין בגגו - בקנה העולה רחב טפח, דלאו שם אהל

עליה לאחשובי ולמימר ביה חבוט רמי - השפל

והשלך אותו על האויר שתחתיו, דהיינו נמי ענין גוד

אחית אלא לענין מחיצה דהוי חודה של מחיצה

שייך למימר גוד אחית - משוך אותה והורד, ולענין

המוטל לרוחב ובא לסתום אויר שייך למימר חבטא.

אמרין חבוט רמי - כשגובה שלשה ויותר, דאילו

בפחות משלשה - לאו חבוט הוא, שהרי הוא

כמושכב עליו.

הכי גרסינן להך מתניתין באהלות: קורות הבית

והעלייה שאין עליהם מעזיבה והן מכוונות, טומאה

תחת אחת מהן - תחתיה טמא, בין התחנות

לעליונה - ביניהם טמא, על גבי העליונה - כנגדה

עד לרקיע טמא, היו העליונות כבין התחנות

וטומאה תחתיהן - תחת כולן טמא על גביהם כנגדן

עד לרקיע טמא, והכי פירושו: קורות הבית, אותן

שהעלייה עשויה בהן, שקורין שוליב"א + קורה

שבבית המהוה חלק מן התקרה+, קורות העלייה הן

שהגג עשוי בהן, שקורין טרי"ב + קורות שעליהן

שמים את הרעפים בגג+, ונגין שלהן חלקין היו

ושוין, ומניחין הנסרין מקורה לקורה, כמין תקרת

עלייה.

שאין עליהם מעזיבה - ולא נסרים, ומעזיבה לאו

דוקא נקט, אלא דסתם היכא דליכא מעזיבה ליכא

נסרים.

והן מכוונות - העליונות מכוונות כנגד התחנות

ומאהלות עליהן.

טומאה תחת אחת מהן - אחת אחת מהתחנות.

תחתיה טמא - על פני כל אורכה, דיש ברוחבה טפח

כדמפרש לקמן, ומביאה את הטומאה, וכל שאר

הבית מטה ומעלה טהור, ואף כנגד אותה הקורה

למעלה, דהיינו בינה לבין העליונה, ואין טומאה

אלא תחתיה לבד.

בין תחנות לעליונה ביניהן טמא - כל כלים שבין

אותם השתים טמא, שהעליונה מאהלת על

הטומאה, ומביאה את הטומאה על פני כל אורכה

תחתיה.

על העליונה - ואם טומאה על העליונה.

כנגד הטומאה עד לרקיע טמא - שהרי אין דבר

חוצץ הימנה ומעלה.

היו העליונות כבין התחנות - שלא היו מכוונות זו

כנגד זו, אלא העליונות מכוונות כנגד האויר שבין

התחנות.

טומאה תחת אחת מהן כולן טמא - דאמרין

בכל העליונות חבוט רמי והשליכם בין התחנות,

והוי כל הבית מקורה, והוי אהל אחד, וכדמוקי

בברייתא שהיה רוחב העליונות כשיעור אויר שבין

התחנות.

ותני עלה - הכי גרסינן לה: במה דברים אמורים - בזמן שיש בהן טפח, ויש ביניהן פותח טפח, אבל אין ביניהן פותח טפח, טומאה תחת אחת מהן - תחתיה טמא, ביניהן ועל גביהן טהור, ולא גרסינן אין בהן טפח, והכי פירושו: במה דברים אמורים דכולה מתניתין - בשיש בהן טפח, כשיש בתחתונות הללו טפח וביניהן פותח טפח, מתוקמא מתניתין שפיר דאמרינן חבוט רמי, כשהן מכוונות טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא ותו לא, דכיון דיש בה טפח - מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה, הלכך תחתיה טמא ועל גבה טהור, טומאה על גבה תחתיה טהור אפילו כנגד הטומאה, דחוצצת וכשאינן מכוונות, כיון דיש ביניהן פותח טפח, והעליונות רחבן כשיעור אור שבין התחתונות, כדקתני העליונות כבין התחתונות שהן כנגד האויר וכשיעורן, טומאה תחת אחת מהן - תחת כולן טמא, דאמרינן חבוט רמי, אבל אין ביניהן פותח טפח - נמצא שאין ברוחב העליונות טפח, טומאה תחת אחת מהן מן התחתונות - תחתיה טמא ותו לא, דלא אמרינן חבוט רמי.

ביניהן - בין התחתונות לעליונות כשהן מכוונות טהור, והוא הדין בשאין מכוונות, שעל גבה טהור ותחתיה טמא, דכיון דיש בה טפח - מביאה טומאה לכל אורך שתחתיה, וחוצצת בפני הטומאה לטהר על גבה, ומאן דגריס אין בהן טפח טועה, דאם כן טומאה תחת אחת מהן אין כל תחתיה טמא, דאין בה שיעור להביא טומאה ואין על גבה כנגד הטומאה טהור - שאין בה שיעור לחוץ, וטומאה על גבה, כנגד הטומאה טמא ומתחתיה נמי טמא, דטומאה בוקעת ויורדת, שאין בה שיעור לחוץ, ובתוספתא נדאהלות פרק שלש עשרה גרסינן בהדיא במסקנא: במה דברים אמורים פעם שניה, וגרסינן הכי: במה דברים אמורים כשיש פותח טפח אבל אין ביניהן כו'.
להא שמעתא - דרבא.

פחות מארבעה כו' - רבן שמעון סבירא ליה, פחות מארבעה לבוד, בכל דוכתא.
שתי קורות המתאימות כו' - דתנן בעירובין (יג, ב): הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח, והאריח חצי לבינה של שלשה טפחים, דיה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח לרוחבו, והתם פריך: טפח ומחצה בעי, ומשני: שכולטת לשני צידי הקורה אצבע לכל רוח, ומלבנן בטינא, ואם לא היתה לו קורה רחבה טפח, ונתן שתיים זו בצד זו, דהיינו מתאימות - כעין תאומים.

אם מקבלות אריח לרחבו טפח - כשהן סמוכות זו לזו אין צריך להביא קורה אחרת, ואם לאו, שאין שתייהן רחבות טפח - צריך להביא קורה אחרת.
רבן שמעון בן גמליאל אומר אם מקבלות לאורכו שלשה אין צריך להביא קורה אחרת - רבן שמעון בן גמליאל להקל בא, כלומר: אפילו אין בהן טפח, ואם מושיב על גבה שתייהן אריח לרחבו אינו עומד - מרחיקן זו מזו ומושיב עליהן לאורכו, ובלבד שיהו בריאות לקבל כובדו ואורכו של אריח שלשה.

ואם לאו - שאינן בריאות לקבלו, צריך להביא קורה אחרת.

היתה אחת למעלה ואחת למטה - כשהושיבן זו אצל זו לא נתנם בשוה, אלא זו נמוכה וזו גבוהה.
רואין את העליונה כאילו היא למטה - בשוה לזו, או את התחתונה כאילו היא למעלה אצל חברתה.
ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים - לארץ, דאינו מקום להכשר קורה.

ולא תחתונה למטה מעשרה - לארץ, שאין מחיצה בפחות מעשרה.

הא זו וזו בתוך עשרים - אפילו העליונה סמוכה לשפת עשרים, והתחתונה לשפת עשרה - קא סלקא דעתך דמכשר, אלמא: אמרינן חבוט רמי בפחות מרוחב טפח.

תריץ הכי - כלומר: רואין דקאמר פחות משלשה הוא, ובלבד דקתני הכי קאמר: ובלבד שלא תהא עליונה כו'.

ותני עלה:

'במה דברים אמורים?

בזמן שיש בהן טפח, וביניהן פותח טפח.

אבל אין ביניהן פותח טפח:

טומאה תחת אחת מהן - תחתיה טמא;

ביניהן ועל גביהן - טהור.'

אלמא: כי אית ביה טפח - אמרינן חבוט רמי;

וכי לית ביה טפח - לא אמרינן חבוט רמי.

שמע מינה.

יטיב רב פהנא, וקאמר להא שמעתא.

אמר ליה רב אשי לרב פהנא:

וקל היקא דלית ביה טפח, לא אמרינן חבוט רמי!

וקא תניא:

'קורה היוצאה מפותל זה, ואינה נוגעת בפותל זה;

וכן שתי קורות,

אחת יוצאה מפותל זה ואחת יוצאה מפותל זה, ואינן נוגעות זו בזו;

פחות משלשה - אינו צריך להביא קורה אחרת;

שלשה - צריך להביא קורה אחרת.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

פחות מארבעה - אין צריך להביא קורה אחרת;

ארבעה - צריך להביא קורה אחרת.

כב ע"ב

וכן שתי קורות המתאימות,

לא בזו בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח:

אם מקבלות אריח לרחבו טפח - אין צריך להביא קורה אחרת;

ואם לאו - צריך להביא קורה אחרת.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אם מקבלות אריח לארפו שלשה טפחים - אין צריך להביא קורה אחרת;

ואם לאו - צריך להביא קורה אחרת.

היו אחת למעלה ואחת למטה:

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

רואין העליונה כאילו היא למטה,

ואת התחתונה כאילו היא למעלה,

ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים אמה,

והתחתונה למטה מעשרה.'

הא זה וזה בתוך עשרים - אמרינן חבוט רמי,

אף על גב דלית ביה טפח.

אמר ליה:

תריץ, ואימא הכי:

'ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים, אלא בתוך עשרים,

והתחתונה סמוכה לה בפחות משלשה.

אי נמי:

'בלבד שלא תהא תחתונה למטה מעשרה, אלא למעלה מעשרה,

ועליונה סמוכה לה בפחות משלשה.

אָבֵל שֶׁלֶּשָׁה - כִּיּוֹן דְּלִית בֵּיה טַפַּח, לָא אֶמְרִינָן חֲבוּט רַמִּי.

65. כ"ב, ב

כאן מלמעלה כאן מלמטה - הא דדייקינן
 כי הדדי פסולה למעלה קאי, כשיש בין
 קנה לקנה כמלא קנה אפילו מצומצם
 פסולה, לפי שחמת האויר נראית בארץ
 רחבה הרבה מן הצל של סכך, והא
 דדייקינן כי הדדי כשרה - נקט שיעוריה
 מלמטה, שחמה וצל שוין, בידוע שהקנים
 רחבים מן האויר.

כוזא מלעיל כאסתירא מלתחת - כשהנקב
 רחב כשיעור זוז, חמתו מרובה למטה
 כשיעור סלע.

יְשַׁעֲלֶתָּהּ מְרוּבָה מִחֲמַתָּהּ - בְּשֶׁרָה'.
 הָא כִּי הֲדָדִי - פְּסוּלָה.

וְהָא תֵּגוּן בְּאֵיֶדֶךָ פִּירְקִין :
 יְשַׁחֲמֶתָּהּ מְרוּבָה מִצִּלָּתָהּ - פְּסוּלָה'.
 הָא כִּי הֲדָדִי - בְּשֶׁרָה.

לֹא קִשְׁיָא,
 כָּאן מְלַמְעֵלָה, כָּאן מְלַמְטָה.

אָמַר רַב פֶּפְאָה:
 הֵינּוּ דְאִמְרֵי אֵינְשֵׁי :
 כְּזוּזָא מְלַעֵיל, כְּאִיסְתְּרָא מְלַתְחַת.

66. כ"ב, ב

כוכבי חמה - כשהחמה זורחת
עליה ואין זהרורי חמה נראין
מתוכה - אין זו דומה לסוכה
אליבא דבית שמאי.

'מעוֹבָה כְּמִין בֵּית'.

תנו רבנן :

'המעוֹבָה כְּמִין בֵּית,

אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה - כְּשָׂרָה.

אין כוכבי חמה נראין מתוכה:

בית שמאי פוסלין,

ובית הלל מכשירין'.

67. כ"ב, ב – כ"ג, א

משנה

הַעוֹשֶׂה סוּכְתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֵגְלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה – בְּשֶׁרָה,
וְעוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב.
בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוֹ עַל גְּבִי גָמֶל – בְּשֶׁרָה,
וְאֵין עוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב.
שְׁתֵּים בְּאֵילָן וְאַחַת בְּיַדֵּי אָדָם,
אוֹ שְׁתֵּים בְּיַדֵּי אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן – בְּשֶׁרָה,
וְאֵין עוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב.
שְׁלֹשׁ בְּיַדֵּי אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן – בְּשֶׁרָה,
וְעוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב.
זֶה הַפְּלֵל: כ"א כ"א
כָּל שֵׁינֶטֶל הָאֵילָן וְיִכּוֹלָה לַעֲמוֹד בְּפָנֶי עֲצָמָה,
בְּשֶׁרָה – וְעוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב.

גמרא

מני מתניתין?

רבי עקיבא היא.

דתנא:

הַעוֹשֶׂה סוּכְתוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה:

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל פּוֹסֵל,

וְרַבִּי עֲקִיבָא מְכַשֵּׁיר.

מַעֲשֶׂה בְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיוּ בָּאֵין בְּסְפִינָה,

עָמַד רַבִּי עֲקִיבָא וְעָשָׂה סוּכָה בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה,

לְמַחֵר נְשִׁבָה רוּחַ וְעִקְרָתָהּ;

אָמַר לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל:

עֲקִיבָא, הֲיֵכֵן סוּכְתָךְ?

אמר אביי:

דכולי עלמא,

הֵיכָא דְאֵינָהּ יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה – לֹא כְלוּם הִיא.

יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּשֵׁאֵינָהּ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה – כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְכַשְׁרָה.

כִּי פְּלִיגֵי, בְּדִיכּוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה,

וְאֵינָהּ יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ שֵׁאֵינָהּ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה¹⁸ –

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: סוּכָה דִּירַת קִבְעָה בְּעֵינָן,

וְכִינּוּן דְאֵינָהּ יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דִּים – לֹא כְלוּם הִיא.

רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: סוּכָה דִּירַת עֲרָאֵי בְּעֵינָן,

וְכִינּוּן דִּיכּוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה – בְּשֶׁרָה.

משנה.

הַעוֹשֶׂה סוּכְתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֵגְלָה – אֵף עַל גֵּב
דְּמַטְלָטְלָא וְלֹא קְבִיעָא, וּבְרֹאשׁ הַסְּפִינָה –
שֶׁהוּא מְקוּם גְבוּהָ שֶׁל סְפִינָה, וְהֵימָּן גְבוּהָ
מֵאֵד, וְאֵין הֵימָּן מְקִיפִין וְהַרוּחַ שׁוֹלְטָת שֶׁם
וְעוֹקְרָתָהּ.

כְּשֶׁרָה – דְּדִירַת עֲרָאֵי סְגִי בַּהּ.

וְעוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב – וּמְשׁוּם דְּבַעִיא
לְמִיתְנָא סִיפָא וְאֵין עוֹלֵץ, תְּנָא רִישָׁא
וְעוֹלֵץ.

בְּרֹאשׁ הָאֵילָן – תִּיקֵן מוֹשְׁבּוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וְעָשָׂה
שֶׁם מַחֲצוֹת וְסִכָּךְ.

כְּשֶׁרָה – לְחַלּוֹלֵי שֶׁל מוֹעֵד, וְאֵף בְּיוֹם טוֹב,
אִם עֵבֶר וְעָלָה לָהּ – יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתָהּ.

וְאֵין עוֹלֵץ לָהּ בְּיוֹם טוֹב – דְּגוֹזֵר בַּהּ רַבֵּן
דְּאֵין עוֹלֵץ בְּאֵילָן וְאֵין מִשְׁתַּמְשֵׁין בּוֹ, שְׁמֵא
יִתְלוּשׁ.

שְׁתֵּים בְּאֵילָן וְאַחַת בְּיַדֵּי אָדָם – סִמְךְ
קַרְקַעִית הַסּוּכָה רּוֹבּוֹ בְּאֵילָן, וְעָשָׂה סְבִיבָה
בְּרֹאשׁ הָאֵילָן שְׁתֵּי מַחֲצוֹת, וְאַחַת עָשָׂה
בְּיַדֵּי אָדָם בְּאַרְצֵי, וְסִמְךְ קֶצֶת קַרְקַעִית
הַסּוּכָה בְּאַמְצַע הַדּוֹפֵן, וְהַגְּבִיָּה הַדּוֹפֵן מִמֶּנּוּ
לְמַעַלָּה עָשָׂרָה, אוֹ שְׁתֵּים בְּיַדֵּי אָדָם וְאַחַת
בְּאֵילָן, הוֹאִיל וְאִם יִנְטַל הָאֵילָן נוֹפֵל
קַרְקַעִית הַסּוּכָה, שְׁאֵינּוּ יִכּוֹל לַעֲמוֹד
בְּסִמְיַכַת שְׁתֵּים שְׁבֵאַרְצֵי – אֵין עוֹלֵץ לָהּ
בְּיוֹם טוֹב, דְּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵילָן.

גמרא.

לֹא כְלוּם הִיא – דְּאַפִּילוּ דִּירַת עֲרָאֵי לֹא
הוּיא.

שְׁאֵינָהּ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה – הוּי כְרוּחַ מְצוּיָה
דִּים.

יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ שְׁאֵינָהּ מְצוּיָה דִּיבְשָׁה –
דְּהֵינּוּ רוּחַ מְצוּיָה דִּים, דְּכוֹלֵי עֲלָמָא כּוֹ,
אֵף עַל גֵּב דְּאֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּרוּחַ שְׁאֵינָהּ
מְצוּיָה דִּים, דְּאַפִּילוּ לְמֵאֵן דְּבַעִי סוּכָה דִּירַת
קִבְעָה – אִיכָא.

¹⁸ יש גירסת ראשונים תוספות, רא"ש והרן - [ברוח מצויה דים]

68. כ"ג, א

על גבי בהמה - כגון נתן דלתות על שני סוסים, והם קרקעית הסוכה, ועשה למעלה מחיצות וסכך.
הראויה לשבעה - והשתא דגזור רבנן אין עולין לה - נמצאת שאינה ראויה ליום ראשון.

'או על גבי גמל' כו'.

מתניתין מני?

רבי מאיר היא.

דתנא:

'העושה סוכתו על גבי בהמה:

רבי מאיר מכשיר,

ורבי יהודה פוסל'.

מאי טעמא דרבי יהודה?

אמר קרא: **"וזג הסכות תעשה לה שבעת ימים"** (דברים טז, יג) -

סוכה הראויה לשבעה - שמה סוכה;

סוכה שאינה ראויה לשבעה - לא שמה סוכה.

ורבי מאיר?

הא נמי, מדאורייתא מחזא חזא,

ורבנן הוא דגזרו בה.

69. כ"ג, א – כ"ד, ב

ולא פסין לביראות - דתנן בעירובין (יז),
 ב: עושין פסין לביראות ארבעה דיומדין,
 לבור שברשות הרבים, והבור עמוק עשרה
 הוא רשות היחיד, ואין יכול למלאות
 ממנה אלא אם כן מוקף מחיצות, ומפני
 בהמות עולי רגלים התירו המחיצות
 בארבעה דיומדין לארבע פיאות, ואמר ר'
 מאיר דלא עברין חדא מהנך בבעלי חיים,
 וטעמא מפרש לקמן.

ולא גולל לקבר - כלומר: אם עשאוהו
 כיסוי לארונו של מת, אין שם גולל עליו
 לטמא, דאמרינן בבהמה המקשה דגולל
 מטמא במגע ובמשא ובאהל, דתניא (חולין
 עב, א): על פני השדה - לרבות גולל
 ודופק.

ור' יוסי הגלילי - מפרש לקמיה טעמא.
 גורה שמא תמות - הבהמה ביום טוב
 ותפול, ואין כאן דופן, ונמצא בטל ממצות
 סוכה, ולקמיה פריך: ובגולל, דקולא היא,
 מאי טעמיה?

קשור - דליכא למיחש שמא תברח.
 דכולי עלמא - בין לאביי בין לר' זירא
 מכשיר ר' מאיר.

דאי נמי מיית - ויפול, יש בנבלתו עשרה.
 מיתה לא שכחא - ואפילו ר' מאיר לא
 פסיל.

והאיכא רווחא - דביני כרעי, שהיא פירצה,
 ואפילו כשהיא חיה.
 דעביד ליה - גדר בין רגליה.

בהוצא ודפנא - הוצא - לולבי דקל, דפנא -
 ענפי עץ שקורין לורי"ר + עץ הדפנה +
 וגדל בו פרי שקורין באיי"ש + פירות עץ
 הדפנה +.

רבעה - רובצת.

אשלי - חבלים.

הא מתיחה באשלי מלעיל - ואם תמות
 אינה נופלת.

זימנא דמוקי לה פחות משלשה כו' -
 פעמים שאין בגובהה של בהמה אלא
 שבעה ומשהו, וסוכה עשרה דקאי לה
 בפחות משלשה סמוך לסכך, ואמרינן
 לבוד.

וכיון דמייתא כווצא - מתמעט, רטריי"ט,
 והוה ליה שלשה, ובטיל ליה לבוד, ואין
 כאן דופן.

ולאו אדעתיה - אינו נותן לב לתקנה, דאינו
 ניכר.

הרי זה גיטיך - ירא שלא ימות פתאום או
 בעיר אחרת, ותיזקק אשתו לחליצה, ונותן
 לה גט כשהוא בריא, ואומר לה: גט זה יהא
 לגרשיך שעה אחת קודם מיתתי.

אסורה לאכול בתרומה מיד - אם הוא כהן
 והיא ישראלית, דשמא זו היא השעה
 שקודם למיתתו, והרי היא מגורשת ממנו,
 אלמא: מיתה שכחא, וחיישינן לה.

עשאה לבהמה דופן לסוכה:

רבי מאיר פוסל,

ורבי יהודה מכשיר.

שהיה רבי מאיר אומר:

כל דבר שיש בו רוח חיים -

אין עושין אותו לא דופן לסוכה,

ולא לחי למבוי,

ולא פסין לביראות,

ולא גולל לקבר.

משום רבי יוסי הגלילי אומר:

אף אין כותבין עליו גיטי נשים'.

מאי טעמא דרבי מאיר?

אבני אמר:

שמה תמות.

רבי זירא אמר:

שמה תברח.

בפיל קשור - כולי עלמא לא פליגי;

דאי נמי מיית - יש בנבלתו י'.

כי פליגי, בפיל שאינו קשור:

למאן דאמר: שמה תמות - לא חיישינן;

למאן דאמר: גזרה שמה תברח - חיישינן.

למאן דאמר: גזרה שמה תמות - נחוש שמה תברח!

אלא, בפיל שאינו קשור - כולי עלמא לא פליגי.

כי פליגי בבהמה קשורה:

למאן דאמר: גזרה שמה תמות - חיישינן;

למאן דאמר: גזרה שמה תברח - לא חיישינן.

ולמאן דאמר: גזרה שמה תברח - נחוש שמה תמות!

מיתה לא שכחא.

והאיכא רווחא דביני ביני!

דעביד ליה בהוצא ודפנא.

ודלמא רבעה?

דמתיחה באשלי מלעיל.

ולמאן דאמר: גזרה שמה תמות, נמי,

הא מתיחה באשלי מלעיל!

זמנין דמוקים בפחות משלשה סמוך לסכך,

וכיון דמייתא - כווצא, ולאו אדעתיה.

כ"א ע"ב

ומי אמר אבני: רבי מאיר חייש למיתה, ורבי יהודה לא חייש!?

והתנן:

בת ישראל שנשאת לכהן

והלך בעלה למדינת הים -

אוכלת בתרומה בחזקת שהיא קיים'.

ורמינן עלה:

**הרי זה גיטיף שעה אחת קודם מיתתו -
אסורה לאכול בתרומה מיד!**

ואמר אבוי :

לא קשיא -

הא רבי מאיר, דלא חייש למיתה;

הא רבי יהודה, דחייש למיתה.

דתנא :

הלוקח יין מבין הכותים, אומר:

שני לוגין שאני עתיד להפריש - הרי הן תרומה.

עשרה - מעשר ראשון;

תשעה - מעשר שני;

ומיחל ושותה מיד.

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסרין! כ"א

איפוך :

רבי מאיר חייש למיתה,

ורבי יהודה לא חייש למיתה.

דתנא :

עשאה לבהמה דופן לסופה;

רבי מאיר פוסל,

ורבי יהודה מכשירי.

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר!

אמר לך רבי מאיר :

מיתה שכיחא ;

בקיעת הנוד לא שכיחא -

אפשר דמסר ליה לשומר.

קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה!

טעמא דרבי יהודה,

לאו משום דחייש לבקיעת נוד,

אלא משום דלית ליה בריה.

ולא חייש רבי יהודה לבקיעת נוד! :

והא מדקתני סיפא :

אמרו לו לרבי מאיר:

אי אתה מודה שמא יבקע הנוד,

ונמצא זה שותה טבלים למפרע?!

ואמר להו : **'לכשיבקע' -**

מכלל דחייש רבי יהודה לבקיעת הנוד.

התם רבי יהודה הוא דקאמר לרבי מאיר :

לדידי - לית לי בריה ;

אלא לדידך, דיש בריה -

'אי אתה מודה דשמא יבקע הנוד?!

אמר ליה : **'לכשיבקע'.**

ולא חייש רבי יהודה למיתה! :

והא תנן :

רבי יהודה אומר:

אף אשה אחרת מתקינן לו,

ואמר אבוי - גרס.

הלוקח יין מבין הכותים - קודם שגזרו עליהם,
כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין ו, א).

אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש - מן המאה

לתרומה - הרי שם תרומה קרוי עליהם בתוכו,

וכגון שהגיע לילי שבת, [או] אין עמו כלים

טהורים להפריש לתוכן תרומה ומעשר, והאי

דנקט כותים - אשמעינן דגרועין הן מעמי הארץ,

והלוקח מהן צריך לעשר ודאי ולא דמאי, ואף על

התרומה נחשדו.

ומיחל - מעשר שני שהוא יכול לחללו, ומחללו

בתוכו על מעות שיש לו בתוך ביתו.

ושותה מיד - וסמכינן אברירה, וכשיבא לביתו

יפריש, ואמרינן: יש ברירה, שאלו הן מעשרן

ותרומתן.

אסרין - ואמרינן: גזרה שמא יבקע הנוד ולא

יבא לידי ברירה, ונמצא שותה טבלים, אלמא: ר'

יהודה חייש לבקיעת הנוד, וכל שכן למיתת אדם,

ור' מאיר לא חייש.

איפוך - לא שנינהו אבוי כדקאמרת, אלא איפכא

שנינהו אבוי: הא דלא חייש - ר' יהודה, והא

דחייש - ר' מאיר, ולא מהלוקח יין שנינהו אבוי,

אלא מהך דסוכה, דר' יהודה לא חייש ור' מאיר

חייש.

קשיא דר' מאיר - דבקיעת נוד אר' מאיר דסוכה.

דלית ליה ברירה - ואפילו אינו נבקע אסור.

לכשיבקע - נבין בדבר, כלומר: דלא חיישין לה.

מתקינן לו - מזמנין לכהן גדול לערב יום

הכיפורים.

שמא תמות אשתו - וכתוב (ויקרא טז) וכפר

בעדו ובעד ביתו, ביתו זו היא אשתו.

בכפרה - בכפרת יום הכפורים עשה בו מעלה זו,

שחשש בה במידי דלא חייש בעלמא, ופרכינן:

בין למאן דאמר טעמא דר' מאיר משום שמא

תברח בין למאן דאמר משום שמא תרוייהו

מפרשי לר' מאיר דמדאורייתא מחיצה היא, ורבנן

גזור שמא תברח או תמות, תינח גבי סוכה מבוי

וביראות - דר' מאיר לחומרא, אבל גבי גולל ר'

מאיר מקיל, וכיון דמדאורייתא בטיל - היאך

יכול לטהרו מידי טומאת גולל, אלמא תנן

בעירובין: דבר שיש בו רוח חיים - מטמא משום

גולל, ור' מאיר מטהר, והוא הדין דמצי למיפרך

ממתניתא דלעיל דקתני: ולא גולל לקבר, אלא

ממתניתין אלימא ליה לאקשווי, ועוד: משום

דקתני מטהר בהדיא, לשון קולא, רוח חיים לאו

בידי אדם הוא, שהרי אין רוח בידו לנפחו.

שְׁמָא תְּמוּת אֶשְׁתוּ!

הָא אֵיתְמַר עֲלֵה :
אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ :
 מְעֵלָה עָשׂוּ בְּכַפְרָה.

העומדת ברוח - על ידי רוח.
 לאו מחיצה היא - דעיקר עמידתה דבר שאין
 בו ממש הוא.
 דאוקמה בנוד תפוח - סמך הדופן על הנוד
 תפוח ברוח.
 הרי עשויה בידי אדם - דרוח זה בידי אדם בא.

בין למאן דָּאָמַר : שְׁמָא תְּמוּת,
 בין למאן דָּאָמַר : שְׁמָא תְּבַרַח -
 מְדַאֲרֵייתָא מְחִיצָה מְעֵלָה הִיא,
 וְרַבְּנָן הוּא דְגָזְרוּ בֵּהּ ;
 אֵלָּא מְעַתָּה, לְרַבֵּי מְאִיר תְּטַמָּא מְשׁוּם גּוּלְלָ!
 אֵלְמָה תִּנְן :
רַבֵּי יְהוּדָה מְטַמָּא מְשׁוּם גּוּלְלָ,
וְרַבֵּי מְאִיר מְטַהַר?!

אֵלָּא אָמַר רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב :
 קְסָבַר רַבֵּי מְאִיר :
 כָּל מְחִיצָה שְׁעוּמְדַת בְּרוּחַ - אֵינָה מְחִיצָה.

איכא דָּאָמְרֵי :
אָמַר רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב :
 קְסָבַר רַבֵּי מְאִיר :
 כָּל מְחִיצָה שְׁאֵינָה עֲשׂוּיָה בְּיַדֵּי אָדָם - אֵינָה מְחִיצָה.

מאי בִּינְיָהוּ?

איכא בִּינְיָהוּ דְּאֹקְמָה בְּנֹד תְּפוּחַ :
 לְמַאן דָּאָמַר : מְחִיצָה עוֹמְדַת בְּרוּחַ אֵינָה מְחִיצָה - הָרִי עוֹמְדַת בְּרוּחַ ;
 לְמַאן דָּאָמַר : אֵינָה עֲשׂוּיָה בְּיַדֵּי אָדָם - אֵינָה עֲשׂוּיָה בְּיַדֵּי אָדָם.

כד צ"ג

70. כ"ד, ב

אמר מר :

'משום רבי יוסי הגלילי אמרו:
אף אין בותבין עליו גיטי נשים'.

מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי?

דתנא :

"ספר" (דברים כד, א) - **אין לי אלא ספר.**

מנין לרבות כל דבר?

תלמוד לומר: **"וכתב לה"** (דברים כד, א) - **מכל מקום.**

אם בן, מה תלמוד לומר **"ספר"?**

לומר לה: מה ספר - דבר שאין בו רוח חיים, ואינו אוכל,
 אף כל דבר שאין בו רוח חיים, ואינו אוכל.

ורבנו?

אי כתב 'בספר' - כדקאמרת.

השתא דכתב **"ספר"** - לספירת דברים בעלמא הוא דאתא.

ורבנו, האי **"וכתב"** מאי דרשי ביה?

ההוא מיבעי להו :

בכתובה מתגרשת, ואינה מתגרשת בכסף.

סלקא דעתך אמינא :

הואיל ואיתקש יציאה להנה - מה הנה בכסף, אף יציאה בכסף.
 קא משמע לן.

ורבי יוסי הגלילי, האי סברא מנא ליה?

מ**"ספר כריתת"** (דברים כד, א) נפקא ליה :

ספר כריתתה, ואין דבר אחר כריתתה.

ואידך?

ההוא מיבעי ליה לדבר הכורת בינו לבניה.

דתנא :

'הרי זה גיטיך'

על מנת שלא תשתי יין, ועל מנת שלא תלכי לבית אביך

לעולם - אין זה פרישות.

כל שלשים יום - הרי זה פרישות'.

ואידך?

מ'פרישת' **"כריתת"** נפקא.

ואידך?

'פרישת' **"כריתת"** לא דרשי.

ספר - וכתב לה ספר כריתות.

אין לי אלא ספר - קלף.

מנין לרבות כל דבר - לכותבו עליו, כגון
 לוח עץ ועלה זית.

וכתב מכל מקום - דמצי למיכתב ונתן
 בידיה ספר כריתות.

אי הוה כתב וכתב לה כריתות בספר
 כדקאמרת - דהאי ספר קלף הוא.

השתא דכתב ספר - אין זה קלף, ואין
 הכתוב מדבר שיהא נכתב עליו, אלא,
 דברי הגט קרוי ספר - ספירת דברים,
 כריתות דברים שיהו כורתין ומפרידין
 ביניהן.

ורבנו - כיון דספר לאו קלף הוא, האי
 וכתב לה - לא אצטריך לרבות כל דבר,
 דמהיכא תיתי לך לייחד דבר לכתובתו,
 דאיצטריך לאשמועינן שכל דבר כשר
 לך?

ואינה מתגרשת בכסף - ליתן לה כסף
 לשם גירושין, ולומר: הרי את מגורשת
 בו, כדרך שנתן בקידושין, ואמר הרי את
 מקודשת בו.

ואיתקש יציאה להוייה - ויציאה מביתו
 והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד).

מה הוייה - כשמהווה עצמה לאיש,
 אפשר בכסף, כדנפקא לן בקידושין (ב,
 א) : קיחה קיחה משדה עפרון.

מספר כריתות - מדסמך כריתות לספר.

לדבר הכורת - שתהא ספירת דברים
 כורתת ביניהם, ולא יהא תנאי האוגדם
 יחד.

אין זה כריתות - דכל ימיה קשורה בו,
 שמחמתו צריכה לעמוד שלא לילך.

הרי זה כריתות - דיכול לבא לידי הפרדה
 לסוף שלשים, הלכך מעכשיו מותרת
 לינשא מן התורה.

מכרת כריתות - דמצי למיכתב ספר כרת.

71. כ"ד, ב – כ"ה, א

מְשָׁנָה

'הַעוֹשֶׂה סוּכָתוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ – בְּשָׂרָה'.

משנה.
בין אילנות - בארץ, ולא סמכה עליהן, אבל הן דופנותיה.

גְּמָרָא

אָמַר רַב אֲחָא בְּרַי יַעֲקֹב:

כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָה יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה - אֵינָה מְחִיצָה.

תָּנַן:

'הַעוֹשֶׂה סוּכָתוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ – בְּשָׂרָה' –
וְהָא קָאֲזִיל וְאָתִי!

הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן?

בְּקָשִׁין.

וְהָאִיכָא נּוֹפוּ!

דְּעֵבִיד לִיה בְּהוּצָא וְדַפְנָא.

אִי הָכִי, מַאי לְמִימְרָא?

מַהוּ דְתִימָא:

נִיגְזַר דְלָמָא אָתִי לְאֶשְׁתְּמוּשֵׁי בְּאֵילָן.

קָא מְשַׁמַּע לָן.

תָּא שְׁמַע:

'הִיָּה שָׁם אֵילָן אוֹ גֵּדֵר אוֹ מְחִיצַת הַקְּנִים – נִידוֹן מְשׁוּם דִּיּוֹמְד'!

הֵתָם נְמִי,

מְשׁוּם דְּעֵבִיד לִיה בְּהוּצָא וְדַפְנָא.

תָּא שְׁמַע:

'אֵילָן הַמֵּיטָר עַל הָאָרֶץ,

אִם אֵין נּוֹפוּ גְבוּהַ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים – מְטַלְטֵלִין תַּחְתָּיו,

אָמַאי?

הָא קָא אָזִיל וְאָתִי.

הֵתָם נְמִי,

דְּעֵבִיד לִיה בְּהוּצָא וְדַפְנָא.

אִי הָכִי, נִיטְלָטֵל בְּכוּלִיהָ.

אֲלָמָה אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ:

כֹּה ע"א אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֶלָּא בֵּית סָאֲתִים!?

מְשׁוּם דְּהוּי דִּירָה שְׁתַּשְׁמִישֶׁיהָ לְאֹוִיר,

וְכָל דִּירָה שְׁתַּשְׁמִישֶׁיהָ לְאֹוִיר - אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֶלָּא סָאֲתִים.

תָּא שְׁמַע:

'שְׁבַת בֵּתַל שְׁהוּא גְבוּהַ עֲשָׂרָה,

וְהוּא מְאַרְבַּע אַמּוֹת עַד בֵּית סָאֲתִים;

וְכֵן בְּנֶקַע שְׁהוּא עֶמוֹק עֲשָׂרָה,

וְהוּא מְאַרְבַּע אַמּוֹת עַד בֵּית סָאֲתִים;

וְכֵן קָמָה קְצוּרָה וְשְׁבוּלוֹת מְקִיפּוֹת אוֹתָהּ –

מְהַלֵּף אֶת כּוּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אֶלְפִים אַמָּה.

אִף עַל גַּב דְּקָאֲזִיל וְאָתִי!

הֵתָם נְמִי

דְּעֵבִיד לִיה בְּהוּצָא וְדַפְנָא.

גמרא.
שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה - שהרוח מוליכה ומביאה.
בקשין - אילנות זקנים ועבים.
הא איכא נופו - שהולך ובה, ופעמים שאף הנוף מן הדופן.
דעביד ליה - אורג הנוף כמין מחיצה, שלא יגיענו הרוח.

לאשתמושי באילן - להניח עליו כליו.
היה שם - בפסי ביראות קאי: היה באחת הפאות אילן שעוביו אמה לכל צד.

או גדר - מרובע אמה על אמה, כל גדר סתם של אבנים הוא, וצריך שיהא אמה על אמה כדי לחלקו לשתי מחיצות, אמה למזרח ואמה לצפון או לדרום.

דיומד - שני עמודים שהיו מחיצה לכאן ולכאן, שבכך הקילו חכמים עליהם.

המיסך על הארץ - נופו גדול מאד, וראשי הנוף כפופין סביב על הארץ.

מטלטלין תחתיו - דאמרינן לבוד, ומחיצה זו גבוהה עשרה מבפנים, שהנוף ארוך הוא, ובגובה האילן הוא. אי הכי - דעשויה בידים היא, וראוי לדור תחתיה ולשמור שדה עשאה, וכיון דמוקף לדירה הוא.

ליטלטל בכוליה - כלומר: יטלטל בו כל כמה שהוא גדול, אלמה אמר רב הונא: אין מטלטלין בו כלל, אלא אם כן אינו הוה אלא כשיעור בית סאתים, כחצר המשכן, ששיעור זה נתנו חכמים לכל היקף שאינו לדירה, ואם גדול הוא מכאן - הוי כרמלית, ואין מטלטלין בו אלא בתוך ארבע אמותיו של אדם, והאי כיון דבידים הוקף ולדירה, אפילו הוא יותר מבית סאתים - ליטלטל ביה.

שתשמישה לאויר - אינה עשויה דירה זו אלא לצורך אויר שחוצה לה, לשמור השדות, ואינה חשובה דירה להתיר היקף גדול.

שבת בתל - קדש היום על האדם והוא בתל גבוה עשרה, וקנה שם שביתתו.

והוא מארבע אמות עד בית סאתים - גדול הוא מארבע אמות, אבל אינו יותר על בית סאתים.

וכן בנקע - גומא העשויה מששת ימי בראשית - ווליא"ה + עמק, שקע טבעי באדמה +.

וקמה קצורה - באמצעה.

ושבולות גבוהות עשרה מקיפות אותה סביב, כל הני מחיצות נינהו להיקף בית סאתים, ולא ליותר מכאן, ולא נעשית לדירה, הלכך, מהלך את כולה למחר וחוצה לה אלפים, דכל חללה, הואיל ושבת זה באוירה מבעוד יום, הוה כארבע אמות של מקום שביתה, ולהכי נקט והוא מארבע אמות, דאי לא הוה יותר מארבע אמות - מאי מהלך את כולה איכא, בלא מחיצות נמי ארבע אמות מקום שביתה אית ליה, דהיינו שבו איש תחתיו וחוצה להן אלפים אמה, דכתיב אל יצא איש ממקומו ואסמוך רבנן למילף מקום ממקום, ומקום מניסה כו', כדאמרינן בעירובין (נא, א), ותל מוקף מחיצות הוא, דכל שגבוה עשרה אמרינן גוד אסיק מחיצות שלו, והקף בהן את ראשו.

ושבולות מקיפות - ואף על גב דאין עומדות ברוח.

דעביד ליה - למחיצות השבלים בהוצא ודפנא משבולת לשבולת, עד שאגדן וגדלן יחד סביב, ומחזיקות זו את זו.

72. כ"ה, א-ב

משנה

משנה.
שלוחי מצוה - הולכי בדרך מצוה, כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים.
פטורין מן הסוכה - ואפילו בשעת חנייתן.

גמרא.

בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה - שאינו חייב בקריאת שמע, ולקמן מפרש מאי משמע.
ובלכתך בדרך פרט לחתן - ואף על גב דהוא נמי במצוה טריד - איצטריכי להו תרי קראי, דאי הוה כתיב חד, כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא - הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידיים, או מהלך למצוה, אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק, אלא טריד במחשבת בעילה - לא פטר הכתוב, הלכך מקרא יתירא אשמעינן דפטור מקריאת שמע, דטריד במחשבת בעילה.
מאי משמע - מהני קראי פרט למצוה.

כי דרך - הולך בדרך סחורה.

מי לא עסקינן כו' - וכי אינן יכול לכלול במקרא דרך מצוה עם הרשות, והא דרך סחמא כתיב, ומשמע נמי דרך מצוה וקאמר רחמנא ליחייב לקרות.

אם כן - דבדרך מצוה נמי קאי, לכתוב בלכת בדרך.
טריד - לבו טרוד במחשבת בעילה, ומסתברא, כי פטריה קרא - משום טירדא פטריה ואינו יכול לעסוק בשנים כאחד.

כונס אלמנה לא טריד - ויכול לקיים את שתייהן.
אי משום טירדא כו' - האי דפריך משמע ליה דטרדתו פוטרתו לפי שאינו יכול לכוון את לבו, והלכך אפילו טבעה ספינתו דטרוד בצערו - לייפטר!
שנאמר בהן פאר - כדלקמן, ואבל לאו בר פאר הוא, וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל.

חתן טריד טירדא דמצוה - ואשמעינן קרא דלא מיחייב להסיר דעתו ממחשבת מצוה ראשונה בשביל זו הבאה עליו, אלא יעסוק בראשונה ויתן לבו להיות בקי בדבר.

טירדא דרשות - שאף על פי שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו - אינו חייב להצטער.

והעוסק במצוה דפטור ממצוה מהכא נפקא - משבתך בביתך.

ויהי אנשים וגו' - בפסח מדבר קרא, בשנה השנית ליציאת מצרים.

הכי גרסינן בבביתא כסיפרי: ר' עקיבא אומר מישאל ואלצפן היו שנטמאו בנדב ואביהוא, ר' יצחק אומר: אם נושאי ארונו של יוסף היו - יכולין היו ליטהר, ואם מישאל ואלצפן היו - יכולין היו ליטהר, אלא מי היו - טמאי מת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח, שנאמר ולא יכלו וגו', ואם נושאי ארונו של יוסף או מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר - שהרי באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו שרף אלעזר את הפרה שזיו על טמאי מת שבהן לעשות פסחיהן בטרהה, כדאמר במסכת גיטין (ס, א): שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן, ופרה אדומה אחת מהן, ובאחד בניסן הוקם המשכן והוא ח' =שמיני= למלואים, כדקיימא לן (שבת פז, ב): אותו היום נטל עשר עטרות, ובו מתו נדב ואביהוא, הלכך, מראש חדש ועד הפסח היו יכולין ליטהר, וקרא אמר ולא יכלו, ונושאי ארונו של יוסף נמי, כבר עברו עליהם עשרה חדשים ויותר שלא נשאוהו משחנו בהר חורב בראש חדש סיון, כדכתיב (שמות יט) ביום הזה באו מדבר סיני ולא נסעו משם עד עשרים באייר של שנה הבאה, דכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל וגו' ויסעו מהר ה'.

משנה
'שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה.
חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה.
אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה.

גמרא

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"בשבתך בביתך" (דברים ו, ז; דברים יא, יט) - פרט לעוסק במצוה.
"ובלכתך בדרך" (דברים ו, ז; דברים יא, יט) - פרט לחתן.
מכאן אמרו: הכונס את הבתולה - פטור; ואת האלמנה - חייב.

מאי משמע?

אמר רב הונא:

בדרך -

מה דרך רשות, אף כל רשות;
לאפוקי האי, דבמצוה עסוק.

מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה,
וקא אמר רחמנא ליקרי?

אם כן, לימא קרא: 'בשבת' ובלכת'!

מאי "בשבתך", ובלכתך?

בלכת דידך הוא דמיחייבת,

הא בלכת דמצוה - פטירת.

אי הכי, אפילו כונס את האלמנה נמי!

כונס את הבתולה - טריד;

כונס אלמנה - לא טריד.

יכל היקא דטריד, הכי נמי דפטור?!

אלא מעתה: טבעה ספינתו בים, דטריד, הכי נמי דפטור?!

וכי תימא: הכי נמי,

והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:

אבל חייב בכל המצוות האמורות בתורה,

חוץ מן התפילין, שהרי נאמר בהן 'פארי'!

הכא - טריד טירדא דמצוה;

התם - טריד טירדא דרשות.

'והעוסק במצוה פטור מן המצוה' מהכא נפקא?!

מהתם נפקא!

דתנא:

"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" (במדבר ט, ו) -

אותם אנשים מי היו?

נושאי ארונו של יוסף היו;

דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר:

מישאל ואלצפן היו,

שהיו עוסקין בנדב ואביהוא.

כה ע"ב

טמאי מת מצוה - לאו מת מצוה דווקא קאמר, דאפילו מתייהן נמי מת מצוה קרי להו, דמצוה להתעסק בהן, כגון האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) שהכהן מטמא בו.

שחל שביעי שלהן - ואף על גב דחזו לאורתא - לא אישתרו, דקסבר: אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, מכל מקום שמעינן מיניה דעוסק במצוה פטור מן המצוה, שהרי נטמאו במתייהן שבעה ימים לפני הפסח, ואף על פי שטומאה זו תעכב על ידם אכילת פסחיהן, אלמא: מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא.

דלא מטא זמן חיובא - כשנטמאו עדיין לא הגיע זמן אכילת פסח.

אבל - קריאת שמע דמטא זמן חיובא בתוך החופה, והוא ראוי לכך - אימא ליחייב.

אבל פסח דבכרת הוא אימא לא - יטמאו במת כל שבעה לפני הפסח.

צריכא - למיכתב ביום ההוא לאשמועינן דנטמאו תוך שבעה, דעוסק במצוה פטור מן המצוה.

רבי יצחק אומר:

אם נושאי ארוננו של יוסף היו,

בבר היו יכולין ליטרה;

אם מישאל ואלצפן היו,

יכולין היו ליטרה;

אלא עוסקין במת מצוה היו,

שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח.

שנאמר: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא" (במדבר ט, ו) -

"ביום ההוא" אין יכולין לעשות; הא למחר - יכולין לעשות.

צריכא.

דאי אשמעינן התם - משום דלא מטא זמן חיובא דפסח;

אבל הקא, דמטא זמן קריאת שמע - אימא לא.

צריכא.

ואי אשמעי' הקא - משום דליכא כרת;

אבל התם, דאיכא כרת - אימא לא.

צריכא.

73. כ"ה, ב

גופא:

אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:
אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה
חוץ מתפילין, שהרי נאמר בהן 'פאר'.

מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל: "פארך זבויש עלך" וגו' (יחזקאל כד, יז) -
אתה הוא דמיחייבת, אבל כולי עלמא פטיירי.

והני מילי ביום ראשון, דכתוב: "ואזריתה כיום מור" (עמוס ח, י).

ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:
אבל חייב בסוכה.

פשיטא!

מהו דתימא:

הואיל ואמר רבי אבא בר זבדא, אמר רב:
מצטער פטור מן הסוכה,
האי נמי מצטער הוא!
קמשמע לן:

הני מילי צערא דממילא;

אבל הכא, איהו הוא דקא מצטער נפשיה, איבעי ליה ליתובי דעתיה.

מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל
כו' - דקאמר ליה רחמנא הנני
לוקח ממך את מחמד עיניך
במגפה וגו' האנק דום מתים
אבל לא תעשה - לא תתאבל
עליה, פארך חבוש על ראשך
שלא כדרך שאר אבליים, לפי
שאני עושה אותך אות ומופת
לישראל, שכך עתידין למות
מחיהן ואין איש מתאבל
עליהם, אלמא: אבל אסור
בתפילין.

והני מילי ביום ראשון - דעיקר
מורא חד יומא, כדכתיב
ואחרייתה כיום מר.

פשיטא - מאי שנא הא משאר
מצות, דאשמעינן רב לעיל
דאבל חייב בכל המצות?

צערא דממילא - שהסוכה
מצערתו, כגון חמה או צינה או
סירחה בדברים שסיכך בהן.

מיבעי ליה ליתובי דעתיה -
חובה עליו ליישב דעתו למצוה.

74. כ"ה, ב – כ"ו, א

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא בַר זְבִדָּא אָמַר רַב:
חֲתָן וְהַשׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי חוּפָּה
פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָה כָּל שְׁבָעָה.

מאי טעמא?

משום דבעו למיחדי.

וְלִיכְלוּ בַסּוּכָה, וְלִיחְדוּ בַסּוּכָה!

אין שמחה אלא בחופה.

וְלִיכְלוּ בַסּוּכָה, וְלִיחְדוּ בַחופָה!

אין שמחה אלא במקום סעודה.

וְלִיעֲבְדוּ חוּפָה בַסּוּכָה!

אבני אמר:

משום ייחוד.

וְרַבָּא אָמַר:

משום צער חתן.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו

דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם -
למאן דאמר: משום ייחוד - ליכא;
למאן דאמר: משום צער חתן - איכא.

אמר רבי זירא:

אנא אכלי בסוכה, וחדי בחופה,
וְכָל שְׁפָן דְחָדִי לִיבְאִי, דְקָא עֲבִידְנָא תְרַתֵּי.

תנו רבנן:

'חֲתָן וְהַשׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי חוּפָּה
פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין,
וְחִיבִין בְּקִרְיַת שְׁמַע.

משום רבי שילא אמרו:

חתן – פטור,

וְהַשׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי חוּפָּה – חייבין.

תניא:

'אמר רבי חנניא בן עקבאי:

בִּוְתִבִּי סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת,

הֵן וְתַגְרִיהֶן וְתַגְרֵי תַגְרִיהֶן,

וְכָל הָעוֹסְקִין בְּמִלְאֶכֶת שְׁמַיִם,

לְאַתוּי מוֹכְרֵי תְּכֵלֶת -

פטורין מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין

ומכל מצות האמורות בתורה.

לְקַיִם דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי,

שְׁהִיָּה רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר:

הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה – פְּטוּר מִן הַמִּצְוָה.

למיחדי - לשמות.
משום ייחוד - דסתם סוכה היו עושין
בגגותיהן, ואין דרך ביאה ויציאה שם
לרבים תמיד מפני הטורה, ושמא ירד החתן
לעשות צרכיו, ויחיד אחר עם הכלה.
צער חתן - שהמקום צר ופתוח, שאין לה
אלא שלש דפנות, ובוש לשחק עם כלתו.
תרתו - שתי מצות, סוכה ומצות נישואין,
וכגון שנשא ערב הרגל, אבל בתוך הרגל -
קיימא לן במועד קטן (ח, ב) דאין נושאים
נשים במועד.

פטורין מן התפלה - דבעיא כוונה.
ומן התפילין - משום דשכיחא שכרות
וקלות ראש.

וחייבין בקריאת שמע - דמצות כוונתה אינו
אלא פסוק ראשון, ויכולים ליישב דעתן
שעה קטנה כדי לקרוא פסוק ראשון.

משום ר' שילא אמרו חתן פטור - מקריאת
שמע, דטריד, ושאר בני חופה חייבין, ולית
להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן
המצוה.

תגריהן - הלוקחין מהן כדי למכור
ולהמציאן לצריך להם.
מוכרי תכלת - לציצית.

כ"א א

75. כ"ו, א

תנו רבנן :

'הולכי דרכים ביום - פטורין מן הסוכה ביום, וחיביבין בלילה.
הולכי דרכים בלילה - פטורין מן הסוכה בלילה, וחיביבין ביום.
הולכי דרכים ביום ובלילה - פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה.
הולכין לדבר מצוה - פטורין בין ביום ובין בלילה.'

הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום - דכתיב בסוכות תשבו - כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה - כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע.

הולכים לדבר מצוה פטורין ביום ובלילה - אף על פי שאין הולכין אלא ביום, ומשום דטרידים ודואגים במחשבת המצוה ובתיקוניה - פטורין מן המצוה.

שלוחי מצוה אנו - שבאנו לשמוע הדרשה, ולהקביל פני ריש גלותא.

ארקתא - על שפת הנהר.

שומרי גנות ופרדסים - אין זיין משם.

כעין תדורו - כדרך שהוא דר כל השנה בביתו, הזקייתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מטותיו וכלי תשמישו ומצעותיו, וזה אינו יכול להביאן שם מפני הטורח.

פרצה קוראה לגנב - משל הדיוט הוא, ואף כאן, הגנב רואה אותו יושב בסוכה בלילה - והוא נכנס וגונב הפירות לרוח אחרת.

כריא דפירי - כרי של פירות, שהוא תמיד לפניו ויכול לשומרן, ואין כאן פרצה קוראה לגנב.

כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא,

כי הוו עיילי בשבתא דרגלא לבי ריש גלותא,

הוו גנו ארקתא דסורא;

אמרי: אנו שלוחי מצוה אנו, ופטורין.

תנו רבנן :

'שומרי העיר ביום - פטורין מן הסוכה ביום, וחיביבין בלילה.
שומרי העיר בלילה - פטורין מן הסוכה בלילה, וחיביבין ביום.
שומרי העיר בין ביום ובין בלילה - פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה.
שומרי גנות ופרדסים - פטורין בין ביום ובין בלילה.'

וליעבדי סוכה התם וליתבו!

אבוי אמר :

"תשיבו" (ויקרא כג, מב) - כעין תדורו.

רבא אמר :

פרצה קוראה לגנב.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו,

דקא מנטר כריא דפירי.

76. כ"ו, א

'חולים ומשמשיהם'.

תנו רבנן :

חולה שאמר -

לא חולה שיש בו סכנה,

אלא אפילו חולה שאין בו סכנה,

אפילו חש בעיניו,

ואפילו חש בראשו.

אמר רבן שמעון בן גמליאל:

פעם אחת חשתי בעיני בקיסרי,

והתיר רבי יוסי בריבי לישן אני ומשמשי חוץ לסוכה'.

רב שרא לרב אחא ברדלא

למגנא בכילתא בסוכה,

משום בקי.

רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא

למגנא בר ממטילתא

משום סירחא דגרגלשתא.

רבא לטעמיה.

דאמר רבא:

מצטער פטור מן הסוכה.

והא אנו תנו :

'חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה' -

חולה - אין ; מצטער - לא !

אמרי :

חולה - הוא ומשמשיו פטורים ;

מצטער - הוא פטור, משמשיו לא.

רבי יוסי בריבי - יוסי החכם, חריף
שבדורו, והוא ר' יוסי בן חלפתא.
למגנא בכילתא - ואף על פי שיש לה
גג וגבוהה עשרה, והוי כאילו חוץ
לסוכה.
משום בקי - צינצל"ש + זבובים
קטנים +.
סרחא דגרגלשתא - קרקע לבנה שהיו
טחין בה קרקעית הסוכה.
מצטער - שהסוכה מצערתו.

77. כ"ו, א

'אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה'.

וכמה אכילת עראי?

אמר רב יוסף:

תיתי או תתת ביעי.

אמר ליה אבוי:

וקא זימנין סגיאין סגי ליה לאיניש בהכי,

וקוה ליה סעודת קבע!

אלא אמר אבוי:

כדטעים בר בי רב, ועייל לפלה.

תיתי או תלת - שתיים או שלש פעמים יתן לתוך פיו, מורשייל"ש + נגיסות, התיכות שאדם נושך +.

כדטעים בר בי רב ועייל לכלה - בבוקר, כשהולכין לבית המדרש, ודואג שמא ימשכו השמועות, וטועם מלא פיו ושותה.

78. כ"ו, א

ירדם - שמא תחטפנו שינה, וישן קבע.
 אבל לא שינת קבע - שמא יפיח בהן.
 מוסר שינתו לאחר - אומר לחברו: אם
 ארדם - העירני.
 ערביך ערבא צריך - שמא אף הוא ישכב
 וישן.
 בין ברכיו - דודאי לא ירדם.
 רבא אמר - לשמא ירדם לא חיישינן,
 הלכך, בתפילין שרי, וסוכה היינו טעמא
 דאסור שינת עראי - לפי שאין קבע לשינה,
 ואין בה חילוק בין קבע לעראי לענין
 סוכה, שאין אדם קובע עצמו לשינה,
 שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך
 - הלכך זו היא שינתו, וגבי תפילין דטעמא
 שמא יפיח בהם, ולא משום איסור שינה -
 בניים פורתא לא אתי לידי הפחה.

תנו רבנן:
 'אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה,
 ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה.'

מאי טעמא?

אמר רב אשי:
 גזרה שמא ירדם.

אמר ליה אבאי:
 אלא הא דתנא:
 'ישן אדם שינת עראי בתפילין,
 אבל לא שינת קבע' -
 ליחוש שמא ירדם!

אמר רב יוסף בריה דרב עילאי:
 במוסר שינתו לאחרים.

מתקיף ליה רב משורשיא:
 ערביך - ערבא צריך!

אלא
 אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 במניח ראשו בין ברכיו עסקינן.

רבא אמר:
 אין קבע לשינה.

79. כ"ו, א-ב

דנקיט להו בידיה - לא קבע ולא עראי,
 שמא יפלו מידו.
 דמנחי ברישיה - עראי מותר, וקבע אסור,
 שמא יפיה.
 דפריס סודרא עלייהו - הניחם אצל
 מראשותיו, בין קבע בין עראי, דלא נתנה
 תורה למלאכי השרת.
 וראה קרי - צריך לסלקן מראשו בעוד
 הקרי עליו.
 ולא יאחו בקציצה - הן התפילין עצמן,
 דפוס מושבן ורצוען, ודומה לו במסכת
 גיטין בהניזקין (נח, א): ארבעים סאה
 קצוצי תפילין.

תני חדא:
 'ישן אדם בתפילין שינת עראי,
 אבל לא שינת קבע';
 ותנא אידך:
 'בין קבע בין עראי';
 ותנא אידך:
 'לא קבע ולא עראי';

לא קשיא -
 הא דנקיט להו בידיה,
 הא דמנחי ברישיה,
 הא דפריס סודרא עלויה.

וכמה שינת עראי?

תני רמי בר חזקאל:
 'כדי הילוף מאה אמה'.

תנא נמי הכי:
 'הישן בתפילין ורואה קרי -
 אוחז ברצועה, ואינו אוחז בקציצה;
 דברי רבי יעקב.
 וחכמים אומרים:
 ישן אדם בתפילין שינת עראי, אבל לא שינת קבע;
 וכמה שינת עראי?
 כדי הילוף מאה אמה'.

כ"ו א"ב

80. כ"ו, ב

אמר רב:

אסור לאדם ליטן ביום יותר משינת הסוס.

וכמה שינת הסוס?

שיתין נשמי.

אמר אביי:

שנתיה דמר - כדרב,

ודרב - כדרבי,

ודרבי - כדדוד,

ודדוד - כדסוסא,

ודסוסא - שיתין נשמי.

אביי הוה ניים כדמעיל מפומבדיתא לבי כובי ;

קרי עליה רב יוסף:

"עד מתי עצל תישכב, מתי תקום משינתך" (משלי ו, ט)!

לישן ביום - מפני ביטול תורה.

דמר - רבה בר נחמני.

כרב - דממנו למד מדת שינתו, שהיה ישן

רב ביום כשיעור זה.

דרב כרבי - ורב למדה מרבינו הקדוש,

שגדל אצלו.

ורבי כדוד - כך קבל מאבותיו, שזו היתה

שינת דוד מלך ישראל.

שיתין נשמי - אלצ"ש + (צ"ל: אליינ"ש)

נשימות+.

הוה ניים - ביום.

כמעל מפומבדיתא לבי כובי - דמפרש

במקום אחר דהווי שיתא פרסי.

81. כ"ו, ב

הנכנס לישן - שאין כוונתו אלא לישן, ואינו מהרהר לדבר אחר.
רצה חולץ - תפילין.
רצה מניח - לפי שביום אין דרכו לשמש עם אשתו, ולא לישן קבע.
בלילה חולץ - אפילו לשינת עראי, דלמא מימלך וישן קבע.
הילדים - בחורים.
לעולם חולצין - ואפילו ביום.
שרגילין בטומאה - קא סלקא דעתך: שמא יראו קרי, שהרהור מצוי בהן.
לימא קא סבר ר' יוסי כו' - ומיבעי לן למיעבד כוותיה, שהלכה כמותו ברוב מקומות, דקיימא לן: נימוקו עמו (גיטין סז, ב).
שמא יבאו וכו' - והא ודאי אסור לבזותן, לנהוג בהו קלות ראש.
עסקניות הן - ושמא נגעו במקום הטינופת.

תנו רבנן
הנכנס לישן:
ביום – רצה חולץ, רצה מניח;
בלילה – חולץ ואינו מניח.
דברי רבי נתן.
רבי יוסי אומר:
הילדים – לעולם חולצין ואינן מניחין, מפני שרגילין בטומאה.

לימא קסבר רבי יוסי:
בעל קרי אסור להניח תפילין!;

אמר אביי:
בילדים ונשותיהן עמהן עסקינן,
שמא יבואו לידי הרגל דבר.

תנו רבנן:
'שכח ושמש מטתו בתפילין –
אינו אוחו לא ברצועה ולא בקציצה, עד שיטול ידיו ויטלם;
מפני שהידים עסקניות הן.'

82. כו, ב – כ"ז, א

משנה

מַעֲשֵׂה וְהִבִּיאוּ לוֹ לְרֵבֶן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי לְטַעוֹם אֶת הַתְּבַשִּׁיל,
וְלְרֵבֶן גַּמְלִיאֵל שְׁנֵי כוֹתְבוֹת וְדָלִי שֶׁל מַיִם,
וְאָמְרוּ: הֵעָלוּם לְסוּפָה!
וּכְשֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לְרַבִּי צְדוֹק אוֹכֵל פָּחוֹת מִכְּבִיצָה –
נָטְלוּ בַּמֶּפֶה, וְאָכְלוּ חוּץ לְסוּפָה, וְלֹא בִּירֵךְ אַחֲרָיו.

גמרא

מַעֲשֵׂה לְסַתּוֹר!?

חֲסוּרֵי מַחְסָרָא, וְהִכִּי קִתְּנִי:

אִם בָּא לְהַחְמִיר עַל עֲצוּמוֹ - מַחְמִיר, וְלִית בֵּיה מְשׁוּם יוֹהָרָא.

וּמַעֲשֵׂה נְמִי, וְהִבִּיאוּ לוֹ לְרֵבֶן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי לְטַעוֹם אֶת הַתְּבַשִּׁיל,
וְלְרֵבֶן גַּמְלִיאֵל שְׁנֵי כוֹתְבוֹת וְדָלִי שֶׁל מַיִם,
וְאָמְרוּ: הֵעָלוּם לְסוּפָה!

כ"ז א

וּכְשֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לְרַבִּי צְדוֹק אוֹכֵל פָּחוֹת מִכְּבִיצָה –
נָטְלוּ בַּמֶּפֶה, וְאָכְלוּ חוּץ לְסוּפָה, וְלֹא בִּירֵךְ אַחֲרָיו.

הָא כְּבִיצָה - בְּעֵי סוּפָה!

לִימָא תִּיהוּי תִּיּוּבְתִּיה דְּרַב יוֹסֵף וְאַבְיִי!

דִּילְמָא פָּחוֹת מִכְּבִיצָה - נְטִילָה וּבִרְכָה לָא בְּעֵי;

הָא כְּבִיצָה - בְּעֵי נְטִילָה וּבִרְכָה.

משנה.

אוֹכֵל פָּחוֹת מִכְּבִיצָה - מֵאֵל פָּחוֹת
מִכְּבִיצָה.

נָטְלוּ בַּמֶּפֶה - לֹא נָטַל יָדָיו, אֲלֵא כֹרֵךְ
בַּמֶּפֶה יָדָיו מְשׁוּם נְקִיּוֹת, דְּקִסְבֵּר: פָּחוֹת
מִכְּבִיצָה לֹא בְעֵי נְטִילַת יָדַיִם, וְלֹא בְעֵי
סוּכָה, וְלֹא בְעֵי בְרַכַּת הַמְזוּן לְאַחֲרָיו,
דְּרִישׁ כַּר' יְהוּדָה (בְּרַכּוֹת מ"ט, א):
וְאֵכְלַת וּשְׁבַעַת וּבְרַכַּת - אֵכְלָה שֵׁשׁ בֵּה
שְׁבִיעָה, וְהֵינּוּ כְּבִיצָה, אֲבָל לִפְנֵי - בְּכָל
דְּהוּ בְעֵי בְרַכָּה, שֶׁהֵרִי נִהְנָה, וְאַסּוּר
לִיהְנֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְרַכָּה.

גמרא.

מַעֲשֵׂה לְסַתּוֹר - וְכִי דֶרֶךְ הַמְדַּבְּרִים
לְהִבִּיאַ אַחַר דְּבִרְיָהּ מַעֲשֵׂה הַסּוּתֵר אֶת
דְּבִרְיָהּ, דְּקִתְּנִי רִישָׁא: אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין
עֲרָאֵי חוּץ לְסוּכָה, וּמִבִּיא מַעֲשֵׂה
דְּלַטְעִימַת תְּבַשִּׁיל צְרִיךְ סוּכָה.

הִכִּי גְרַסִּינָן: נִימָא תִּיהוּי תִּיּוּבְתִּיה דְּרַב
יוֹסֵף - דְּאִמַר לְעִיל: תְּרַתִּי תַלְת.

וְאַבְיִי - דְּאִמַר כְּדִטְעִים בַּר בִּי רַב, דְּהֵינּוּ
כְּבִיצָה, דְּכְבִיצָה אוֹכֵל הַנֶּאֱכַל בְּבִלְעִיהָ
אַחַת הוּא, כְּדִאֲמַרִּינָן בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דִּיוֹמָא
(פ, א) מְכַל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֵאָכֵל.
הָא כְּבִיצָה בְעֵי נְטִילַת יָדַיִם וּבְרַכָּה - אֲבָל
סוּכָה אֲפִילוּ כְּבִיצָה נְמִי לֹא.

83. כ"ז, א

משנה

משנה.
ארבע עשרה סעודות - ובגמרא מפרש טעמא.
אין לדבר קצבה - אם רצה להתענות - אין אנו זקוקין לו, אלא אם יאכל - לא יאכל חוץ לסוכה.
חוץ מליילי יום טוב הראשון - שאינו רשאי להתענות, כדיליף בגמרא.
ישלים - סעודתו זאת ביום טוב האחרון בשמיני עצרת, ואף על פי שאינו בסוכה, ובגמרא פריך עלה.

גמרא.

מכאן ואילך רשות - דהכי ילפינן לה בפרק בתרא דפסחים (קכ, א): ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי רשות - אף ששה רשות, לפי שהשביעי בכלל שבעת ימים תאכל מצות ויצא מן הכלל, ללמד שאכילת מצות האמור בו אינו חובה - אלא אם באת לאכול - תהא אכילתך מצה ולא חמץ, ולא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא.
והתם גופיה מנלן - דלילה הראשון מיהא חובה.

רבי אליעזר אומר:

ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה.

וחכמים אומרים:

אין לדבר קצבה, חוץ מליילי יום טוב ראשון של חג בלבד.

ועוד אומר רבי אליעזר:

מי שלא אכל וליילי יום טוב הראשון - ישלים ליילי יום טוב האחרון של חג.

וחכמים אומרים:

אין לדבר תשלומין.

ועל זה נאמר:

"מענות לא יוכל לתקן, וזסרון לא יוכל להמנות" (קוהלת א, טו).

גמרא

מאי טעמא דרבי אליעזר?

"תשבו" - בעין תדורו.

מה דירה - אחת ביום ואחת בלילה,
אף סוכה - אחת ביום ואחת בלילה.

ורבנן?

בדירה.

מה דירה - אי בעי אכיל, אי בעי לא אכיל,
אף סוכה נמי - אי בעי אכיל, אי בעי לא אכיל.

אי הכי,

אפילו ליילי יום טוב ראשון נמי!

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוּדָק:

נאמר כאן "זמשה עשר",

ונאמר "זמשה עשר" בחג המצות.

מה להלן - לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות,
אף כאן - לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות.

והתם מנלן?

אמר קרא: "בערב תאכלו מצות" (שמות יב, יח) -

הכתוב קבעו חובה.

84. כ"ז, א

ועוד אמר רבי אליעזר.

וקא 'אמר רבי אליעזר:

'ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה,
אחת ביום ואחת בלילה!

אמר בריא, אמר רבי אמי:
חזר בו רבי אליעזר.

משלים במאי?

אילימא בריפתא -

סעודה דיומיה קא אכיל!
אלא

מאי 'ישלים'?

ישלים במיני תרגימא.

תניא נמי חכי:

'אם השלים במיני תרגימא - יצא.

שאל אפטרופוס של אגריפס המלך את רבי אליעזר:

בגון אני, שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום -

מהו שאוכל סעודה אחת ואפטר?

אמר לו: בכל יום ויום, אתה ממשיך כמה פרפראות לכבוד עצמך,

ועכשיו אי אתה ממשיך פרפרת אחת לכבוד קונך?

ועוד שאלו:

בגון אני, שיש לי שתי נשים, אחת בטבריא ואחת בציפורי,

יש לי שתי סוכות, אחת בטבריא ואחת בציפורי -

מהו שאצא מסוכה לסוכה ואפטר?

אמר לו:

לא.

שאני אומר: כל היוצא מסוכה לסוכה - בטל מצותה של ראשונה.

והאמר ר' אליעזר ארבע עשרה סעודות
חייב אדם לאכול בסוכה - וכיון דביום
אחרון לא בסוכה יתיב, ואם ישב בה לשם
מצוה עובר על כל תוסף - מאי השלמה
דסוכה איכא הכא?

אמר בריא - שם חכם.

חזר בו ר' אליעזר - אצל חכמים, לומר
 שאין לדבר קצבה, ואם רצה להתענות -
 יתענה, חוץ מלילי יום טוב הראשון, ובהא
 מיהא פליג עליהו, דקסבר: יש לה
 תשלומין, כמו שיש תשלומין לקרבנות יום
 ראשון אף ביום טוב האחרון.

אילימא בריפתא - כלומר: תאמר שסעודת
 יום טוב האחרון שהוא סועד בלחם ולפתן
 וצורכי הסעודה תהא תשלומין לראשון.

סעודתא דיומיה קאכיל - ומאי היכר יש
 כאן שתהא לשם סעודה ראשונה, הלא
 דרכו לסעוד היום.

במיני תרגימא - לאחר שסילק יביאו
 פרפראות ומעדנים לפניו, כגון פירות
 וכסנין וקפלוטות מבושלות.

תרגימא - פרונגו"ש.

תניא נמי חכי - דבהכי הוא סעודה
 לאשומי ואף על פי שאינו חוזר וקובע
 עצמו לאכול שתי סעודות של לחם ובשר.

אם השלים כו' - וכל שכן אם קבע סעודה
 שניה בלחם ובשר.

אפטרופוס של אגריפס - ממונה על שלו
 ורב ביתו, שקורין שקלא קשא + (צ"ל:
 שינשק"ל) הממונה על הבית, ראש
 המשרתים (או הפקידים) +.

מהו שאוכל סעודה אחת ביום - בסוכה
 ואפטר.

פרפראות - מיני מעדנים הפותחים את בני
 מעיים להיות לבו משוך אחר הפת ויאכל.

מהו שאצא מסוכה לסוכה - לאכול ולישון
 היום בור, ולמחר בור.

ביטל מצותה של ראשונה - אפילו ימים
 שעברו עליו כבר איבדן למפרע, ואינו
 מצוה, כדיליף לקמן שצריך לישב כל
 שבעה בסוכה אחת.

85. כ"ז, א-ב

אין יוצאין מסוכה לטוכה - לאכול
 בזו ולישן בזו, או היום בזו ומחר
 בזו.
 ואין עושין סוכה בחולו של מועד -
 מי שלא ישב בסוכה יום טוב
 הראשון.
 עשה סוכה לשם חג של שבעת
 הימים - שמעת מינה דאין עושין
 סוכה בחולו של מועד, דאינה
 לשבעה, ושמעינן מינה דאין יוצאין
 מסוכה לטוכה, דאם כן - לאו סוכה
 לשבעה היא.
 פשיטא - דהא סוכת שבעה היא.
 מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה
 לשבעה קא משמע לן - הואיל
 וישב בה ביום טוב, וזו להשלים
 היא - סוכת שבעה קרינא ביה,
 שתשלומין לראשונה היא.

תניא:

דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:

כ"ז ע"ב
 אִין יוֹצְאִין מִסוּכָה לְטוּכָה,
 וְאִין עוֹשִׂין סוּכָה בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.
 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
 יוֹצְאִין מִסוּכָה לְטוּכָה,
 וְעוֹשִׂין סוּכָה בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.
 וְשׂוֹיִן, שְׂאֵם נִפְלָה - שְׁחוּזָר וּבּוֹנָה בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.

מאי טעמא דרבי אליעזר?

אמר קרא: "זוג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" (דברים טז, יג) -
 עשה סוכה הראויה לשבעה.

ורבנן?

הכי קאמר רחמנא:
 עשה סוכה בחג.

וְשׂוֹיִן, שְׂאֵם נִפְלָה, שְׁחוּזָר וּבּוֹנָה אוֹתָהּ בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.
 פְּשִׁיטָא!

מהו דתימא:
 האי אחריתי היא, ואינה לשבעה.
 קא משמע לן.

86. כ"ז, ב

תנאי:

רבי אליעזר אומר:

בשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו,

דכתיב: "ולקוּזתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים" (ויקרא כג, מ) - משלכם;

כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו,

דכתיב: "וזג הסכת תעשה לה שבועת זמנים" - משלך.

וחכמים אומרים:

אף על פי שאמר: אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו,

דכתיב: "כל הארוז בישראל ישבו בסכת" (ויקרא כג, מב) - מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת.

ורבנן, האי "לה" מאי דרשי ביה?

מיבעי ליה למעוטי גזולה;

אבל שאולה - כתיב: "כל הארוז".

ורבי אליעזר, האי "כל הארוז" מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לגר שנתגיר בינתים

וקטן שנתגדל בינתים.

ורבנן?

כיון שאמר: 'עושין סוכה בחולו של מועד',

לא אצטריך קרא.

לכם משלכם - להוציא את הגזול ואת השאול.

כל הארוז ישבו בסוכות

כתיב - דמשמע: סוכה אחת

לכל ישראל, שישבו בה זה

אחר זה, ואי אפשר שיהא

לכולן, דלא מטי שוה

פרוטה לכל חד אלא על ידי

שאלה.

בינתיים - בחולו של מועד.

וקטן שנתגדל - צמחו לו

שתי שערות במועד, ואתא

האי כל לרבויי שעושה

סוכה בחולו של מועד, מה

שאינן כן במחויב קודם לכן,

כדאמר ר' אליעזר לעיל.

ורבנן כיון דאמרי עושין

סוכה בחולו של מועד -

ואפילו מי שמחויב קודם

לכן ולא עשה - תו לא

איצטריך האי לרבויי, דכל

שכן הוא.

87. כ"ז, א – כ"ח, א

ברגל - יום טוב ראשון, והלך אצלו מערב יום טוב.

אינך משוכתי הרגל - הואיל ולא עמדת בביתך אצל אשתך.

משבח אני את העצלנין - אף על פי שלא בשביל הרגל מתעכבים, שהרי כל ימות השנה אינן יוצאין מחמת עצלות - אף על פי כן משבחן אני.

מדוע את הולכת וגוי' - בעלה של שונמית אמר לה, כשאמרה לו אלכה וארוצה עד איש האלהים ואשובה.

הא דאזיל ואתי ביומיה - ומשמח שמחת ההג עם אשתו - חייב להקביל פני רבו, כגון עיר שבתוך התחום, או על ידי עירוב.

ששבת סוכתו של יוחנן כו' - לקמיה פריך: הא אמר ר' אליעזר: משבח אני את העצלנין.

מהו שאפרוש עליה סדין - לצל, שלא תשופך השמש, מי אסור משום מוסיף על אהל עראי בשבת או לא?

אין לך כל שבט כו' - השיאו לדבר אחר, כדאמרינן לקמן (סוכה כח, א): שלא אמר דבר אחד שלא שמע מפי רבו.

שלא העמיד שופט - מושיע את ישראל, אותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל שמשח שואל למלך, יהושע מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון ממנשה - הרי מבני רחל, שמשון מודן, ברק מקדש מנפתלי - הרי מבני בלחה, אבצן זה בועז מיהודה, עלי מלוי, תולע מיששכר, אלון הזבולני מזבולן - אלו מפורשים, אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן, ומראובן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש.

הגיע חמה - מתפשטת ומתקרבת אצלם. מלכים על פי נביאים - שאול ודוד על פי שמואל.

ויצא - שלא רצה להתיר את הדבר. לא מפני שהפליגו בדברים - מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו הימנו ולדחותו שלא ללמדו תורה נתכוון, אלא שלא אמר דבר כו'.

אין יוצאין מסוכה לסוכה כו' - והאיך הניח שבת שבתוך הרגל את סוכתו שהיתה בלוד, שהיה דר בלוד, כדתניא (סנהדרין לב, ב): אחר ר' אליעזר ללוד.

רגל אחר היה - כגון עצרת, והיו יושבין בסוכה משום אור.

ותפשוט ליה מדידה - שלא תפרוש עליה סדין, דאסור להוסיף על אהל עראי. שקשור ותלוי - שם כל שעה.

פוקקין בו - כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף.

ואם לאו אין פוקקין בו - דמוסיף הוא על סתימת אהל.

התם מבטל ליה - להאי פקק לגבי חלון, וחשיב ליה מכותל עצמו - הלכך הוי מוסיף, אבל סדין - אגן שהדי דלא מבטיל ליה לגבי סוכה, וסופו ליטלו, הלכך לא פשיטא לר' אליעזר דליהוי מוסיף.

תנו רבנן:

מ'מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי אליעזר רבו בלוד ברגל, אמר לו: אלעאי, אינך משוכתי הרגל!

שהיה רבי אליעזר אומר:

משבח אני את העצלנין, שאין יוצאין מבתיהן ברגל,

דכתיב: **וְיִשְׂמוּזַת אֶתְּהָ וּבֵיתָךְ** (דברים יד, כו)!

איני?!

והאמר רבי יצחק:

מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל?

שנאמר: **"מדוע את הלכת אליו היום, לא זודש ולא שבת"** (מלכים ב ד, כג) -

מכלל דבחדש ושבת מיחייב איניש לאקבולי אפי רביה!

לא קשיא:

הא - דאזיל, ואתי ביומיה;

הא - דאזיל, ולא אתי ביומיה.

תנו רבנן:

מ'מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון

בסופתו של יוחנן ברבי אלעאי בקיסרי, ואמרי לה בקיסריון,

והגיע חמה לסופה.

אמר לו: מהו שאפרוש עליה סדין?

אמר לו: אין לך כל שבט ושבת מישראל שלא העמיד ממנו שופט.

הגיע חמה לחצי הסופה;

אמר לו: מהו שאפרוש עליה סדין?

אמר לו: אין לך כל שבט ושבת מישראל שלא יצאו ממנו נביאים.

שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים.

הגיע חמה למרגלותיו של רבי אליעזר.

נטל יוחנן סדין ופירש עליה.

הפשיל רבי אליעזר טליתו לאחוריו ויצא.

לא מפני שהפליגו בדברים,

אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם.

היכי עביד הכי?

והאמר רבי אליעזר:

אין יוצאין מסופה לסופה!

רגל אחר הואי.

והאמר רבי אליעזר:

משבח אני את העצלנין, שאין יוצאין מבתיהן ברגל!

שבת הואי.

ותיפשוט ליה מדידה;

דתנו:

פקק החלון -

רבי אליעזר אומר:

בזמן שקשור ותלוי - פוקקין בו;

ואם לאו - אין פוקקין בו.

וחכמים אומרים:

בין כף ובין כף פוקקין!

כח צ"א התם הוא, דמבטל;

אבל הקא, דלא מביטל, לא.

88. כ"ח, א

תנו רבנן :

'מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון,
ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה.

שתיים עשרה אמר להם: שמעתי,

שמונה עשר אמר להם: לא שמעתי.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

חילוף הדברים -

שמונה עשר אמר להם: שמעתי;

שתיים עשרה אמר להם: לא שמעתי.

אמרו לו: כל דבריך אינן אלא מפי השמועה?

אמר להם: הזקנתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי;

מימי לא קדמני אדם בבית המדרש;

ולא שנתתי בבית המדרש, לא שינת קבע ולא שינת עראי;

ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי;

ולא שחתי שיחת חולין;

ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי:

מימי לא שח שיחת חולין;

ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין;

ולא קדמו אדם בבית המדרש;

ולא ישן בבית המדרש, לא שינת קבע ולא שינת עראי;

ולא הרהר במבואות המטונפות;

ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא;

ולא מצאו אדם יושב ודומם, אלא יושב ושונה;

ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו;

ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם;

ולא אמר: הגיע עת לעמוד מבית המדרש,

חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים.

וכן היה רבי אליעזר תלמידו נוהג אחריו.

תנו רבנן :

'שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן

שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכניה כמשה רבינו,

ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון,

עשרים בינונים.

גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל,

קטן שבכולן - רבן יוחנן בן זכאי.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי,

שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד הלכות ואגדות,

דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים, וגזרות שוות,

תקופות וגימטריאות,

שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים,

משלות כובסין, משלות שועלים,

דבר גדול ודבר קטן -

דבר גדול - מעשה מרפבה,

דבר קטן - היות דאבי ורבא.

לקיים מה שנאמר: **'להנזיל אהבי יש, ואצרתיהם אמלא'** (משלי ח, כא).

וכי מאחר שקטן שבכולן כף, גדול שבכולן על אחת כמה וכמה!

אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל:

אינן אלא מפי השמועה - בתמיה.

הזקנתוני - כלומר תזקיקוני לומר דבר כו', אגיד לכם את מדותי וזו אחת מהן.

שיחת חולין - דברי הבאי ושחוק, כלומר: מה שספק בידי לא מפני (שטרחתי) + מסורת הש"ס: [שלא טרחתי] + בכל אלה, ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתי, ומה שלא שמעתי - לא אומר, שכך היא מדתי.

בלא תורה - בלא גירסא, שהיה הולך ושונה תמיד.

חוץ מערבי פסחים - מפני עשיית פסחיהם, ומפני התינוקות שלא ישנו, כך מפורש בפסחים (קט, א).

וערב יום הכפורים - שצריך לאכול מבעוד יום.

משנה - כגון משנה וברייתא של ששה סדרים.

גמרא - זו היא סברא, שהיו התנאים אחרונים מודקקים בדברי הראשונים הסתומים לפרשם וליתן בהן טעם, כמו שעשו האמוראים אחר התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא, ואתו דיוק שבימי התנאים נקרא תלמוד.

הלכות - הלכה למשה מסיני, כגון גוד ולבוד ודופן עקומה, שיעורין חציצין מחיצין, עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים.

דקדוקי תורה - ריבויי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבויים ומעוטים, כגון: האזרח - להוציא הנשים, שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות יתירה ללמד.

דקדוקי סופרים - שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הכריות, ולהחמיר ולעשות סייג ואזנים לתורה, וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה, ודכוותה בכבורות (ל, ב): גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, ר' יוסי אומר: אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים.

קלים וחמורים - דברים הלמדין בקל וחומר, שניתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו כלום בסיני.

וגזרות שוות - דברים הלמדין בגזרות שוות.

תקופות - חשבון הילוך חמה ולבנה.

וגימטריאות - דברים הלמדין בלשון גימטריא, כגון: (ירמיהו כה) ששי"ך - בכל בא"ת ב"ש, כשדים (שם / ירמיהו / נא) - לב קמי בא"ת ב"ש, סהדה - מנון (סוכה נב, ב) בא"ט ב"ח, וכן לפי מנין האותיות, כגון: סתם נזירות שלשים יום (נזיר ה, א) - מקדוש יהיה, יהי"ה בגימטריא שלשים הוו.

שיחת מלאכי השרת שיחת שדים שיחת דקלים -

לא ידענא מאי היא.

משלות כובסין ומשלות שועלים - שיסדו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם, ותולין אותן בכובסים ובשועלים, כגון (סנהדרין לט, א) מאזני צדק, אבות אכלו בוסר.

היות דאבי ורבא - כל איבעיא להו לאביי ורבא הוה מספקא להו, ובכולן נתן את לבו ונתן בהן טעם, ובימי אמוראים נשתכחו.

נשרף - שהיו מלאכי השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו.

בְּשַׁעָה שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, כָּל עוֹף שָׁפוֹרַח עָלָיו, מִיָּד נִשְׂרָף.

89. כ"ח, א-ב

משנה

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית:
בית שמאי פוסלין,

ובית הלל מכשירין.

אמרו להם בית הלל לבית שמאי:

לא כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל
לבקר את רבי יוחנן בן החורנית,

ומצאוהו יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית,
ולא אמרו לו דבר!

אמרו להם בית שמאי:

משם ראיה?

אף הם אמרו לו:

אם בן היית נוהג – לא קיימת מצות סוכה מימך.

נשים ועבדים וקטנים – פטורין מן הסוכה.

קטן שאינו צריך לאמו – חייב בסוכה.

מעשה וילדה בלתו של שמאי הוקן,

ופיחת את המעויבה,

וסיכף על גפי המטה בשביל קטן.

גמרא

מנא הני מיילי?

דתנו רבנן:

'אזרח' – זה אזרח.

'האזרוז' (ויקרא כג, מב) – להוציא את הנשים.

'ככ' – לרבות את הקטנים.

אמר מר:

'האזרוז' – להוציא את הנשים.

למימרא ד'אזרוז' – בין נשים בין גברי משמע!

והתנגא:

'האזרוז' – לרבות את הנשים האזרחיות, שחייבות בעינוי.

אלמא: 'אזרוז' – גברי משמע!

אמר רבה:

הלכתא ניהו, ואסמכינהו רבנן אקראי.

הי קרא והי הלכתא?

ותו:

קרא למה לי? הלכתא למה לי?

הא סוכה – מצות עשה שהזמן גרמא,

וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא - נשים פטורות!

יום הכפורים – מדרב יהודה אמר רב נפקא;

דאמר רב יהודה אמר רב:

וכן תנא דבי רבי ישמעאל:

אמר קרא: "איש או אשה" (במדבר ה, ו).

השדה הפתוח אשה לאיש לכל עונשין שבתורה!

כח ע"כ

אמר אבוי:

לעולם – סוכה הלכתא.

משנה.
משם ראיה - בתמיה.
נשים ועבדים - מפרש בגמרא.

גמרא.

האזרח - בכני ישראל ישבו בסוכות.

אזרח זה אזרח - אי הוה כתיב אזרח, הוי משמע כל תולדות ישראל, אנשים ונשים.

כתיב האזרח - מיומן שבאזרחים, להוציא את הנשים.

לרבות את הקטנים - לקמן רמינן מתניתא עלה.

בעינוי - יום הכפורים דכתיב תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר אלמא: ה' לרבוויי אתא.

אמר רבה הלכתא ניהו ואסמכינהו רבנן

אקראי - הנך תרי מילי ליכא למידרשינהו

לתרויהו מקראי, דאם זו ה' לרבות - אף זו

ה' לרבות, ואם זו למעט - אף זו למעט,

אלא על פי הלכה שנאמרה למשה מסיני

באחד מהן לחילוף נאמרו שני דברים

הללו, זו לחיוב וזו לפטור, וחדא מינייהו

לאו ממשמעותא, אלא רבנן אסמכינהו

אקראי, חדא ממשמעותא וחדא אסמכתא

בעלמא, דאלו קרא חילופא משמע,

ולמילתא אחריתי אתא.

הכי גרסינן: הי קרא והי הלכתא ותו למה

לי קרא למה לי הלכתא - הי קרא, הי

מינייהו ממשמעותא והי לאו -

ממשמעותא דקרא, דאלו קרא חילופא

משמע, אלא מהלכתא הוא דאתמר, ותו:

למה לי קרא, למה לי הלכתא לא בסוכה

לפטור ולא בעינוי לחיוב?

נשים פטורות - בפרק קמא דקדושין (לד,

א) מפרש.

יום הכפורים - לא תעשה הוא, וכרת הוא,

וכל מצות לא תעשה בין זמן גרמא בין לא

זמן גרמא נפקא לן בקדושין (לה, א) מדרב

יהודה דחייבות.

אמר אבוי לעולם סוכה - לפטורא הלכתא

היא, דאלו קרא חיובא קמריב, דאזרח גברי

הוא דמשמע, וה' לרבות את הנשים הוה לן

למדרשיה, כדרשין ביום הכפורים, אלא

שהלכה למשה מסיני פוטרתן, ודקתני:

האזרח להוציא את הנשים - אסמכתא

בעלמא הוא, ועיקר קרא לרבוויי אתא,

כדלקמן, ודקשיא לך למה לי הלכתא

לפטורין הא מצות עשה שהזמן גרמא הוא,

איצטריך, סלקא דעתך כו'.

ואיצטריך:

סלקא דעתיך אמינא: "תשובו" (ויקרא כג, מב) – בעין תדורו; מה דירה - איש ואשתו, אף סוכה - איש ואשתו. קא משמע לן.

רבא אמר:

ואיצטריך:

סלקא דעתיך אמינא: גליף "זמשה עשר" "זמשה עשר" מחג המצות. מה להלן - נשים חייבות, אף כאן - נשים חייבות. קא משמע לן.

והשתא דאמרתי: סוכה הלכתא,

קרא למה לי?

לרבות את הגרים.

סלקא דעתיך אמינא: "האורו בישראל" (ויקרא כג, מב) אמר רחמנא, ולא את הגרים. קא משמע לן.

יום הכפורים - מדרב יהודה אמר רב נפקא!

לא נצרכא אלא לתוספת עינוי.

סלקא דעתיך אמינא: הואיל ומיעט רחמנא לתוספת עינוי מעונש ומאזרה - לא נתחייבו נשים כלל. קא משמע לן.

רבא אמר אצטריך - מה התם נשים חייבות באכילת מצה, ואף על גב דמצה מצות עשה שהזמן גרמא, דנפקא כדר' אלעזר בפסחים (מג, ב) שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות כל שישנו בכל תאכל חמץ - ישנו בקום אכול מצה, ונשים ישנן במצות לא תעשה, דהיינו אכילת חמץ.

והשתא דאמרתי סוכה לפטורה הלכתא היא - ולא ממשמעותא, דאילו ה' דקרא רבוייא היא, קרא למה לי, כלומר, אמאי אתא ה' דסוכה?

לרבות את הגרים - שחייבים בסוכה.

מדרב יהודה נפקא - ולמה לי קרא, ה' דהאורח לרבויי נשים לעינוי?

לתוספת עינוי - שהצריך הכתוב להתחיל ולהתענות מבעוד יום.

הואיל ומעטיה קרא - מלאו וכת, דכתיב בעינוי (ויקרא כג) בעצם היום הזה - על עצמו של יום ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת עינוי, ומאזהרה נמי אימעוט בפרק בתרא דיומא (פא, א), נשים נמי למעטי דלא ליחייבו ביה אפילו למצות עשה בעלמא.

90. כ"ח, ב

אמר מר :

"כל" – לרבות את הקטנים.

והתנן :

נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה!

לא קשיא :

כאן בקטן שהגיע לחינוך,
כאן בקטן שלא הגיע לחינוך.

קטן שהגיע לחינוך - מדרבנן הוא!

מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

'קטן שאינו צריך לאמו' כו.

היכי דמי 'קטן שאינו צריך לאמו'?

אמר רבי ינאי :

כל שנפנה, ואין אמו מקנחתו.

רבי שמעון בן לקיש אומר :

כל שגער משנתו, ואינו קורא אמו.

אמאי¹⁹ - גדולים נמי קרו!

אלא אימא :

כל שגער, ואינו קורא אמו, אמאי.

'מעשה וילדה בלתו' כו.

מעשה לסתור?!

חסורי מחסר, והכי קתני :

ושמאי מחמיר.

ומעשה נמי, וילדה בלתו של שמאי הזקן,

ופחת את המעזיבה,

וסיבף על המטה בשביל הקטן.

קטן שהגיע לחינוך - משאינו צריך לאמו.
אסמכתא בעלמא ניהו - וקרא, לר' אליעזר
 כדאית ליה - לרבות גר שנתגייר בינתים
 וקטן שגדל, דעושים סוכה בחולו של
 מועד, מה שאין שאר ישראל עושין, או
 לרבנן כדאית להו - שכל ישראל ראוין
 לישב בסוכה אחת, ולהכשיר סוכה
 שאולה.

**הכי גרסינן: כל שניעור משנתו ואינו קורא
 אמא** - שאינו כרוך אחריה לקרותה בכל
 שעה שניעור.

ופרכינן: [אמא] גדולים נמי קרו - כלומר,
 שאינו קורא לאמו הוא דקריית ליה אין
 צריך לאמו הא אם קורא אמא - צריך לאמו
 קריית ליה, אפילו גדול שאינו צריך לאמו
 רגיל לקרותה כשניעור.

אלא כל שניעור ואינו קורא אמא אמא -
 שאינו כרוך אחריה לקרות ולשנות עד
 שתבא אליו, אבל קורא ושותק - לאו צריך
 לאמו הוא.

מעשה לסתור - דהא קטן הצריך לאמו
 הוא, ואמאי פחת וסיבף?

¹⁹ עי'פ גירסת רש"י.

91. כ"ח, ב – כ"ט, א

משנה

'פֶּל שְׁבַעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סוּפָתוֹ קִבַּע וּבִיתוֹ עָרָא.
יָרְדוּ גְשָׁמִים – מֵאֵימַתִּי מוֹתֵר לְפָנָיו?
מִשְׁתַּרְחַח הַמִּקְפָּה.
מְשַׁלּוֹ מְשַׁל לְמָה הַדְּבַר דּוּמָה:
לְעֵבֶד שָׂבָא לְמוֹזַג בּוֹס לְרַבּוֹ, וְשָׁפַר לוֹ קִיתוֹן עַל פְּנָיו.'

גמרא

תנו רבנן :

'פֶּל שְׁבַעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סוּפָתוֹ קִבַּע וּבִיתוֹ עָרָא.
בִּיצַד?
הָיוּ לוֹ בָּלִים נְאִים – מַעְלָן לְסוּפָה;
מִצְעוֹת נְאוֹת – מַעְלָן לְסוּפָה;
אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה וּמְטִייל בְּסוּפָה.'

מנא הני מילי?

דתנו רבנן :

"תְּשִׁיבֵנו" (ויקרא כג, מב) – בְּעֵין תְּדוּרוֹ;
מִבָּאן אָמְרוּ: פֶּל שְׁבַעַת הַיָּמִים עוֹשֶׂה אָדָם סוּפָתוֹ קִבַּע וּבִיתוֹ עָרָא.
בִּיצַד?
הָיוּ לוֹ בָּלִים נְאִים – מַעְלָן לְסוּפָה;
מִצְעוֹת נְאוֹת – מַעְלָן לְסוּפָה;
אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה וּמְטִייל בְּסוּפָה,
וּמְשִׁינֵן בְּסוּפָה.

איני??!

והאמר רבא:

מקרא ומיתנא - במטלתא, ותנוי - בר ממטלתא!

לא קשיא :

הא במגרס, הא בעיוני.

כ"ט א"כ כי הא דרבא ורמי בר חמא²⁰

כי הוּו קיימי מקמיה דרב חסדא,

מרהטי בגמרא בהדי הדדי, וחדר מעייני בסברא.

אמר רבא:

מאני משתיא - במטלתא ;

מאני מיכלא - בר ממטלתא.

חצבא ושחיל - בר ממטלתא,

ושרגא - במטלתא.

ואמרי לה : בר ממטלתא.

ולא פליגי -

הא בסופה גדולה,

הא בסופה קטנה.

משנה.

סוכתו קבע - להיות כל עיקר דירתו בה.
מאימתי מותר לפנות - הימנה ולירד.
משתרחה המקפה - משתתקלקל המקפה,
כל תבשיל קפוי, לא רך ולא עב קרוי
מקפה.

משל לעבד כו' - כלומר: גשמים היורדים
בחדג סימן קללה הם, משל לעבד כו'.
ושפך לו קיתון - של מים על פניו, ובגמרא
מפרש מי שפך למי.

גמרא.

ומשנן בסוכה - סובר למודו ומחתכו על
בוריו, לעמוד דהיינו שמעתא דאמוראי,
וסברא של טעמי משנה וברייתא, מה טעם
זה חייב וזה פטור זה אסור וזה מותר.
מקרי ומתני - לקרות שבכתב ולשנות
משניות הערוכות ושגורות בפה.
במטלתא - בסוכה.

ותנוי - התלמוד דהוא סברא, לטרוח
ולשנן, וכן שמעתא דאמוראי שאינן באות
אלא מכלל דקדוקים שהן למדין מתוך
דברי משנה דמדמו מלתא למלתא.

בר ממטלתא - אם ירצה, דמצטער הוא,
ומצטער פטור מן הסוכה, והאוייר יפה לו
להרחיב דעתו, קא סלקא דעתיה תנוי היינו
משנן.

הא למיגרס כו' - כלומר, תרי גוויני שינון
הו, למיגרס גמרא הברורה לו כבר והיינו
שמעתא - צריך סוכה, והיינו משנן.
לעיוני - בר ממטלתא.

כי הא כו' - דבשמעתא איכא נמי ריהטא
בלא טרחא, ואיכא עיון בטרחא.

כי הו קיימי מקמיה דרב חסדא - בתר
דאגמרינהו שמעתתא.

מרהטי בגמרא - מה ששמעו מפיו: דבר
פלוני אסור, דבר פלוני מותר.

והדר מעייני בסברא - מה טעמו של דבר,
ואם יש להשיב כלום.

מאני משתיא - כוסות.

במטלתא - לפי שאינן מאוסים.

מאני מיכלא - קערות, לאחר שאכלו בהן
צריך להוציאן.

לבר ממטלתא - חוץ לסוכה.

חצבא - כד של חרס ששואבין בו המים.

ושחיל - דלי של עץ.

שרגא - נר של חרס, שקורין קרושיי"ל
+במובן מגורה+.

סוכה קטנה - של שיעור מצומצם, שבעה
טפחים, אסור להניחן בתוכה.

²⁰ מסורת הש"ס ע"פ עין יעקב

.92 כ"ט, א

'וַיְרִדוּ גְשָׁמִים.'

תנא :

'מִשְׁתַּסְּרַח הַמִּקְפָּה שֶׁל גְּרִיסִין.'אבוי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא,
נשב זיקא וקא מייתי ציבותא.

אמר להו רב יוסף: פנו לי מאני מהקא.

אמר ליה אבוי: והא תנו: **'מִשְׁתַּסְּרַח הַמִּקְפָּה.'**

אמר ליה: לדידי, כיון דאנינא דעתאי, כמי שתסרח המקפה דמי לי.

תנו רבנן :

'הִיָּה אוֹכֵל בְּסוּכָה, וַיְרִדוּ גְשָׁמִים, וַיְרִד –**אֵין מְטַרִיחִין אוֹתוֹ לְעֵלוֹת, עַד שִׁיגְמוֹר סְעוּדָתוֹ.****הִיָּה יֵשֵׁן תַּחַת הַסּוּכָה, וַיְרִדוּ גְשָׁמִים, וַיְרִד –****אֵין מְטַרִיחִין אוֹתוֹ לְעֵלוֹת, עַד שִׁיאוֹר.'**

איבעיא להו :

'עַד שִׁיעוֹר' או 'עַד שִׁיאוֹר'?

תא שמע :

'עַד שִׁיאוֹר, וַיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשַּׁחַר –

תרתיי?!

אלא אימא: עד שיעור, ויעלה עמוד השחר.

מקפה של גריסין - ממהרת לקלקל
בגשמים מעט.ציבותא - קסמין של סכך, היה משיר
על המאכל, רב יוסף מאניני דעת הוה,
דתניא בפרק ערבי פסחים (פסחים ק"ג,
ב): שלשה חיהין אינן חיים הרחמנין
והרתחנין ואניני הדעת, שאינם יכולין
לסבול שום דבר מיאוס, ואמר רב יוסף
כולהו איתנהו בי.וירדו גשמים - וירד מן הסוכה לגמור
סעודתו - בבית, וכשישב לו פסקו
גשמים - אין מטריחין אותו להפסיק
ולעלות עד שייגמור.איבעיא להו עד שיאור - עד שיעלה
עמוד השחר.או עד שיעור - משינתו, הא אם הקיץ,
אפילו היה בחצי הלילה - יקום
משינתו, ויעלה וישן בסוכה.תא שמע עד שיאור ויעלה עמוד השחר
- ועל כרחיך עד שיעור הוא דתניא בה,
דאם לא כן - מאי ויעלה עמוד השחר?
תתי - בתמיה: שני דברים אלו הן
סותרים זה את זה, שיאור משמע
שהאיר לו המזרח, ועלה עמוד השחר -
משמע קודם לכן.אלא - על כרחיך שיעור קתני, והכי
קאמר: עד שיעור משיעלה עמוד
השחר, לאפוקי אם הקיץ משינתו
בלילה, דאין מטריחין, ואם עלה השחר
ולא נייער - אין מקיצין אותו.

93. כ"ט, א-ב

'מַשְׁלַל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֵה'.

אֵיבָעִיא לְהוּ:
מִי שְׁפָךְ לְמִי?

תָּא שְׁמַע:

דְּתַנְיָא:

'שְׁפָךְ לוֹ רַבּוֹ קִיתוֹן עַל פְּנָיו, וְאָמַר לוֹ: אִי אֶפְשִׁי בְּשִׁמוֹשְׁךָ'.

תְּנוּ רַבָּנָן:

'בּוֹזֵמן שֶׁהַחֲמָה לּוֹקָה – סִימָן רַע לְכָל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ.

מַשְׁלַל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֵה?

לְמַלְךָ בְּשָׂר וְדָם שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לְעַבְדָּיו,

וְהִנִּיחַ פָּנָס לְפָנֵיהֶם.

בְּעַס עֲלֵיהֶם, וְאָמַר לְעַבְדּוֹ: טוֹל פָּנָס מִפְּנֵיהֶם וְהוֹשִׁיבֵם בְּחוּשְׁךָ!'

תַּנְיָא.

רַבִּי מֵאִיר אָמַר:

כָּל זֶמֶן שֶׁמֵּאֹרוֹת לּוֹקִין – סִימָן רַע לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

מִפְּנֵי שֶׁמְלוֹמְדִין בְּמִכּוֹתֵיהֶן.

מַשְׁלַל לְסוֹפֵר שֶׁבֵּא לְבֵית הַסֹּפֵר וְרִצּוּעָה בְּיָדוֹ –

מִי דוֹאֵג? מִי שֶׁרְגִיל לְלָקוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם, הוּא דוֹאֵג!'

תְּנוּ רַבָּנָן:

'בּוֹזֵמן שֶׁהַחֲמָה לּוֹקָה – סִימָן רַע לְגוֹיִם.

לְבַנְהָ לּוֹקָה – סִימָן רַע לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹנִין לְלַבְנָהּ,

וְגוֹיִם – לְחֲמָה.

לוֹקָה בְּמִזְרָח – סִימָן רַע לְיוֹשְׁבֵי מִזְרָח;

בְּמַעְרָב – סִימָן רַע לְיוֹשְׁבֵי מַעְרָב;

בְּאֲמִצֵּעַ הַרְקִיעַ – סִימָן רַע לְכָל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ.

פְּנֵיו דּוֹמִין לְדָם – חֶרֶב בָּא לְעוֹלָם;

לְשָׁק – חִיצֵי רֶעִב בָּאִין לְעוֹלָם;

לְזוֹ וְלְזוֹ – חֶרֶב וְחִיצֵי רֶעִב בָּאִין לְעוֹלָם.

לְקָה בְּכִנְיֻסָּתוֹ – פּוֹרְעֵנוֹת שׁוֹהָה לְבָא;

בִּיצִיאָתוֹ – מְמַהֲרֵת לְבָא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים: חִילוּף הַדָּבָרִים.

וְאִין לָךְ כָּל אוֹמְהָ וְאוֹמְהָ שֶׁלוֹקָה, שְׂאִין אֱלֹהֵיהָ לּוֹקָה עִמָּה,

שְׁנֵאמַר: **"וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שִׁפְטִים"** (שמות יב, יב).

וּבּוֹזֵמן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשֵׂן רִצּוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אִין מִתְיַרְאִין מִכָּל אֱלוֹ,

שְׁנֵאמַר: **"כֹּה אָמַר ה': אֵל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אֵל תִּלְמָדוּ,**

וּמֵאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תִּזְוֶתוּ,

כִּי יִזְוֶתוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה" (ירמיהו י, ב) –

גוֹיִם יַחַתּוּ – וְאִין יִשְׂרָאֵל יַחַתּוּ.

תְּנוּ רַבָּנָן:

'בְּשִׁבְלֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים חֲמָה לּוֹקָה:

עַל אַב בֵּית דִּין שְׁמַת, וְאִינוּ נִסְפָּד כְּהַלְכָה;

וְעַל נַעֲרָה הַמֵּאֹרְסָה שֶׁצִּעְקָה בְּעִיר, וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ;

וְעַל מִשְׁכָּב זָכוּר;

מִי שֶׁפָּךְ לְמִי – עַבְד לְרַבּוֹ, וְהָכִי קָאֵמַר:
מַשְׁלַל לְעַבְד שֶׁהִיא עוֹשָׂה לְרַבּוֹ עַבְדוֹת,
שְׂאִינוּ עוֹבְדוֹ כְּהוֹגֵן, כִּךְ בִּידוּעַ שְׂאִין
יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִין כְּשׁוֹרָה, אוֹ דְלֵמָא הָכִי
קָאֵמַר: וְשֶׁפָּךְ לוֹ רַבּוֹ קִיתוֹן עַל פְּנָיו,
לוֹמַר: צֵא מִלְּפָנַי, דָּאִי אֶפְשִׁי בְּשִׁמוֹשְׁךָ,
וְיִירֵדֵת גְּשָׁמִים הִיא שְׁפִיכַת קִיתוֹן, וּמְכַל
מְקוֹם סִימָן קָלְלָהּ הוּא, וּמִיָּהוּ, פִּירוּשָׁא
דְּמִתְנִיתִין מִיבְעִיא לָן: שְׁפִיכַת הַקִּיתוֹן
מֵאִי הִיא, יְשִׁיכַת הַסּוּכָה אוֹ יִירֵדֵת
גְּשָׁמִים?

בּוֹזֵמן שֶׁהַחֲמָה לּוֹקָה כּוֹ' – מִשׁוּם דָּאִירִי
הַכָּא בְּסִימְנֵי קָלְלָהּ נִקְטָה לָהּ.

וְהִנִּיחַ פָּנָס – לְנִטְרִינָא "א + פָּנָס + ."

וְהוֹשִׁיבֵם בְּחֻשְׁךָ – כִּךְ כְּשֶׁהַחֲמָה לּוֹקָה
אִינָה מֵאִירָה כֹּל כִּךְ.

מִפְּנֵי שֶׁמְלוֹמְדִים בְּמִכּוֹתֵיהֶם – כֹּל מִיָּנִי
פּוֹרְעֵנוֹת הַבָּאִין בְּעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם
לְיִשְׂרָאֵל לְדָאֵג וְלוֹמַר: לֹא בָא סִימָן זֶה
אַלֶּא בְּשִׁבְלֵינוּ יוֹתֵר מִשְׂאֵר אוֹמוֹת, מִפְּנֵי
שֶׁהֵן רְגִילִים לְלָקוֹת יוֹתֵר מִכּוֹלָם.

מַשְׁלַל לְסוֹפֵר – מִלְּמַד תִּינוּקוֹת.

וְרִצּוּעָה בְּיָדוֹ – לְהַכּוֹת.

מִי דוֹאֵג – אִי זֶה מֵהֵן יֵרָא – שְׂרָגִיל
לְלָקוֹת.

לוֹקָה בְּמִזְרָח – בְּבִקְרָא, כְּשֶׁהַחֲמָה
בְּמִזְרָח.

בְּאֲמִצֵּעַ הַרְקִיעַ – בְּחֻצוֹת הַיּוֹם,
כְּשֶׁעוֹמְדֵת בְּרֵאשׁ כֹּל אָדָם.

לְשָׁק – עֲשׂוֹי מְנוּצָה שֶׁל עֲזִים, וְהוּא
דּוֹמָה לְשַׁחֲרוֹ.

חִיצֵי רֶעִב – מִשְׁחִירִין פְּנִים.

לְקָה בְּכִנְיֻסָּתוֹ – בְּשִׁקִּיעָתוֹ.

פּוֹרְעֵנוֹת שׁוֹהָה לְבָא – כְּדֶרֶךְ שְׁוֵהָה
הַסִּימָן, לְהִרְאוֹת עַד כְּלוֹם הַיּוֹם.

בִּיצִיאָתוֹ פּוֹרְעֵנוֹת מְמַהֲרֵת לְבָא – כְּדֶרֶךְ
שְׁמִיָּהוּ הַסִּימָן לְבָא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים חִילוּף הַדְּבָרִים – לְקָה
בְּכִנְיֻסָּתוֹ עֲרִבִית – פּוֹרְעֵנוֹת מְמַהֲרֵת
לְבָא, שֶׁהִסִּימָן כְּשֶׁם שְׂאִין לוֹ שְׁהוֹת
לְשִׁמְשׁ בְּיוֹם סְסִמוּךְ לְשִׁקִּיעָתוֹ הוּא –
כִּךְ אִין שְׁהוֹת לְפּוֹרְעֵנוֹת לְבָא בִּיצִיאָתוֹ,
שְׁחִירֵת – פּוֹרְעֵנוֹת שׁוֹהָה לְבָא, כְּשֶׁם
שִׁישׁ לְחֲמָה עוֹד שְׁהוֹת בְּיוֹם.

אֱלֹהֵיהָ – שְׂרָה הַמְּלִיץ בְּעֵדָה, כְּגוֹן
סַמְאֵל שֶׁהִיא שֶׁר שֶׁל עֲשׂוֹ.

אֵל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אֵל תִּלְמָדוּ – לְעֲשׂוֹת
כְּמַעֲשֵׂיהֶם, וּמִשְׁתַּעֲשׂוּ רִצּוֹנוֹ – מֵאוֹתוֹת
הַשָּׁמַיִם אֵל תַּחַתּוּ.

בְּשִׁבְלֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים – לֹא שְׁמַעֲתִי
טַעַם בְּדַבְּרֵי.

ועל שני אחין שנשפך דמן באחד.

ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין:
 על בותבי פלסטר;
 ועל מעידי עדות שקר;
 ועל מגדלי בהמה דקה בארץ ישראל;
 ועל קוצצי אילנות טובות.

ובשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות:
 על משהי שטרות פרועים;
 ועל מלוי ברבית;
 ועל שהיה ספק בידם למחות, ולא מיחו,
 ועל שפוסקים צדקה ברבים, ואינן נותנין.

כ"ט צ"ב

מאורות - ירח וכוכבים.
 כותבי פלסטר - שטרות מזויפים ומכתבי עמל, לשום דופי על אדם, לכתוב בשמו מה שלא צוה.
 מגדלי בהמה דקה - מחריבין את הארץ, שאין יכולין לשמרם מלרעות בשדה חבירהם.
 ועל קוצצי אילנות טובות - ואפילו הן שלהן, שמשחיתין הן, ונראין כבועטין בהקב"ה ובברכתו שמשפיע טובו.
 על משהי שטרות פרועים - אצלם, כדי לחזור ולגבות פעם אחרת.
 ועל מלוי ברבית - שמלוין בעלי בתים לישראל ברבית, וכתוב (משלי כח) מרבה הוננו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו ואמרינן בבבא מציעא (ע, ב): כגון שבור מלכא, שחונן בהן עניי נכרים.
 ועל שהיה ספק בידם - של בעלי בתים הללו למחות ביד עוברי עבירות שבדורם, שדבריהם נשמעים מחמת עושרם, והבריות יראים מהם, ולא מיחו.
 ועל שפוסקין - בעלי בתים הללו צדקה ברבים שיתנוהו לעניים, (והם) ולא נותנים.
 לטמיון - שנטממין וכלים מאלהים.
 כובש - שמדחהו בלך ושוב.
 עושק - לגמרי גוזל שכרו.
 ועל גסות הרוח - שמתגאים ומשתררין על אחיהם בשביל עושרן.
 הדרן עלך הישן.

אמר רב:
 בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון:
 על כובשי שקר שקר, ועל עושקי שקר שקר,
 ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן,
 ועל גסות הרוח.
 וגסות הרוח פנגד כולן.

אבל בענוים פתיב:
 "וענוים יירשו ארץ, והתענוו על רב שלום" (תהילים לו, יא).

הדרן עלך הישן

מסכת סוכה פרק ג - לולב הגזול

94. כ"ט, ב - ל, א

משנה

משנה.
לולב הגזול - לולב - כף של תמרים, והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו.
גזול - פסול, ולקחתם לכם כתיב, משלכם.
יבש - דבעינן מצוה מהודרת, דכתיב (שמות טו) ואנוהו.
של אשירה - אילן שעובדין אותו עבודה זרה, ובגמרא מפרש טעמא.
ושל עיר הנדחת - משום דלשרפה קאי, דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוקן, ולולב בעי שיעור ארבעה טפחים כדלקמן (סוכה/ לב, ב), וכיון דהאי לשרפה קאי - אין שיעורו קיים, דכשרוף דמי.

נקטם ראשו - פסול, דלא הוי הדר.
נפרצו עליו - משדרה, ואינם מחוברין אלא על ידי אגודה, כי חופיא שקורין אשקוב"א + מטטאטא - לאו הדר הוא.
נפרדו עליו - מחוברין הן בשדרה, אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן.
יאגדנו מלמעלה - אם נפרדו עליו יאגדם, שיהו עולין עם השדרה כשאר לולבין.
ציני הר הברזל - מפרש בגמרא: ציני - דקלים.
כשרות - לולבין שלהן ואף על פי שעלין שלהן קטנים מאד, ואין עולין עם ארכה של שדרה.
כדי לנענע בו - מפרש בגמרא: שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס, וטפח יותר כדי לנענע, דבעינן נענוע, כדלקמן (סוכה/ לז, ב): מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות וטללים רעים.

גמרא.
קפסיק ותני - פסול.
לא שנא ביום טוב ראשון - דחיוביה מדאורייתא.
לא שנא ביום טוב שני - דליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן, דביום הראשון כתיב.
בשלמא יבש - פסול בדרבנן נמי, כיון דמצוה הוא משום זכר למקדש - בעינן הדור מצוה.
אמאי לא - מהיכא תיתי למיפסליה.
שנאמר והבאתם גזול וגו' - דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה.
מה פסח אין לו תקנה - לאחר זמן להקריבו, שהרי מום קבוע עולמית הוא.
אף גזול - ילפינן מינה דאין לו תקנה לאחר זמן, ואפילו ביאוש, דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר ווי ליה לחסרון כיס, ואף על גב דלענין מקני אמרינן בבא קמא (סח, א) דקני ליה ביאוש, והוי דידיה, ואפילו הכי אקרובי למזבח לא.
שנא גזל בעולה - בעולות שאתם מביאין לי אני שנא את הגזול שאתם גוזלים אותם, ואף על פי שהכל שלי, ואף מתחלה שלי היתה.
אתמר נמי - דטעמא דמתניתין בגזול ביום טוב שני משום מצוה הבאה בעבירה.
לא שנו - דגזול פסול.

'לולב הגזול והיבש - פסול.
של אשירה ושל עיר הנדחת - פסול.
נקטם ראשו, נפרצו עליו - פסול.
נפרדו עליו - פשר;
רבי יהודה אומר: יאגדנו מלמעלה.
ציני הר הברזל - פשירות.
לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו - פשר'.

גמרא

קא פסיק ותני:
 לא שנא ביום טוב ראשון,
 ולא שנא ביום טוב שני.
 בשלמא **'יבש' - 'הדר'** (ויקרא כג, מ) בעינן וליכא.
 אלא **'גזול'** -
 בשלמא יום טוב ראשון, דכתיב: **'לכם'** (ויקרא כג, מ) - משלכם.
 אלא ביום טוב שני - אמאי לא?

אמר רבי יוחנן, משום **רבי שמעון בן יוחי**:
 משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה,

א"ר

שנאמר:

'והבאתם גזול ואת הפסח ואת הזולה' (מלאכי א, יג).
'גזול' דומיא ד'**פסח**' -

מה **פסח** - לית ליה תקנתא,
 אף **גזול** - לית ליה תקנתא,
 לא שנא לפני יאוש, ולא שנא לאחר יאוש.
 בשלמא לפני יאוש -
'אדם כי יקריב מקם' (ויקרא א, ב) אמר רחמנא, ולא דידיה הוא;
 אלא לאחר יאוש -
 הא קנייה ביאוש!
 אלא לאו - משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

ואמר רבי יוחנן משום **רבי שמעון בן יוחי**:

מאי דכתיב: **'כי אני ה' אהב משפט, שניא גזל בעולה'** (ישעיהו סא, ח)?
 משל למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המקדש,
 אמר לעבדיו: תנו מקס למוכסים.
 אמרו לו: והלא כל המקס כולו שלך הוא!
 אמר להם: ממני ילמדו כל עוברי דרכים,
 ולא יבריחו עצמן מן המקס.

אף הקדוש ברוך הוא אמר: **'אני ה' שניא גזל בעולה' -**
 ממני ילמדו בני, ויבריחו עצמן מן הגזל.

אתמר נמי:

אמר **רבי אמי**:
 יבש פסול - מפני שאין הדר.
 גזול פסול - משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

ופליגא דרבי יצחק.

דאמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל:
 לא שנו, אלא ביום טוב ראשון.

אבל ביום טוב שני - מתוך שיוצא בשאול, יוצא נמי בגזול.

מתיב רב נחמן בר יצחק:
'לולב הגזול והיבש - פסול' -

הא שאול - כשר.

אימת?

אילימא ביום טוב ראשון -

הא פתיב: "לקכם" - משלקכם, והאי לאו דידיה הוא!

אלא לאו - ביום טוב שני,

וקתני: 'גזול - פסול'!

אמר רבא²¹:

לעולם - ביום טוב ראשון;

ולא מיבעיא קאמר:

לא מיבעיא שאול, דלאו דידיה הוא.

אבל גזול, אימא: סתם גזילה יאוש בעלים הוא, וכדידיה דמי.

קא משמע לן.

מתוך שיוצא בשאול - דהא ביום טוב שני לא כתיב לכם למעוטי.

לעולם ביום טוב ראשון - ולא תידוק כדדייקינן: הא שאול כשר, דכל שכן דשאול פסול, ומתניתין לא מיבעיא שאול קאמר.

אימא סתם גזילה - מיד, ואף על גב דלא שמעינן דאייאש.

יאוש בעלים הוא - שהרי בפניו הוא גזול מיד, ואין כח להציל.

קמשמע לן - דעד דשמעינן דאייאש לא קני ליה, דמימר אמר: השתא הוא דתקיף מינאי, למחר תפסינא ליה בדינא.

²¹ ע"פ מסורת הש"ס ויש הגורסין אמר רב אשי.

95. ל, א – ל"א, א

אמר להו רב הונא להנהו אונכרי:

כי זבניתו אסא מגוי,
לא תגזו אתון, אלא לגזוה אינהו, ונהבו לכו.
מאי טעמא?

גוים גזלני ארעתא נינהו,

וקרקע אינה נגזלת.

הלכך לגזוה אינהו,

כי היכי דליהו יאוש בעלים בדייהו דידהו,

ושינוי הרשות בדייכו.

f צ"ב

סוף סוף,

כי גזו אונכרי, ליהו יאוש בעלים בדייהו, ושינוי הרשות בידן!

לא צריכא;

בהושענא דאונכרי גופייהו.

וליקניוה בשינוי מעשה!

קא סבר: לולב אין צריך אגד.

ואם תמצי לומר: לולב צריך אגד -

שינוי החוזר לברייתו הוא,

ושינוי החוזר לברייתו לא שמיא שינוי.

וליקניוה בשינוי השם,

k"ח kf דמעיקרא הוה ליה אסא, והשתא הושענא!

מעיקרא נמי לאסא הושענא קרו ליה.

אונכרי - תגרי כל דבר להשתכר בו, כגון כלים קטנים מחטין ומסריקות ולובין, וקורין מרני"ש + צ"ל: מרצרי"ש) רוכלים, סוחרים בחפצים קטנים +.

כי זבניתו אסא מנכרים - כשתקנו הדס מן הנכרים לאגוד בהן להושענא.

ליגזו אינהו - הם יחתכוהו מן המחובר, ויתנהו לכם.

מאי טעמא סתם נכרים גזלני ארעתא מישראל נינהו - ושמא אותו קרקע מישראל הוה.

וקרקע אינה נגזלת - כלומר: אינה קנויה לגזלן בשום יאוש, דלעולם בחזקת בעליה היא, דמקראי נפקא לן בהגזול בתרא (בבא קמא קיז, ב) בניזקין, אבל משנתלש הפרי - הוי גזל, והתולשו הוא גזולו, הלכך, לגזוה הן מן המחובר ויתנהו לכם, שיהיו הן הגזלנין, ואתם לוקחין אותה מהם, והבעלים נתניאשו כבר מכל הפירות - והוי יאוש אצלם, ואחר כך הוא משתנה מרשותן לרשותכם, וקסבר: יאוש גרידא לא קני, אבל יאוש ושינוי רשות - קני, ואי נמי קני - מצוה הבאה בעבירה הוי, אם אתם תחתכוהו מן המחובר - תהיו אתם גוזלים.

בדייהו דידהו - אונכרי.

בידן - דידן, הלוקחין אותן מהן, ולדידן לאו מצוה הבאה בעבירה היא.

דאונכרי גופייהו - באותם שהם קונין לצורכם, לצאת בו.

ליקניוה בשינוי מעשה - שאגד שלשת המינין יחד, דשינוי מעשה נמי קני.

החוזר לברייתו - מתיר אגדן, והרי הן כבראשונה.

הושענא קרו לה - על שם שרגילין לאוגדן להושענא כג.

96. ל"א, א

תנו רבנן:

'סוכה גזולה, והמסכך ברשות הרבים:
רבי אליעזר פוסל,
וחכמים מכשירין.'

אמר רב נחמן:

מחלוקת - בשיתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו.

ורבי אליעזר לטעמיה,

דאמר: אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו.
 אי קרקע נגזלת - סוכה גזולה היא;
 ואי נמי קרקע אינה נגזלת - סוכה שאולה היא.

ורבנן לטעמייהו,

דאמרי: אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו.
 וקרקע אינה נגזלת,
 וסוכה שאולה היא.

אבל גזל עצים וסיכך בהן -

דברי הכל אין לו אלא דמי עצים.

ממאי?

מדקתני: דומיא ד'רשות הרבים'.

מה רשות הרבים - קרקע לאו דידיה הוא;
 סוכה נמי - לאו קרקע דידיה הוא.

היא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן,

אמרה ליה:

ריש גלותא, וכולהו רבנן דבי ריש גלותא, בסוכה גזולה הוּו יתבי!
 צווחה, ולא אשגח בה רב נחמן.

אמרה ליה:

איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי
 צווחא קמייכו, ולא אשגחיתו בה!?

אמר להו רב נחמן:

פעיתא היא דא,

ואין לה אלא דמי עצים בלבד.

אמר רבינא:

האי פשוטא דמטלתא דגזולה,

עבדי ליה רבנן תפנתא, משום תפנת מריש.

פשיטא! מאי שנא מעצים?

מהו דתימא:

עצים - שכיחי, אבל האי - לא שכיחא, אימא לא.
 קא משמע לן.

הני מילי בגו שבועה.

אבל לבתר שבועה - הדר בעיניה.

ואי חבירו בטינא, ואפילו לאחור שבועה - נמי זהב ליה דמי.

והמסכך ברשות הרבים - הא נמי גזל הרבים.
מחלוקת - הא דפסיל ר' אליעזר כגון שתקף את חבירו
 בחזקה, והוציאו מסוכתו הבנויה בקרקעו של גזול, וכל
 המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.

ור' אליעזר לטעמיה - דאמר: סוכה שאולה אין יוצאין
 בה, בפרק הישן (סוכה כז, ב), הלכך, ממה נפשך זו
 פסולה.

אי קרקע נגזלת - כלומר, אם יש על הקרקע תורת גזול
 כשאר מטלטלין לעמוד בחזקת הגזולן.

סוכה גזולה היא - ור' אליעזר דריש: תעשה לך -
 משלך, ולא גזולה ולא שאולה.

ואי אינה נגזלת - וכל הימים ברשות בעליה היא הויה
 לה שאולה, ופלוגתא היא בהגזול (בבא קמא קיז, ב),
 איכא למאן דאמר קרקע נגזלת דדריש ריבוי ומיעוט,
 ואיכא למאן דאמר קרקע אינה נגזלת דדריש כללי
 ופרטי.

ורבנן לטעמייהו - דאמרי: יוצא אדם בסוכה שאינו
 שלו, בשאולה, וסבירא להו דקרקע אינה נגזלת, דרבנן
 היא דאמרי בפרק הגזול (שם /בבא קמא, קיז, ב/)
 דקרקע אינה נגזלת, ופליגי עליה דר' אליעזר נמי בהא
 דגזילת קרקע, הלכך שאולה היא, והוא הדין נמי דהוה
 ליה לרב נחמן למימר דר' אליעזר לטעמיה, דאמר
 בהגזול (שם /בבא קמא, קיז, ב/): קרקע נגזלת, וסוכה
 גזולה היא, דמייאשי בעלים מינה כשאר מטלטלין,
 דהוה ליה קרקע בחזקת גזולן, ורבנן לטעמייהו, דאמרי:
 קרקע אינה נגזלת, ושאולה היא, אלא אי אמר הכי - הוי
 משמע דמודי ר' אליעזר בשאולה, ואנן קים לך בהישן
 (סוכה כז, ב) דאף בשאולה פסיל, הלכך אמר לה רב
 נחמן ממה נפשך, כלומר, אי נמי הוה סבירא ליה לר'
 אליעזר קרקע אינה נגזלת כרבנן - אפילו הכי פסיל לה
 משום שאולה.

אבל גזל עצים וסיכך בהן - אין זו לא גזולה ולא
 שאולה, דקננהו בשינוי מעשה ושינוי השם, ועוד, משום
 תקנת השבים אינו צריך לסתור בנינו אלא יחזור דמים,
 ודאמרינן בפרק הישן (שם /סוכה, כז, ב/): דמודו רבנן
 בגזולה - לאו בגזול סוכה המחוברת לקרקע, ולא בגזול
 עצים ומסכך בהן, אלא בגזול סוכה העשויה בראש
 העגלה ובראש הספינה, דהיא עצמה נגזלת שאינה
 מחוברת לקרקע, ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו
 שהיא בנויה, דאין כאן משום תקנת השבים שהרי לא
 טרח עליה לבנותה, ולא הוציא עליה יציאות - הלכך
 גזולה היא.

ממאי - דבגזילת קרקע פליגי, ובטעמא דשאולה.

היא סבתא - דגזלו ממנה עבדי ריש גלותא עצים,
 וסככו בהן.

צווחה - צווחה להחזיר לה עצים עצמן.

לאבוהא - לאברהם אבינו, ילידי ביתו שמנה עשר
 ושלש מאות.

פעיתא - קולנית היא זו.

אלא דמי עצים - דתקנת חכמים היא זו על המריש
 הגזול שבנאו בבירה שיטול הנגזל את דמיו, ולא
 חייבוהו לקעקע את בנינו מפני תקנת השבים, במסכת
 גיטין (נה, א).

עבדו רבנן תקנתא - לטול דמיו.

מפני תקנת מריש - ולא אמרינן: אין כאן הפסד מרובה,
 ויסתיר סוכתו, דמצוה משוי ליה כל שבועה כבנין קבע.

פשיטא מאי שנא מעצים - דאמרן לעיל: גזל עצים
 וסיכך בהן - אין לו אלא דמים.

עצים שכיחי - לקנות בדמים שיתן לו זה, הלכך משום
 תקנת השבים לא אטרחוהו לגזול, דהא גזול מצי מיטרח
 ומזבן.

ואי חברה בטינא - הוה ליה כשאר בנין קבוע.

97. ל"א, א-ב

תנא:

יבש – פסול;**רבי יהודה מכשיר.**

אמר רבא:

מחלוקת – בלולב;

דרבנן סברי: מקשינן לולב לאתרוג -

מה אתרוג בעי "הדר" (ויקרא כג, מ), אף לולב בעי "הדר";

ורבי יהודה סבר: לא מקשינן לולב לאתרוג.

אבל באתרוג - דברי הפל "הדר" בעינן.

ובלולב לא בעי רבי יהודה "הדר"!

והתנן:

רבי יהודה אומר: יאגדנו מלמעלה.

מאי טעמא? לאו משום דבעי "הדר"!

לא.

כדקתני טעמא:

רבי יהודה אומר משום רבי טרפון:**"כפות תמרים" (ויקרא כג, מ) – כפות; ואם היתה פרוה – יכפתנו.**

ולא בעי "הדר"!

והתנן:

אין אוגדין את הלולב אלא במינו,**דברי רבי יהודה.**

מאי טעמא? לאו משום דבעי "הדר"!

לא.

דהא אמר רבא:

אפילו בסיב, ואפילו בעיקרא דדיקלא.

[ואלא] מאי טעמא דרבי יהודה התם?

דקא סבר: לולב צריך אגד;

ואי מיתני מינא אחרין, הנה להו חמשה מינין.

ובאתרוג מי בעי רבי יהודה "הדר"!

והתנא:

ארבעת מינין שבולב,**כשם שאין פוחתין מהו, כף אין מוסיפין עליהן.**

לא מצא אתרוג – לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר.

במושין – כשרין;

יבשין – פסולין.

רבי יהודה אומר: אף יבשין.

ואמר רבי יהודה: מעשהי בבני כרפין,

שהיו מורישין את לולביהן לבני בנייהן.

אמרו לו: משם ראיה!

אין שעת הדחק ראיה!

קתני מיהת:

רבי יהודה אומר: אף יבשין – כשרין.

מאי לאו אתרוג?

לא. אלולב.

מה אתרוג בעי הדר - כדכתיב ביה.

לא מקשינן - לא הוקשו ללמוד זה מזה, ולא ניתן לדרוש מעצמו מכל שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר.

אבל אתרוג דברי הכל בעי הדר - דהדר כתיב ביה, ולא דרשינן ליה לר' יהודה אידור לשון יווני, כדדריש ליה בן עזאי לקמן (סוכה לה, א).

כפות - לשון אסירה, כדתנן (מכות כב, ב): כופת שתי ידיו על העמוד.

אין אוגדין את הלולב - האי לולב היינו הושענא, כולהו שלשה המינים יחד.

אפילו בסיב - הגדל סביבות הדקל ונכרך סביביו, כעין לולבי גפנים.

ואפילו בעיקרא דדיקלא - מן הקליפה, ואף על פי שאין מראה דומה למראה הלולב, ובלבד שיהא מאותו המין, דטעמא דר' יהודה התם לאו משום הדר הוא.

אלא משום דקסבר לולב צריך אגד - הלכך: כל הנאגד עמו הוי מן המצוה, ונמצא עובר בכל תוסף אם יאגד מין חמישי.

פריש - קורוני"א + (צ"ל: קורוני"ץ) פרי החבוש +.

כמושים - פלציד"ש + יבשים קצת, שניטלה מהם הלחלוחית +. בבני כרכין - שאין דרין על מקום פרדסין, ואין דקלים מצוים שם.

f a צ"כ

אי מייתי מינא אחרינא - ולא
אגיד ליה בהדיה.

כיון דאמר רבה אחרוג
בשמאל ולולב בימין - משום
דהכא תלת מצות, ואתרוג חד
מצוה, וזימנין דמחלפין ליה,
שנותנין לו אתרוג בימין
ולולב בשמאל, וצריך להפכן
מיד ליד ולאחוז האתרוג
והלולב באחת מידיו עד
שיחליף, ואי הוה גדול יותר
מדאי - שמא יפול מידיו
ויפסול, שיארע בו נקב.

שנים בידו אחת - גרסינן, שני
אתרוגים בידו אחת, שבמקום
האחד יאחז הלולב כשיהפכן.
הדר באילנו משנה לשנה -
מהכא שמעינן דאתרוג אמר
קרא, שאין פרי אחר עושה כן.

אמר מר :

'בשם שאין פוחתין מהן, כך אין מוסיפין עליהן'.
פשיטא!

מהו דתימא :

הואיל ואמר רבי יהודה : לולב צריך אגד ;
ואי מייתי מינא אחרינא - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ;
קא משמע לן.

אמר מר :

'לא מצא אתרוג - לא יביא לא רמון ולא פריש ולא דבר אחר'.
פשיטא!

מהו דתימא :

ליתי, כי היכי שלא תשכח תורת אתרוג.
קא משמע לן : זימנין דנפיק חורבא מיניה, דאתי למסרד.

תא שמע :

**'אתרוג הישן - פסול ;
ורבי יהודה מכשיר'.**
תיובתא דרבא - תיובתא!

ולא בעי "הדר" !:

והא אגן תנן :

'הירוק כפרתי ;

רבי מאיר מכשיר,

ורבי יהודה פוסל'.

לאו משום דבעי "הדר" ?

לא.

משום דלא גמר פירא.

תא שמע :

'שיעור אתרוג קטן ;

רבי מאיר אומר: כאגוז ;

רבי יהודה אומר: כפיצה'.

לאו משום דבעי "הדר" ?

לא.

משום דלא גמר פירא.

תא שמע :

'ובגדול -

כדי שיאחזו שנים בידו אחת ;

דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר:

אפילו אחד בשתי ידיו'.

מאי טעמא? לאו משום דבעי "הדר" ?

לא.

כיון דאמר רבה : לולב בימין, ואתרוג בשמאל -
זימנין דמחלפי ליה, ואתי לאפוכינהו, ואתי לאיפסולי.

ואלא לרבי יהודה, הא כתיב "הדר" !

ההוא - הדר באילנו משנה לשנה.

98. ל"א, ב

שְׁל אֶשְׂרָה וְשֵׁל עִיר הַנְּדָחַת.

וְשֵׁל אֶשְׂרָה פְּסוּל!?

וְהָאֵמַר רַבָּא:

לולב של עבודה זרה - לא יטול;
ואם נטל - קָשָׁר!

הכא, באשרה דמשה עסקינן,
דכתותי מיפתת שיעוריה.

דיקא נמי,

דקתני דומיא דעיר הנדחת.
שמע מינה.

לולב של עבודה זרה - ששימשו בו לעבודה זרה לכבוד לפנייה קרקע, אי נמי: שעבודתה בלולב, להעבירו לפנייה או לזוקקה בו.
לא יטול - דמאיס לגבוה.
ואם נטל כשר - ואף על גב דאיסורי הנאה הוא, דמצות לאו ליהנות ניתנו, כלומר: אין קיום מצות הנאת הגוף, אלא עבודת עבד לרבו.
באשרה דמשה - אותם שהיו בשעת כיבוש ארץ ישראל, שהצריכן הכתוב שרפה, כדכתיב (דברים יב) ואשריהם תשרפון באש, ולולב צריך שיעור, והאי כמאן דמיכתת שיעוריה, כיון דלשרפה קאי.

99. ל"א, ב – ל"ב, א

נְקֻטָּם רֵאשׁוּׁי.

נסדק - נסדקו ראשי העלין.
כפוף - ראשו כפוף כאגמון, דומות לאיש
 גבן והזקן שראשיהן שחין וכפופין
 למטה.
קוץ - שיוצאין בשדרה שלו עוקצין
 כמין קוצין.

עקום דומה למגל - חדא מלתא היא.
חרות - קשה, שנעשה חריות, שכן דרך
 הלולב, עליו נושרים בימות הגשמים,
 והשדרה מתקשה ונעשה עץ.
דומה לחרות - התחיל להתקשות, ועדיין
 לא נעשה עץ.

אמר רב פפא - הא דקתני סדוק פסול -
 לאו שנסדקו ראשי עלין או שדרה.

אלא דעביד כי הימנך - יפויצפוך
 + (ברוב כת"י פוינטור) מעין מזלג בעל
 שתי שיניים+ של ברזל של סופרים, שיש
 לו שני ראשים וראשו אחד מפוצל, כך
 גדל הלולב כמין שתי שדראות, מחצית
 עלין לכאן ומחצית עלין לכאן.

אמר רב הונא:
 לא שנו אלא נקטם,
 אבל נסדק – פשר.

ונסדק פשר!:

והתנא:

ל"א א' לולב כפוף, קוץ, סדוק, עקום דומה למגל – פסול.

חרות – פסול.

דומה לחרות – פשר!

אמר רב פפא:

דעביד כהימנך.

100.ל"ב, א

עָקוּם דוּמָה לְמַגְל'.

אָמַר רָבָא:
לֹא אָמַר, אֶלָּא לְפָנָיו,
אָבֵל לְאַחֲרָיו - בְּרִייתֵיהּ הוּא.

אָמַר רַב נַחְמָן:
לְצַדֵּדִין - כְּלָפְנָיו דְּמִי.
וְאָמַרִי לֵה: כְּלָאֲחֲרָיו דְּמִי.

וְאָמַר רָבָא:
הָאִי לולבָא דְסָלִיק בְּחַד הוּצָא - בְּעַל מוּם הוּא, וּפְסוּל.

לאחריו - שנעקם לצד שדרה.
מלפניו - לצד שכנגד השדרה,
שדרה זהו צד העשוי כשדרה של
בהמה, שהצלעות והתוליות
מחוברין בה מכאן ומכאן,
ואמצעה חלק ועולה כמקל.
דסליק בחד הוצא - שכל עליו
מצד אחד.

101.ל"ב, א

נְפָרְצוּ עֲלֵינוּ כּוֹי.

אָמַר רַב פֶּפֶּא:

'נְפָרְצוּ' - דְּעָבִיד כִּי חוּפְּא.

'נְפָרְדוּ' - דְּאִיפְרוּד אִפְרוּדִי.

בְּעֵי רַב פֶּפֶּא:

נְחַלְקָה הַתְּיוּמָת - מַהוּ?

תָּא שְׁמַע:

דְּאָמַר רַבִּי מֵתוֹן²² אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

נִיטְלָה הַתְּיוּמָת – פְּסוּל.

מַאי לָאוּ, הוּא הַדִּין נְחַלְקָה?

לָא.

נִיטְלָה שְׁאֲנִי,

דְּהָא חֶסֶר לִיה.

אִיכָא דְאָמְרִי:

אָמַר רַבִּי מֵתוֹן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

נְחַלְקָה הַתְּיוּמָת - נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁנִיטְלָה הַתְּיוּמָת, וּפְסוּל.

כִּי חוּפְּא - אִשְׁקוּב"א + מַטְאטָא +,
שבו מכבדין את הבית, ועושין
אותה מעלין של לולב התלושין
מהשדרה, ואוגדין מהן הרבה
ביחד.

דְּאִיפְרוּד אִיפְרוּדִי - ראשיהן נפרדין
כענפי דקל, ואין מצומצמין עם
השדרה, אבל מלמטה הן מחוברין
בה.

נְחַלְקָה הַתְּיוּמָת - שני עלין עליונים
אמצעים, ששם השדרה כלה,
נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד
העלין שלמטה מהם.

תְּיוּמָת - לפי שמדוברין כתאומים.

²² תיקון במסורת הש"ס על פי מקבילה מב"ק. אך יש הגורסים רבי יוחנן.

102.ל"ב, א

רבי יהודה אומר [נאגדנו מלמעלה].

תניא:

רבי יהודה אומר משום רבי טרפון:

"כפות תמרים" (ויקרא כג, מ) – כפות. אם ה'ה פרוי – יכפתנו'.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

ממאי דהאי **"כפות תמרים"** – דלולבא הוא?

אימא חרותא!

בעינא 'כפות' וליכא.

ואימא אופתא?

'כפות' – מפלל דאיכא פרוי.

והאי – כפות ועומד לעולם.

ואימא כופרא?

אמר אביי:

"דרקיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז) כתיב.

אמר ליה רבא תוספאה לרבינא:

ואימא: תרתיה כפי דתמרי!

"כפות" כתיב.

ואימא: חדא!

לההוא – כף קרי ליה.

חרותא – ענף הדקל משנתקשה שתי שנים ושלוש, ויוצאין בו לולבין הרבה שנשרו עליהן ונתקשו גם הם ונעשו עץ, זה פונה לכאן וזה פונה לכאן, כענפי שאר אילנות.

בעינן כפות – שאם היה פרוי יכפתנו, והרי זה פרוי, ואין אתה יכול לכופתו, שיהו ענפיו הפרודים כאן וכאן נכפתים ומתמעכים אצל אביהם שהן מחוברין בו, לפי שקשין הן.

ואימא אופתא – אשטיל"א + חתיכת עץ+, מעיקר הדקל, שהוא חלק ואין ענף יוצא ממנו לכאן ולכאן, שאין לך כפות הימנו.

כפות – משמע שפרוד מתחלה, ואתה כופתו. **ואימא כופרא** – היינו נמי עץ כעין חרותא, אלא עדיין בן שנה או שתי שנים ולא נתעבה עצו, ואתה יכול לכפות ענפיו על ידי אגוד ולזקפן למעלה לאוגדן עם אביהן.

דרכיה דרכי נועם – ואלו עשוין כקוצים, ויוצאין בהן עוקצין הרבה, ומסרטין את הידים.

תרחי כפי דתמרי – תמרים עצמן דרכן להיות הרבה תלוין ביחד במכבדות שלהם, וקורין להם כף – טרוק"א + קבוצת ענפים הצומחים יחד+.

כפת כתיב – חדא.

כף קרי ליה – וכי כתיב כפת על שם כפות אם פרודה, ואין לשון זה נופל אלא על [עלין] הלולב.

103.ל"ב, א-ב

'ציני הר הפרזל - פשרה'.

ציני הר הפרזל - לולבין שלהן
 העלין מועטין בשדרה מרוחקין זה
 למעלה מזה הרבה, ועוד שקטנים
 הן לארכן, ופעמים אין מגיע ראשו
 של עלה זה לעיקרו של זה.
ואיכא דרמי להו מירמא - למתניתין
 וברייתא, ואגב רמיא דידהו אתמר
 דאביי לשנויינהו.
שתי תמרות - שני דקלים.
גיא בן הנם - סמוך לירושלים.

אמר אביי:

לא שנו, אלא שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה;
 אבל אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה - פסול.

תניא נמי הכי:

'ציני הר הפרזל - פסולה'.

והא אנו תנו:

'פשרה'!

אלא שמע מינה כאביי.

שמע מינה.

א"כ ואיכא דרמי ליה מירמא:

תנו:

'ציני הר הפרזל - פשר'.

והתניא:

'פסולה'!

אמר אביי:

לא קשיא -

כאן - שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה,
 כאן - שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה.

אמר רבי מריון אמר רבי יהושע בן לוי,

ואמרי לה: תני רבה בר מרי משום רבן יוחנן בן זפאי:

'שתי תמרות יש בגיא בן הנם, ועולה עשן מביניהם,

וזהו ששנינו: ציני הר הפרזל - פשרות.

וזהו היא פתחה של גיהנם'.

104.ל"ב, ב

לולב שיש בו שלשה טפחים.

שיהא לולב יוצא למעלה מן ההדס - כשם שהוא גבוה במינו מכולן.
 שדרו - לבד, שהעלים ארוכים למעלה לאחד שכלתה השדרה, שאין עוד עליו דבוקין ועולין בו.
 אימא וכדי לנענע - ומה שיוצא למעלה מן האגד הוא המנענע.
 למר כדאית ליה כו' - לשמואל טפח עם עליו, ולר' יוחנן טפח שדרה.
 מאי לאו בהדי עלין - ותיובתא דר' יוחנן.

אמר רב יהודה, אמר שמואל:

שיעור הדס וערבה - שלשה; ולולב - ארבעה, כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח.

ורבי פרנץ, אמר רבי יוחנן:

שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח.

תנן:

לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו - פשר!

אימא: וכדי לנענע בו - פשר.

מר כדאית ליה, ומר כדאית ליה.

תא שמע:

שיעור הדס וערבה - שלשה;

ולולב - ארבעה.

מאי לאו בהדי עליו?

לא.

לבד מעליו.

105.ל"ב, ב

גופא.

'שיעור הדיס וערבה - שלשה;
ולולב - ארבעה.
רבי טרפון אומר:
באמה בת חמשה טפחים'.

אמר רבא:

שָׂרָא לִיָּה מְרִיָּה לְרַבִּי טְרַפְּוֹן!
הִשְׁתָּא עֲבוֹת שְׁלֹשָׁה לֹא מִשְׁכָּחִינוּ, בֵּית חַמְשָׁה מִבְּעֵינָא!?

כי אתא רב דימי, אמר:

אָמַרְתָּ בֵּית שְׁשָׁה טַפְּחִים - עָשָׂה אוֹתָהּ בֵּית חַמְשָׁה;
צָא מִהֵן שְׁלֹשָׁה לְהֵדֵס, וְהִשְׁאֵר לְלוּלָב.
כַּמָּה הוּוּ לְהוּ? - תִּלְתָּא וּתְלַתָּא חוּמְשֵׁי.

קשׂא דשמואל אדשמואל -

הָכֵא - אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
שִׁיעוּר הַדִּס וְעֵרְבָה שְׁלֹשָׁה;
וְהֵתֵם - אָמַר רַב הוּנָא אָמַר שְׁמוּאֵל:
הִלְכָה כְּרַבִּי טְרַפְּוֹן!

לא דק.

אֵימַר דְּאֶמְרִינוּ לָא דַּק - לְחוּמְרָא,
לְקוּלָּא מִי אֶמְרִינוּ לָא דַּק?!

כי אתא רבין, אמר:

אָמַרְתָּ בֵּית חַמְשָׁה טַפְּחִים - עָשָׂה אוֹתָהּ שְׁשָׁה.
צָא מִהֵן שְׁלֹשָׁה לְהֵדֵס, וְהִשְׁאֵר לְלוּלָב.
כַּמָּה הוּוּ לְהוּ? - תְּרִי וּפְלָגָא.

סוף סוף, קשׂא דשמואל אדשמואל!

לא דק; והיינו לחומרא לא דק.

דְּאֶמַר רַב הוּנָא אָמַר שְׁמוּאֵל:
הִלְכָה כְּרַבִּי טְרַפְּוֹן.

באמה בת חמשה - קא סלקא דעתיה
דהכי קאמר: צריך להיות הדס וערבה
אמה בת חמשה טפחים.

שרא ליה מריה - ימחול לו רבונו,
כלומר, צריך הוא לבקש מחילה על
דבריו.

עבות שלשה לא משכחינו - שלשה
טפחים אין אנו יכולין למצוא שיהא
עבות כראוי, קלוע כמין קליעה ודומה
לשרשרת כדלקמן, ורוב הארוכין הדס
שוטה הם, והוא אומר לנו באמה בת
חמשה, ומטריח על ישראל.

כי אתא רב דימי - פרשה לדר' טרפון,
ואמר דהא דר' טרפון חומרא זוטא היא,
דאיהו נמי שלשה קאמר, אלא שמשער
בטפחים גדולים, והכי קאמר ליה לתנא
קמא: הטפחים האלו יהו גדולים, שיהו
חמשה מהן ממלאין אמה בינונית, שהן
ששה טפחים בינוניים.

אמה בת ששה - חתוך בטפחים גדולים
ועשה הימנה חמשה חלקים, ובהן תשער
שלשה להדס וטפח יותר ללולב.

והשאר ללולב - רביע שהוספת ללולב
יהא בטפח גדול כאלו.

כמה הוו להו - להדס וערבה - תלתא
טפחים בינוניים ותלתא חומשי.

לא דק - שמואל בשיעוריה, ונקט שלשה.
אמה בת חמשה טפחים - בינוניים, חלוק
אותה לששה חלקים בטפחים קטנים,
ובהן שיעור שלשה להדס וארבעה
ללולב, ור' טרפון לקולא, והכי משמע
מלתייה בביריתא, דקאמר ליה לתנא
קמא: אותן שלשה טפחים שאנו משערין
בהן, וסתם שלשה טפחים חצי אמה הן,
טפחים הללו קטנים יהיו, ולא יהו אלא
חצי אמה באמה בת חמשה.

לא דק - שמואל בשיעור שלשה, דסגי
בתרי ופלגא כר' טרפון.

106.ל"ב, ב

מְשַׁנָּה

הַדָּס הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ – פְּסוּל.
 שֶׁל אֲשֶׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַנְּדָחַת – פְּסוּל.
 נִקְטָם רֵאשׁוֹ, נִפְרָצוּ עָלָיו
 אוֹ שֶׁהָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבָּבוֹת מֵעָלָיו – פְּסוּל.
 וְאִם מֵיַעֲטָן – פָּשֵׁר.
 וְאִין מִמַּעֲטָין בְּיוֹם טוֹב'.

גְּמָרָא

תְּנֵי רַבְּנָן :

"עֵנָף עֵץ עֲבוֹת" (ויקרא כג, מ) – שְׁעַנְפֵּי חוֹפִין אֶת עֵצוֹ.
 וְאִי זֶה הוּא? הָיוּ אוֹמְרִים: זֶה הַדָּס'.

וְאִימָא זִיתָא?

בְּעֵינֵי "עֲבוֹת", וְלִכְפָּא.

וְאִימָא דוֹלְבָא?

בְּעֵינֵי 'עֲנָפֵי חוֹפִין אֶת עֵצוֹ', וְלִכְפָּא.

וְאִימָא הִירְדוּף?

אָמַר אַבְיִי :

"דְּרִכְיָה דְרָכֵי נְעָם" (משלי ג, יז), וְלִכְפָּא.

רַבָּא אָמַר מִהֲקָא :

"הָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ" (זכריה ח, ט).

תְּנֵי רַבְּנָן :

'קְלוּעַ בְּמִין קְלִיעָה וְדוּמָה לְשִׁלְשֶׁלֶת – זֶהוּ הַדָּס.
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר:

"עֵנָף עֵץ עֲבוֹת" – עֵץ שֶׁשְׁטַעַם עֵצוֹ וּפְרִיּוֹ שָׁוָה, הָיוּ אוֹמְרִים: זֶה הַדָּס'.

משנה.

נפרצו עליו - נשרו.

ענביו - פרי שבו, שדומה לענב.

גמרא.

ענף עץ עבות - שכולו ענף, שהעץ מחופה בעליו על ידי שהן עשויין בקליעה, ושוכבין על אפיהן.

ואימא זיתא - כולו עליון ארוכים ורצופים, ומתוך שהן מרובין מכסין את העץ.

בעיני עבות - מעשה שרשרת, שיהו מורכבין זה על זה.

דולבא - עץ ערמון, קשטניי"ר + ערמון+, קלוע הוא אבל אין עליו רצופין לכסות כל עצו.

הירדוף - כמין קליעה עשויין עליו.

דרכי נועם - והאי מברז בריז את הידים כקוצים, שראשי עליו עשויין חדין כמהט.

האמת והשלום אהבו - וזה אינו לא אמת ולא שלום, שהוא עשוי לסם המות.

107.ל"ב, ב

תנא:

'עץ עבות - פֶּשֶׁר; וְשֵׁאִינוֹ עֲבוֹת - פְּסוּל'.

היכי דמי 'עבות'?

אמר רב יהודה:

וְהוּא דְקִימֵי תַלְתָּא תַלְתָּא טַרְפֵי בְקִינָא.

רב כהנא אמר:

אֶפְּלוּ תַרֵי וְחַד.

רב אחא בריה דרבא

מְהַדַר אֶתְרֵי וְחַד, הוֹאִיל וּנְפִיק מִפּוּמְיָה דְרַב כְּהֵנָא.

אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי:

אבא, לההוא - 'הדס שוטה' קרי ליה.

חלתא תלתא בחד קינא - שלשה
עלין בקן אחד יוצאין מתוך עוקץ
אחד.

תרי וחד - שני עלין בעוקץ אחד,
ועלה אחד מלמטה, ועולה ורוכב
על השנים.

מהדר אתרי וחד - אף על גב
דתלתא בחד קינא כל שכן דכשר,
הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא.

אבא לההוא - דתרי וחד, הדס
שוטה קרי ליה.

108.ל"ב, ב – ל"ג, א

תנו רבנן :

נְשָׂרוּ רוּב עֲלָיו, וְנִשְׁתַּיְרוּ בוּ מֵיעוּט – כָּשֶׁר;
וּבְלִבְד שְׁתַּהֲא עֲבוּתוֹ קִיּוּמָת'.

הא גופא קשניא :

אמרתי : נְשָׂרוּ רוּב עֲלָיו – כָּשֶׁר'.

והדר תני : 'וּבְלִבְד שְׁתַּהֲא עֲבוּתוֹ קִיּוּמָת' –

כיון דנתתרי להו תרי - "עֲבֹת" היכי משכחת לה?

אמר אבוי :

משכחת לה^א באסא מצראה, *א"א צ"א*

דקימי שבעה שבעה בחד קינא ;

דכי נתתרי ארבעה - פשו להו תלתא.

אמר אבוי :

שמע מינה : האי אסא מצראה - כָּשֶׁר להושענא.

פשיטא!

מהו דתימא :

הואיל ואית ליה שם לווי - לא מתכשר.

קא משמע לן.

ואימא הכי נמי!

"עין עֲבֹת" אמר רחמנא - מכל מקום.

רוּב עֲלָיו - תרי מכל עבות.
אסא מצראה - גדל על המיצר
של שדה, ומתוך שיש לו
מקום פנוי הוא משבח
ומצליח, לישנא אחרינא : אסא
מצראה - הדס מצרי.

109.ל"ג, א

שלשה בדי עלין לחין -
שלשה בדין, ובכל בד ובד
שלשה עלין לחין, דבבציר
משלשה עלין לא הוי עבות.
ובראש כל אחד - שיהו עלין
הלחין בראשי הבדים, אבל
באמצעם - לאו הדר הוא.

תנו רבנן :
"בְּשׁוֹ רוּב עָלְיוֹ, וְנִשְׁאָרוֹ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בְּדֵי עָלְיֵן לַחִין - כָּשֶׁר".

ואמר רב חסדא:
ובראש כל אחד ואחד.

א 110.ל"ג, א

נְקֻטָּם רֵאשׁוֹ.

תְּנִי עוֹלָא בַּר חִינְנָא:
נְקֻטָּם רֵאשׁוֹ, וְעֵלְתָּהּ בּוֹ תְּמָרָה – בְּשָׂרָה.

ועלתה בו תמרה - כמין תמרה, כעין הנמצא בעלי ערבה פעמים בעלין דבוק כמין פרי ירוק, וצובעין בו הנשים צעיפיהם.

ועלתה בו תמרה ביום טוב - משנאגד, דבתלוש נמי סלקא ביה.

יש דחוי אצל מצות - כלומר, נוהגת תורת דחוי אצל מצות כשם שנוהגת אצל קרבנות, דאם נראה ונדרחת משנשחטה - אמרת ידחה, דתו לא הדר חזי, הכא נמי, הואיל ונדרחה כשנקטם - תו לא הדר מיחזי בעליית תמרה, והשתא לא דייק בין דחוי מעיקרא לנראה ונדרחה, דהאי דנקטם מערב יום טוב - לא נראה מעולם.

כסהו - אדם לדם חיה או עוף.

לא שנו - דכסהו הרוח חייב לכסות אלא שחזר ונתגלה.

הואיל ואידחי - על ידי הרוח, מכיסוי של מצוה, כדקאמר דכי לא נתגלה פטור מלכסות.

אידחי - לעולם, ואפילו נתגלה.

ואמר רב פפא - גרסינן.

דרב פפא גופיה - האי דיוקא דרב פפא מיבעיא ליה לר' ירמיה.

מיפשט פשיט ליה - לתנא, דתנא: כסהו הרוח חייב לכסות, דאין דחוי.

לא שנא לחומרא - כי הכא דמחייב ליה בכיסוי משום טעמא דאין דחוי.

ולא שנא לקולא - כי ההיא דר' ירמיה, דאי אמרינן אין דחוי - הוי כשר, ואם יש דחוי - הוי פסול, ואמרינן אין דחוי, ומכשרינן.

או דלמא מספקא ליה - לתנא, ומספקא לחומרא הוא דמחייב ליה בכיסוי, שמא אין דחוי.

אבל לקולא - כגון לענין תמרה.

לא אמרינן - אלא פסלינן, שמא יש דחוי או אין דחוי.

עבר ולקטן - לעינבי הדס שהיו מרובין מעלין, ותנן: אם מיעטן כשר, ואין ממעטין ביום טוב משום שבות, שדומה למתקן כלי ומכשיר, ואם עבר ומיעטן - פסול, כדמפרש טעמא ואזיל.

סברוה - רבנן דבי מדרשא, דבעו למימר דהך פלוגתא ביש דחוי ואין דחוי היא.

דכולי עלמא - רבנן ור' אלעזר בר' צדוק.

לולב אין צריך אגד - ולא שייך ביה עשיה, דלוקי טעמא דר' אלעזר דפסל משום תעשה ולא מן העשוי בפסולות, ואי נמי צריך אגד - אפילו הכי, משום תעשה ולא מן העשוי לא מיפסיל, דהא בדידיה לא כתיב תעשה.

ולולב מסוכה לא יליף - הלכך, מהשתא ליכא למיפסליה אלא משום דחוי, דכיון שאגרו בפסול ונקרא עליו שם לולב של מצוה בשעת דחוי - נדרחה לעולם, ואף על גב דלא נראה ונדרחה הוא, אלא דחוי מעיקרא, והאי דנקיט פלוגתייהו במיעטן ביום טוב - משום דסתמא בתר דאגדיה הוא, דהא ביום טוב לא אגיד ליה, ואי לא צריך אגד - איצטריך למינקט ביום טוב משום דאי לאו דקדש היום אכתי לא חל עליה זמן מצוה, ולא שם מצוה למקרייה דחוי.

ומאן דמכשר סבר - אין דחוי לענין מצוה אלא לענין קדושה, כגון קרבנות.

לא דכולי עלמא לא אמרינן יש דחוי במצוה - וטעמא דמאן דפסל משום תעשה ולא מן העשוי הוא, דקסבר: לולב צריך למיגד, ושייך ביה עשיה, והכא במילף לולב מסוכה פליגי.

ילפינן - בבנין אב, הואיל וזה בעשיה וזה בעשיה, מה זה ולא מן העשוי - אף זה ולא מן העשוי.

בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָהּ:

נְקֻטָּם רֵאשׁוֹ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, וְעֵלְתָּהּ בּוֹ תְּמָרָה בְּיוֹם טוֹב - מַהוּ?
יֵשׁ דְּחוּי אֲצֵל מְצוֹת אוֹ לֹא?

וְתַפְשׁוּט לִיה מָהָא -

דְּתַנּוּ:

בְּפִסְהוּ וְנִתְגַּלְתָּה - פְּטוֹר מְלַכְסוֹת;

כְּסָהוּ הָרוּחַ - חַיִּיב לְכַסּוֹת.

וְאָמַר רַבְּהִי בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

לֹא שָׁנוּ אֶלְאֵ שְׁחִזַר וְנִתְגַּלְתָּה, אֲבָל לֹא חִזַר וְנִתְגַּלְתָּה - פְּטוֹר מְלַכְסוֹת.

וְהוֹיָנוּ בַּהּ: כִּי חִזַר וְנִתְגַּלְתָּה - אֲמַאי חַיִּיב לְכַסּוֹת? הוּאִיל וְאִידְחִי אִידְחִי!

וְאָמַר רַב פְּפָא:

זֹאת אוֹמְרֵת: אֵין דְּחוּי אֲצֵל מְצוֹת.

דְּרַב פְּפָא גּוּפָא מִיבְעִינָא לִיה:

מִיפְשִׁיט פְּשִׁיט לִיה דְּאֵין דְּחוּי אֲצֵל מְצוֹת -

לֹא שָׁנָא לְקוּלָא וְלֹא שָׁנָא לְחוּמְרָא;

אוֹ דְלִמָּא סְפוּקִי מְסַפְקָא לִיה -

לְחוּמְרָא אֲמַרִּינוּ, לְקוּלָא לֹא אֲמַרִּינוּ.

תִּיקוּ.

לִימָא כְּתַנָּאִי:

עֵבֶר וּלְקֻטָּן - פְּסוּל;

דְּבַרִּי רַבִּי אֶלְעָזָר (בֶּן) אֶלְעָזָר צְדוּקָה.

וְחֻכְמִים מְכַשְׂרִין.

סְבִרוּהּ:

דְּכוּלִי עֲלֵמָא: לולב אין צריך אגד;

ואם תמצוי לומר: צריך אגד -

לֹא יִלְפִינּוּ לולב מסוכה, דְּכַתִּיב בַּהּ: "תַּעֲשֶׂה" - וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי.

מֵאִי לֹאֹ בְּהָא קָמִיפְלָגִי;

דְּמֵאֹ דְפְסִיל - סְבִר: אֲמַרִּינוּ יֵשׁ דְּחוּי אֲצֵל מְצוֹת;

וּמֵאֹ דְמְכַשִּׁיר - סְבִר: לֹא אֲמַרִּינוּ יֵשׁ דְּחוּי אֲצֵל מְצוֹת?

לֹא.

דְּכוּלִי עֲלֵמָא: לֹא אֲמַרִּינוּ יֵשׁ דְּחוּי אֲצֵל מְצוֹת;

וְהָכָא בְּמִילָף לולב מסוכה קָא מִיפְלָגִי;

מִרְ סְבִר: יִלְפִינּוּ לולב מסוכה;

וּמִרְ סְבִר: לֹא יִלְפִינּוּ לולב מסוכה.

וְאִיבְעִית אִימָא:

אִי סְבִירָא לָן לולב צריך אגד - דְּכוּלִי עֲלֵמָא יִלְפִינּוּ לולב מסוכה;

וְהָכָא - בְּלוּלָב צְרִיךְ אֲגָד קָא מִיפְלָגִי.

וּבְפְלִגְתָּא דְּהִגִּי תַנְאִי,

דְּתַנָּא:

ל'ולב, בין אגוד בין שאינו אגוד - בְּשָׂרָה.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

אָגוּד - בְּשָׂרָה, שְׂאִינוּ אָגוּד - פְּסוּל.

ל.111"ג, א

ואנוהו - התנאה לפניו.

[תניא:

'לולב, בין אגוד בין שאינו אגוד - כשר.

רבי יהודה אומר: אגוד - כשר, שאינו אגוד - פסול.]

מאי טעמא דרבי יהודה?

לפי לקיחה' לקיחה' מאגודת אגוד.

כתיב הכא: "ולקוּתֶם לְכֶם בַּיּוֹם הַרְאִישׁוֹן" (ויקרא כג, מ),

וכתיב התם: "ולקוּתֶם אֲנֶדֶת אֲזוּב" (שמות יב, כב) -

מה להלן אגודה, אף כאן אגודה.

ורבנו?

לית להו לקיחה' לקיחה'.

מאן תנא להא דתנו רבנו:

'לולב - מצוה לאגוד.

ואם לא אגוד - כשר.

מני?

אי רבי יהודה - כי לא אגוד, אמאי כשר?

אי רבנו - מאי מצוה קא עביד?

לעולם - רבנו,

ומצוה - משום "זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב).

112.ל"ג, א-ב

'או שהיו ענביו מרובין'.

אמר רב חסדא:

דבר זה רבינו הגדול אמרו, והמקום יהיה בעזרו;
לא שנו, אלא במקום אחד;
אבל בשנים או שלשה מקומות – קשר.

אמר ליה רבא:

שנים ושלשה מקומות - הוי מנומר, ופסול!

אלא אי אתמר - הכי אתמר:

'או שהיו ענביו מרובין מעליו - פסול' -

אמר רב חסדא:

דבר זה רבינו הגדול אמרו, והמקום יהיה בעזרו;
לא שנה אלא ענביו שחורות,
אבל ענביו ירוקות - מיני דהדס הוא, וקשר.

אמר רב פפא:

אדומות - כשחורות דמיין.

דאמר רבי חנינא:

האי דם שחור - אדום הוא, אלא שלקה.

רבינו - רב.

במקום אחד - שהענבים כולן ביחד, ומיהו מרובין הן על העלין שבכל ההדס.

הכי גרסינן - לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר, אמר ליה רבא שנים ושלשה מקומות הוה ליה מנומר ופסול, הכי גרסינן לה לקמן לענין עלתה חזוית באתרוג.

מנומר ופסול - דלאו הדר הוא, שהרי הענבים שחורות והעלין ירוקין.

מנומר - טצ"ש + (טצ"ר) מנומר, בעל כתמים בצבעים שונים + בלעז.

אלא שהענבים שחורות - שכבר התחילו לייבש ומשחירין, ומתחלתן ירוקין הם.

מיני דהדס נינהו - שמראיהן שוה לו, ואינו נראה מנומר.

ואדומות כשחורות דמיין - דלאו מין ירוק הוא, וזהו שחירותן, ולכשייבשו מעט יותר יהיו שחורים.

דאמר ר' חנינא - לענין דם נדה.

דם שחור - באשה אדום הוא.

אלא שלקה - לפיכך טמאהו, כדתנן (נדה יט, א): חמשה דמים טמאין באשה: האדום והשחור כו'.

113 ל"ג, ב

'אם מיעטן - כשר'.

פשיטא - אמאי נפסליה לא מן העשוי יש כאן - שהרי נאגד בהכשר, ולא משום דחוי יש כאן - שהרי לא קרא שם מצוה עליה בדחוי.

אלא בתר דאגדיה - ואשמעינן האי תנא דלולב מסוכה לא ילפינן למיפסליה משום מן העשוי בפסול, מיהו, משום דחוי הוה לן למיפסליה, שהרי נקרא עליו שם הושענא פסולה בשעת אגידתו, ומדמכשר ליה - שמע מינה דחוי מעיקרא לאו דחוי הוא, ונפשוט מינה פלגא, דאיבעיא לן יש דחוי אצל מצות או אין דחוי - נפשוט מהכא דדחוי מעיקרא לא אמרינן בה דחוי דחוי, ולא הוי דחוי אלא אם כן נראה ביום טוב ואחר כך נדחה, כל שנדחה קודם יום טוב קרי דחוי מעיקרא.

הכי גרסינן: לעולם בתר דאגדיה וקא סבר אנד הזמנה בעלמא הוא - אין אגודתו קריאת שם להיות חל עליו שם לולב פסול לדחות, והלכך אפילו דחוי מעיקרא אין כאן עד שיקדש עליו היום ועודנו בפסולו, דכיון דמטא זמן מצוה ולא חזי ליה - מיקרי דחוי, אבל מקמי הכי - לאו דחוי הוא.

דמעטינהו אימת?
אילימא מקמיה דלאגדיה - פשיטא!
אלא לבתר דלאגדיה -
דחוי מעיקרא הוא;
תפשוט מינה: דחוי מעיקרא לא הוי דחוי!

לעולם - בתר דאגדיה;
וקסבר: אגד - הזמנה בעלמא הוא,
והזמנה בעלמא לאו פלום הוא.

114.ל"ג, ב

דאין ממעטין ביום טוב.

הא עבר ולקטן מאי?
קשר.

דאשחור אימת?

אילימא דאשחור מאתמול -

דחוי מעיקרא הוא. תפשוט מינה דחוי מעיקרא, דלא הוי דחוי!
אלא לאו דאשחור ביום טוב -

נראה ונדחה הוא. שמעת מינה: נראה ונדחה - חוזר ונראה!

לא.

לעולם - דאשחור מעיקרא.

דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי - תפשוט מינה;

אבל נראה ונדחה, חוזר ונראה - לא תפשוט.

הא מעטינהו ביום טוב כשור - ואף
על גב דנאגד כבר, דהא ביום טוב
לא אגיד ליה, ודאשחור ענבים
אימת, דאילו ירוקת לא פסלי.
דחוי מעיקרא הוא - דהא מטא זמן
מצוה ולא חזי, והוה ליה דחוי
מעיקרא.

אלא דאשחור ביום טוב - והרי
נראה ביום טוב, ונדחה כשהשחירו.

שמע מינה כו' - בתמיה.

תפשוט מינה כו' - דודאי דחוי
מעיקרא עדיף מנראה ונדחה, דמה
שלא נראה למצוה מעולם עד עכשיו
- השתא הוא דמיתחזי, והוי כקרבן
שהוקדש עכשיו, ומתחלתו מחוסר
זמן היה, אבל נראה למצוה ונדחה
ממנה - הוה ליה דחוי.

ב.ל.115"ג, ב

תנו רבנן :

'אין ממעטין ביום טוב.

משום רבי אליעזר ברבי שמעון, אמרו: ממעטין.

והא קא מתקן מנא ביום טוב!

אמר רב אשי :

כגון שלקטן לאכילה ;

ורבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה, דאמר :

דבר שאין מתכוין – מותר.

והא אפיי ורבא דאמרי תרוניהו :

מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות!

הכא במאי עסקינן :

דאית ליה הושענא אחריתי.

מתקן מנא - שהיה פסול ומכשירו.
שלקטן - לענבים הללו מן ההדס על מנת
לאוכלן, ואינו מתכוין להכשירו.

והא מודי ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות -
באומר: אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני
רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות -
כמתכוין חשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין
מתכוין מותר - כגון היכא דאפשר ליה בלא
איסור, כגון, גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד
שלא יתכוין לעשות חריץ, ואף על גב דאיכא
למיחש דלמא עביד חריץ, כיון דלא מתכוין
להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי
חריץ דהוי מלאכה גמורה - לא מיחייב, אבל
היכא דודאי עביד - מודי.

לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי - ולא
צריך להאי, הלכך אין כאן תיקון כלי, דלא
צריכא ליה לאכשורה, ולא דמי השתא לפסיק
רישיה, דהתם איכא נטילת נשמה ממה נפשך,
והכא ליכא תיקון כלי, אבל אי לא הוי אחריתי -
משוי ליה מנא, דהא צריך להכי, ואף על גב
דלא מתכוין להכי - אסור, דהוי פסיק רישיה
ולא ימות.

ב 116 ל"ג, ב

תנו רבנן :
 'הותר אגודו ביום טוב -
 אגודו פאגודה של ירק'.

ואמאי? ליענביה מיענב!

הא מני? רבי יהודה היא,
 דאמר: עניבה - קשירה מעלייתהא היא.

אי רבי יהודה,
 אגד מעלייתהא בעי!

האי תנא סבר לה כוותיה בחדא, ופליג עליה בחדא.

הותר אגודו - של לולב ביום טוב - אגודו בכריכה
 בעלמא, יכרוך האגד סביב ויתחוב ראשו בתוך
 הכרך, כמו שאוגדין אגודת ירק ולא יקשור שני
 הראשים כאחד כשאר קשרים, דקשר של קיימא
 מאבות מלאכות הוא, וזה של קיימא הוא, שאינו
 חושש להתירו עולמית.

ואמאי - דחקת ליה בכי האי גוונא.
 ליענביה מיענב - והכי מקיים טפי, ואיסור מלאכה
 ליכא, דעניבה לאו קשירה.

ר' יהודה היא כו' - במסכת שבת (קיג, א), דתניא:
 חבל דלי שנפסק אין קושרו אלא עונבו, ר' יהודה
 אומר: כורך עליו פונדא או פסקיא, ובלבד שלא
 יענבנו.

אי ר' יהודה קשר מעליא בעי - כדתניא לעיל
 שאינו אגוד - פסול, דגמר מאגודת אזוב, והאי לאו
 אגוד הוא.

האי תנא סבר לה כוותיה בחדא - דעניבה קשירה
 היא לענין שבת.

ופליג עליה - בלולב, דאין צריך אגד, שמעינן
 מהכא דבעינן בלולב קשר גמור, שיקשור שני
 ראשי האגד, והאוגדן כאגודה של ירק - לאו אגד
 הוא, ואפילו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה, ואמרי
 לולב שאינו אגוד כשר - מודו דמצוה לאוגדו,
 כדתניא לעיל משום זה אלי ואנוהו, ואוקימנא
 כרבנן.

117.ל"ג, ב - ל"ד, א

משנה

משנה.
ערבה גזולה ויבשה פסולה - ללולב, דלכם אכולהו קאי.
של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה - דכיון דלשריפה קאי כותתי מיכתת שיעוריה.

צפצפה - מין ערבה, ועלה שלה עגול כדאמרין לקמן, ופסיל לה מקרא.
כמושה - פלרי"א + (צ"ל: פלצ"ד) כמוש, נובל קצת +.
ושל בעל - גדילה בשדה, שלא על הנחל, ובגמרא יליף דכשרה.
בעל - קרקע שאינה צריכה להשקות, דסגי ליה במטר השמים, כדאמרין במשקין בית השלחין (מועד קטן ב, א) בעל לישנא דמייתבותא, כמו כי יבעל בחור בתולה (ישעיהו סב) ומתרגמינן: ארי כמה דמתייתב עלם עם בתולתא, והאי דפליג להו במתניתין בארבע בבי, ותני לולב באפי נפשיה והדס באפי נפשיה, וכן ערבה וכן אתרוג ולא עירב ותני להו - משום דיש בכל אחד מה שאין בחבירו, דאילו ציני הר הברזל לא שייך אלא בלולב, וענביו מרובין מעליו לא שייך אלא בהדס, וצפצפה לא שייכא אלא בערבה, וערלה ותרומה לא שייכא אלא באתרוג, הלכך איצטריכו ארבע בבי.

גמרא

תנו רבנן:

"ערבי זוזל" (ויקרא כג, מ) - הגדילין על הנחל.

דבר אחר:

"ערבי זוזל" - שעלה שלה משוף בנחל.

תניא אידך:

"ערבי זוזל" - אין לי אלא ערבי נחל.

של בעל ושל הרים מניין?

תלמוד לומר: "ערבי זוזל" - מפל מקום.

אבא שאול אומר:

"ערבי" - שתים: אחת ללולב ואחת למקדש.

ורבנן - למקדש מנא להו?

הלכתא גמירי להו.

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

עשר נטיעות, ערבה, וניסוף המים - הלכה למשה מסיני.

תנו רבנן:

"ערבי זוזל" - הגדילות על הנחל; פרט לצפצפה,

הגדילה בין ההרים.

אמר רבי זירא:

מאי קראה?

"קזו על מים רבים, צפצפה שמו" (יחזקאל יז, ה).

אמר ליה אבוי:

ודילמא פרושי קא מפרש:

"קזו על מים רבים", ומאי ניהו? - "צפצפה"!

אם כן, מאי "שמו"?

אמר רבי אבהו:

אמר הקדוש ברוך הוא:

אני אמרתי שיהו ישראל לפני כן "קזו על מים רבים",

ומאי ניהו? - ערבה,

והן שמו עצמן בצפצפה שבהרים.

איכא דמתני לה להאי קרא אמתניתא:

"קזו על מים רבים, צפצפה שמו".

מתקיף לה רבי זירא:

ודילמא פרושי קא מפרש:

"קזו על מים רבים" - מאי ניהו? - "צפצפה".

גמרא.
ערבי נחל הגדילות על הנחל - נחלי מים מצוה בזו, ומיהו, של בעל כשרה, כדלקמן כדכתיב ערבי לשון רבים.
משוך - ולא עגול, פרט לצפצפה.
ושל הרים - ערבה של הרים ולא צפצפה.
ערבי מכל מקום - לשון רבים.

אבא שאול אומר - ערבי דאמר קרא לא להכשיר של בעל בא, אלא ללמדך שצריך שתי מצות של ערבה, אחת לאגדה בלולב ואחת למקדש להקיף את המזבח, כדאמרין לקמן בפרק לולב וערבה (סוכה מה, א).
ורבנן - דדרשי ערבי להכשיר של בעל ושל הרים, למקדש מנא להו?

עשר נטיעות ערבה ונסוך המים הלכה למשה מסיני - אלו שלשה נשאלו בבית המדרש מנין להם מן התורה, והשיבו שהלכה למשה מסיני הם, ושמע השומע וגרסם כסדר ששמעם, וכן: שיעורים וחציצין ומחיצין (סוכה ה, ב) שמען השומע וסדרן כסדר ששמען, וכן בכל מקום, עשר נטיעות - משנה היא בסדר זרעים (שביעית פרק ראשון משנה ו): עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה, שאין בין זו לזו אלא כמה שיש בין זו לחברתה, ותפסו בית סאה שהוא חמשים אמה על חמשים אמה מפוזרות לאורך ורוחב בשוה - חורשין כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד ראש השנה, אף על פי שמצוה מן התורה להוסיף מחול על הקדש, כדנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, ואסור לחרוש שלשים יום לפני ראש השנה, כדאמרין בשמעתא קמייתא דמועד קטן (ג, א) מקראי, בנטיעות נאמר למשה מסיני שמוטר לחרוש תחתיהם עד ראש השנה, כדי שלא יבשו, ואם עשר הן ומפוזרות כהלכתן בתוך בית סאה - נאמר למשה שיונקות בבית סאה כולה, ומותר לחרוש את כולן בשבילן, אבל אם אינם עשר, או שאינן מפוזרות כהלכתן - חורש תחת כל אחת ואחת כשיעור יניקתה לפי חשבון עשר לבית סאה, ובאילנות זקנים נאסר שלשים יום לפני ראש השנה, כדאמרין במועד קטן (שם ג, א) לר' ישמעאל מהלכתא, ולר' עקיבא מקראי, וחכמים עשו סייג לתורה, ואסרו בשדה הלבן מפסח ואילך, ובשדה האילן בזקנים מעצרת ואילך, ואמרו בזקנים מפני שיונקים הרבה שלש אילנות (ממטע עשרה) לבית סאה הרי אלו מצטרפים, וחורשים כל בית סאה בשבילן עד עצרת, לפי שכולו צריך להן ויצתה מתורת שדה לבן ונעשית שדה אילן, ואם אינם שלש - חורש לכל אחד תחתיו לפי חשבון עד עצרת, והשאר אסור מפסח ואילך.

ערבה - למקדש, דאילו ערבה ללולב - מקרא נפקא.

וניסוף המים - לתמידין של שחר שבעת ימי החג, כדאמרין לקמן בפרק לולב וערבה (סוכה/מח, א), והתם מפרש כיצד מנסכין בין מים בין יין, וכל קרבנות כל ימות השנה אין נסכיהם אלא יין, חוץ מן החג בתמיד של שחר, שצריך שני ניסוכין.

מאי קראה - דצפצפה לגריעותא, ולא מינא דערבה היא, דנרבייה מערבי מכל מקום.

קח על מים רבים צפצפה שמו - כדמפרש ליה ר' אבהו: אותו שנשרש ואחוז על מים רבים נעשה צפצפה, אלמא, גריעותא היא, דבתוכה נאמר ביחזקאל.
אמר ר' אבהו - גרסינן, ולא גרסינן אלא, ולא לפרושי טעמא דמתניתא, אלא מלתא באפי נפשה היא, הואיל ואיירי בקרא פרשיה.

ואיכא דמתני להאי קרא אמתניתא - דתנא דמתניתא גופיה אייתיה במתניתא, ולא ר' זירא, והך אתקפתא דאבוי מתני לה בר' זירא, ותירוץא דאם כן מאי שמו מתנו לה בלא גברא.

אם כן, מאי "שיבו"?

אמר רבי אבהו:

אמר תקדוש ברוך הוא:

אני אמרתי שיהו! שאל לפני כ"קוז על מים רבים", ומאי ניהו? - ערבה,
והו שמו עצמן כצפצפה שבהרים.

118.ל"ד, א

קנה שלה - עץ שלה.
 ופיה חלק - חודן של עלין חלק, ואינו עשוי פגימות פגימות.
 והתניא דומה למגל כשר - מגל קציר פגימותיה כולן נוטות לצד אחד, עקומות כלפי בית יד שלה.
 מסר - היא מגירה, שקורין שיג"ה + (אולי שיר"א) מסור+, ופגימותיה הולכות נוכחו, ולהם שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן, כפגימות סכין.
 הכי גרסינן: משכחת לה בחילפא גילא - ולא גרס ומשכחת לה חילפא גילא, מין ערבה כשרה היא, ופיה דומה למגל, אבל שאר ערבה פיה חלק.

תנו רבנן:
 'אי זהו ערבה, ואיזהו צפצפה?

ערבה:
 קנה שלה אדום,
 ועלה שלה משונה,
 ופיה חלק.

צפצפה:
 קנה שלה לבן,
 ועלה שלה עגול,
 ופיה דומה למגל.

והא תניא:
 'דומה למגל - כשר;
 דומה למסר - פסול!'

אמר אביי:
 כי תניא ההיא - בחילפא גילא.

אמר אביי:
 שמע מינה: האי חילפא גילא כשר להושענא.

פשיטא!

מהו דתימא: הואיל ואית ליה שם לנוי - לא נתקשר.
 קא משמע לן.

ואימא הכי נמי?

"ערבי נוזל" אמר רחמנא - מפל מקום.

ב-א. 119.ל"ד

אמר רב חסדא:

הני תלת מילי אשתני שמייהו מפי חרב בית המקדש:

חלפת' - ערבתא; ערבתא - חלפתא.

מאי נפקא מינה?

ללוב.

שיפורא - חצוצרתא; חצוצרתא - שיפורא.

מאי נפקא מינה?

לשופר של ראש השנה.

פתורתא - פתורא; פתורא - פתורתא.

למאי נפקא מינה?

למקח וממכר.

אמר אביי:

אף אני אומר:

בי פסי - הובלילא; הובלילא - בי פסי.

למאי נפקא מינה?

למחט הנמצא בעובי בית הכוסות.

אמר רבא בר יוסף:

אף אני אומר:

בבל - בורסיף; בורסיף - בבל.

למאי נפקא מינה? א"כ

לגיטי נשים.

חילפא ערבתא - לאו היינו חילפא גילא, אלא צפצפה, ועכשיו נשתנית משמה, וקורין לה ערבה.

שיפורא - כפוף.

חצוצרתא - פשוטה, ואינה של איל.

פתורתא פתורא - האחת גדולה והאחת קטנה, ושם היו רגילין לקרות לגדולה חלף קטנה, ושל קטנה לגדולה.

אף אני אומר - אף אני יש בידי עוד אחד שנתחלף שמה.

הובלילא - צנפיי"ל + המסס, קיבת העלים +.

בית הכוסות - סוף הכרס שקורין פנצ"ה + הקיבה הראשונה של מעלי הגירה+, והוא עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עבה כשתי דפנות, ותניא חולין (ג, ב): מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד, תחובה בעוביו ולא ניקב נקב מפולש - כשר, שהעובי סותמו ומגין, משני צדדין, שהנקב מפולש - טריפה, ובאותו שקורין עכשיו בית הכוסות אין חילוק להכשיר, מפני שדופנו דק, והוא היה רגיל לקרות הובלילא.

לגיטי נשים - דקיימא לן (גיטין ב, א): המביא גט מחוצה לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אי משום דאין מצויין לקיימו ואי משום דאין בקיאיין לשמה, והמביא מארץ ישראל - אינו צריך, לפי שבקיאין לשמה, ועולי רגלים מצויין להכיר חתימת עדים לקיימו ואמרינן התם (גיטין/ו, א): בבל כארץ ישראל לגיטיין, לפי שהן בני תורה ובקיאין לשמה, ובני ישיבה מצויין לילך וללמוד משם תורה מכל מקומות, ובורסיף סמוך לבבל, ואינן בני תורה, כדאמרינן (סנהדרין קט, א): מאי בורסיף - בור ששפו את מימיו, ולא נשתיר בו כלום, והמביא משם צריך שיאמר, אבל עכשיו נתחלף שם, הלכך המביא מבבל צריך שיאמר, ומבורסיף אין צריך.

120.ל"ד, ב

משנה

רבי ישמעאל אומר:

שלשה הדסים ושתי ערבות, לולב אחד ואתרוג אחד.

אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום.

רבי טרפון אומר:

אפילו שלשתן קטומים.

רבי עקיבא אומר:

כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת.

גמרא

תניא:

רבי ישמעאל אומר: "פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ) – אחד;

"כפת תמרים" – אחד;

"ענף עץ עבת" – שלשה;

"ערבי זוזל" – שתים.

ואפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום.

רבי טרפון אומר:

שלשה, ואפילו שלשתן קטומים.

רבי עקיבא אומר:

כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת.

אמר לו רבי אליעזר: יכול יהא אתרוג עמקן באגודה אחת?

אמרתי: וכי נאמר 'פרי עץ הדר וכפת תמרים'!

והלא לא נאמר אלא "כפת"!

ומנין שמעבבין זה את זה?

תלמוד לומר: "ולקוותם" – שתהא לקיחה תמה.

ורבי ישמעאל - מה נפשך:

אי שלימין בעי - ליבעי נמי פולחו;

אי לא בעי שלימין - אפילו חד נמי לא!

אמר ביראה אמר רבי אמי:

חזר בו רבי ישמעאל.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי טרפון.

ואזדא שמואל לטעמיה.

דאמר להו שמואל להנהו דמזבגי אסא:

אשוו וזבגו, ואי לא, דרישנא לכו כרבי טרפון!

מאי טעמא?

אילימא משום דמיקל - ולידרוש להו כרבי עקיבא, דמיקל טפי!

תלתא קטומי – שכיחי;

חד ולא קטום - לא שכיח.

משנה.

שלשה הדסים - בגמרא יליף לה.

ואפילו שנים קטומין - אהדסים קאי, ובגמרא

פריך: מה נפשך, אי קטום פסול והוא צריך שלשה

- ליבעי כולהו שלימים, ואי קטום כשר - לכשיר

שלשתן קטומים, ומשני: חזר בו ר' ישמעאל

מתחלת דבריו שהיה מצריך שלשה, ואמר אפילו

שנים קטומין, והוא הדין אי לא מייתי להו לגמרי,

דהא קטומים כמאן דליתנהו דמי.

ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים - דלא בעי

הדר בהדס.

גמרא.

כפת תמרים אחד - משמע, דכפת כתיב.

ענף - חד, עץ חד, עבות חד.

ואפילו שנים קטומים - אהדס קאי.

יכול יאגדם כולן - ואף האתרוג עמהם, אמרת: וכי

נאמר וכפת תמרים דניהוי משמע וי"ו מוסיף על

ענין ראשון לצרפו עם פרי עץ הדר, והלא לא נאמר

אלא כפת משמע בפני עצמן הן, ולא עם האתרוג,

וענף עץ מוסיף עליהם, וערבי נחל מוסיף עליהם,

שנאמר בהן ווי"ן לפיכך נאגדין עם הלולב.

שמעבבין זה את זה - אם חסר אחת מארבעתן אין

השלשה מצוה.

תמה - שלמה, דדריש: ולקחת תם.

ור' ישמעאל דמכשיר שנים קטומים וחד מצריך

שלם, היכן חלקן הכתוב, אי בעי הדר - ניבעי

בכולהו, ואי לא בעי הדר - אפילו בחד לא נצריך!

אמר ביראה - שם חכם.

חזר בו ר' ישמעאל - מתחלת דבריו, ומכשר בחד,

ומיהו הדר בעי.

הלכה כר' טרפון - להקל, דקטום כשר.

אשוו וזבגו - מכרו בשוה ואל תעלו על דמיהם,

מפני שמבקשים מכס שלשה הדסין ושלמים.

ואי לא - משויתו.

דרשינא כר' טרפון - דמכשר בקטומין.

כר' עקיבא - דלא בעי אלא חד.

121.ל"ד, ב – ל"ה, א

משנה

משנה.
של ערלה ושל תרומה טמאה
פסול - בגמרא מפרש טעמא.
לא יטול - בגמרא מפרש טעמא.
בירושלים - שהיא כשרה לאכילת
מעשר שני.
לא יטול - כדמפרש בגמרא.
ואם נטל כשר - שהרי יש בה
היתר אכילה, אבל חוץ לירושלים
לא, דלכם כתיב, הראוי לכם.
חזוית - כמין אבועות דקות.
נטלה פטמתו - ראש אתרוג, מפי
רבינו יעקב, ודוגמתו: הפטמה
של רמון (עוקצין פרק שני משנה
ג).

הכי גרסינן: נקלף נסדק ניקב
וחסר כל שהוא פסול - ניקב וחסר
כל שהוא חדא מילתא, דאילו
ניקב ולא חסר שתחב בו מחט
והוציאה - כשר, כדקתני סיפא.
ניטל עוקצו - זנבו, כמו בעוקצי
תאנים (סנהדרין מ, א).
הכוש - שבא מארץ כוש, ושחור
הוא.
כרתי - כרישים, פור"י + כרתי,
כרישה +.
ובגדול - שלא יהא גדול יותר
מדאי.

גמרא.
פרי עץ - שהעץ כפרי, בטעם
שזה.
ממשמע שנאמר ונטעתם - וכתיב
בסיפיה לא יאכל איני יודע דבעץ
מאכל משחעי קרא?
חייבין בערלה - דלא תימא מין
ירק הוא, מפני שהוא עץ שפל
כמין רותם, שאינו גבוה מן
הארץ.
לא תחסר כל בה - ולמדך האי עץ
מאכל דאפילו פלפלין בכלל.
נקוט חדא - גרעין אחד.
לא מינכרא לקיחתה - מתוך
קוטנה.
הדיר - פרי עץ שדומה אילנו
לדיר של צאן.
אטו כולהו אילני לית בהו פירות
גדולים וקטנים - והלא כל תפוחי
אילן אחד אינן שוות.
הכי קאמר עד שבאים קטנים כו'
- כלומר, האי גדולים וקטנים לאו
של שנה אחת קאמר, אלא גדולים
של אשתקד וקטנים של שנה זו,
שהאתרוג דר וגדל באילנו שנים
ושלש שנים, וכשבאין וחונטין
של עכשיו עדיין גדולים דאשתקד
קיימין בו.

אתרוג הגזול והיבש - פסול.

של אשרה ושל עיר הנדחת - פסול.

של ערלה - פסול.

של תרומה טמאה - פסול.

של תרומה טהורה - לא יטול; ואם נטל - בשר.

של דמאי - בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין.

של מעשר שני בירושלים - לא יטול; ואם נטל - בשר.

עלתה חזוית על רובו, נטלה פטמתו, נקלף, נסדק, ניקב וחסר כל שהוא - פסול.

עלתה חזוית על מיעוטו, נטל עוקצו, ניקב ולא חסר כל שהוא - בשר.

אתרוג הבושי - פסול.

והירוק כפרתי - רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל.

שיעור אתרוג הקטן -

רבי מאיר אומר: כאגוז;

רבי יהודה אומר: כפיצה.

ובגדול - כדי שיאחזו שנים בידו, דברי רבי יהודה;

ורבי יוסי אומר: אפילו אחד בשתי ידיו.

גמרא

תנו רבנן:

א,ה,א

"פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ) - עץ שטעם עצו ופריו שזה;

הוי אומר: זה אתרוג.

ואימא פלפלין?

כדתניא:

'היה רבי מאיר אומר:

ממשמע שנאמר: "ונטעתם כל עץ" (ויקרא יט, כג),

איני יודע שהוא עץ מאכל?

מה תלמוד לומר: "עץ מאכל"? - עץ שטעם עצו ופריו שזה;

הוי אומר: זה פלפלין.

ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה,

ואין ארץ ישראל חסרה כלום, שנאמר: "לא תזוסר כל בה" (דברים ח, ט).

התם - משום דלא אפשר.

היכי נעביד?

נקוט חדא - לא מינכרא לקיחתה.

נקוט תרי או תלתא - "פרי" אחד²³ אומר רחמנא, ולא שנים ושלשה פירות.

הלקד לא אפשר.

רבי אומר:

אל תקרי "הדר", אלא הדיר -

מה דיר זה - יש בו גדולים וקטנים, תמימים ובעלי מומין,

הכי נמי - יש בו גדולים וקטנים, תמימים ובעלי מומין.

אטו שאר פירות לית בהו גדולים וקטנים תמימין ובעלי מומין?!

אלא הכי קאמר:

עד שבאין קטנים, עדיין גדולים קיימים.

רבי אבהו אומר:

אל תקרי "הדר", אלא הדר -

²³ ע"פ מסורת הש"ס.

דָּבַר שֶׁדָּר בְּאֵילָנוּ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה.

בְּן עֲזַאי אוֹמֵר:

אֵל תִּקְרֵי "הַדֶּר" אֶלָּא הַדּוּר²⁴.

שָׁפֵן בְּלִשׁוֹן יְוֹנֵי קוֹרִין לְמִים הַדּוּר.

וְאִיזוֹ הִיא שְׂגִדֵּל עַל כָּל מַיִם?

הָיִי אוֹמֵר: זֶה אֶתְרוֹג'.

הדר - והיא היא דרבי, אלא במשמעותא פליגי, מר דריש ליה לשון דיר, ומר דריש ליה לשון דירה.

²⁴ מסורת הש"ס ע"פ הערוך.

122.ל"ה, א

שאל אשרה ושל עיר הנדחת - פסול.

מאי טעמא?

כיון דלשרפה קאי - כותבי מיפתת שיעוריה.

123. ל"ה, א

ש"ל²⁵ ערלה - פסול.

מאי טעמא?

פליגי בה רבי חייא בר אבין ורבי אסי:
 חד אמר: לפי שאין בה היתר אכילה;
 וחד אמר: לפי שאין בה דין ממון.

קא סלקא דעתיה:
 מאן דבעי היתר אכילה - לא בעי דין ממון;
 ומאן דבעי דין ממון - לא בעי היתר אכילה.

תנן:

ש"ל תרומה טמאה - (פסולה) ופסול.

בשלמא למאן דאמר: לפי שאין בה היתר אכילה - שפיר.
 אלא למאן דאמר: לפי שאין בה דין ממון - אמאי?
 הרי מסיקה תחת תבשילו!

אלא בהיתר אכילה, כולי עלמא לא פליגי דבעינן.
 כי פליגי בדין ממון:
 מר סבר: היתר אכילה בעינן, דין ממון לא בעינן;
 ומר סבר: דין ממון נמי בעינן.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו מעשר שני שבירושלים אליבא דרבי מאיר:
 למאן דאמר: לפי שאין בה היתר אכילה - הרי יש בה היתר אכילה;
 למאן דאמר: לפי שאין בה דין ממון - מעשר שני ממון גבוה הוא.

תסתיים דרבי אסי דאמר: לפי שאין בה דין ממון.
 דאמר רבי אסי:

אתרוג של מעשר שני:
 לדברי רבי מאיר - אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב;
 לדברי חכמים - אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב.
 תסתיים.

לפי שאין בה היתר אכילה - ורחמנא אמר:
 לכם - הראוי לכם בכל דרכי הנאתו.

לפי שאין בה דין ממון - שאינו שוה פרוטה,
 דאיסורי הנאה הוא, הלכך לאו שלכם הוא.

קא סלקא דעתיה מאן דבעי היתר אכילה - אי
 הוי ביה היתר אכילה כגון מעשר שני
 בירושלים - לא בעי דין ממון, דאף על פי
 שאין ממונו לר' מאיר, דאמר בקדושין (נב),
 (ב): מעשר שני ממון גבוה הוא, ואינו נכסי
 הדיוט לקדש בו אשה - כשר לצאת בו.

ומאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה -
 ומכשיר אתרוג של טבל, שאסור באכילה
 ומותר בהנאה.

אלא למאן דאמר לפי שאין בה דין ממון -
 אבל היתר אכילה לא בעינן, ומשום דין ממון
 קרינא ביה לכם.

הרי מסיקה לזו תחת תבשילו - כדאמרינן
 (בשבת כה, ב): תתן לו - ולא לאורו, מכלל
 דבת אורו הוא.

אלא בהיתר אכילה כולי עלמא לא פליגי
 דבעינן - ואפילו יש בה דין ממון לא מתכשרין
 בלא היתר אכילה, דכיון דלא חזיא לכל דרכי
 הנאה - לאו לכם הוא.

דין ממון לא בעינן - אם מותרת באכילה, כגון
 מעשר שני בירושלים, ואליבא דר' מאיר -
 כשר, ומתניתין דקתני של מעשר שני
 בירושלים כשר - אפילו כר' מאיר, דאמר
 מעשר שני ממון גבוה הוא, מתוקמא.

דין ממון נמי בעינן - ומעשר שני לר' מאיר
 פסול, ומתניתין דקתני כשר - רבנן היא,
 דאמרי: ממון הדיוט הוא, ומקדשין בו את
 האשה.

תסתיים דר' אסי הוא דאמר לפי שאין בה דין
 ממון - ואי נמי איכא היתר אכילה, דין ממון
 נמי בעינן, ושל מעשר לר' מאיר פסול.

25 מסורת הש"ס.

124. ל"ה, א-ב

גופא:

אמר רבי אסי:

אתרוג של מעשר שני:

לדברי רבי מאיר - אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב;

לדברי חכמים - אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב.

מצה של מעשר שני:

לדברי רבי מאיר - אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח;

לדברי חכמים - אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

עיסה של מעשר שני:

לדברי רבי מאיר - פטורה מן החלה;

לדברי חכמים - חייבת בחלה.

מתקיף לה רב פפא:

בשלמא עיסה - פתיב: "ראשית ערסתכם" (במדבר טו, כ).

אתרוג נמי - פתיב: "לקכם" - משלכם.

אלא מצה - מי פתיב 'מצתכם'!

אמר רבה בר שמואל, ואיתימא רב ימר בר שלמיא:

אתיא "לזום", "לזום" -

פתיב הקא: "לזום עני" (דברים טו, ג),

וכתיב התם: ^א "והיה באכלכם מלזום הארץ" (במדבר טו, יט).

מה להלן - משלכם, ולא משל מעשר,

אף כאן - משלכם, ולא משל מעשר.

לימא מסייע ליה:

'עיסה של מעשר שני - פטורה מן החלה,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: חייבת בחלה'.

לימא מסייע ליה?!

היא היא!

אלא -

מדבהא פליגי, בהא נמי פליגי;

או דלמא שאני עיסה,

דאמר קרא: "ערסתכם" (במדבר טו, כ) "ערסתיהם" (במדבר טו, כא), תרי זימני.

אין יוצא בה ידי חובתו בפסח - ידי חובת
אכילת מצה לילה הראשון, ולקמן פריך:
מי כתיב מצתכם?

פטורה מן החלה - דכתיב עריסותיכם,
והאי - דגבוה היא, ואף על גב דאיכא
היתר אכילה, כיון דלית בה דין שאר ממון
- לאו דידיה הוא.

והיה באכלכם - גבי חלה כתיב.

היא היא - ודאי מסייע ליה, ומאי לימא?

אלא ודאי - בהא מסייעתא, ולימא
דקאמרינן - אסייעתא דאתרוג ומצה
קאמר, והכי קאמר: לימא מסייע לר' אסי
בכולהו, דמדבהא פליגי - באתרוג ומצה
נמי פליגי, דהא חד טעמא הוא, דהתם נמי
לכם כתיב, ומצה נמי מחלה ילפא.

או דלמא שאני עיסה - בהא הוא דקאמר
ר' מאיר פטורה - דכתיב מיעוטא יתירא,
אבל בחד מיעוטא לא נפקא לן, דכיון
דמשתרי לאכילה, אף על גב דלית בה דין
ממון - לכם קרינא ביה.

125.ל"ה, ב

ש' תְּרוּמָה טְמֵאָה – פְּסוּלָה'.

- דְּלִית בֵּה הֵיטֵר אֲכִילָה.

126. ל"ה, ב

יְשַׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה – לֹא יִטּוֹל.

פְּלִיגִי בְּהַ רְבִי אֲמִי וְרַבִּי אֶסִי:
חַד אָמַר: מִפְּנֵי שְׂמֻכְשִׁירָה;
וְחַד אָמַר: מִפְּנֵי שְׂמֻפְסִידָה.

מֵאֵי בִּינְיָהוּ?

כְּגוֹן שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ שֵׁם חוּץ מִקְלִיפְתָּהּ חִיצוֹנָה -
לְמֵאן דְּאָמַר: מִפְּנֵי שְׂמֻכְשִׁירָה – אֵיכָא;
לְמֵאן דְּאָמַר: מִפְּנֵי שְׂמֻפְסִידָה – לֵיכָא.

וְאֵם נָטַל – בְּשִׂרָה.

לְמֵאן דְּאָמַר: מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהּ הֵיתֵר אֲכִילָה - הֵרִי יֵשׁ בָּהּ הֵיתֵר אֲכִילָה.
לְמֵאן דְּאָמַר: לְפִי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין מְמוֹן - הֵרִי יֵשׁ בָּהּ דִּין מְמוֹן.

שמכשירה - לקבל טומאה, דאמרינן במתניתין (סוכה/ מב, א): מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת, שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו, וכשנוגעים באתרוג הוכשר לטומאה, דכתיב (ויקרא יא) וכי יתן מים על זרע ואסור לגרום טומאה לתרומה, דכתיב (במדבר יח) משמרת תרומתי אמר רחמנא: עשה לה שימור.

שמפסידה - קליפתה החיצונה נמאסת במשמוש הידים, ואסור להפסיד תרומה, כדפרישית.

הרי יש בה היתר אכילה - לכהן, וישראל נמי נפיק בה אם לקחה מכהן, הואיל ויכול להאכילה לבן בתו כהן, אבל פדיון אין לה להיות ניתנת לאכילת ישראל, והאומר כן רשע הוא.

הרי יש בה דין ממון - כהן מקדש בה את האשה, וישראל נמי, אם נתנה לו הכהן - מקדש בה את האשה ומוכרה לכהנים והדמים שלו.

127.ל"ה, ב

וְשַׁל דְּמַאי.

של דמאי - לקחם מעם הארץ, וסתם פירותיהן ספק אינן מעושרין.
מאי טעמייהו דבית הלל - הא לית בה היתר אכילה.
וחזי ליה - דרוב עמי הארץ מעשרין הן, וחומרא בעלמא הוא שהעמידו בספק טבל, וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם.
אכסניא - חיילותיו של מלך, ומטיל מזונותיהן על בני המדינה.

מאי טעמא דבית הלל?

כיון דאי בעי, מפקר להו לנכסיה, והוי עני, וחזי ליה - השתא נמי, **"לכם"** קרינא ביה.

דתנן:

'מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי.'

ובית שמאי?

עני לא אכיל דמאי.

דתנן:

'(אין) מאכילין העניים דמאי ואת האכסניא דמאי.'

ואמר רב הונא:

תנא:

'בית שמאי אומרים: אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי; ובית הלל אומרים: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי.'

128.ל"ה, ב

'שָׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁבִירוּשָׁלַיִם.'

הרי מכשירה - מעשר עני בעי שימור, דקודש איקרי, דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו'.

למאן דאמר - בערלה לפי שאין בה היתר אכילה, אבל אי הוה בה היתר אכילה - הוה מתכשרא, ואפילו לית בה דין ממון - הא יש בו נמי היתר אכילה, ומתניתין דתני כשר - דברי הכל היא, ואפילו לר' מאיר דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא מיתוקמא, דהא בהא דין ממון לא בעינן, דכיון דאכיל לה לכם קרינא ביה.

ומאן דאמר - בערלה לפי שאין בה דין ממון, דאי נמי הוה בה היתר אכילה הוה פסיל לה, משום דליתיה ממון לשאר הנאות, כגון מעשר שני בירושלים לר' מאיר.

מתניתין רבנן היא - דאמרי: מעשר ממון הדיוט הוא, ולא ר' מאיר, דאילו לר' מאיר פסול.

למאן דאמר: מפני שמכשירה - הרי מכשירה.

למאן דאמר: מפני שמפסידה - הרי מפסידה.

'ואם נטל - בשרה.'

למאן דאמר: מפני שאין בה היתר אכילה - דברי הכל.

למאן דאמר: לפי שאין בה דין ממון - הא מני? רבנן היא.

ב.ל"ה.129

'עלתה חזוית'.

הכי גרסינן - אלא אי אתמר
אסיפא אתמר.
ובחוטמו - בעובי גבהו, שמשפע
משם ויורד לצד ראשו, אפילו כל
שהוא פסול - שנראה שם לעינים
יותר משאר מקומות שבו,
שבאותו עובי אדם נותן עיניו.

אמר רב חסדא:

דבר זה רבינו הגדול אמרו, המקום יהיה בעזרו:
לא שנו, אלא במקום אחד;
אבל בשנים ושלשה מקומות - כשר.

אמר ליה רבא:

אדרבה, בשנים ושלשה מקומות - הנה ליה כמנומר, ופסול!

אלא אי אתמר, אסיפא אתמר:

'על מיעוטו - כשר'.**אמר רב חסדא:**

דבר זה רבינו הגדול אמרו, והמקום יהיה בעזרו:
לא שנה, אלא במקום אחד;
אבל בשנים ושלשה מקומות - הנה ליה כמנומר, ופסול.

אמר רבא:

ועל חוטמו, ואפילו במשהו - נמי פסול.

130.ל"ה, ב

נְטִילָה פְּטֻמְתוֹ.

תָּנָא רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֱלֵעָזָר:
נְטִילָה בּוֹכְנָתוֹ.

תני ר' יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו - במתניתיה הוה תני להאי נטלה פטמתו - בוכנתו, לפי שהוא חד ועשוי כמין בוכנא, זה לשון מורי הזקן רבינו יעקב, אבל רבינו יצחק הלוי היה מפרש: פטמתו ועוקצו שניהם בזנב, עוקצו - שניטל העץ מה שחוץ לגומא שבאתרוג - כשר, פטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו - לפיכך פסול, והיינו דתני ר' יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו - מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה באסיתא, ולשון רבינו יעקב נראה לי, שלא מצינו בכל מקום פטמא עוקץ.

131.ל"ה, ב – ל"ו, א

יְנַקְלֵף.

האי אתרוג דאגליד - נקלף.
כאהינא סומקא - תמרה אדומה, ואף זה,
 לאחר שנקלף נהפך לאדמומית, כדרך כל
 הנקלפים בפירות.
בכולה - כשר.
במקצתה - פסול, דמנומר הוא.

אמר רבא:

האי אתרוגא דאגליד פאָהינא סומקא – כְּשֵׁרָה.

והא אַנן תַּנּוּ:

יְנַקְלֵף – פְּסוּל!

לא קשׁינא:

ל' ע"א הא בְּכוּלָּהּ, הא בְּמִקְצָתָהּ.

132.ל"ו, א

בְּסֵדֶק, נִיקָב.

תְּנִי עוֹלָא בְּרַחֲמֵי:

נִיקָב נִקָּב מְפֻלָּשׁ – בְּמִשְׁהוּ;

וְשִׁאֲיֵנוּ מְפֻלָּשׁ – בְּכֵאִיסָר.

תני עולא בר חנינא - אניקב ולא חסר קאי, דמכשר תנא דמתניתין, ואתא האי תנא למימר דאם מפולש הוא מצידו לצידו - פסול בנקב כל שהוא, אפילו של מחט, ונקב שאינו מפולש - בכאיסר, אם רחב כאיסר פסול ואף על פי שלא חסר כלום, כגון שתחב בו יתד עבה, ומתניתין בפחות מכאיסר, ובשאינו מפולש.

133.ל"ו, א

בְּעֵי רַבָּא:

נולדו באתרוג סימני טרפה - מהו?

מאי קמיבעיא ליה?

אי נקלף - תנינא!

אי נסדק - תנינא!

אי ניקב - תנינא!

סימני טרפה - שהבהמה נטרפה בה, ולקמיה מפרש ליה.

נקלף - סימני טרפה הוא, דהיינו הגלודה.

נסדק - דהיינו גרירת שנסדק כולה, שלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה.

ניקב - כגון ניקב קרום של מוח.

ריאה שנשפכה כקיתון - הבשר שבתוך הקרום נימוח ונעשה כמים.

הא לא קיימי סימפונהא טרפה - אלמא: מסימני טרפה הוא.

הכא מאי - אם נימוח וקיימי סימפונהא, דהיינו חדרי הזרע שהגרעינין בתוכם.

סרוחי מסרחת - נרקבת.

תפוח סרוח - מפרש לקמן.

כבוש - בחומץ או בחרדל.

שלוק - מבושל ביותר באור ברותחין.

(כדור) + מסורת הש"ס: [ככדור] + העשוי כמין כדור עגול, כדור - פלוט"א

+ כדור, כדור משחק +.

החיום - שנים דבוקין יחד.

הבוטר - קטן כפול הלבן.

גידלו בדפוס - שעושה לו דפוס כשהוא קטן, ונותנו בתוכו במחובר, וגדל כמדת

הדפוס, דפוס - פורמ"א + דפוס, תבנית שיוצקים בה דברים + בלעז, כל דבר

העשוי לעשות למדתו דברים אחרים על גביו, כמו מנעלין, או בתוכו כעין שהיו

עושין קדרות ללחם הפנים שיכניסו העיסה לתוך הקדרה והלחם נעשה

בצורתה - כגון אלו קרי דפוס.

כמין בריה אחרת - שאינו דומה לאתרוג כלל.

מאי לאו תפוח מבחוץ - שנפחת ונרקב מבחוץ.

סרוח מבפנים - וקליפתו קיימת, כמין ריאה שנשפכה כקיתון.

לא תפח אף על גב דלא סרוח סרוח אף על גב דלא תפח - תפח - אינפל"ה

+ התנפח + בלעז, כגון שנפלו גשמים בתלוש ותפח, סרוח - נרקב, לישנא

אחרינא: תפח - נרקב, סרוח - ריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו.

כי קא מיבעיא ליה, כדעולא אמר רבי יוחנן:

ריאה שנשפכה כקיתון - כשרה.

ואמר רבא: והוא דקיימא סימפונהא.

הא לא קיימי סימפונהא - טרפה.

הכא מאי?

דלמא התם הוא, דלא שליט בה אוירא - הדר בריא;

אבל הכא, דשליט בה אוירא - סרוחי מסרחת?

או דלמא לא שגא?

תא שמע:

'אתרוג תפוח, סרוח, כבוש, שלוק, בוש, לבן ומנומר - פסול.

אתרוג ככדור - פסול.

יש אומרים: אף התיום.

אתרוג הבוטר:

רבי עקיבא פוסל,

וחכמים מכשירין.

גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת - פסול.

קתני מיהת: 'תפוח, סרוח'.

מאי לאו: 'תפוח' - מבחוץ, ו'סרוח' - מבפנים!

לא,

אידי ואידי מבחוץ.

ולא קשיא:

הא דתפח, אף על גב דלא סרוח;

הא דסרוח, אף על גב דלא תפח.

134.ל"ו, א

דומה לכושי - שגדל כאן והרי הוא שחור.

פסול - שנדמה הוא - קונטרפא"ט +מי שמתדמה לאחר+ בלעז, אבל כושי עצמו היינו טעם דכשר - דאורחיה הוא.

הא לן והא להו - לעולם מתניתין כושי נמי פסיל, ולא קשיא, מתניתין - לבני ארץ ישראל שרחוקין מארץ כוש, ואינם רגילים בהם, ברייתא - לבני בבל שקרובים לכוש ורגילין בהם, ומכל מקום, בגדל כאן ודומה לכושי - נדמה הוא, ופסול.

אמר מר:
'אתרוג בושי - פסול'.

והתנא:
'בושי - פשר;
דומה לכושי - פסול'!

אמר אביי:
כי תנן נמי מתניתין, **'דומה לכושי תנן.**

רבא אמר:
לא קשיא -
הא לן, והא להו.

135.ל"ו, א-ב

'אתרוג הבוסר:
רבי עקיבא פוסל,
וחכמים מכשירין.'

אמר רבה:
רבי עקיבא ורבי שמעון אמרו דבר אחד.

רבי עקיבא - הא דאמרן.

רבי שמעון מאי היא?

דתנן²⁶:

'רבי שמעון פוטר את האתרוגים בקוטנן.'

אמר ליה אבאי:

דלמא לא היא -

עד פאן לא קאמר רבי עקיבא הכא - דבעינן **"הדר"**, וליכא;
אבל התם - פרבנן סבירא ליה.

אי נמי:

עד פאן לא קאמר רבי שמעון התם -

אלא דכתיב: **"עשר תעשר את כל תבואת ורעה"** (דברים יד, כב) -

כדרך שבגי אדם מוציאין לזריעה;

אבל הכא - פרבנן סבירא ליה.

ל"ו ע"ב ותו לא מידי.

ר' עקיבא - דאמר דעד גמר בישוליה לא הוי אתרוג פרי, ור' שמעון אמרו דבר אחד.

פוטר את האתרוגים בקוטנן - מן המעשרות.

כרבנן סבירא ליה - דחייבין במעשר, דפרי הוא, הואיל ותחילתן וסופן אוכל.

שבני אדם מוציאין לזריעה - פרי העשוי לצמוח,

ולא משכחת לה אלא בבשל כל צורכו, והא דנקט אתרוגין - משום דלא פלוג רבנן בני פלוגתייהו

לחיובי בקוטנן אלא אתרוגין ותפוחין, דקסברי

תחילתן וסופן אוכל הוא, כדתנן לה פרק קמא

דמסכת מעשרות: כל שתחילתו וסופו אוכל, אף

על פי ששומרו במחובר להוסיף אוכל - חייב בין

גדול בין קטן, וכל שאין תחילתו אוכל וסופו אוכל

- אינו חייב עד שיעשה אוכל כו', האתרוגים

והתפוחים חייבין בין גדולים בין קטנים, ופליג ר'

שמעון עלייהו באתרוגים ומודי בתפוחים, דקסבר

כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה, ואתרוגים קטנים

שנוטעם - אינם צומחין, אבל תפוחין - קים ליה

דאף על פי שלא בישלו כל צורכן צומחין, ובקטני

קטנים אפילו בתפוחין ודאי פליגי, הואיל וטעמא

משום מוציאין לזריעה הוא.

ותו לא מידי - אין לדון אחר דבר זה, דלא סבר ר'

שמעון כר' עקיבא ולא ר' עקיבא סבר כר' שמעון.

²⁶ מסורת הש"ס.

136. ל"ו, ב

'אָדלוּ בְּדַפּוּס, וְעִשְׂאוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֲרֵת – פְּסוּל'.

דעבידא דפי דפי - כמין קרשים
קרשים, כעין גלגל של רחיים של
מים, ורבא אשמעינן דהוא נמי
ברייתו.

אָמַר רַבָּא:

לֹא שָׁנוּ, אֲלֵא כְּמִין בְּרִיָּה אַחֲרֵת.
אָבַל כְּבָרְיֵיתוּ – כָּשֶׁר.

פְּשִׁיטָא!

'כְּמִין בְּרִיָּה אַחֲרֵת' תִּנְיָא²⁷!

לֹא צָרִיכָא,
דְּעַבִּידָא דְּפִי דְּפִי.

²⁷ מסורת השי"ס.

ב.ל"ו.137

איתמר:

אתרוג שנקבוהו עכברים:

אמר רב:

אין זה "הדר".

איני?!

והא רבי חנינא מטביל בה, ונפיק בה!

ולרבי חנינא - קשיא מתניתין!

בשלמא מתניתין לרבי חנינא לא קשיא:

כאן ביום טוב ראשון, כאן ביום טוב שני.

אלא לרב קשיא.

אמר לך רב:

שאני עכברים, דמאיסי.

איכא דאמרי:

אמר רב: זה "הדר";

דהא רבי חנינא מטביל בה, ונפיק בה.

ולרבי חנינא - קשיא מתניתין.

לא קשיא:

כאן ביום טוב ראשון,

כאן ביום טוב שני.

והא ר' חנינא מטביל בה - אוכל מקצתו.
ונפיק - ויוצא ידי חובתו בנותר, ומברך עליו,
והא דנקט מטביל - שכל מאכלם על ידי
טיבול היה, כדאמר בפסחים (קז, ב): השמש
מטביל בבני מעיים, ר' יצחק מטביל בירקא.
ופרכינן: ולר' חנינא קשיא מתניתין - דקתני
חסר כל שהוא פסול.

ומשנינן: בשלמא מתניתין לר' חנינא לא
קשיא - מתניתין ביום טוב ראשון שלקוחתו
מן התורה, ובעינן לקיחה תמה, דכתיב
(ויקרא כג) ולקחתם - לקיחה תמה, וביום
טוב שני נפיק ביה ר' חנינא, אף על גב דלא
היה שלם.

אלא לרב - דאמר אין זה הדר - קשיא דר'
חנינא, דהא אפילו בשני נמי לרב לא נפיק,
דהא מצוה הדורה בעינן הואיל ומזכיר שם
שמים עליו, כדאמר בריש פירקין: יבש
פסול, לא שנא ביום טוב ראשון ולא שנא
ביום טוב שני, ואוקימנא דבעינן הדר,
וליכא.

הכי גרסינן - ואיכא דאמרי אמר רב זה הדר
דהא ר' חנינא מטביל בה ונפיק.

138.ל"ו, ב

'אתרוג קטן' וכו'.

אמר רפרם בר פפא:

כמחלוקת פאן, כך מחלוקת באבנים מקורזלות.
דתנא:

'בשבת - ג' אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הפסא.

וכמה שיעורין?

רבי מאיר אומר: כאגוז.

רבי יהודה אומר: כפיצה'.

כדרך שחולקין כאן - כשיעורין כאן, כך שיעורין כאן.

מותר להכניס לבית כסא - בתוך ארבע אמות, ובית כסא בשדה, ואינו מוקף מחיצות, ואין כאן אלא טלטול דרבנן, ומשום כבוד הבריות לא גזור.

במקורזלות - הראוים לקינוח, מקורזלות - פיקוד"ש + (ביקוד"ש) מתודות בקצה אחד + בלעז.

כאגוז - קסבר: בהכי חזיא לקינות, אבל גדולה לא חזיא.

ב.ל"ו.139

וּבְגִדוֹל כְּדֵי שְׂיֵאָחוּזוּ כּוּי.

תנא:

'אמר רבי יוסי:

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָא שָׁבָא לְבֵית הַפְּנֵסֶת וְאַתְרוּגוֹ עַל כְּתָפוֹ!

אמר לו רבי יהודה:

מַשֶּׁם רְאָיָה?

אף הם אמרו לו: אין זה "הדר".

על כתפו - מרוב גודלו.
אין זה הדר - ואף על גב דאוקימנא (סוכה לא, א) דטעמא דר' יהודה לאו משום הדר הוא, הכי קאמר ליה: אפילו לדידך דלא היישת לאנפול, ומייתית ראייה מדר' עקיבא - אינה ראייה, דאף הם אמרו לו אין זה הדר.

140. ל"ו, ב – ל"ז, א

משנה

משנה.
אין אוגדין את הלולב אלא במינו - כדמפרש בגמרא.
חוט של משיחה - ליכווי"ל + (צ"ל: ליכווי"ל) חוט משיחה, חבל דק + בלעז.
גימוניות - חוטי זהב כפופין כגימון, על שם הלכוף כאגמון (ישעיהו נח).
במינו אוגדין אותו מלמטה - לשם מצות אגד, וזה לגוי בעלמא.

גמרא.
בסיב - אולי"ה + חבל המשמש לקשירה+, שגדל סביב הדקל ונכרך סביבו, כלולבי גפנים.

עיקרא דדיקלא - לחתוך ממנו נצרים, וקולפן עד שראויין לאגד, וטעמא דר' יהודה לאו משום הדר הוא, דהא אוקימנא דלא בעי הדר, אלא משום דבעי מינו.

ומאי טעמא - בעי מינו, כיון דאמר לולב צריך אגד - הוה ליה אף האגד מן המצוה.
ראי מיייתי מינא אחרינא כו' - ועובר משום בל תוסיף.

אלא בארבעת מינין שבלולב כו' - לקמן בפרק לולב וערכה (סוכה/ מג, א) ילפינן מקראי לולב ביום, וסוכה בין ביום בין בלילה.

אמרו לו כל דין קל וחומר שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין - קל וחומר שאתה מתחיל לדרוש על ידי חומר שיש בו להביא לו חומר אחר בקל וחומר מן הקל כגון זה, וסופו שאתה מיקל עליו בחומר זה שהבאת בו שהוא נהפך להקל - אינו קל וחומר הגון, שהרי הדין מלמד עליו חומר ואתה מביא עליו קל.

לא מצא אחד מארבעת מינין הללו יהא יושב ובטל - מסוכה נמצא זה קל והדין היה מלמד חומר מתחלתו כדדרשת מה לולב הקל שאינו נהג בלילות כבימים יש בו חומר זה שאינו נהג אלא בארבעת מינין סוכה חמורה שנוהג בלילות כו'.

עלי זית ועלי עץ שמן - לאו ארבעה מינין נינהו.

ור' יהודה סבר הנך לדפנות ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך ותנן מסככין בנסרים - ולא גרסינן של ארז, ונהי נמי דהני נסרים מאחד מארבעה מינים הם מיהו מעיקרא דדיקלא נינהו, אלמא לר' יהודה סיב ועיקרא דדיקלא כשירין לאגדו של לולב, דאי לאו הכי הווי להו כמין אחר דהא לר' יהודה אין סוכה אלא בהכשר לולב, מקל וחומר.

סככה בנסרים של ארז - גרסינן הכא.

אין אוגדין את הלולב אלא במינו;

דברי רבי יהודה.

רבי מאיר אומר:

אפילו בחוט, במשיחה.

אמר רבי מאיר:

מעשה באנשי ירושלים, שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב. אמרו לו: במינו היו אוגדין אותו מלמטה.

גמרא

אמר רבא:

אפילו בסיב, אפילו בעיקרא דדיקלא.

ואמר רבא:

מאי טעמא דרבי יהודה?

קסבר: לולב צריך אגד;

ואי מיייתי מינא אחרינא - הוה חמשה מיני.

ואמר רבא:

מינא אמינא לה,

דסיב ועיקרא דדיקלא - מינא דלולבא הוא;

דתניא:

"בסכת תשבו" (ויקרא כג, מב) - סוכה של כל דבר;

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

אין סוכה נוהגת, אלא בד' מינים שבלולב.

והדין נותן:

ומה לולב, שאין נוהג בלילות כבימים, אינו נוהג אלא בארבעת מינין; סוכה, שנוהגת בלילות כבימים, אינו דין שלא תהא אלא בארבעת מינין. אמרו לו:

כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל - אינו דין;

לא מצא ארבעת מינין - יהא יושב ובטל!

והתורה אמרה: "בסכת תשבו שבעת ימים" - סוכה של כל דבר!

וכן בעזרא, אומר: "צאו הקהר והביאו עלי זית, ועלי עץ שמן,

ועלי הדס, ועלי תמרים, ועלי עץ עבת,

לעשות²⁸ סכת כפתוב" (נחמיה ח, טו).

ורבי יהודה סבר:

הני - לדפנות;

"עלי הדס, ועלי תמרים, ועלי עץ עבת" - לסכך.

ותנן:

'מסככין בנסרין. דברי רבי יהודה'.

אלמא: סיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא.

שמע מינה.

ומי אמר רבי יהודה: ארבעת מינין - אין; מידי אחרינא - לא??!

והתניא:

'סיככה בנסרים של ארז שיש בהן ד' טפחים - דברי הכל פסולה.

אין בהן ד' טפחים:

רבי מאיר פוסל,

²⁸ מסורת הש"ס

וְרַבִּי יְהוֹדָה מְכַשֵּׁיר.

וּמוֹדָה רַבִּי מֵאִיר,

שָׂאֵם יֵשׁ בֵּין נֶסֶר לְנֶסֶר כַּמֶּלֶא נֶסֶר – שְׁמַנִּיחַ פֶּסֶל בֵּינֵיהֶן, וּכְשִׁירָה'.

עשרה מיני ארזים הם - והדס
חד מינייהו, במסכת ראש השנה
(כג, א).

מאי 'אַרְזוֹ' הַדָּס.

כְּדַרְבָּה בַּר רַב הוֹנָא.

דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, אָמַרְי בֵּי רַב:

עֲשָׂרָה מִיְנֵי אַרְזִים הֵן,

שְׁנֵאמַר: "אֵתָן בַּמִּדְבָּר אֲרִז שֶׁטָה וְהָדָס" וְגוֹ' (ישעיהו מא, יט).

141.ל"ז, א

רבי מאיר אומר: אפילו במשיקה' כו'.

תנא:

'אמר רבי מאיר:

מעשה ביקורי ירושלים, שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זָהב.

אמרו לו: משם ראיה?

במינו היו אוגדין אותו מלמטה'.

ביקורי ירושלים - מנכבדי
ירושלים העשירים.
במינו אוגדין אותו מלמטה -
נמצא אגד העליון לנוי
בעלמא, ולא להכשיר מצוה,
לפיכך אינו תוספת לעבור על
בל תוסיף.

142. ל"ז, א

אמר להו רבה, להנהו מגדלי הושענא דבי ריש גלותא;
כי גדליתו הושענא דבי ריש גלותא - שיירי ביה בית ד;
כי היכי דלא תיהוי חציצה.

רבא אמר:

כל לנאותו - אינו חוצץ.

ואמר רבה:

לא לינקיט איניש הושענא בסודרא,

דבעינא 'לקיחה תמה', וליפא.

ורבא אמר:

לקיחה על ידי דבר אחר - שמה לקיחה.

אמר רבא:

מנא אמינא לה, דלקיחה על ידי דבר אחר - שמה לקיחה?

דתנן:

'אזוב קצר - מספקו בחוט ובכוש, וטובל ומעלה, ואוחז באזוב ומנה'.

אמאי?

"ולקח... וטבל" (במדבר יט, יח) אמר רחמנא.

אלא לאו שמע מינה: לקיחה על ידי דבר אחר - שמה לקיחה.

ממאי?

דלמא שאני התם, כיון דחבריה - כגופיה דמי!

אלא מהכא:

נפל משופרת לשוקת - פסול'.

הא הפילו הוא - כשר.

אמאי?

"ולקחו... ונתן" (במדבר יט, יז) אמר רחמנא!

אלא לאו שמע מינה: לקיחה ע"י דבר אחר - שמה לקיחה.

ואמר רבה:

לא לדוץ איניש לולבא בהושענא;

דלמא נתרי טרפי, והוי חציצה.

ורבא אמר:

מין במינו - אינו חוצץ.

ואמר רבה:

לא ליגוז איניש לולבא בהושענא;

דמשתיירי הוצא, והוי חציצה.

ורבא אמר:

מין במינו - אינו חוצץ.

מגדלי הושענא - אוגדי הלולבים, לשון גדילין, ולשון התלמוד לומר לכל אומן בדבר לשון זה, כגון הך דפרק משקין (מועד קטן יא, א): למגדלי אוהרי ולמגדלי תנורי בחולו של מועד, הא למדת שפירוש לשון זה לשון עשיה ותקון.

שיירי ביה בית יד - מתחת לאגד, שלא יקחנו במקום אגדו, דקסבר: אין האגד מן המצוה, כרבנן דאמרי: אין צריך אגד.

דלא נהוי חציצה - בין יד להושענא, ואין זו לקיחה.

לא לינקוט איניש הושענא בסודרא - כשנוטלו לצאת בו לא יכרוך סודר שבין כתפיו על ידו ויאחזו בו הלולב.

אזוב קצר - שהיו מביאין מי חטאת מעיר לעיר בשפופרת של קנים ארוכות, ומצניעין אותם בהם לטהרת טמאים, ומטביל האזוב ומזה, ואם היה קצר, כשמכניסו בפי השפופרת אינו מגיע למים שבראש השני.

מספקו - מאריכו כדי ספקו.

ככוש - פלך, פוזי"ל + פלך שטויים בו + בלעז, שהנשים טוות בו.

ולקח - אזוב וטבל במים - בשעת טבילה בעיני לקיחה.

אלא שמע מינה שמה לקיחה - ומיהו, כשהוא מזה צריך לאחוז באזוב, מפני שאם אוהזו בספקו הוא מנענע כאן וכאן, ואינו מכויין, ומזה על הכלי.

נפל משופרת לשוקת - אף האפר היו

מביאין בשפופרת ומקדשין בו את המים בשוקת של אבן, שכל מעשה פרה בכלי

אבנים היתה אם אפשר, והיה נותן אפשר משפופרת למים שבשוקת, שהאפר נותן

למעלה, כדילפינן בסוטה (טז, ב) מים חיים אל כלי - שהמים נותנין תחילה אל

כלי, ולא יפסיק אפר ביניהן, והא דכתיב ונתן עליו מים - מוקמינן (שם) /סוטה, טז,

(ב) לערבן, ואם כשבא לקדש נפל האפר משפופרת לשוקת שלא במתכוין - פסול

הקידוש, דבעינן ולקחו מעפר שרפת החטאת ונתן וגו' - שיהא לוקח בידו ונותן.

הא הפילו הוא - במתכוין, דומיא דנפל מאליו, שלא אחז באפר עצמו אלא אחז

בשפופרת ונערה לתוך שוקת - כשר.

הכי גרסינן - אמאי ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא שמע מינה לקיחה על ידי דבר

אחר שמה לקיחה.

ואמר רבה - גורס בכולהו.

לא לידוץ איניש לוליבא בהושענא - לאחר שאגד הערבה וההדס יחד, לא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד.

דלמא נתרי טרפי - הלולב משיר עלי הדס והערבה, ומשתיירין באגד, וחוצצין בין

מין למין, ואינם אגודים יחד להיות לקיחה אחת.

לא (ליגוז) + מסורת הש"ס: [ליגוז] + איניש לוליבא בהושענא - אם הוא ארוך יותר מדאי מן הערבה, ובא לקצצו מתחת -

לא יקצצו בעודו באגודה, אלא יציאנו ויגוז מתחת, ויחזור ויאגוד.

דמשתיירי הוצא - של לולב תלושין מן השרדה בתוך האגד, לפי שעלי הלולב

ארוכים ומחוכרים מתחת השרדה, ונמשכין ועולין כנגד גובהו של לולב, וכשקוצצן

מתחת נמצאו חתוכין מן השרדה ונשאריין באגודה.

143.ל"ז, ב

אסור להריח בו - דגמרינן מסוכה, דיילפינן בפרק קמא (ט, א) דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה, הואיל והוקצו למצוה. **מריחא** - שהוא דרך הנאתו, אקציה. **הדס במחובר** - לענין שבת נקט לה, כל ימות השנה. **כי שרית ליה** - כלומר: אף על גב דשרית ליה להריח - לא אתי למיתלש, דהא במחובר נמי מריח ליה שפיר, ואינו טרוד בקציצתו שישכח ויתלשנו. **אבל אתרוג דלאכילה קאי** - כי מורה ליה מינשי ותליש ואכיל ליה, ואף אם אוכלו במחובר - אין לך תולש גדול מזה.

ואמר רבה:
הדס של מצוה - אסור להריח בו;
אתרוג של מצוה - מותר להריח בו.

מאי טעמא?

הדס, דלריחא קאי - פי אקצייה, מריחא אקצייה;
אתרוג, דלאכילה קאי - פי אקצייה, מאכילה אקצייה.

ואמר רבה:
הדס במחובר - מותר להריח בו;
אתרוג במחובר - אסור להריח בו.

מאי טעמא?

הדס, דלהריח קאי - אי שרית ליה, לא אתי למגזייה;
אתרוג, דלאכילה קאי - אי שרית ליה, אתי למגזייה.

ואמר רבה:
לולב בימין, ואתרוג בשמאל.

מאי טעמא?

הני - תלתא מצות; והאי - חדא מצוה.

ב.144.ל"ז, ב

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זריקא:
מאי טעם לא מברכינן אלא יעל נטילת לולב?

הואיל וגבוה מכולן.

ולגביה לאתרוג ולבריה!

אמר ליה:
הואיל ובמינו גבוה מכולן.

הואיל וגבוה מכולן - חשוב הוא,
ונקרא האגד על שמו.
ולגביה לאתרוג - קא סלקא דעתיה
דהואיל דגבוה דקאמר היינו הא
דאמרן לעיל (/סוכה/ לב, ב) שדרו
של לולב צריך שיצא למעלה מן
ההדס טפח.
ובמינו - גבוה משלשתן.

145.ל"ז, ב – ל"ח, א

מְשָׁנָה

וְהִיכֵן הָיוּ מְנַעֲנְעִין?

בְּ"הוֹדוּ לַה'" תְּחִילָה וְסוּף,

וּבְ"אֵנָה ה' הוֹשִׁיעָה נָא";

דְּבַרֵי בֵּית הַלֵּל.

וּבֵּית שְׁמַאי אֹמְרִין: אִם בְּ"אֵנָה ה' הַצְּלִיזוּהָ נָא".

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: צוּפָה הָיִיתִי בְּרַבִּין גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,

שֶׁכָּל הָעָם הָיוּ מְנַעֲנְעִין אֶת לִוְלָבֵיהֶן,

וְהֵם לֹא נִעְנְעוּ אֶלָּא בְּ"אֵנָה ה' הוֹשִׁיעָה נָא".

גְּמָרָא

נִעְנְעוּ מֵאֵן דְּכֶר שְׁמַיָּה?

הֵתָם קָאֵי:

'כָּל לִוְלָב שֵׁיִשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדִי לְנַעֲנֵעַ בּוֹ – כְּשֶׁר'.

וְקָאָמַר: 'הִיכֵן מְנַעֲנְעִין?'

תֵּנּוּ הֵתָם:

'שְׁתֵּי הַלָּחִם וּשְׁנֵי כִבְשֵׁי עֶצְרָת,

כִּיְצַד הוּא עוֹשֶׂה?

מַנִּיחַ שְׁתֵּי הַלָּחִם עַל גְּבִי שְׁנֵי הַכִּבְשִׁין,

וּמַנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתֵּיהֶן,

וּמַנִּיחַ, וּמוֹלִיךְ וּמַבִּיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד,

שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם" (שמות כט, כז).

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

'מוֹלִיךְ וּמַבִּיא' – לְמִי שֶׁהֶאֱרַבַּע רוּחוֹת שָׁלוֹ;

'מַעֲלָה וּמוֹרִיד' – לְמִי שֶׁהִשְׁמִים וְהֶאֱרַךְ שָׁלוֹ.

בְּמַעֲרָבָא מִתְּנּוּ הַכִּי:

אָמַר רַבִּי חֲמָא בּוֹ עוֹקְבָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא:

'מוֹלִיךְ וּמַבִּיא' – כְּדִי לַעֲצוֹר רוּחוֹת רְעוּת;

'מַעֲלָה וּמוֹרִיד' – כְּדִי לַעֲצוֹר טְלָלִים רְעִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַּר אֲבִין, וְאִיתִימָא רַבִּי יוֹסִי בַּר זְבִילָא:

זֹאת אֹמְרֵת: אֲשֶׁר־מִצָּנָה מְעַכְבִּין אֶת הַפּוֹרְעָנוֹת.

שֶׁהָרִי תְּנוּפָה שְׁגָרִי מִצָּנָה הִיא, וְעוֹצְרֵת רוּחוֹת וְטְלָלִים רְעִים.

וְאָמַר רַבָּא:

וְכֵן פְּלוּלָב.

רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב

מְמַטֵּי לִיה וּמִיִּיתֵי לִיה;

אָמַר: דִּין גִּירָא בְּעֵינֵיה דְּסִטְנָא.

וְלֹא מִלְתָּא הִיא,

מִשּׁוּם דְּאֵתֵי לְאִיגְרוּי בֵּיה.

מְשָׁנָה

תְּחִלָּה וְסוּף - הוֹדוּ שְׁבַתְחַלַּת הַפָּרֶק, וְהוֹדוּ שְׁבַסוּף הַפָּרֶק בְּסוּף הַהֲלָל, מִן הוֹדוּ עַד סוּף הַהֲלָל חֲדָא פִּרְשְׁתָּא בְּמִנּוּן פִּרְשׁוֹת שֶׁל סִפְר תַּהֲלִים.

גְּמָרָא

נִעְנְעוּ מֵאֵן דְּכֶר שְׁמַיָּה - שִׁיחָא אָדָם חַיִּיב לְנַעֲנֵעַ, דְּפִשְׁטָא לִיָּה לְתַנּוּ, וְקִבְעֵי: הִיכֵן הָיוּ מְנַעֲנְעִים? כְּדִי לְנַעֲנֵעַ בּוֹ - אֶלְמָא, מִצּוּהָ לְנַעֲנֵעַ, כְּדִלְקָמֵן, לַעֲצוֹר רוּחוֹת רְעוּת וְטְלָלִים רְעִים.

כִּיְצַד עוֹשֶׂה - אוֹתָם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַנִּיפֵם יַחַד חַיִּים, כְּדַכְתִּיב (וִיקָרָא כַּג) וְהַנִּיף הַכֶּהֵן אוֹתָם עַל לַחֵם וְגו' עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים וְגו' הַכִּבְשִׁים חַיִּים וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי הַלָּחִם עַל שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים, כְּדַכְתִּיב עַל לַחֵם הַבְּכוֹרִים תְּנוּפָה עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים וְאִף עַל גֵּב דְּרִישָׁה דְּקָרָא מִשְׁמַע אוֹתָם עַל לַחֵם - יִלְפִינָן לֵה בְּמַנְחוֹת מִלָּחֵם הַמְּלוּאִים דְּלַחֵם לְמַעְלָה.

הוֹנֵף - הֵינּוּ מוֹלִיךְ וּמַבִּיא, וְנִטְלִי"ר + מְנַפְּחָא + בְּלַעַז.

הוֹרֵם - מַעֲלָה, וְאִין עֲלִיָּה בְּלֹא הוֹרְדָה, וְהֵאֵי קָרָא לֹאוּ בְּכִבְשֵׁי עֶצְרָת כְּתִיב אֶלָּא בְּמְלוּאִים, וּמִיָּהוּ, כָּל תְּנוּפּוֹת יִלְפִינָן מִיָּנָה.

לְמִי שֶׁאַרְבַּע רוּחוֹת שָׁלוֹ - מִצּוּהָ זֹו אֲנֹו עוֹשִׁין לְשִׁמוֹ, כֵּן מְרָאָה בְּהַנְּפָתוֹ.

זֹאת אֹמְרֵת - הֵא דר' יוֹסִי, דְּקָאָמַר: תְּנוּפָה עוֹצְרֵת רוּחוֹת רְעוּת וְטְלָלִים רְעִים.

שִׁירֵי מִצּוּהָ - מִצּוּהָ שֶׁהִיא שִׁירִים, שֶׁאִינָה עִיקַר לְעַכְבַּ כְּפִרָה, אִף עַל פִּי כֵן חֲשׁוּבָה הִיא לְעַכְבַּ אֶת הַפּוֹרְעָנוֹת.

שֶׁהִיא תְּנוּפָה שִׁירֵי מִצּוּהָ הִיא - וְאִינָה מַעַכְבַּת, כְּדַתְּנִיא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים, וּמִיִּיתִינָן לֵה בְּגִמְרָא דִּיוֹמָא (דף ה, א'): לְתַנּוּפָה לְכַפֵּר וְכִי תְּנוּפָה מִכְּפִרַת, וְהֵלֵא אִין כְּפִרָה אֶלָּא בְּדָם אֶלָּא, שֶׁאִם עֲשָׂאָה לְתַנּוּפָה שִׁירֵי מִצּוּהָ, שְׁשִׁירָה וְלֹא עֲשָׂאָה - מַעֲלָה עֲלִיו הַכְּתוּב כִּאִילוֹ לֹא עֲשָׂה מִן הַמּוּבָחַר, וְכִיפֵר, כְּלוּמַר: אִף עַל פִּי כֵן כִּיפֵר, שֶׁאִין צָרִיךְ לְהַבִּיא קִרְבָּן אַחֵר.

וְכֵן לִוְלָב - מוֹלִיךְ וּמַבִּיא מַעֲלָה וּמוֹרִיד.

מְמַטֵּי לִיָּה - מוֹלִיךְ.

וּמִיִּיתֵי - מַבִּיא.

גִּירָא בְּעֵינֵיה דְּסִטְנָא - הָרִי זֶה לַחֵץ בְּעֵינֵינוּ שֶׁל שִׁטָּן, שֶׁרוּאָה בְּעֵינֵינוּ שֶׁאִין בּוֹ כַח לְנַתֵּק מִעֲלֵינוּ עוֹל מִצְוֹת.

וְלֹא מִלְתָּא הִיא - אִין נִכּוֹן לֹמַר כֵּן.

לְאִיגְרוּי - שִׁתְּגַרָה בּוֹ שִׁטָּן שֶׁהוּא יִצֵר הָרַע וְיִשְׁיֹאֲנוּ לְתַעוֹת מַעַל קוֹנֹו וְיִמְסוֹר עֲצָמוֹ עַל הַדְּבַר.

146.ל"ח, א

משנה

מי שבא בדרך, ולא היה בידו לולב ליטול -
 לבשיבנס לביתו, יטול על שלחנו.
 לא נטל שחרית - יטול בין הערבים,
 שכל היום כשר ללולב.

גמרא

אמר ר' : 'נטלו על שלחנו',
 למימרא דמפסיק.

ורמינהי:

'אם התחילו - אין מפסיק!'

אמר רב ספרא:

לא קשיא;
 הא דאיכא שהות ביום;
 הא דליכא שהות ביום.

אמר רבא:

מאי קשיא?
 דילמא הא דאורייתא,
 הא דרבנן?

אלא אמר רבא:

אי קשיא, הא קשיא.
 'לבשיבנס לביתו - נטלו על שלחנו',
 אלמא: דמפסיק.
 והדר תני: 'לא נטל שחרית - יטול בין הערבים',
 אלמא: לא מפסיק.

אמר רב ספרא:

לא קשיא;
 הא דאיכא שהות ביום;
 הא דליכא שהות ביום.

אמר רבי זירא:

מאי קשיא?
 דלמא מצוה לאפסוקי,
 ואי לא פסיק - יטול בין הערבים,
 שכל היום כשר ללולב?

אלא אמר רבי זירא:

לעולם כדאמרין מעיקרא;
 ודקשיא לך, הא דאורייתא הא דרבנן -
 הכא ביום טוב שני דרבנן עסקינן.

דיקא נמי, מדקתני:

'מי שבא בדרך ואין בידו לולב';
 דאי סלקא דעתך: ביום טוב ראשון - מי שרי?

משנה.

יטול על שלחנו - אם שכח ולא נטל קודם
 אכילה, צריך להפסיק סעודתו וליטול לולב.

גמרא.

אם התחילו אין מפסיקין - גבי תפלת המנחה
 תנן לה במסכת שבת: לא ישב אדם לפני הספר,
 ולא יכנס לא לאכול ולא לדון, ואם התחילו
 קודם המנחה ומשכה סעודתן והגיע זמן המנחה
 - אין מפסיקין, אין צריכין להפסיק סעודתן
 ולהתפלל.

הא דאיכא שהות ביום - התם בדאיכא שהות
 להתפלל אחר שיגמרו סעודתם, ומתניתין דהכא
 - בדליכא שהות, שתמשך סעודתו עד שתחשך.
 ומאי קשיא - דתפלה אלולב דאיצטריך רב
 ספרא לשנויי עלה, דלמא תרוייהו בדאיכא
 שהות וגבי לולב מפסיקין - דמדאורייתא היא,
 אבל תפלה דרבנן.

אלא אי קשיא - דאיצטריך רב ספרא לשנויי -
 היא גופה קשיא, דלולב אלולב, רישא דקתני
 מפסיק, וסיפא משמע ימתין אם ירצה, שהרי יש
 לו שהות כל היום.

דלמא מצוה לאפסוקי - שמא ישכח ויפגע.
 אלא אמר ר' זירא לעולם - כי איצטריך רב
 ספרא לשנויי - משום קשיא קמייתא איצטריך.

147. ל"ח, א

משנה

'מִי שֶׁהֵיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן מְקַרֵּין אוֹתוֹ –
 עוֹנֵה אַחֲרֵיהֶן מִה שֶׁהֵן אוֹמְרִין,
 וְתָבֵא לוֹ מֵאִירָה.
 אִם הָיָה גָדוֹל מְקַרֵּא אוֹתוֹ –
 עוֹנֵה אַחֲרָיו: "הַקְּלוּיָהּ".

מקום שנהגו

לְכַפֹּל – יְכַפֹּל;

לְפָשׁוּט – יְפָשׁוּט;

לְבָרֵךְ – יְבָרֵךְ.

הַכֵּל בְּמִנְהַג הַמְדִינָה.

גמרא

תְּנִי רַבָּנָן :

'בְּאֵמַת אָמְרוּ:

בֵּן מְבָרֵךְ לְאָבִיו,

וְעֶבֶד מְבָרֵךְ לְרַבּוֹ,

וְאִשָּׁה מְבָרַכַת לְבַעְלָהּ.

אָבֵל אָמְרוּ חֻכְמַיִם:

תָּבֵא מֵאִירָה לְאָדָם שֶׁאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו מְבָרְכִין לוֹ.

משנה.

מקריין אותו - כך היו נוהגין: אחד קורא את ההלל ומוציא את הרבים, ואם היה עבד או אשה או קטן, הואיל ואין מחויב בדבר - אין מוציא את המחויב מידי חובתו, הלכך עונה אחריו כל מה שהוא אומר.

ותבא לו מאירה - שלא למד, ואם למד - תבא לו מאירה שמבזה את קונו לעשות שלוחים כאלה.

עונה אחריו הללויה - על כל דבר שהוא אומר, והכי קתני לה במסכת סוטה (ל, ב): כיצד אמרו ישראל שירה בים - כגדול המקרא את ההלל והם עונין אחריו הללויה, משה אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והם אומרים אשירה לה', אלמא, דעל כל דבר ודבר קאמר דעונין הללויה.

לכפול - כל פסוק ופסוק, ונהגו כן מפני שיש פרשה שכולה כפולה הודו תחלה וסוף, יאמר נא שלשה פעמים, קראתי יה ענני במרחב יה ה' לי... ה' לי... טוב לחסות... טוב לחסות... סבבוני... סבוני, דחה דחיתני, ויהי לי לישועה קול רנה וישועה, ימין ה' ימין ה', לא אמות ולמות לא נתנני, שערי זה השער וגו', אבל מאודך ולמטה אינו (כופל) + מסורת הש"ס: [כפול] +, והיינו דאמרינן לקמן (סוכה/ לט, א) מוסיף לכפול מאודך ולמטה.

גמרא.

באמת אמרו - כל באמת הלכה היא, ואין חולק בדבר.
בן מברך לאביו - ברכות המזון, משהגיע לחינוך, דחייב מדרבנן, ובמסכת ברכות פרק מי שמתו (כ, ב) מוקים לה כגון שלא אכל אביו אלא כזית או כביצה, דהוי שיעורא דרבנן, דמדאורייתא לא מיחייב עד דשבע, דכתיב ואכלת ושבעת וברכת, הלכך, אתי מדרבנן ומפיק מדרבנן.

שאשתו ובניו מברכין לו - דודאי מחמת שלא למד הוא.

148. ל"ח, א-ב

אמר רבא:

הלכתא גיברתא איבא למשמע ממנהגא דהלילא:

הוא אומר: "הללויה" (תהילים קיג, א), וְהָן אומרים: "הללויה" -

מכאן שמצוה לענות "הללויה".

הוא אומר: "הללו עבדי ה'" (תהילים קיג, א); וְהָן אומרים: "הללויה" -

מכאן שאם היה גדול מקרא אותו - עונה אחריו: "הללויה".

הוא אומר: "הודו לה" (תהילים קיח, א); וְהָן אומרים: "הודו לה" -

מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים.

אתמר נמי:

אמר רב חנן בר רבא:

מצוה לענות ראשי פרקים.

הוא אומר: "אנא ה' הושיעה נא" (תהילים קיח, כה), וְהָן אומרים: "אנא ה' הושיעה נא" -

מכאן, שאם היה קטן מקרא אותו - עונין אחריו מה שהוא אומר.

הוא אומר: "אנא ה' הצליחה נא" (תהילים קיח, כה), וְהָן אומרים: "אנא ה' הצליחה נא" -

מכאן, שאם בא לכפול - כופל.

הוא אומר: "ברוך הַבָּא" (תהילים קיח, כו), וְהָן אומרים: "בְּשֵׁם ה'" (תהילים קיח, כו) -

מכאן לשומע קעונה.

הלכתא גיברתא - הלכות גדולות.

ממנהגא דהלילא - ממה שאנו רואים שנוהגין עכשיו בימינו בבתי כנסיות, כדמפרש ואזיל שהיו נוהגין לענות הללויה שתי פעמים ולא יותר, ואומרים כל ההלל עם המקרא עד הודו, ועונין הודו אחריו, וחוזרין וקורין עמו עד אנא ועונין אנא הושיעה נא ואנא הצליחה נא אחריו, כמו שאנו עושין, ואין זו בקריאת הראשונים שהיו עונים הללויה על כל דבר, כדאמרין במתניתין דהכא ובסוטה (ל, ב): ואמר רבא: ממנהג של עכשיו אנו למדים מהו עיקר קריאת הלל כשתיקנוהו תחילה, לפי שהכל חייבין בקריאתו ואין הכל בקיאים בו - תקנו אחד קורא ואחרים שומעים, והכל עונים מקצת, ועכשיו שכל בני כנסיותינו בקיאים, וקורין אותו כולו - ואף על פי כן עונין שתי פעמים הללויה והודו לה' ואנא - מכאן אנו יכולים ללמוד מה תקנו הראשונים לענות למי שאין בקיאים ולבקיאים.

הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה - ממה שאנו נוהגין שהמקרא פותח בהללויה ואנו שותקין ועונין אחריו הללויה והוא שותק, ואין אנו מתחילין לקרות עמו כסדר שאנו גומרים עמו שאר ההלל - למדין אנו מכאן שמצוה לענות הללויה בפתחתו ואפילו לבקיאים.

הוא אומר הללו עבדי ה' והם אומרים הללויה מכאן למי שגדול מקרא שעונה אחריו הללויה - ממה שנוהגין עכשיו לענות עוד הללויה פעם שניה, ושאר הלל קורין כולן עמו - אנו למדין תקנה הראשונה מי שאינו בקי, או בקי ואינו גומר אלא סומך על המקרא - דיו לענות הללויה על כל דבר ודבר, ולפיכך החזיקו עכשיו במנהג הזה לסמוך בהללו עבדי ה' על המקרא, ולענות הללויה לדעת תקנה ראשונה, ולא תשתכח, שמותר בכל הלל לסמוך עליו ולענות הללויה למי שאינו בקי.

הוא אומר הודו - והן שותקין ואחר כך עונין.

מכאן - שבראשי פרקים צריכין לענות ראשי פרקים עצמן, ולא סגי ליה בהללויה, ומיהו אגן דגמרינן כוליה לא צריכין, אלא שבוה החזיקו שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו גומר.

הוא אומר אנא והם אומרים אחריו אנא - ואין זה מראשי פרקים, בזה החזיקו להיות סימן לעיקר תקנה, למי שסומך על המקרא שפעמים שצריך לענות אחריו כל דבר ודבר שהוא אומר, והיכי דמי - כגון מי שהיה קטן מקרא אותו, כדתנן במתניתין.

הוא אומר אנא ה' הצליחה נא - והן שומעין, ואחר כך עונין - סימן זה החזיקו לדעת שהרוצה לכפול את ההלל כופל, כמו שזה נכפל, שהרי שומע כעונה, כדלקמן, ואלו שומעין ועונין - הרי זו כפילה, וכל הני מכאן דקאמר רבא, מכאן לקטן המקרא כו', מכאן שאם בא לכפול - לאו דווקא, דהוא הדין נמי מצי למילף איפכא מאנא הושיעה נא שאם בא לכפול ומאנא הצליחה נא לקטן המקרא, אלא אשמעינן שלא על חנם החזיקו אלו שגומרין את ההלל לענות דברים הללו אלא כדי ללמוד מהם תקנות הללו שתקנו נביאים לישראל.

הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה' - וברוך הבא סומכין עליו, ואין עונין לא התיבות עצמן ולא הללויה - מכאן נלמד לשאינו יודע לא לקרות ולא לענות, אם שמע וכיון לבו לשמוע אף על פי שלא ענה - יצא, וכן למתפללין בצבור ושליח צבור אומר קדיש או יהא שמיה רבא - ישתקו בתפלתן וישמעו בכוונה, והרי הן כעונין, וכשיגמור הקדושה - יחזרו לתפלתן, וכן יסד רב יהודאי גאון בעל הלכות גדולות.

149.ל"ח, ב

בעו מיניה מרבי חייא בר אבא:
שמע ולא ענה - מהו?

חכימיא - כמשמעו.
וספריא - מלמדי תינוקות.
אשר קרא המלך וגו' - בספר
שמצא חלקיה הכהן משתעי
קרא, בספר מלכים (ב כב).

אמר להו:
חכימיא וספריא ורישי עמא ודרשיא אמרו:
שמע ולא ענה - יצא.

אתמר נמי:

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:
מנין לשומע כעונה?

דכתיב: "את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה"²⁹ (מלכים ב כב, טז) -
וכי יאשיהו קראו? והלא שפן קראו!
דכתיב: "ויקראוהו שפן לפני המלך"³⁰ (מלכים ב כב, ז)!
אלא מכאן לשומע כעונה.

ודילמא בתר דקראנהו שפן, קרא יאשיהו?

אמר רב אחא בר יעקב:
לא סלקא דעתך,

דכתיב: "וען רך לבבה, ותכנע מפני ה' בשמעה" (מלכ' ב כב, יט) (את הדברים האלה) -
"בשמעה" - ולא בקראך.

²⁹ הוגה ע"פ התנ"ך ומסורת הש"ס. בדפוס וילנא כתוב: "את (הדברים) אשר קרא (יאשיהו).

³⁰ הוגה ע"פ התנ"ך. בדפוס וילנא כתוב: "ויקראוהו שפן (את כל הדברים האלה) לפני המלך"

150.ל"ח, ב – ל"ט, א

אמר רבא:

לא לימא איניש: "ברוך הבא", וְהִדְר: "בְּשֵׁם ה'".

(אמר ליה רב ספרא:

משה, שפיר קאמרתי?!

אלא: התם והכא אסוקי מילתא היא, ולית לן בה).

אמר רבא:

לא לימא איניש 'יהא שמייה רבא', וְהִדְר 'מברך',

אלא 'יהא שמייה רבא מברך' בהדדי.

אמר ליה רב ספרא:

משה, שפיר קאמרתי?!

אלא: התם והכא אסוקי מילתא הוא, ולית לן בה.

לא לימא איניש - מי שאין אחר
 מקרא אותו לא לימא ברוך הבא
 וינשים בינתים והדר בשם ה', דלא
 קיימא אזכרה אמילתא דלעיל, ומיחזי
 כמוציאו לבטלה.
 משה - גדול הדור.
 [שפיר קאמרתי] - בתמיה.
 כל אסוקי מלתא - הואיל וכוונתו
 לגמור - לית לן בה.

151.ל"ט, א

מקום שנהגו לכפול.

תנא:

רבי כופל בה דברים;

רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים.

מאי מוסיף?

אמר אביי:

מוסיף לכפול מ"אורך" (תהילים קיח, כא) ולמטה.

כופל בה דברים - מאנא והלאה.
מוסיף בה - בהלל מוסיף לכפול על
כפילו של רבי.
מאודך ולמטה - כדפרישית לעיל,
שכל המזמור כפול מראשו ועד
כאן.

152. ל"ט, א

לְבָרְךָ - יְבָרְךָ.

לא שנו - דתליא ברכה במנהג
אלא ברכה שלאחריו.
עובר - קודם.
ויעבור את הכושי - קדמו לרוץ
לפניו.

אָמַר אַבְיִי:
לֹא שָׁנָא אֶלָּא לְאַחֲרָיו,
אָבֵל לְפָנָיו - מִצְוָה לְבָרְךָ.

דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
כָּל הַמְצוֹת פּוֹלֵן, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לְעִשְׂיֵתָן.

ומאי משמע דהאי 'עובר' לישנא דאקדומי הוא?

דְּאָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:
דְּכָתִיב: **"וַיִּרְץ אֲזוּיָמֵעַן דֶּרֶךְ הַכֶּכֶר, וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי"** (שמואל ב יח, כג).

אַבְיִי אָמַר מִהֲכָא:
"וְהוּא עֹבֵר לְפָנֵיהֶם" (בראשית לג, ג).

וְאִיבְעִית אִימָא מִהֲכָא:
"וַיַּעֲבֹר מִלְּכֶם לְפָנֵיהֶם, וְהוּא בְּרֵאשִׁים" (מיכה ב, יג).

153. ל"ט, א – מ, ב

משנה

**ה'לוקח לולב מחבירו בשביעית –
נותן לו אתרוג במתנה,
לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית'.**

גמרא

לא רצה ליתן לו במתנה - מהו?

אמר רב הונא:

מבליע ליה דמי אתרוג בלולב.

וליתבי ליה בהדיא!

לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ.
דתניא:

**'אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ
יותר ממזון שלש סעודות.**

ואם מסר –

יאמר:

**הרי מעות הללו יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי,
ובא ואוכלן בקדושת שביעית.**

פ"ט ע"ג

במה דברים אמורים?

בלוקח מן המופקר.

אבל בלוקח מן המשוּמָר, אפילו בכחצי איסר – אסור'.

מתביב רב שש"ת:

ומן המופקר - גי' סעודות, ותו לא?!

ורמינהי:

'הפיגם, והירבוזין, והשיטים, וחלגלוגות,

והכוסבר שפְּהָרִים, והכרפס שבנהרות, והגרגיר של אפר –

פטורין מן המעשר,

ונקחין מכל אדם בשביעית,

לפי שאין פיוצא בהן נשמו'!

הוא מותביב לה, והוא מפרק לה -

בכדי מן שנו.

וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

בכדי מן שנו.

מאי משמע דהאי ימו' לישנא דמזוני הוא?

דכתיב: **'וימן להם המלך'** וגו' (דניאל א, ה).

אי הכי, לולב נמי!

לולב - בר ששית הנכנס לשביעית הוא.

אי הכי,

אתרוג נמי, בת ששית הנכנסת לשביעית היא!

אתרוג - פתר לקיטה אַזְלִינן.

והא בין רבן גמליאל ובין רבי אליעזר,
לענין שביעית, אתרוג - פתר חנטה אַזְלִינן!

דתנן:

'אתרוג שנה לאילן בג' דרכים,

משנה.
הלוקח לולב מחבירו - לי נראה דהלוקח לולב מעם הארץ גרסינן, דהא
בעם הארץ קמיירי, כדאמרין בגמרא, ועם הארץ לגבי חבר לא קרי ליה
חבירו, ואי לוקח נמי עם הארץ - מי ציית לן להחזיק חבירו בחשוד?
נותן לו אתרוג במתנה - חבר שקונה הושענא כולה מעם הארץ בשביעית,
יבקש ממנו ליתן לו אתרוג במתנה.
לפי שאין רשאי כו' - בגמרא מפרש טעמא.

גמרא

מבליע ליה דמי אתרוג בלולב - ימכור לולב ביוקר, עד שיתן לו אתרוג
במתנה.

וליתבי ליה - דמי אתרוג בהדיא, מאי טעמא אין רשאי ללוקחו בשביעית?
אין מוסרין דמי פירות כו' - דהתורה אמרה (ויקרא כה) לאכלה ולא
לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן ודמיהן, ולא
שיעשה בהם סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ
חשודין על כך, לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים,
דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט).

יותר ממזון שלש סעודות - אבל מזון שלש מוסרים, כדי חייו, דאיכא
למיימר לסעודת שבת הוא צריך, וכיון שהותר בערב שבת - הותר לכל
ימות השבת.

ואם מסר - ששכח ומסר לו.

יאמר - חבר זה שמסר לו.

מעות הללו - שמשכתי לעם הארץ זה (וכו') וחלה עליהם קדושת שביעית,
כדאמרין לקמן /סוכה, מ, ב/: שביעית תופסת דמיה בקדושתה, מקראי.

יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי - שאינם של שביעית, ויכנסו
הפירות לקדושת תחתיהן.

ובא - חבר זה ואוכל אותם הפירות בקדושת שביעית, אכילה ושתייה
וסיכה והדלקת הנר, שהן הנאות המותרות בהן, כדמפרש במסכת שביעית
(פרק שמיני משנה ב).

במה דברים אמורים - דמזון שלש סעודות מיהא מוסרים - בלוקח מן
המופקר, שראה חבר זה שנתלקטו פירות הללו בשדה המופקר, שאין עם
הארץ זה שומרו, הואיל ולא ראינוהו חשוד - מותר למסור לו מעט, אבל
לא הרבה, שלא תהא עינו צרה להצניעין.

אבל בלוקח מן המשוּמָר - ששרדה זו היתה משומרת בגדר ופתח נעול - זה
נחשד לענין שאינו מפקיר לעניים, דכתיב (שמות כג) ואכלו אביוני עמך
וגו' והערמה היא שמוכרין על יד על יד.

הפיגם - עשב שקורין רוד"א + פיגם +.

הירבוזין - הנפל"ש + (צ"ל: הנפר"ש) חומעה + בלשון אשכנז, וכאן קורין
לו אוידל"ש + (צ"ל: אוישל"ש) חומעה +, והן עשבים, וטעמם קרוב
ללולבי גפנים.

והשיטין - אישפרו"ש + אספרגוס +, ומין ירק הוא.

והחלגלוגות - פולפי"ד + (צ"ל: פולפי"ר) רגלה, מין עשב בר +.

והכוסבר של הרים - אליינדר"א + כוסבר +, והוא גדל בהרים, אבל כוסבר
של גנה חשוב הוא.

והכרפס של נהרות - שקורין בלעז קירשו"ן + שחליים + אבל של גנה
חשוב הוא, ויש אומרים כרפס - אפי"א + כרפס, מין סלרי + וכן שמעתי,
אבל נראה שאינה גדילה בנהרות.

והגרגיר של אפר - אורוג"א + צמח הגרגיר + הגדילה באחו, אבל של גנה
- חשוב הוא.

פטורין מן המעשר - בכל השנים, כדמפרש טעמא: שאין כיוצא בהן
נשמו, שאין חשובין על הבריות ומפקירין אותן לכל, והפקר פטור מן
המעשר, דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך - בדבר
שאינו לו חלק ונחלה עמך יטול מעשרותיו, יצא הפקר לקט שכחה ופאה,
שיש לו חלק עמך.

וניקחין מכל אדם בשביעית - ואף על גב דשביעית נהגא במופקרים, מפני
שאינו כיוצא בהן נשמו והוה ליה לוקח מן המופקר, ואף על גב דלא ידעינן
ביה בהאי דודאי הפקיר - מחזקינא ליה בהכי, דאין דרך לשומרון, לפיכך
מוסרין לו דמיהן, ולא חשדינן ליה שיצניעם לסחורה, אלמא: בלוקח מן
המופקר מסרינן טובא, דהא ונקחין קתני, משמע אפילו טובא.

בכדי מן - בכדי מזונותיו שנו, דנקחין, והיינו שלש סעודות.

וימן להם המלך - בצרכי סעודה משתעי קרא בדניאל (א) וימן המלך -
ויפרנס המלך.

אי הכי - דאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ - לולב נמי לא נזבין מיניה,
שאף בו נהוג שביעית, וטעמא מפרש לקמן.

ומשני: לולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא - דעל כרחך בחמשה עשר
יום שמראש השנה עד החג לא גדל, וקיימא לן אילן בתר חנטה אזלינן
ביה, במסכת ראש השנה (יג, ב).

אתרוג בתר לקיטה אזלינן - דחלוק משאר אילנות, ודינו כירק שהלכו בו
בתר לקיטה,

משום דגדל על כל מים כדאמרין בראש השנה (יד, ב), ותבואה ואילנות
גדילין על מי גשמים,

ואתרוג גדל על כל מים, שמשקיין אותו תמיד כירק, כדאמרין בפרק קמא
דקדושין (ג, א).

בין לר' אליעזר בין לרבן גמליאל - דאפליגו באתרוג לענין מעשר,

מודו לענין שביעית דבתר חנטה אזלינן ביה.

לערלה - שנוהג בו כאילן, וכן רבעי נוהג בו. **ולשביעית** - דאזלינן ביה לענין שביעית בטר חנטה. **שבשעת לקיטתו עישורו** - שאם חנט בשנה שניה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני, ונלקט בשלישית לשמיטה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני - מתעשר כדין מעשר שלישי, ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשנה ונלקטו בשלישית - מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר השוה אתרוג לירק, דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן, ומעשר גורן ויקב דאורייתא, ובגורן ויקב ילפינן בראש השנה (יג, ב) שמתעשר אחר השנה שהביאו שלישי מקראי, ואסמכו רבנן מעשר דברייהם אגורן ויקב: מה גורן ויקב מיוחדים - שגדילים על רוב מים, דהיינו מי גשמים, ומתעשרין לשנה שעברה - אף כל הגדילין על רוב מים, כגון פירות האילן, מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים, שמתעשרים לשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק. **לכל דבר** - אף למעשרות.

הוא דאמר - תנא דמתניתין, דמקפיד אאתרוג. **(דאמר) כי האי תנא** - דקתני: ורבתינו נמנו באושא ואמרו אתרוג אחר לקיטה, בין למעשר בין לשביעית. **טעמא דלולב בר ששית כו'** - קושיא היא: כלומר, לעיל אמר דהיינו טעמא דלולב ניקח משום דבר ששית הוא, הא שביעית הוא - אסור, ונפקא מינה שלולבי שביעית קדושת שביעית נוהג בהו, שלא ליקח בדמיהן חלוק וטלית.

שגבבן - שכינסן לאוצרן. **לחובה** - לשון מחבא. **לקטן לאכילה** - למאכל בהמה. **שאני התם** - גבי עצי הסקה להכי לא נוהגין בהן שביעית - דאמר קרא והיתה שבת וגו' ומשמע לכם - לכל צרכיכם, וכתוב לאכלה - למימרא דאין מותר ליהנות מפירות שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה.

שהנאתו וביעורו שוה - כלומר, שהנאתו וביעורו שמתבער מן העולם באין כאחד, כגון סיכה ושתייה והדלקת הנר, ומהך דרשה נמי ילפינן שאין שביעית נוהג אלא בפרי העומד להנאות הללו, דהכי נמי מידרש קרא: והיתה שבת הארץ נוהגת במה שלכם לאכלה, שהנאתו דומה לאכילה.

יצאו עצי הסקה שהנאתן אחר ביעורן - משעשו גחלים אופין בהן, אבל לולב עיקר הנאתו לכבד את הבית, והוא שעת ביעורו וקלקולו, ודמי להנאת אכילה, ועלי קנים וגפנים קיימי להכי ולהכי, הלכך בטר מחשבה אזלי.

והא איכא עצים דמשחן - עץ שמו, שהעץ עצמו מדליקין בו להאיר כמו באבוקות, והוי הנאתו וביעורו שוה, נימא השתא מיהא אם לקטן להדלקת אורה - דנהגא בהו שביעית.

ומשני: סתם עצים - של היסק להסקה ניתנו לבריות, וסתמן לאו להאי קיימו, הלכך, לא נחתא בהו קדושת שביעית מעיקרא ואפילו לקטן להאיר.

הכי גרסינן: עצים דהסקה תנאי היא - ועצים דהסקה גופייהו, שהנאתן אחר ביעורן - תנאי היא אי נהגא בהו שביעית אי לא, דאיכא תנא דדריש לכם דומיא דלאכילה, למעוטי כל שהנאתו אחר ביעורו, כדרשין לעיל, ומההיא דרשה אימעוט עצים, ואיכא דלא ממעט מיניה אלא דבר שאין הנאתו שוה בכל אדם, כגון מלוגמא וזילוף ואפיקטיוזין, ואני שמעתי מרבתי שהיו גורסים: וסתם עצים להסקה ניתנו תנאי היא, וכן כתוב בכל הספרים, וטרחתי מנעורי בכל צידי שיטת התלמוד לישבה כפי דבריהם, ואיני יכול, ומצאתי גירסא זו בספר כתב ידו של רבינו גרשום בן יהודה מנוחתו כבוד, ובסדר ישועות של רבינו יצחק בר מנחם כתוב ואינו מוגה, וכן נראה בעיני.

אין מוסרין פירות שביעית לא לתוך משרה - לשרות פשתן ביין של שביעית.

ולא לכבוסה - לכבוס בגדים ביין של שביעית, משרה וכבוסה הנאתן אחר ביעורן, שמשעה ששורה הבגדים או הפשתן ביין שעה אחת נתבער ואבד לו, והנאתו אינה עד שילבש הבגדים.

ולירק בדרף אחד.
שוה לאילן בג' דרכים:
לערלה, ולרבעי, ולשביעית.
ולירק בדרף אחד -
שבשעת לקיטתו עישורו.
דברי רבן גמליאל.
רבי אליעזר אומר:
אתרוג שוה לאילן לכל דבר.

N א"ח

הוא דאמר, כי האי תנא.
דתנאי:

אמר רבי יוסי:

אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים:

אתרוג - אחר לקיטה למעשר.

ורבותינו נמנו באושא, ואמרו: בין למעשר בין לשביעית.

'שביעית' מאן דכר שמייה?

חסורי מיחסר, והכי קתני:

'אתרוג אחר לקיטה למעשר, ואחר חנטה לשביעית.

ורבותינו נמנו באושא, ואמרו:

אתרוג בטר לקיטה, בין למעשר בין לשביעית.

טעמא, דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא;
הא דשביעית - קדוש.

אמאי?

עצים בעלמא הוא, ועצים אין בהן משום קדושת שביעית!

דתנאי³¹:

'עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה:

לקטן לאכילה - יש בהן משום קדוש' שביעית;

לקטן לעצים - אין בהן משום קדושת שביעית.

שאני התם,

דאמר קרא: **"לכם לאכילה"** (ויקרא כה, ו).

"לכם" דומיא ד**"לאכילה"**, מי שהנאתו וביעורו שוה.

יצאו עצים, שהנאתן אחר ביעורן.

והאיכא עצים דמשחן, דהנאתן וביעורן שוה!

אמר רבא:

סתם עצים, ולהסקה הן עומדין.

ועצים להסקה, תנאי היא.

דתנאי:

'אין מוסרין פירות שביעית,

לא למשרה ולא לכבוסה.

רבי יוסי אומר: מוסרין.'

מאי טעמא דתנאי קמא?

דאמר קרא:

"לאכילה" - ולא למשרה ולא לכבוסה.

מאי טעמא דרבי יוסי?

³¹ ע"פ מסורת הש"ס.

אמר קרא: "לכם".

"לכם" - לכל צרכיכם, ואפילו למשך ולקבוסה.

ותנא קמא, הא פתיב: "לכם"!

ההוא - "לכם" דומיא ד"לאכלה", - מי שהנאתו וביעורו שנה. יצאו משך וקבוסה, שהנאתו אחר ביעורו.

ורבי יוסי, הא פתיב: "לאכלה"!

ההוא מיבעי ליה - "לאכלה", ולא למלוגמא. כדתניא:

"לאכלה" - ולא למלוגמא.

אתה אומר: "לאכלה" - ולא למלוגמא;

או אינו אלא - ולא לקבוסה?

כשהוא אומר: "לכם" - הרי לקבוסה אמור;

הא מה אני מקיים "לאכלה"? "לאכלה" - ולא למלוגמא.

מה ראית לרבות את הקבוסה ולהוציא את המלוגמא?

מרבה אני את הקבוסה, ששנה בכל אדם;

ומוציא את המלוגמא, שאינה שנה לכל אדם.

נ צ"ע

מאן תנא להא דתנו רבנן:

"לאכלה" - ולא למלוגמא;

"לאכלה" - ולא לזילוף;

"לאכלה" - ולא לעשות ממנה אפיקטויזין?

כמאן?

כרבי יוסי.

דאי רבנן - הא איכא נמי משך וקבוסה.

למלוגמא - לרפואה.
מרבה אני את הקבוסה ששנה בכל אדם - שהכל צריכין לה, כמו אכילה ששנה בכל אדם.

מלוגמא שאינה שנה בכל אדם - שאין הכל חולין.

ולא לזוף - יין שמזלפין בבית לריח טוב.

אפיקטויזין - להקיא, והוא בנוטריקון: אפיק טפי זין, מזון האוכל יותר מדאי מוציא ומקיא.

כמאן כר' יוסי - דלא ממעט אלא הנאה שאינה שנה בכל, והנך נמי אינם אלא לצורך חולי ואסטניס, והיינו תנאי דלעיל, דלרבנן לא נהגא שביעית אלא בדבר שהנאתו וביעורו שנה, דדרשין ליה נמי הכי: והיתה שבת הארץ נוהגת בדבר שהוא לכם, דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שנה, ולא בעצים, ור' יוסי דריש הכי: והיתה שבת הארץ נוהגת כולו שהנאתו שנה בכל אדם, ואפילו עצים להסקה.

154. מ, ב - מ"א, א

אמר רבי אלעזר:
אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח.
ורבי יוחנן אמר:
בין דרך מקח, בין דרך חילול.

מאי טעמא דרבי אלעזר?

דכתיב: **"בשנת היובל הזאת"** וגו' (ויקרא כה, יג),

וסמיהו ליה: **"וכי תמכרו ממכר"** (ויקרא כה, יד) -
דרך מקח, ולא דרך חילול.

ורבי יוחנן מאי טעמא?

דכתיב: **"כי יובל הוא קדש"** (ויקרא כה, יב) -

מה קדש - בין דרך מקח, בין דרך חילול;
אף שביעית - בין דרך מקח, בין דרך חילול.

ורבי יוחנן, האי **"כי תמכרו ממכר"** מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדרבי יוסי בר חנינא,
דתנא:

'אמר רבי יוסי בר חנינא:

בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו':

אדם נושא ונותן בפירות שביעית - לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו.

שנאמר: "בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אונותיו" (ויקרא כה, יג),

וסמיהו ליה: **"וכי תמכרו ממכר לעמיתך"** וגו'.

ורבי אלעזר, האי קרא דרבי יוחנן מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדתנא:

"כי יובל הוא קדש" (ויקרא כה, יב).

מה קדש תופס את דמיו, אף שביעית תופסת את דמיה'.

תנא כנותיה דרבי אלעזר,

ותנא כנותיה דרבי יוחנן.

תנא כנותיה דרבי אלעזר:

'שביעית תופסת את דמיה,

שנאמר: "כי יובל הוא, קדש תהיה לכם" -

מה קדש תופס את דמיו ואסור, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה.

אי מה קדש תופס דמיו ויוצא לחולין,

אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין?

תלמוד לומר: "תהיה" - בהוייתה תהא.

הא ביצד?

לקח בפירות שביעית בשר - אלו ואלו מתבערין בשביעית;

לקח בבשר דגים - יצא בשר, ונכנסו דגים;

לקח בדגים יין - יצאו דגים, ונכנס יין;

לקח ביין שמן - יצא יין, ונכנס שמן.

הא ביצד?

אחרון אחרון נכנס בשביעית, ופרי עצמו אסור.

מדקתני: **'לקח, לקח'.**

אלמא: דרך מקח - אין, דרך חילול - לא.

אין שביעית מתחללת - לתפוס
דמיה בקדושתה אלא דרך מקח,
שמוכרה זה לחבירו, אבל לא על ידי
חילול, לומר: הרי פירות הללו
מתחללין על מעות האלו, כדרך
שפורדין הקדשות.

בשנת היובל - שביעית ויובל חדא
היא.

וסמך ליה וכי תמכרו ממכר -
והרשין סמוכין, למימרא דלא שייך
בפירות לתפוס קדושת הדמים אלא
על ידי ממכר.

**קודש מתחלל בין דרך מקח בין דרך
חילול** - דכתיב (ויקרא כז) ופדה
בערכך ויסף חמישיתו עליו - הרי
חילול, ואם לא יגאל ונמכר בערכך
(שם/ויקרא כז) - הרי מקח.

ורי יוחנן - הך דרשה דסמוכין,
דסמך וכי תמכרו ליובל, מאי דריש
ביה?

דרי יוסי בר חנינא - במסכת ערכין
(ל, ב), ארוכה היא מאד, וכאן לא
נכתבה כולה בספרים.

כמה קשה אבקה של שביעית - מידי
דלא הוי עיקר האיסור תלוי בו קרוי
אבק, וכן אבק רבית, וכן אבק לשון
הרע - שאינו לשון הרע גמור, אלא
צד לשון הרע, כמו אבק העולה
מדבר הנכתש במכתשת.

אדם נושא ונותן בפירות שביעית -
לסחורה, דהיינו אבק שביעית,
דעיקר איסור שביעית לא תזרע, לא
תזמר, וזהו איסור קל שבה.

לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו -
מחמת עניות.

**שנאמר בשנת היובל הזאת וסמך
ליה וכי תמכרו ממכר** - ודרשין
סמוכין, שבשביל עונשה של
שביעית תבא לידי כך.

קודש תופס את דמיו - פדיה כתיב
ביה, שזה יוצא וזה נכנס תחתיו:
יוצא הקדש לחולין, ונכנסין הדמים
תחתיו, דהיינו ופדה והיינו נמכר,
דכל מכירה יוצאה מכחו של זה ובה
לזה, והדמים נכנסין לרשות המוכר.
בהוייתה תהא - בקדושתה.

מתבערין בשביעית - בתוך זמן
הביעור.

יצא בשר - שהדמים יוצאין לחולין
על ידי פדיה בדמים של קודש, דלא
כתיב תהיה אלא בפירות עצמן.

ופרי עצמו - פרי הראשון אסור
לנהוג בעצמו חול, אלא קדושת
שביעית עליו.

מתחללין - משמע: דרך חילול, בפדיה, ולא

במקח וממכר.

שמא יגדל מהם - ישנם אצלו לגדל וולדות, ונמצא משהה מעשרותיו, והתורה אמרה (דברים יד) שנה שנה ואכלת, ואם שהה ראשונה ושניה - חייב בשלישית לבער כל מעשרותיו בסוף שנה שלישית מן הבית, ולהתוודות, וגבי שביעית נהנה מהן להתעשר, והתורה אמרה ולא לסחורה, אלא להפקיר ולבער בשביעית, עד שלא תכלה לחיה מן השדה הוא זמן ביעור לפירות ולדמיהן.

בזכרים - שאין מגדלים מהם וולדות, ואפילו הכי גזרו רבנן אטו נקבות.

אמר רב אשי מחלוקת - דר' אלעזר ור' יוחנן.

בפרי ראשון - בפירות שביעית הוא דאמר ר' אלעזר דרך חילול לא, משום דרשי סמוכין.

פרי שני - דמי שביעית.

והא דתניא - בברייתא דמסייע ליה.

לקח לקח - בכלהו, בין בפרי ראשון בין בדמיו דתני לקח בבשר יין, ולא קתני חילול בשר ביין.

אידי דתני רישא לקח - דאיירי בפרי עצמו.

וביקש לו ליקח חלוק - ואינו יכול, דהתורה אמרה לאכלה בתוך הזמן ולא לסחורה, וזה מתקיים לשנה הבאה.

הרגיל אצלו - שמתוך כך יעשה לו חפצו.

וחזרו ואומר לו - לחנוני.

הרי פירות הללו - שמכרת לי, שהיו של חולין ונכנסו לקדושת שביעית - נתונים לך במתנה, ואוכל אותם בשביעית, והחנוני אומר לו: ואני נותן לך סלע חולין זה שיצא לחולין במתנה, ובא ולוקח מאותו סלע כל מה שירצה, והחנוני יאכל הפירות בתורת שביעית.

והא הכא - דהא סלע פרי שני הוא, דמי שביעית, וקתני דצריך לילך אצל חנוני ולהוציאו לחולין דרך מקח וממכר, אלמא: בפרי שני נמי איכא מאן דפליג, דאי הוי סגי בדרך חילול - למה ילך אצל חנוני, יקח פירות חולין שיש לו בביתו שוה סלע, ויחללנו עליהם, ויאכלם בתורת שביעית.

אלא - אי אתמר דרב אשי, הכי אתמר.

מחלוקת בפרי שני - בהא הוא דאיכא למאן דשרי דרך חילול, אבל פרי ראשון כו'.

והא דקתני - בברייתא, דמסייע לר' יוחנן: אחת שביעית ואחת מעשרות מתחללין, אלמא שביעית עצמה דרך חילול.

מעשר מעשר ממש - בתמיה: וכי יש לומר שהמעשר עצמו יתחלל על בהמה חיה ועוף?

והכתיב - ונתתה בכסף וצרת דאין מתחלל אלא על המטבע, דבר שיש עליו צורה.

תניא כוותיה דרבי יוחנן:

'אחד שביעית ואחד מעשר שני

מתחללין על בהמה חיה ועוף, בין חיינ בין שחוטין.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

על שחוטין - מתחללין;

על חיינ - אין מתחללין,

גזירה שמא יגדל מהן עדרים.

אמר רבא:

k"ח kN מחלוקת - אבזכרים,

אבל בנקבות -

דברי הכל: על שחוטין - מתחללין, על חיינ - אין מתחללין;

גזירה שמא יגדל מהן עדרים.

אמר רב אשי:

מחלוקת - בפרי ראשון,

אבל בפרי שני -

דברי הכל: בין דרך מקח, בין דרך חילול.

והא דקתני 'לקח', 'לקח' -

אידי דתני רישא 'לקח', תנא נמי סיפא 'לקח'.

איתיביה רבינא לרב אשי:

'מי שיש לו סלע של שביעית, וביקש ליקח בו חלוק,

ביצד יעשה?

ילך אצל חנוני הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי בסלע פירות, ונותן לו.

וחזרו ואומר לו: הרי פירות הללו נתונים לך במתנה;

והוא אומר לו: הא לך סלע זו במתנה.

והלה לוקח בהן מה שירצה.

והא הכא, דפרי שני הוא, וקתני:

דרך מקח - אין, דרך חילול - לא!

אלא אמר רבי אשי:

מחלוקת - בפרי שני.

אבל בפרי ראשון -

דברי הכל: דרך מקח - אין, דרך חילול - לא.

והא דקתני: 'אחד שביעית ואחד מעשר שני' -

מאי 'שביעית'? - דמי שביעית.

דאי לא תימא הכי, 'מעשר' - מעשר ממש?

והא פתיב: 'וצרתה בכסף בדרך' (דברים יד, כה)!

אלא - דמי מעשר.

הכא נמי - דמי שביעית.

155. מ"א, א

משנה

'פראשונה:

היה לולב ניטל במקדש שבועה, ובמדינה יום אחד.

משחרב בית המקדש:

התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהא לולב ניטל במדינה שבועה, זכר למקדש;

ושיהא יום הנף פולו אסור.

גמרא

מנא לן דעבדינן 'זכר למקדש'?

אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא:

"כי אעלה ארצה לך, וממכותיך ארפאך, נאם ה'.

כי גדוזה קראו לך, ציון היא, דרש אין לך" (ירמיהו ל, יז).

"דרש אין לך" - מכלל דבעינא דרישה.

משנה.

במקדש שבועה - כדרשינן בתורת
כהנים מושמחתם לפני ה' אלהיכם
שבועת ימים (ויקרא כג) ולא בגבולין
שבועה ימים.

במדינה - בירושלים, שאף הוא
כגבולים.

ושיהא יום הנף - של עומר, דהיינו
ששה עשר בניסן, כולו אסור בחדש,
ובעוד המקדש קיים משקרב העומר
היו אוכלין חדש בו ביום, כדכתיב (שם
/ויקרא כג/) עד הביאכם, וכשחרב
הבית מותר מן התורה משהאיר
המזרח, כדאמר במנחות (סח, א):
כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה
דהיינו האיר המזרח, וכתוב אחד אומר
עד הביאכם, הא כיצד, בזמן דאיכא
עומר - עד הביאכם, ובזמן דליכא
עומר - עד עצם, ואסר רבן יוחנן בן
זכאי עליהם כל היום, כדמפרש טעמא
בגמרא.

156. מ"א, א

יְשִׁיָּהּ יוֹם הַהֶנֶף.

מאי טעמא?

מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו: אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח?! השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעי, דאשתקד, דלא הנה בית המקדש - האיר מזרח התיר; השתא, דאיכא בית המקדש - עומר מתיר.

דאיבני אימת?

אילימא: דאיבני בשיתסר - הרי התיר האיר מזרח! אלא דאיבני בחמיסר - מחצות היום ולהלן תשתתרי! דהא תנן:

'הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן, לפי שאין בית דין מתעצלים בו.'

לא צריכא,

דאיבני בליליא.

אי נמי, סמוך לשקיעת החמה.

רב נחמן בר יצחק אמר³²:

רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי, בְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה אָמַרְהוּ, דְּאָמַר:

'מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר.'

כ"ז ק"ט דכתיב: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" (ויקרא כג, יד) -

עַד עֵיצוּמוֹ שֶׁל יוֹם.

וְקִסְרָב: עַד וְעַד בְּכָלֵל.

ומי סבר ליה כנותיה?

והא מפליג פליג עליה!

דתנן³³:

'מִשְׁחָרְבַּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,

הַתְּקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי, שִׁיָּהּ יוֹם הַהֶנֶף כּוּלּוֹ אָסוּר.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהֵלֵא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר!

דכתיב: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" - עַד עֵיצוּמוֹ שֶׁל יוֹם.

רבי יהודה הוא דקא טעי -

הוא סבר: מדרבנן קאמר;

ולא היא, מדאורייתא קאמר.

והא 'התקין' קאמר!?

מאי 'התקין'?

- דרש והתקין.

גמרא.

מהרה יבנה בית המקדש - ויחזור דבר לאיסורו, דהשתא קרינא ביה עד הביאכם, ואי הוה נהיגי בחורבנו לאכול בהאיר מזרח כדין תורה - אתיא למיכל נמי בבניינו, ויאמרו: אשתקד מי לא אכלנו כו'.

דאיבני אימת - הך חששא, דחיישינן למהרה יבנה, אימת תגמור המלאכה, דאיכא למיחש לאיסור חדש כל היום, דאצטריך לרבן יוחנן בן זכאי למיסר השתא כל היום משום סירכא דההוא יומא?

אי נימא דאיבני בשיתסר - שלא נבנה עד יום ששה עשר עצמו.

הרי התיר האיר המזרח - ושפיר קאכלי, דהואיל דהאיר המזרח ואין מקדש בנוי - אשתרי ליה בחדש.

אלא דאיבני בחמיסר - או קודם לכן, דכי מטא שיתסר לא התיר האיר המזרח, שהרי המקדש בנוי - הלכך אכלי איסורא, וגזר רבן יוחנן בן זכאי השתא משום ההוא יומא.

מחצות היום ולהלן נשתרי - השתא, דאי נמי אכלי ההוא יומא מחצות היום ולהלן כסירכא דמעיקרא נכלי, וליכא איסורא, דודאי קרב העומר.

דתנן - במסכת מנחות (שם /סח, א/).

הרחוקים - מירושלים, לא היו רואין ולא היו שומעין שעת הקרבת העומר.

מותרין - בחדש.

מחצות היום ולהלן - לפי שיודעים שאין בית דין מתעצלים בו מלהקריבו קודם חצות.

לא צריכא דאיבני בליליא - כלומר, לשמא יבנה בליליא חייש, ולא יהו פנויים לקצור העומר עד סמוך ליום, ויש טורח הרבה בעומר, שהיו מייבשין אותו באבוס של קלאים, וצוברין אותו שיוזבו מימיו, וטוחנין אותו ברחים של גרוסות, ומניפין אותו בשלשה עשר נפה בגסה בדקה, כדאמרינן התם, וזה שלא יוכלו להתעסק בו מתחילת לילה לא יספיקו להקריבו למחר קודם חצות.

אי נמי - דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה, והיא היא, ואי קשיא דבלילה אינו נבנה דקיימא לן בשבועות (טו, ב) דאין בנין בית המקדש בלילה, דכתיב וביום הקים ולא בחמיסר שהוא יום טוב, דקיימא לן בשבועות (שם /טו, ב/) דאין בנין בית המקדש דוחה יום טוב, הני מילי - בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך.

בשיטת ר' יהודה - אותה שיטה שהיה ר' יהודה, שהיה מתלמידי תלמידיו דורש אחריו, דרש גם הוא בימיו.

עד עצם עד עצמו של יום - כל היום קרוי עצם היום.

וקסבר עד ועד בכלל - ולא דריש עד ולא עד בכלל להתירו בהאיר מזרח כי ליכא עומר, והכי מתוקמא קראי: אין עומר - עד עצם ועד בכלל, יש עומר - עד הביאכם.

והא מיפלג פליג - ר' יהודה עליה, שמצינו שתמה ר' יהודה בדורו על תקנת רבן יוחנן בן זכאי, למה תלה הדברי בעצמו, דמשמע לעשות סייג בא, והלא מן התורה הוא אסור.

דרש - המקרא עד ועד בכלל.

והתקין - לפי שהיו רגילים לאכול חדש מחצות ולהלן כשהיה הבית קיים עד עכשיו, הוצרך לתקן.

³² מסורת השי"ס ע"פ המרש"ל. ויש המקיימים את הגירסה: 'אמר רב נחמן בר יצחק'.

³³ ע"פ מסורת השי"ס.

157. מ"א, ב

משנה

משנה.
יום טוב הראשון כו' - דאמרינן לקמן
 (סוכה מג, א) דדוחה מצות לולב שבת
 ביום טוב הראשון לבדו.
מוליכין את לולביהו - מערב שבת.
שהוציאו ברשות - ברשות מצוה, שהיה
 טרוד במצוה ומחשב ועסוק וממהר
 לעשותה, ומתוך כך טעה ושכח שהוא
 שבת, וקסבר ר' יוסי: טעה בדבר מצוה,
 ושגג בדבר כרת - פטור מקרבן.

גמרא

מנא הני מילי - דאין אדם יוצא בלולבו של
 חבירו.

לכם משלכם - משמע.

למה לי למימר החזירו - מה אנו למידין
 מחזרה זו, דאצטריך תנא למיתנייה
 במתניתין?

הא קא משמע לן - דרבנן גמליאל על מנת
 שיחזירוהו לו נתנו להם, ואפילו הכי הויא
 מתנה עד שיצאו בו.

החזירו לו יצא - דמתנה על מנת להחזיר
 מתנה היא, והרי החזירו לו, אבל אם לא
 החזירו - אגלאי מלתא דמעיקרא גזול הוא
 בידו.

הכי גרסינן - למה ליה למימר שלקחו
 באלף זוז להודיעך כמה מצות חביבות
 עליהם.

'יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת -
כל העם מוליכין את לולביהו לבית הכנסת.
למחרת משכימין ובאין, כל אחד ואחד מפיר את שלו ונוטלו.
מפני שאמרו חכמים:

אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו,
ושאר ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו.

רבי יוסי אומר:

יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת,
ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים - פטור,
מפני שהוציאו ברשות'.

גמרא

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"ולקוחותם" (ויקרא כג, מ) - שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד.

"לכם" - משלכם; להוציא את השאול ואת הגזול.

מבאן אמרו חכמים:

אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו,
אלא אם כן נתנו לו במתנה.

ומעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא,
שהיו באין בספינה,

ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד, שלקחו באלף זוז.

נטלו רבן גמליאל ויצא בו,

ונתנו לרבי יהושע במתנה.

נטלו רבי יהושע ויצא בו,

ונתנו לרבי אלעזר בן עזריה במתנה.

נטלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו,

ונתנו במתנה לרבי עקיבא.

נטלו רבי עקיבא ויצא בו,

והחזירו לרבן גמליאל'.

למה לי למימר 'החזירו'?

מלתא אגב אורחיה קא משמע לן:
מתנה על מנת להחזיר - שמה מתנה.

כי הא דאמר רבא:

'הא לך אתרוג זה על מנת שתחזירוהו לי, נטלו ויצא בו:

החזירו - יצא;

לא החזירו - לא יצא.

למה לי למימר: 'שלקחו באלף זוז'?

להודיעך כמה מצות חביבות עליהן.

158. מ"א, ב

אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי:
אבא צלוני קא מצלי ביה.

מיתבי:

'לא יאחז אדם תפלין בידו וספר תורה בחיקו ויתפלל.
ולא ישתיין בהן מים,
ולא יישן בהן, לא שינת קבע ולא שינת עראי.'

ואמר שמואל:

סכין וקערה, כפר ומעות - הרי אלו פיוצא בהן!

התם - לאו מצנה נינהו, וטריד בהו;
הכא - מצנה נינהו, ולא טריד בהו.

תניא:

'רבי אלעזר בר צדוק אומר:
כף היתה מנהגן של אנשי ירושלים:
אדם יוצא מביתו - ולולבו בידו;
הולך לבית הכנסת - ולולבו בידו;
קורא קריאת שמע ומתפלל - ולולבו בידו;
קורא בתורה ונושא את כפיו - מניחו על גבי קרקע;
הולך לבקר חולים ולנחם אבלים - ולולבו בידו;
נכנס לבית המדרש - משגר לולבו בידו בנו ובניו עבדו ובניו שלוחו.'

מאי קא משמע לך?

להודיעך כמה היו זריזין במצות.

הוה מצלי ביה - כשהיה מתפלל היה לולבו בידו,
מרוכב חיבתו עליו היה מתפלל בו.

לא יאחז אדם כו' ויתפלל - מפני שטרוד הוא
במחשבתו שלא יפלו מידו ויתבזו, ואין דעתו
מיושבת עליו בתפלתו.

ולא יישן בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי -
שמא יפלו מידו, והכי אוקימנא ליה בהישן
(סוכה כו, א) דהא דקתני לא קבע ולא עראי -
בדנקיט ליה בידיה.

סכין - מתיירא שמא יפול, ויתקע לו ברגלו.

וקערה - מליאה.

ומעות - שלא יתפזרו.

וכבר - שאם יפול יהא נמאס.

לאו מצוה נינהו - לאוחזן, והויין עליו למשא,
לפיכך טרוד במשאם, וכבד עליו משאם
ושמירתם.

הכא - נטילתה ולקחתה מצוה היא, ומתוך
שחביבה מצוה עליו אין משאה ושימורה כבד
עליו, ולא טריד.

קורא בתורה - צריך להניח הלולב, לפי שגולל
ספר תורה ופותחו.

נכנס לבית המדרש - טריד בשמעתא, ויפול
מידיו.

159. מ"א, ב – מ"ב, א

רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: יוֹם טוֹב.

לא שנו - דפטור, אלא שלא יצא ידי חובת נטילה קודם שהוציאו, דהשתא טרוד במצוה וטעה בדבר מצוה, אבל יצא בו קודם שהוציאו - תו לא טעה בדבר מצוה הוא, ולא טרוד מהשתא במצוה לעשותה.

הכי גרסינן: הא מדאגבהיה נפיק ביה אמר אביי כשהפכו - הכי קשיא ליה: היכי דמי לא יצא בו, הא לא הוציאו אלא אם כן הגביהו, ומדאגבהיה נפק ביה ידי חובת לקיחה וקתני פטור, אמר אביי: כשהפכו, כשהגביהו הפך העליון למטה והאגד למעלה, ואמרינן לקמן: אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן.

דרך כבוד - כגון בסודר, שכורך ידיו בסודר, כדאמרן לעיל (סוכה לז, א).
דרך בזיון - כגון בקערה.

אָמַר אַבְיִי:

א"כ לא שנו, אלא שלא יצא בו;
אבל יצא בו - חייב.

הא מדאגבהיה נפק ביה!

אָמַר אַבְיִי:

פְּשֵׁהֶפְכוּ.

רַבָּא אָמַר:

אֶפְּלוּ תִימָא: שְׁלֵא הֶפְכוּ;
הכא במאי עסקינן: כגון שהוציאו בכלי.

וְהָא רַבָּא הוּא דְאָמַר:

לְקִיחָה עַל יְדֵי דְבָר אַחַר - שְׁמָה לְקִיחָה!

הֲנִי מִיְלֵי - דְרַף פְּבֹד,

אֲבָל דְרַף בְּזִיוֹן - לֹא.

160. מ"ב, א

אמר רב הונא:

אומר הנה רבי יוסי:

עולת העוף שנמצאת בין אגפיים, וכסבור חטאת העוף היא, וְאָכְלָהּ - פטור.

מאי קא משמע לן?

דטעה בדבר מצוה - פטור?

היינו הדין!

מהו דתימא: היתם הוא דטעה בדבר מצוה - פטור,

היינו דעבד מצוה;

אבל הכא, דטעה בדבר מצוה, ולא עבד מצוה - אימא לא.

קא משמע לן.

מיתיבי:

רבי יוסי אומר:

השוחט את התמיד שאינו מבוקר פהלכתו בשבת -

חייב חטאת,

וצריף תמיד אחר.

אמר ליה:

בר מינה דההיא.

דהא אתמר עליה:

אמר רב שמואל בר חתאי,

אמר רב הונא סבא,

אמר רב יצחק בר אשיאן,

אמר רב הונא,

אמר רב:

כגון שהביאו מלשכה, שאינן מבוקרין.

אומר היה ר' יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים - נראה בעיני דהאי בין אגפיים אינו אלא לשון עופות; עולת העוף שנמצאת בין עופות המלוקים לחטאת, המפרכסין אצל המזבח, שפעמים שהן נעשין על קרן אחת, כדתנן בשחיטת קדשים (זבחים סג, א): חטאת העוף היתה נעשית על קרן מערבית דרומית, ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה, מלמטה - חטאת העוף, והגשות, ושירי הדם, ומלמעלה - ניסוך המים, והיין, ועולת העוף כשהיא רבה במזרח, שיעקר מקום עולת העוף בקרן דרומית מזרחית, וכשהיו כהנים רבים עומדים ומולקים עולת העוף במזרח באים למערב, ונעשית שם בקרן חטאת העוף, אלא שהעולה למעלה מחוט הסקרא, והחטאת למטה.

וכסבור - הכהן חטאת העוף היא.

ואכלה - ונמצא שמעל בקדשי שמים בשוגג.

פטור - מקרבן מעילה, הואיל דעם החטאת נמצאת, ואכילתה מצוה, דכתיב (שמות כט) ואכלו אותם אשר כפר בהם - הוה ליה טועה בדבר מצוה, ופטור.

היינו הך - למה ליה לרב הונא למימר, פשיטא, דממתניתין שמעינן ליה.

מהו דתימא - במתניתין הוא דפטור משום טעה בדבר מצוה, וסוף סוף עשה מצוה, שנטל הלולב בהוצאה זו, אבל הכא - לא עשה מצוה באכילתה אם עולת העוף היא.

קא משמע לן - רב הונא דשמיע ליה מרביה, דלא שני לר' יוסי בין טעה בדבר מצוה ועשה מצוה לטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה.

הכי גרסינן: ר' יוסי אומר השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו מן המומין בשבת - חייב חטאת משום שחיטה בשבת שאינה של מצוה, ואינה דוחה, אלמא: טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - חייב, שהרי טרוד זה במצוה, שהיה רוצה לשחוט תמיד של שבת, וכסבור שהוא מבוקר.

להכשירן - לא גרסינן.

מלשכה שאינן מבוקרין - דאין זה טועה בדבר מצוה, שבטלאים שבלשכה זו אינו טרוד, שאינן עומדין להקרבה להיות חרד עליהם מתי יקרבו, ואף חרדת זמן התמיד לא שייכא הכא, שקרוב למזיד הוא, ולא דק בלשכות להבחין מאיזו יביא.

161. מ"ב, א

מְשָׁנָה

'מִקְבֵּלֶת אִשָּׁה מִיַּד בְּנָה וּמִיַּד בַּעֲלָהּ, וּמְחֻזְרֵתוֹ לַמַּיִם בְּשֶׁבֶת.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

בְּשֶׁבֶת – מְחֻזְרֵין;

בַּיּוֹם טוֹב – מוֹסִיפִין;

וּבְמוֹעֵד – מְחַלְפִין.

קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנֶעְנַע – חַיִּיב בְּלוּלָב.

גְּמָרָא

פְּשִׁיטָא!

מהו דְּתִימָא : הוֹאִיל וְאִשָּׁה לָאו בֵּית חַיּוּבָא הִיא - אִימָא : לָא תְּקַבֵּל.

קָא מְשַׁמַּע לָן.

משנה.

מקבלת אשה מיד בנה ובעלה - את לולביהן, ולא אמרינן: קמטלטלא מידי דלא חזי.

מחזירין למים - שלא יכמוש.

בשבת מחזירין - שהרי מכאן נטלום היום, אבל לא מוסיפין מים, כל שכן שאין מחליפין המים לשפוך את אלו ולתת אחרים צונן מהני, דטרח לתקוני מנא.

במועד מחליפין - בחולו של מועד מצוה להחליף.

גמרא.

אימא לא - דלגבה איכא איסור טלטול.

קא משמע לן - כיון דראוי לנטילת אנשים - תורת כלי עליו, ומותר בטלטול לכל.

162. מ"ב, א

'קטן היודע לנענע'.

חייב בלולב - לחנכו מדבריהם.
לשמור תפילין - שלא יכנוס בהן לבית הכסא.
היודע לשמור גופו - מטומאת מגע ומשא ואהל.
אוכלין על גופו טהרות - אם נגע גופו בטהרות אין חוששין להם, אבל לא על ידיו, אם נגע בידי בטהרות חוששין להם, שיש יודע לשמור גופו ואין יודע לשמור ידיו מתורת סתם ידים, שגזרו עליהם להיות שניות, אלא אם כן יודע לשומרם, אבל היודע לשמור את ידיו, משנטלם אינו נוגע בשום דבר ספק, או בספק המטמא את הידים ואם לא נזהר ובא ליגע בטהרות - נוטל ידיו.

אוכלין על ידיו טהרות - שנגעו ידיו בהם.
והיודע לישאל - שאם שואלין אותו: נגעת בטומאה זו, יודע להשיב: הן או לאו, או איני יודע.

ברשות הרבים ספיקו טהור - אם שאלוהו ואמר: איני יודע.

ברשות היחיד ספיקו טמא - הכי גמירי לה הלכתא מסוטה, כדאמרין במסכת סוטה (כח, א): ומכאן אתה דן לשרץ כו'.

היודע לפרוס כפיו - כשהוא כהן.

חולקין לו תרומה בבית הגרנות - ומקמי הכי אין חולקין לו בגורן, אבל משגרין לו לביתו אם יודע לשומרה בטהרה, דהכי תניא בגמרא דנושאין על האנוסה ביבמות (צט, ב): עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות: חרש שוטה וקטן כו', וחולן משגרין להם לבתיהם, בבית הגרנות אין חולקין להם - שבזיון תרומה הוא, שאין כל רואיו יודעים בו שהוא בקי לשומרה, אבל לביתן משגרין להם הבקיאים ומכירין בהם, ומשיוודע לפרוס כפיו ופורס בצבור - הכל יודעים שהביא שתי שערות, שאין קטן פורס כפיו, כדאמרין במגילה (כד, א), הלכך חולקין לו.

היודע לשחוט - לאמן ידיו לשחיטה אף על פי שאינו בקי בהלכות שחיטה.

מותר לאכול משחיטתו - כדאמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו - וראה שלא שהה ולא דרס.

כזית דגן - כל חמשת המינין קרי דגן: חטין, ושעורים, וכוסמין, ושכולת שועל, ושיפון.

מרחיקין מצואתו - משאכל כזית מאלו - בכל ענין אכילה, שצואת מינים הללו מסרחת.

ארבע אמות - לענין קריאת שמע ותפלה.

והוא שיכול לאכול כזית זה בכדי אכילת פרס - לבינוני, אבל אם צריך זה הקטן לשהות יותר מכאן, הרי הוא כאוכל עכשיו חצי זית ולמחר חצי זית, שכן הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשהייה ארוכה מזו.

פרס - חצי ככר, ששיערו בו חכמים מזון שתי סעודות לעירוב, ולשון פרס - פלגא, כדתנן בעירובין (פב, ב): חציה לבית המנוגע - לבא בבית המנוגע ליטעון כיכוס בגדים, שתלאן הכתוב בשהיית שיעור אכילה, דכתיב (ויקרא יד) והאוכל בבית יכבס בגדיו.

מכאוב - מסריח.

שוחטין עליו את הפסח - ממנין אותו על בני החבורה, ואי לא - לא, דכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו תכסו - הראוי לאכילה.
הדרן עלך לולב הגזול.

תנו רבנן:

'קטן היודע:

לנענע - חייב בלולב;

להתעטף - חייב בציצית;

לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין.

יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע'.

'תורה' - מאי היא?

אמר רבי המנונא:

"תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד).

'קריאת שמע' - מאי היא?

פסוק ראשון.

'היודע לשמור גופו - אוכלין על גופו טהרות;

לשמור את ידיו - אוכלין על ידיו טהרות.

היודע לישאל:

ברשות היחיד - ספיקו טמא,

ברשות הרבים - ספיקו טהור.

היודע לפרוס כפיו - חולקין לו תרומה בבית הגרנות.

היודע לשחוט - אוכלין משחיטתו'.

אם צ"ע

אמר רב הונא:

והוא שגדול עומד על גביו.

'יכול לאכול בזית דגן - מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות',

אמר רב חסדא:

והוא שיכול לאוכלו בכדי אכילת פרס.

אמר רב חניא בריה דרב ייבא:

ובגדול - אף על פי שאינו יכול לאכול בכדי אכילת פרס.

דכתיב: **'יוסיף דעת - יוסיף מכאוב'** (קוחלת א, יח).**'יכול לאכול בזית צלי - שוחטין עליו את הפסח.**שנאמר: **"איש לפי אכלו"** (שמות יב, ד).

רבי יהודה אומר:

עד שיכול לברר אכילה.

ביצד?

נותנין לו צרור - וזרקו, אגוז - ונטלו'.

הדרן עלך לולב הגזול

מסכת סוכה פרק ד – לולב וערבה

163. מ"ב, ב – מ"ג, א

משנה

לולב וערבה – ששה ושבעה.

ההלל והשמחה – שמונה.

סוכה וניסוף הימים – שבעה.

החליל – חמשה וששה.

לולב שבעה – פיצד?

יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת – לולב שבעה;

ושאר כל הימים – ששה.

ערבה שבעה – פיצד?

יום השביעי של ערבה שחל להיות בשבת – ערבה שבעה;

ושאר כל הימים – ששה.

מצות לולב פיצד?

יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת,

מוליכין את לולביהן לחר הבית,

והחוננין מקבלין מהן, וסודרין אותן על גבי איצטבא,

והזקנים מניחין את שלהן בלשכה.

ומלמדין אותם לומר:

כל מי שמגיע לולבי לידו – הרי הוא לו במתנה.

למחר משפמיין ובאין, והחוננין זורקין אותם לפניהם,

והן מחטפין ומכין איש את חברו.

וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה,

התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו.

גמרא

אמאי?

טלטול בעלמא הוא, ולידחי שבת!

אמר רבה:

גזרה שפא וטלנו בידו, וילף אצל בקי ללמוד,

והיינו טעמא דשופר,

והיינו טעמא דמגילה.

אי הכי, יום ראשון נמי.

ראשון – הא תקינו ליה רבנן בביתו.

התינח אחר תקנה.

קודם תקנה – מאי איכא למימר?

אלא ראשון, דאיתיה מן התורה בגבולין – לא גזרו בהו רבנן;
הנך, דליתנהו מן התורה בגבולין – גזרו בהו רבנן.

אי הכי, האידנא נמי!

אנו לא ידעינן בקיבועא דירחא.

אינהו, דידעי בקיבועא דירחא – לידחו!

אין הכי נמי.

משנה.

לולב וערבה – שהן במקדש כל שבעה, לולב לנטילה וערבה להקיף מזבח, כדלקמן בפירקין (סוכה/ מה, א).

ששה ושבעה – פעמים שדוחין בשבת והן כל שבעה, ופעמים שאין דוחין והוה להו ששה ימים, ולקמיה מפרש ואזיל לה.

ההלל – לגמור כל שמונה, כן תקנו נביאים הראשונים, ובערכין (י, א) מפרש מאי שנא מפסח – מפני שימי החג חלוקים בקרבנותיהן.

והשמחה – לאכול בשר שלמים, דקיימא לן בפסחים (קט, א): בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, ואף על גב דהאי קרא לאו ברגלים כתיב, דהאי קרא בהר גרזים ובהר עיבל כתיב, מיהו ברגלים שמחה כתיבא, ושמחת בחגך.

סוכה – לישב בסוכה.

ניסוך המים – בתמידי החג שחרית ולא ערבית, כדאמרין בסדר יומא בפרק שני (כו, ב).

החליל – שמחת בית השואבה היו שמחים בחג, לכבוד שאיבת ניסוך המים, ומחללים בחלילים ובכנורות, ואותו חליל אינו דוחה יום טוב, הלכך פעמים שהוא חמשה ימים בחג – כגון שלא חל יום טוב הראשון בשבת, דכיון דלא דחי יום טוב וכל שכן שבת שבחולו של מועד – פשו להו חמשה, ופעמים שהוא ששה, כגון שחל יום טוב ראשון בשבת – דפשו להו ששה של חול המועד, דבזמן מקדש אין עושין יום טוב שני.

לולב שבעה – דיום טוב ראשון דחי שבת.

ושאר כל הימים – שחל בהן יום טוב ראשון, ונמצאת שבת בחולו של מועד – לא דחי, ואף על גב דכל שבעה הוא מן התורה במקדש – לא דחי, כדאמרין טעמא בגמרא, וכן ערבה בשביעי, ובגמרא מפרש מאי שנא שביעי.

מצות לולב – ביום טוב הראשון שחל להיות בשבת כיצד.

הכי גרסינן – יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לחר הבית מערב שבת.

החוננין – שמשין, שהיו שם לצורכי צבור.

על גב האיצטבא – רחבה של הר הבית היתה מוקפת איצטבאות לישב שם, ומסוככת למעלה מפני הגשמים, – על גב האיצטבא גרסינן במתניתין, דהיינו על גבי הספסלים.

והזקנים – שדואגין שלא ידחפום למחר, ויתמעכו בהקהל הכל לקחת איש לולבו.

ומלמדין – בית דין את כולם לומר: אם יבא לולבו לידי חברי – הרי הוא שלו במתנה, כדי שלא יאצלו לא גזול ולא שאל.

גמרא.

טלטול בעלמא – אין בו צד איסור, אלא כמטלטל עצים, וכיון דמן התורה הוא במקדש כל שבעה – למה אסרוהו, מה סיג לתורה מצאו בו?

ללמוד – נעונו או ברכתו.

ועבירנו ארבע אמות ברשות הרבים – הוא הדין דמצי למימר: ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שברוב מקומות ועניינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות, ואין לחוש להוצאה, כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה, דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא, ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים, או הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציאו, ונמלך להוציאו – פטור משום הוצאה אם לא עמד לפוש בינתים, כדאמרין במסכת שבת (ה, ב).

הא תקינו ליה רבנן ליטלו בביתו כדקתני מתניתין: התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו, ומתוך שלא התרת לו אלא בביתו – זכור הוא, ולא אתי לאפוקי.

אלא ראשון – דחשובה נטילתו, דאפילו בגבולין חייב – לא גזרו ביה רבנן לא בגבולין ולא במקדש, אבל שאר הימים שאינו מן התורה אלא במקדש – לא חשיבא נטילה דידהו, וגזרו ביה רבנן משום חומרא דשבת אף במקדש, ואם תאמר: נמצאו בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה, הא אותבינה ביבמות (צ, ב), ושנינן: שב ואל תעשה שאני.

אי הכי – משום דאיתיה בגבולין לא גזרו ביה.

האידינא נמי – לידחי ביום טוב ראשון את השבת.

לא ידעינן בקיבועא דירחא – שמא אין יום טוב עד למחר, דהוה לן למעבד אלול מעובר.

אינהו – בני ארץ ישראל, שעדיין מקדשין על פי הראיה.

לידחו – להו, אף בזמן הזה.

וחניא אידך - מתניתין היא, בסוף פירקין
דלעיל (סוכה/ מא, ב).

דתנן³⁴ תדא :

'ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת,
כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית';

ותנן³⁵ אידך :

'לביית הכנסת'.

שמע מינה :

כאן - בזמן שבית המקדש קיים ;

כאן - בזמן שאין בית המקדש קיים.

שמע מינה.

³⁴ מסורת הש"ס.

³⁵ מסורת הש"ס

164. מ"ג, א-ב

דאיתיה מן התורה בגבולין - מנא לן?

דתנא:

"ולקוזהם" (ויקרא כג, מ) - שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד.

"לכם" (שם) - משלכם; להוציא את השאול ואת הגזול.

"ביום" (שם) - ואפילו בשבת.

"ראשון" (שם) - אפילו בגבולין.

"הראשון" (שם) - מלמד שאינו דוחה אלא יום טוב הראשון בלבד.

אמר מר:

"ביום" (שם) - ואפילו בשבת.

מכדי טלטול בעלמא הוא, איצטריך קרא למישרי טלטול!

אמר רבא:

לא נצרכא אלא למכשירי לולב,

ואליבא דהאי תנא.

דתנא:

לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת;

דברי רבי אליעזר.

מאי טעמא דרבי אליעזר?

אמר קרא: "ביום" - ואפילו בשבת.

ורבנן, האי "ביום" מאי עבדי ליה?

מיבעי ליה: "ביום" - ולא בלילה.

ורבי אליעזר ביום - ולא בלילה, מנא ליה?

נפקא ליה מסיפא דקרא:

"ושמוזהם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ) -

"ימים", ולא לילות.

ורבנן?

אי מהתם - הנה אמינא: לילף "ימים" "ימים" מסוכה.

מה להלן - "ימים", ואפילו לילות; אף כאן נמי - "ימים", ואפילו לילות.

וסוכה גופה מנלן?

דתנו רבנן:

"בסוכת תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב).

"ימים", ואפילו לילות.

אפה אומר: "ימים", ואפילו לילות; או אינו אלא "ימים", ולא לילות?

ודין הוא. נאמר כאן "ימים", ונאמר בלולב "ימים".

מה להלן "ימים", ולא לילות, אף כאן "ימים", ולא לילות.

או פלף לדרף זו:

נאמר כאן "ימים", ונאמר במלואים "ימים".

מה להלן - "ימים", ואפילו לילות; אף כאן - "ימים", ואפילו לילות.

ביום אפילו בשבת - דמשמע כל דהו יום, וקרא יתירא הוא, דמצי למכתב בראשון. ראשון אף בגבולין - לאו מרביא דריש, אלא ולקחתם ביום ראשון ולא פירש מקדש - משמע אפילו בגבולין.

הראשון - ה"א מיעוטא הוא, כלומר: בראשון לחודיה הוא דאמינא לך ואף בשבת.

אצטריך קרא למישרא טלטול - דרבנן, עדיין לא נאסר טלטול בעולם, ובא הכתוב להחירו כאן?

למכשירי לולב - בא הכתוב ללמדך שמכשירי לולב דוחין את השבת, כלומר: תיקוניה, ואפילו לקוצצו מן המחוכר ולאוגדו.

ונאמר להלן ימים - בלולב, מה להלן ימים ולא לילות, כדכתיב ביום הראשון.

במלואים - כדכתיב (ויקרא ח) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה וגו', סוכה מצותה כל היום, ומלואים מצותם כל היום, לישיב בעזרה ושלא לצאת, כדכתיב /ויקרא ח/ ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ונאמר /ויקרא ח/ תשבו יומם ולילה שבעת ימים.

תשבו - יומם ולילה, ולולב מצותו שעה אחת, שלא נאמר בו אלא לקיחה.

נראה למי דומה:
 דנין דבר שמצותו כל היום, מדבר שמצותו כל היום;
 ואל יזכיק דבר שמצותו שעה אחת.

או בלף לדרך זו:
 דנין דבר שמצותו לדורות, מדבר שמצותו לדורות;
 ואל יזכחו מלואים, שאין נוהגין לדורות.

תלמוד לומר: "תשבו" "תשבו", לגזרה שזה -
 נאמר כאן "תשבו", ונאמר במלואים "תשבו" (ויקרא ח, לה);
 מזה להלן - "במים", ואפילו לילות; אף כאן - "במים", ואפילו לילות.

165. מ"ג, ב – מ"ד, א

'ערבה שבועה – ביצד?'

מאי טעמא דוחה - ולא גזור בה כי היכי דגזור בלולב, דהא הכא נמי ליתא מן התורה בגבולין כשאר ימי החג לגבי לולב, ואמאי לא גזור בה במקדש?

לפרסמה שהיא מן התורה - לפי שאינה מפורשת מן התורה בהדיא - שבקו לה רווחא למידחי שבת חד יומא, כדי לפרסמה שמן התורה היא.

לולב נמי נידחו - בשאר ימים במקדש, כדי לפרסמו שהוא מן התורה כל שבעה, דהא לא מפרשא בהדיא, דאיכא למיטעי ולמימר דהאי ושמתם לפני ה' שבעת ימים - לאו שמחת לולב קאמר.

שלוחי בית דין מייתי לה - מערב שבת, ולמחרת אינה מצוה לכל אדם אלא כהנים המקיפין בה את המזבח.

אי הכי - דליכא למיגזר בה מיד, והוא כל שבעה במקדש מן התורה.

כל יומא נמי - דאיכלע בשבת נידחי, מאי שנא חד יומא ותו לא?

אתי לפקפוקי בלולב - לזולזלי בלולב, משום דלא דחי בלולב אלא בחד יומא, והא דחי כל יומא, אתי למימר: לולב לאו מצוה חשובה היא.

ולידחי - ערבה ביום טוב ראשון כלולב.

לאו מוכחא מילתא - דמשום ערבה הוא דמיפרסם שהיא מן התורה, דאמרי: משום דנתנה לרחות אצל לולב, נדחית אף אצל ערבה, ועיקר משום לולב הוא.

בחד מהנך - באחד משאר הימים.

אוקמה אשביעי - יום מסויים, או ראשון או אחרון.

האידנא נמי - לאחר חורבן, דעבדינן ערבה חד יומא, כדאמרינן לקמן (סוכה/ מד, א): מנהג נביאים היא בגבולין, כיון דליכא למיחש מידי - לידחי בשביעי,

ויטלוה ויחבטוה שלוחי בית דין לפרסמה שהיא במקדש מן התורה שהרי לא גזור עליה בשביעי, ולאחר חורבן מי גזר עליה?

לא ידעינן בקביעא דירחא - ושמא אין שביעי שלנו שביעי.

לא איקלע - הם מעברים את אלול או אחד מן החדשים, כשרואין שיארע שביעי בשבת.

וכל נחותי - כל הסיעה שירדו מארץ ישראל לבבל, ושעלו מבבל לארץ ישראל וחזרו.

מאן לימא לן - דערבה במקדש בנטילה, דלידחי השתא ערבה איסורא מדרבנן זכר למקדש, דנידחי שבת.

דלמא בזקיפה - לא היו נוטלין אותה ביד, אלא זוקפין אותה בצידי המזבח לחוד, כדתנן במתניתין, והשתא ליכא מזבח, היכא נזקפה?

ערבה בשביעי מאי טעמא דחיא שבת?

אמר רבי יוחנן:

כדי לפרסמה, שהיא מן התורה.

אי הכי,

לולב נמי לידחי, כדי לפרסמו, שהוא מן התורה!

לולב - גזרה משום דרבה.

אי הכי,

ערבה נמי נגזור!

ערבה - שלוחי בית דין מייתי לה;

לולב - לפל מסור.

אי הכי,

כל יומא נמי לידחי!

אתי לפקפוקי בלולב.

ולידחי ביום טוב ראשון!

לא מוכחא מלתא;

אמרי: לולב הוא דקא דחי.

ולידחי בחד מהנך?

פיון דקא מפקת לה מראשון - אוקמה אשביעי.

אי הכי,

האידנא נמי לידחי!

אנו לא דעינו בקיבועא דירחא.

אינהו, דידעי בקיבועא דירחא - לידחי!

כי אתא בר הדיא, אמר:

לא איקלע.

כי אתא רבין וכל נחותי, אמרי:

איקלע, ולא דחי.

ואלא קשאי!

אמר רב יוסף:

מאן לימא לן דערבה בנטילה? דלמא בזקיפה?

איתיביה אבוי:

'לולב וערבה - ששה ושבעה.'

מאי לאו כלולב' -

מה לולב בנטילה, אף ערבה בנטילה!

מידי איריא!?

הא כדאיתיה, והא כדאיתיה.

איתיביה אבוי:

'בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואותו היום שבע פעמים.'

מאי לאו בערבה?

לֹא. בַּלּוּב.

וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַ :
בְּעֶרְבָה!

אָמַר לִיה :
הוּא אָמַר לָךְ בְּעֶרְבָה,
וְאָנָּה אָמִינָא בַּלּוּב.

אֲתָמַר :
רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר : בַּלּוּב ;
רַב שְׁמוּאֵל [בַּר נַתָּן] אָמַר רַבִּי חֲנִינָא : בְּעֶרְבָה.

וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַ : בְּעֶרְבָה.

אָמַר לִיה רַבָּה לְרַב יֶצְחָק בְּרִיה דְּרַבָּה בַּר פְּרָחָה :
בַּר אוּרְזָא, תָּא וְאִימָא לָךְ מַלְתָּא מְעַלְתָּא דְּהוּהָ אָמַר אֲבוּדָּ.
הָא דְתַנְּנָן :

'כָּל הַיּוֹם מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח פְּעַם אַחַת,
וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח שֶׁבַע פְּעָמִים' –
הַכִּי אָמַר אֲבוּדָּ מִשְׁמִיחָה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר : בַּלּוּב.

אִי תִּיבִיחָה :
'לוּלָב דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת בְּתַחֲלָתוֹ,
וְעֶרְבָה בְּסוּפּוֹ.

פְּעַם אַחַת חָל שְׁבִיעֵי שֶׁל עֶרְבָה לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת,
וְהִבִּיאוּ מְרִבִּיּוֹת שֶׁל עֶרְבָה מְעַרְב שֶׁבֶת, וְהִנְחִיחוּם בְּעֶזְרָה,
וְהִפִּירוּ בְּהֵן בֵּיתוֹסִין, וְנִטְלוּם, וּבְבָשׂוּם תַּחַת אֲבָנִים.
לְמַחַר הִפִּירוּ בְּהֵן עַמֵּי הָאָרֶץ, וְשִׁמְטוּם מִתַּחַת הָאֲבָנִים,
וְהִבִּיאוּם הַכְּהֻנִּים, וְזָקְפוּם בְּצִדֵי הַמְּזֻבָּח.
לְפִי שְׁאִין בֵּיתוֹסִין מוֹדִים שְׁחִיבוּט עֶרְבָה דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת'.

אֶלְמָא : בְּנִטְיָלָה הִיא!

תִּיּוּבְתָא.

וְאֶלָּא נְדָחוּ!

כִּיּוֹן דְּאָנָּן לֹא דְחִינָן,
אִינְהוּ נְמִי לֹא דְחוּ.

וְהָא יוֹם טוֹב הִרְאִישׁוּן,
דְּלִדְיָדוּ לֹא דְחִי, וְלִדְיָדוּ דְחִי!

אָמַרִי : לְדִידְהוּ נְמִי לֹא דְחִי.

וְאֶלָּא קְשָׁא הִנֵּי תַרְתִּי.
דְּתַנָּא חֲדָא :
'כָּל הָעָם מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְהַר הַבַּיִת';
וְתַנְּנִי אִידָּד :
'לְבֵית הַכְּנָסֶת'.
וּמְתַרְצִינָן :

כָּאן - בְּזִמְן שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ קַיִים ;
כָּאן - בְּזִמְן שְׁאִין בֵּית הַמְּקַדָּשׁ קַיִים!

לֹא. אִידִי וְאִידִי בְּזִמְן שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ קַיִים.
וְלֹא קְשָׁא :
כָּאן - בְּמַקְדָּשׁ,
כָּאן - בְּגְבוּלִין.

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם - בְּשִׁבְעֵי, מִדְּקַתְנֵי פְעַם אַחַת וּשְׁבַע
פְּעָמִים - שְׁמַע מִינָה הַקְּפָה בְּרַגְלֵי סְבִיב הַמְּזֻבָּח הוּא,
וּבְמָה מְקִיפִין - לֹאוּ בְּעֶרְבָה ?
לֹא בַּלּוּב - מְקִיפִים, לְאַחַר שׁוֹקְפוּ הָעֶרְבָה סְבִיב
הַמְּזֻבָּח.

בְּתַחֲלָתוֹ - בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן.
וְעֶרְבָה בְּסוּפּוֹ - בְּשִׁבְעֵי.

מְרַבִּיּוֹת - נְטִיעוֹת.
וְהִפִּירוּ בְּהֵן בֵּיתוֹסִין - הִרְגִּישׁוּ תַלְמִידֵי בֵּיתוֹס וְהֵן
צְדוּקִים, וְאִינֵם מוֹדִים בְּעֶרְבָה, שְׂאִינָה מְפּוֹרֶשֶׁת מִן
הַתּוֹרָה.

וּכְבֻשׂוֹם - טַמְנוֹם, כְּמוֹ: בְּהַדִּי כְּבָשִׁי דְרַחֲמָנָא לְמָה
לָךְ, בְּמַסַּכְת בְּרוּכּוֹת (י, א), וְיֵשׁ מְפּוֹרֶשִׁים: כְּמוֹ יִכְבוֹשׁ
עוֹנוֹתֵינוּ (מִיכָה ז) - יִכְסֶה, כְּסִית כָּל חַטָּאתָם סִלָּה
(תְּהִלִּים פֶּה).

תַּחַת הָאֲבָנִים - וְיודְעִים הֵם בְּחַכְמִים שֶׁלֹּא יִטְלְלוּ
לְמַחַר הָאֲבָנִים.

עַמֵּי הָאָרֶץ - שֶׁלֹּא הִיוּ בְּקִיָּאִים בְּאִיסוּר טְלוּל, וְהֵם
הִיתָה יָדָם עִם הַפְּרוּשִׁים.

וְהִבִּיאוּם הַכְּהֻנִּים וְזָקְפוּם כו' - אֲבֵל יִשְׂרָאֵל לֹא הִיא
נִכְנַס בֵּין הָאוּלָם וְלְמְזֻבָּח, וּמִדְּקַתְנֵי חִיבוּט עֶרְבָה -
מְכַלֵּל דְּבִיד נוֹטְלִין אוֹתָהּ וּמְנַעֲנְעִים, וּמְקִיפִין בָּהּ
הַכְּהֻנִּים אֶת הַמְּזֻבָּח בְּרַגְלֵיהֶם, וְאַחַר כֵּן זוֹקְפִין אוֹתָהּ.
וְאֵלָּא לִידְחִי - כִּיּוֹן דְּבִנְטִילָה הוּהוּ - יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת זָכַר
לְמַקְדָּשׁ, וְלִידְחִי שְׁבִיעֵי דִילָה שַׁבַּת.

כִּיּוֹן דְּאָנָּן - בְּגוּלָה לֹא דְחִינָן, מִשׁוּם דְּלֹא קִים לָךְ
בְּקִבְעָא דִירְחָא.

לְדִידְהוּ נְמִי לֹא דְחִי - שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת יִשְׂרָאֵל אֲגוּדוֹת
אֲגוּדוֹת, וְנִרְאָה כְּשִׁתֵּי תוֹרוֹת, דְּלִדְיָדוּן לֹא דְחִי לוּלָב
שַׁבַּת.

בְּגְבוּלִין - מוֹלִיכִין לְבֵית הַכְּנָסֶת, וְכוּלְהוּ בּוֹזְמֵן הַבַּיִת,
דְּהוּוּ כוּלְהוּ בְּאָרֶץ, וּסְמוּכִים לְהִיּוֹת בֵּית דִּין, וְיודְעִים
אִימַת הוֹקְבַע הַחֲדָשׁ, אֲבֵל עֵתָהּ, מִשְׁחַרְבַּב בֵּית
הַמְּקַדָּשׁ, אִין לוּלָב דּוּחָה שַׁבַּת אִפִּילוּ לְבַנֵּי אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל.

166. מ"ד, א

אמר ליה אפיי לרבא:

מאי שנא לולב, דעבדינן ליה שבועה זכר למקדש,
ומאי שנא ערבה, דלא עבדינן לה שבועה זכר למקדש?

אמר ליה:

הואיל - ואדם יוצא ידי חובתו בערבה שבולב.

אמר ליה:

ההוא - משום לולב הוא דקא עביד ליה.
וכי תימא: דקא מגבה ליה, והדר מגבה ליה -
והא מעשים בכל יום דלא קא עבדינן הכי!

אמר רב זביד משמיה דרבא:

לולב, דאורייתא - עבדינן שבועה זכר למקדש;
ערבה, דרבנן - לא עבדינן לה שבועה זכר למקדש.

למאן?

אילימא לאבא שאול -

האמר: "ערבי נוזל" (ויקרא כג, מ) כתיב, שתים:
אחת ללולב, ואחת למקדש.

אי לרבנן -

הלכתא גמירי לה!

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן:
עשר נטיעות,
ערבה,
וניסוד המים -
הלכה למשה מסיני.

אלא אמר רב זביד משמיה דרבא:

לולב, דאית ליה עיקר מה"ת בגבולין -
עבדינן ליה שבועה זכר למקדש;
ערבה, דלית לה עיקר מן התורה בגבולין -
לא עבדינן שבועה זכר למקדש.

דלא עבדינן לה שבועה - אבל יום אחד מיהא
עבדינן, כדאמרינן לקמן (עמוד ב') ברבי
אלעזר בר צדוק, והוא היה לאחר חורבן,
שהיה רבי צדוק אביו בימי רבי יוחנן בן
זכאי, ובימי רבי אליעזר ורבי יהושע ורבן
גמליאל היה, כדאמרינן בבכורות (לו, א):
כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ, והוא היה
השואל.

למאן - אליבא דמאן קאמר ערבה דרבנן.
עיקר - יום אחד מיהא יש לו שורש, אבל
ערבה אין לה שום שורש מן התורה בגבולין.

167. מ"ד, א

אמר ריש לקיש:

כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח
כדי לצאת בערבה.

אמר ליה רבי יוחנן:

מי אמרה?!

מי אמרה?

הא איהו אמר!

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורון:

עשר נטיעות,

ערבה,

וניסוד המים -

הלכה למשה מסיני!

אלא מי אמרה בנטילה - דלמא בזקיפה?

מי אמרה בבעלי מומין - דלמא בתמימים?

כהנים בעלי מומין - אף הם דוחקים ונכנסין
להקיף ברגליהם וערובה בידם, ואי אפשר
להקיף שלא יכנסו בין האולם למזבח, וכל
השנה אסורים ליכנס שם, כדאמרינן במסכת
כלים בפרק ראשון.

מי אמרה - השתא סלקא דעתך דהכי קאמר:
מי אמרה שהיא חובה, וקאמר לצאת בה ידי
חובה, ולהכי פריך: מאן אמרה, בתמיה.

מי אמרה בנטילה - ותהא חובת כהנים,
דקאמר לצאת.

דלמא בזקיפה - וכהן אחד זוקפה על ידי
הכל, ואין חובה על כולם.

168. מ"ד, א-ב

אתמר :

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי :
 חד אמר : ערבה - יסוד נביאים ;
 וחד אמר : ערבה - מנהג נביאים.

תסתיים, דרבי יוחנן הוא דאמר : יסוד נביאים.
דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן :
 ערבה - יסוד נביאים הוא.
 תסתיים.

אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו :
 מי אמר רבי יוחנן הכי?

והאמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורבתן :
 עשר נטיעות,
 ערבה,
 וניסוד המים -
 הלכה למשה מסיני.

"אשתומם כשעה זוה" (דניאל ד, טז),
 ואמר : שקחום, וחרו ויסודים.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?
והאמר רבי יוחנן :
 דלכון אמרי - דלהון היא!

לא קשיא :
 כאן - במקדש,
 כאן - בגבולין.

יסוד נביאים הוא - תקנת נביאים אחרונים חגי זכריה ומלאכי, שהיו ממתקני תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה.

מנהג - הנהיגו את העם, ולא תקנו להם, ונפקא מינה דלא בעיא ברכה, דליכא למימר וצונו, דאפילו בכלל לא תסור ליתא.

ומי אמר רבי יוחנן - יסוד נביאים היא, והא הלכה למשה מסיני היא!

שקחום - בגלות בבל שכחו את התורה והמצוות במקצת, וזו נשכחה לגמרי.

וחרו - נביאים אחרונים.

ויסודים - על פי הדבור.

והאמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלהון היא - רב כהנא היה מתלמידי רב, והיה חריף מאד, וברח לארץ ישראל לפני רבי יוחנן מחמת מרדין, [שהרג לאדם אחד] כדאמרינן בפרק בתרא דבבא קמא (ק"ז, א), והוצרך לו רבי יוחנן לכמה ספיקות, והיה אומר רבי יוחנן לבני ארץ ישראל: סבור הייתי שתורה שלכם, שלא גליתם מארצכם ולא היה לכם טירוף הדעת, אבל ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו, עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה, כדכתיב (מלכים ב' כד) הכל גבורים עושי מלחמה ותניא בסדר עולם: וכי מה גבורה עושין בני אדם הנתונים בשלשלאות של ברזל, אלא, שגבורים היו במלחמתה של תורה - אלמא סבירא ליה לרבי יוחנן דלא נשתכחה תורה בגלות בבל.

במקדש - הלכה למשה מסיני.

בגבולין - יסוד נביאים.

169. מ"ד, ב

ערבה צריכה שיעור - לקמן מפרש שיעורה.
 אינה ניטלת אלא בפני עצמה - אין דבר
 אחר נאגר עמה, דמוכח שהיא מצוה.
 אבל היכא דאגבהיה - לשם נטילת לולב,
 והדר אגבהיה לשם ערבה - אימא ליפוק
 בה, דאיכא הוכחה טובא.
 וכמה שיעורה - דאמרן לעיל - צריכה
 שיעור.
 שלשה בדי - שיש בכל אחד עליו לחין.
 עלה אחד וכד אחד סלקא דעתך - עלה
 משמע בלא בד, וכד בלא עלה, ומאי
 לקיחה בעלה בלא בד, הא לא מינכר!
 עלה אחד בכד אחד - בד אחד ובו עלה
 אחד, ודיו, וכי אמרינן לעיל (/סוכה/ לב,
 ב) שלשה טפחים - לגבי לולב הוא
 דאמרינן, שתהא ערבה ארוכה שלשה
 טפחים, אבל ערבה שהיו מקיפין בה בפני
 עצמה - כל דהו סגי, והשתא נהגו להביא
 מורביות, ענפים ארוכים ויפים, שמנכרא
 מצוה בעין יפה.

אמר רבי אמי:
 ערבה צריכה שיעור,
 ואינה ניטלת אלא בפני עצמה,
 ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב.

פיון דאמר מר: אינה ניטלת אלא בפני עצמה,
 פשיטא דאין אדם יוצא בערבה שבלולב!

מהו דתימא:
 הני מילי, היכא דלא אגבהיה וחדר אגבהיה;
 אבל אגבהיה וחדר אגבהיה - אימא לא.
 קא משמע לן.

ורב חסדא אמר רבי יצחק:
 אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב.³⁶

וכמה שיעורה?

אמר רב נחמן:
 ג' בדי עליו לחין.

ורב ששת אמר:
 אפילו עלה אחד ובד אחד.

עלה אחד ובד אחד סלקא דעתך?!

אלא אימא:
 אפילו עלה אחד בבד אחד.

³⁶ מסורת הש"ס ובראשונים מוחקים את המילים הבאות.

170. מ"ד, ב

אמר אייבו:

הנה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק,
 ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה,
 שקיל, חביט חביט ולא פריד.
 קסבר: מנהג נביאים הוא.

אייבו וחזקיה בני ברתיה דרב

אייתו ערבה לקמיה דרב,
 חביט חביט ולא פריד.
 קא סבר: מנהג נביאים הוא.

אייבו - אבוה דרב.
 חביט חביט - לשון גיענוע.
 מנהג נביאים היא - בגבולין, ולא יסוד
 נביאים, הלכך אינה צריכה ברכה.

171. מ"ד, ב

אמר אייבו:

הנה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק,

אתא לקמיה ההוא גברא,

אמר ליה: קרייתא אית לי, פרמנא אית לי, זיתא אית לי,

ואתו בני קרייתא ומקשקשו בפרמנא, ואוכלין בזיתא -

אריך או לא אריך?

אמר ליה: לא אריך.

הנה קא שביק ליה ואזיל.

אמר: קדו הויתי דיירי בארעא הדא מי שנין,

ולא חמיתי בר אינש מהלך בארחו דתקנו קדון.

הדר ואתי, ואמר ליה: מאי מייעבד?

אמר ליה: אפקר זיתא לחשוכא, ותן פריטא לקשקושי פרמים.

וקשקושי מי שרי?!

והא תנא:

"והשביעת תשמטנה ונטשתה" (שמות כג, יא) -

"תשמטנה" - מלקשקש,

"ונטשתה" - מלסקל!

אמר רב עוקבא בר חמא:

תרי קשקושי הוו:

חד - סתומי פילי;

וחד - אברויי אילני.

אברויי אילני - אסור;

סתומי פילי - שרי.

קרייתא אית לי - כפרים ויושביהם.

ומקשקשין בכרמא - עודרין את הכרמים בשביעית.

ואכלי זיתא - בשכר חפירת הכרמים, ואינן מפקירין לעניים.

אריך או לא אריך - טוב לעשות כן או לא, אריך - לשון דבר הגון, ובעזרא יש לו דומה: וערות מלכא לא אריך לנא למיחזי.

אמר ליה לא אריך - לפי שאתה פורע פעולתם

מפירות שביעית והתורה אמרה: לאכלה ולא

לסחורה, אבל הקשקוש מותר, כדלקמן.

אמר רבי אלעזר בר צדוק כדו הויתי דאיר - כבר עברו

ארבעים שנה שאני דר בארץ הזאת.

ולא חמיתי בר אינש - לא ראיתי בן אדם.

דמהלך באורחא דתקנו קדון - שמהלך בדרך ישר

כאדם זה.

אפקר זיתא לחשוכא - לעניים.

והב פריטא - ותן פרוטות מכיסך לקשקש הכרמים.

ומי שרי - קשקוש בשביעית.

מלסקל - להשליך אבנים לחוץ.

סתומי פילי - שהשרשים מגולים, וצריך לכסותם

שלא ייבש האילן, ואוקומי אילני הוא שלא ימות,

ואינו עושה להשביחן אלא לקיימן - שרי.

פילי - בקעים.

וחד אברויי אילני - כמו וברא אותם בחרבותם

(יחזקאל כג) - לנקוב העפר שעל השרשים ולהזיזו

שיהא רך ותיחוח, והאילן משביח, כך שמעתי, לישנא

אחרינא: להבריא את האילן ולהשביחו.

172. מ"ד, ב

אמר אייבו משום רבי אלעזר בר צדוק:
אל יהלך אדם בערבי שבתות יותר מגי פרסאות.

אמר רב פהנא:

לא אמרו, אלא לביתיה;

אבל לאושפיזיה - אמאי דנקיט סמין.

ואיפא דאמרי:

אמר רב פהנא:

לא נצרכא, אלא אפילו לביתיה.

אמר רב פהנא:

בדידי הוה עובדא, ואפילו פסא דהרסנא לא אשפחי.

לא יהלך כו' - אלא ישבות לו בעוד יום גדול, ויכין לו סעודת שבת.
אלא לביתיה - שהולך לביתו, והם אינם יודעים שיבא היום, ואין מכינים לצורכו, והוא כועס עליהם.
אבל לאושפיזיה אמאי דנקט סמין - אינו סמוך על בני הבית, ונושא עמו סעודתו, ועל מה שבידו נסמך.
אפילו לביתו - דמה שמוצא אם מעט אם רב שלו הוא, אף על פי כן לא יהלך, וכל שכן לאושפיזיה, שלא ימצא כלום.
כסא דהרסנא - סעודה מועטת, דגים קטנים מטוגנים בקמח בשומן שלהן.

173. מ"ד, ב – מ"ה, א

'מַצוֹת לולב – בַּיְצֵד?'

תְּנִי תִנָּא קַמִּיה דְּרַב נַחֲמָן:
'סוֹדְרִין עַל גַּג הָאֵיצְטָבָא.'

אָמַר לִיה:

מ"ה ע"א וְכִי לְיִבְשׁוֹן הוּא צְרִיךְ!!

אָלָא אֵימָא: **'עַל גַּב הָאֵיצְטָבָא.'**

אָמַר רַחֲבָא אָמַר רַב³⁷ יְהוּדָה:

הָר הַבַּיִת - סְטִיּו כְּפּוֹל הָיָה, סְטִיּו לְפָנִים מִסְטִיּו.

על גג האצטבא - הוה תני תנא קמיה.
וכי לייבשן הוא צריך - והרי היבש פסול.
סטיו כפול - אצטבאות מקיפות אותו, ואצטבאות אחרים היקף לפנים מהיקף.

³⁷ ויש שגרסו 'רבי'.

174. מ"ה, א

משנה

מִצְוַת עֶרְבָה – פִּיּוּד?

מָקוֹם הָיָה לְמִטָּה מִירוּשָׁלַיִם, וְנִקְרָא מוֹצָא.
יִרְדֵּן לְשֵׁם, וּמְלַקְטִין מִשָּׁם מוֹרְבִיּוֹת שֶׁל עֶרְבָה,
וּבְאֵין וְזוֹקְפִין אוֹתָן בְּצִדֵי הַמִּזְבֵּחַ,
וְרֹאשֵׁיהֶן כְּפּוֹפִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ.
תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ.

בְּכָל יוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת.

אוֹמְרִים: **"אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצְּלִינָנוּ נָּא"**. (תהלים קיח, כה)

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָּא'.

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים.

בְּשַׁעַת פְּטִירְתָּן, מַה הֵן אוֹמְרִים?

'יּוֹפִי לָךְ מִזְבֵּחַ, יּוֹפִי לָךְ מִזְבֵּחַ';

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: 'לֵיָהּ וְלָךְ מִזְבֵּחַ, לֵיָהּ וְלָךְ מִזְבֵּחַ'.

כְּמַעֲשָׂהּוּ בַחֹל, כִּף מַעֲשָׂהּוּ בַשַּׁבָּת;

אֶלָּא שְׁהִיוּ מְלַקְטִין אוֹתָן מֵעֶרְב,

וּמִנִּיחֵיהֶן אוֹתָן בְּגִיגִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כִּדִּי שְׁלֵא יִכְמוּשׁוּ.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר:

חֲרִיּוֹת שֶׁל דָּקָל הֵיוּ מְבִיאִין, וְחוֹבְטִין אוֹתָן בְּקִרְקַע בְּצִדֵי הַמִּזְבֵּחַ;

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִקְרָא 'חֲבוּט חֲרִיּוֹת'.

מִיד תִּינוּקוֹת שׁוֹמְטִין אֶת לִילְבֵיהֶן, וְאוֹכְלִין אֶתְרוּגֵיהֶן.

גמרא

תנא:

'מָקוֹם קְלָנְיָא הוּא'.

וְתַנָּא דִּידוֹן, מַאי טַעְמָא קָרִי לֵיהּ מוֹצָא?

אִינְדִי דְמִיפֵק מִכְרָגָא דְמִלְכָא,

קָרִי לֵיהּ מוֹצָא.

משנה.

וְנִקְרָא מוֹצָא - בְּגִמְרָא מִפְרֵשׁ טַעְמָא.

אֲנִי וְהוּא - בְּגִמְטְרִיא: אֲנָא ה', וְעוֹד:
מִשְׁבָּעִים וְשִׁתִּים שְׁמוֹת הֵן, הַנְּקוּבִים
בְּשֵׁלֶשׁ מִקְרָאוֹת הַסְּמוּכִין בְּפִרְשֵׁת וִיחִי
בְּשֵׁלֶשׁ: וְיִסַּע וְגו' וַיִּבֶא בֵּין מַחְנֵה וַיִּט
מִשָּׁה אֶת יָדוֹ, וְשִׁלְשַׁתֵּן בְּנֵי שְׁבַעִים
וְשִׁתִּים אוֹתִיּוֹת, וּמֵהֵן שֵׁם הַמִּפְּוֹרֵשׁ: אוֹת
רֵאשׁוֹנָה שֶׁל פְּסוּק רֵאשׁוֹן, וְאַחֲרוֹנָה שֶׁל
אַמְצָעִי, וְרֵאשׁוֹנָה שֶׁל אַחֲרוֹן, וְכֵן בְּזֶה
הַסֵּדֵר כּוֹלֵן, הַשֵּׁם הַרֵאשׁוֹן וְהוּא: וַיִּזְוֹ שֶׁל
וַיִּסַּע, ה"א דְכָל הַלַּיְלָה, וַיִּזְוֹ דוּיֵט, וְשֵׁם
הַשְּׁלִשִׁים וְשִׁבְעֵי הוּא אֲנִי: אֶל־ף
דְּמֵאחֲרֵיהֶם, וְנוֹ"ן רֵאשׁוֹן דְּהַעֲנָן
כְּחִשְׁבוֹן שֶׁל מִפְרַע, וַיִּזְוֹ דְּרוּחַ קָדִים.
וְאוֹתוֹ יוֹם - בְּשַׁבְעִיעִי.

גִּיגִיּוֹת - קוֹנֵ"שׁ + (צ"ל קוֹב"ש)

גִּיגִיּוֹת+, שֶׁל זָהָב מִלְאוֹת מַיִם.

חֲרִיּוֹת שֶׁל דָּקָל הֵיוּ מְבִיאִין - בֵּין בַּחֹל

בֵּין בַּשַּׁבָּת, וּבְגִמְרָא מִפְרֵשׁ טַעְמָא.

חֲרִיּוֹת - עֲנָפִים.

מִיד תִּינוּקוֹת שׁוֹמְטִין אֶת לִילְבֵיהֶן -

הַגְּדוּלִים שׁוֹמְטִין אֶת לִילְבֵי הַקְּטָנִים

מִידֵם בְּשַׁבְעִיעִי.

וְאוֹכְלִין אֶתְרוּגֵיהֶן - שֶׁל תִּינוּקוֹת, וְאֵין

בְּדַבָּר לֹא מִשׁוּם גּוֹל, וְלֹא מִשׁוּם דְּרִכִּי

שְׁלוֹם, שֶׁכֵּךְ נִהְיָה מִחֲמַת שְׁמַחָה.

גמרא.

קְלָנְיָא - בֵּין חוֹרִין מִן הַמַּס שֶׁל מֶלֶךְ.

דְּמִיפֵק מִכְרָגָא - מוֹצָא מִכֻּלֵּל הַמַּס שֶׁל

הַמֶּלֶךְ, וְהֵינְנוּ נְמִי קְלָנְיָא דְּתוֹסַפְתָּא.

175. מ"ה, א-ב

יבאין זוקפין אותן בצדי כו.

תנא:

רבות³⁸ וארופות וגבוהות אחד עשר אמה, כדי שיהו גוחות על המזבח אמה.

אמר מרימר משום מר זוטרא:

שמע מינה: על היסוד מנח להו.

דאי סלקא דעתך, אארעא מנח להו,

מכדי **עלה אמה וכנס אמה – זהו יסוד; 'עלה חמש וכנס אמה – זהו סובב';**
עלה שלש – זהו מקום הקרנות;

'גוחות על גבי המזבח' היכי משכחת לה?!

אלא לאו, שמע מינה:

איסוד מנח להו.

שמע מינה.

אמר רבי אבהו:

מאי קראה?

שנאמר: **"אסרו זוג בעבתים עד קרנות המזבון"** (תהילים קיח, כז).

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר:

כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו –

מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.

מה צ"ל שנאמר: ^ "אסרו זוג בעבתים עד קרנות המזבון".

אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי,

ורבי יוחנן משום רבי שמעון המוחזי משום רבי יוחנן המכובתי:

כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה –

מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.

שנאמר: "אסרו זוג בעבתים עד קרנות המזבון".

אמר חזקיה, אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי:

כל המצות כולן – אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן.

שנאמר: "עצי שטים עמדים" (שמות כו, טו).

תנאי נמי הכי:

"עצי שטים עמדים" – שעומדים דרך גדילתן.

דבר אחר:

"עמדים" – שמעמידן את ציפון.

דבר אחר:

"עמדים" – שמא תאמר: אבד סבבם ובטל סיבויין?

תלמוד לומר: "עצי שטים עמדים" – שעומדים לעולם ולעולמי עולמים.

כדי שיהו גוחות על המזבח – גרסינן גוחות – מוטות, כמו: כותל הגוחה לרשות הרבים, דפרק קמא דמועד קטן (ז, א).

שמע מינה – מדקתני גוחות על המזבח אמה, ואי אפשר להיות גוחות על המזבח אמה אלא אם כן גבוהות ממנו אמתים, ואם יותר יותר, דאם אינם גבוהות אמתים ומוטות אמה הרי הן נגררות בגב המזבח, ואין זה לשון גוחות.

כי מנח רגליהם איסוד מנח להו – על אמה של כניסת היסוד של מזבח.

עלה אמה – מן הארץ ברוחב שלשים ושתים על שלשים ושתים, שמתחילה הביאו מלבן מרובע שלשים ושתים על שלשים ושתים, והושיבוהו על הארץ כעין אייטור"א + כעין מסגרת מוגבהת סביב לאח+, וגובהו אמה, ומילאוהו סיד וקוניא וזפת, נמצא שעלה אמה, וחזרו והביאו מלבן שהוא שלשים על שלשים וגובהו חמש אמות והושיבוהו על זה משוך אמה מכל צד, ומילאוהו סיד וקוניא וזפת – הרי שנכנס אמה, ועל אותה כניסה היו שופכין הדמים, ומשם יורדין לרצפה דרך שני נקבים שהיו באחת הזויות, וכשנתמלא מלבן זה נמצא שעלה חמש מן היסוד ומעלה, הרי שש מן הארץ, חזרו והביאו מלבן שהוא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה והושיבו על זה, משוך אמה מכל צד וגובהו שלש אמות ומילאוהו סיד וקוניא וזפת – נמצא גבוה תשע אמות, והוא גב המזבח, וכניסה זו של סוף שש הוא הסובב, שבה מקום הילוך לכהנים סביב למזבח כשבאין להקטיר ולמתן דמים, והיינו דקאמר: **עלה אמה וכנס אמה** – זה היסוד, **עלה חמש וכנס אמה** – זה הסובב, **עלה שלש** – זה מקום הקרנות, ולא גרסינן וכנס אמה – שלא היו משוכין הקרנות כלום לפנים, אלא הביאו מלבן שהוא אמה על אמה ברום אמה ונתנו לקרן, ומילאוהו חלקי אבנים וסיד וקוניא וזפת, וכן לכל קרן, מכל מקום גובה המזבח אנו למידין מכאן שהוא תשע אמות לבד הקרנות, ואי אארעא מנח להו, והתם צריך לתת באלכסון רגליהם משוכין להלן מן המזבח מפני הכניסיות, כדי שיהו ראשיהן גוחין על המזבח – תו לא משכחת להו גבוה שתי אמות למעלה מגב המזבח שיהו גוחות עליו אמה, אלא לאו שמע מינה – איסוד מנח להו, דהוי ליה שמונה אמות לגובהו של מזבח מן היסוד ולמעלה, והטייתן מפני כניסת הסובב ממעט קצת מגובהן, שצריך למשוך רגליהם לשפת כניסת היסוד נמצאו גבוהות יותר משתי אמות, ומהן אמה גחיה ולמטה מן הגחיה יותר מאמה, שלא יהו נגררות על גבי המזבח.

מאי קראה – דעולות למעלה מן המזבח.

אסרו חג בעבותים – באילנות, כמו ובין עבותים היתה צמרתו (יחזקאל לא), בצד שלו אסרו – כמו הקיפו, כמו אסרי לגפן יסחר ישראל (בראשית מט).

עד קרנות המזבח – עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח.

אסרו – אגודה של לולב.

בעבותים – בהדס, שהוא עבות של שלשה בדין קליעה.

עד קרנות – הרי הוא לכם כמתן דמים שבקרבות המזבח.

איסור לחג – אגודה לחג.

באכילה ושתיה – שקורא לחג עונג במאכל ומשתה, ויש אומרים: יום שלאחר החג.

בעבותים – בהמות עבות ושמנות.

כל המצות – כגון קרשי המשכן, ועמודים, ולולב והדס וערבה.

דרך גדילתן – התחתון למטה, והעליון למעלה.

שמעמידן את ציפון – הציפון של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב, כדכתיב (שמות כו) ואת הקרשים תצפה זהב, ולא היה עושה טס ארוך כמדת הקרש, שיעמוד מאיליו.

אבד סיבבם – משנגגו אהל מועד בטל לו עולמית.

סכויים – תוחלתם ומבטם, כדמתרגמינן הבט נא (בראשית טו) – איסתכי כען לשמיא.

³⁸ וי"ג רבות

176.מ"ה,ב

וְאָמַר חֲזָקִיָּה אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מְשׁוּם **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי** :
 יְכוּל אֲנִי לְפַטֹּר אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוּ מִן הַדִּין
 מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָאתִי עַד עַתָּה ;
 וְאֵילְמָלִי אֲלֵעֶזֶר בְּנֵי עַמִּי -
 מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְעַד עַכְשָׁיו ;
 וְאֵילְמָלִי יוֹתֵם בֶּן עֲזַרְיָהוּ עִמָּנוּ -
 מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם עַד סוּפוֹ .

וְאָמַר חֲזָקִיָּה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מְשׁוּם **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי** :
 רְאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה, וְהוּן מוֹעֲטִין :
 אִם אֶלֶף הֵן - אֲנִי וּבְנֵי מִתְּחִלָּה ;
 אִם מֵאָה הֵם - אֲנִי וּבְנֵי מִתְּחִלָּה ;
 אִם שְׁנַיִם הֵן - אֲנִי וּבְנֵי הֵן .

ומי זוטרי כולי האי?!

וְהָא אָמַר רַבָּא :

תַּמְנֵי סְרִי אֶלְפֵי דְרָא הָוָה דְקָמִיָּה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא ,

שְׁנַאָמַר : **"סְבִיב שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵי אֶלְפֵי"** (יחזקאל מח, לה)!

לָא קִשְׁיָא :

הָא - דְמִסְתַּכְלֵי בְּאַסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה ,

הָא - דְלָא מִסְתַּכְלֵי בְּאַסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה .

וְדְמִסְתַּכְלֵי בְּאַסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה, מִי זוֹטְרִי כּוֹלֵי הַאי?!

וְהָא אָמַר אַבְיָי :

לָא פְּחוּת עֲלָמָא מִתְּלַתִּין וְשִׁיתָא צְדִיקֵי

דְמַקְבְּלֵי אַפִּי שְׁכִינָה בְּכָל יוֹם .

שְׁנַאָמַר : **"אֲשֵׁרֵי כָּל זוֹכֵי לֹו"** (ישעיהו ל, יח) -

"לֹו" בְּגִימְטְרִיא - תְּלַתִּין וְשִׁיתָא הוּוּ .

לָא קִשְׁיָא :

הָא - דְעֵיילֵי בְּבֵר ,

הָא - דְעֵיילֵי בְּלֹא בֵר .

לפטור - בזכותי אני סובל כל עונותיכם, ופוטרו מן הדין.

יותם בן עזריהו - צדיק היה, ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכבוד אביו, ועליו נאמר בן יכבד אב (מלאכי א), שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב טו), ויותם (בנו) + מסורת הש"ס: [בן המלך על הבית] + שופט וגו' לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן - אומרן בשם אביו.

ועד סופו - עד שיכלה העולם.

ראיתי בני עלייה והן מועטין - רואה אני לפי מעשה הבריות שבני עלייה, כת המקבלין פני שכינה - מועטין הם.

סביב שמנה עשר אלף - סיפיה דקרא ה' שמה, דאף על גב דבירושלים שלעתיד לבא כתיב קרא, דרשינן ליה נמי להכי, דמקום ששכינה שמה סובבין אותו שמנה עשר אלף, והם הצדיקים הנתונים לפני מלאכי השרת, שנאמר (במדבר כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל ואומר (ישעיהו כג) ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ואומר (שם /ישעיהו/ ל) והיו עיניך רואות את מוריך.

אספקלריא - מחיצה שחוצצת ביניהם לשכינה.

מאירה - כמראה זו שרואין בה, ויש צדיקים שאין מאירה להם כל כך, ואין יכולין לראות ממשי.

אשרי כל חוכי לו - המחכים לכת שהוא כמנין לו.

בבר - ברשות.

דעיילי בלא בר - בלא רשות, מועטין הן, ובהנהו קאמור אני ובני מהם.

177. מ"ה, ב

'בשעת פטירתן מה הן אומרים? וכו'.

והא קא משתתף שם שמים ודבר אחר!
ותנא:

'בל המשתף שם שמים ודבר אחר – נעקר מן העולם,

שנאמר: "בלתי לה לבדו" (שמות כב, יט)!

הכי קאמר:

ליה אנחנו מודים, ולף אנו משבחין;
ליה אנחנו מודים, ולף אנו מקלסין.

בשעת פטירתן - אמתניתין קאי.
יופי לך - היופי הזה אנו עושין לך,
שאתה מכפר עלינו.
ליה ולך - אנו עושין את הכבוד הזה.
ליה אנו מודים - שהוא אלהינו.
ולך אנו משבחים - שאתה חביב לפנינו
לכפר עלינו, מודים לאו לשון הוד,
אלא לשון תודה, שאנו מודים בו ולא
כופרים.

178. מ"ה, ב

בְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחֹלֵי.

רבי לוי אומר כחמר - טעמא דרבי יוחנן
בן ברוקה לאו מקרא נפיק, אלא סברא,
שהוא סימן יפה לקילוסן של ישראל.
אין לו אלא לב אחד - כעין מוח יש בו,
כגון בעץ האגוז והגפן, ואין לו אלא בעץ
האמצעי הזקוף ועולה וגדל למעלה, ולא
בחריותיו ומכבודותיו.

אמר רב הונא:
מאי טעמא דרבי יוחנן בן ברוקה?
דכתיב: "כפות" (ויקרא כג, מ) – שנים;
אחת – ללולב, ואחת – למזבח.

ורבן אמרי:

"כפות" כתיב.

רבי לוי אומר:

כתמר -

מה תמר זה אין לו אלא לב אחד,
אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

179. מ"ה, ב – מ"ו, א

אמר רב יהודה אמר שמואל:
לולב שבועה, וסוכה יום אחד.

מאי טעמא?

לולב, דמפסקי לילות מימים -
כל יומא מצוה באפיה נפשיה הוא;
סוכה, דלא מפסקי לילות מימים -
כולהו שבועה כחד יומא אריכא דמו.

ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
סוכה שבועה, ולולב יום אחד.

מאי טעמא?

סוכה, דאורייתא – שבועה;
לולב, דרבנן – סגי ליה כחד יומא.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן:
אחד זה ואחד זה שבועה.

אמר רב יוסף:

נקוט דרבה בר בר חנה בנדך,
דכולהו אמוראי קיימי פנותיה בסוכה.

מיתיבי:

העושה לולב לעצמו, אומר: 'ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.
נטלו לצאת בו, אומר: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו, וצונו על נטילת לולב'.
ואף על פי שפירף עליו יום ראשון, חוזר ומברך כל שבועה.

IN 8"K

העושה סוכה לעצמו, אומר: 'ברוך שהחיינו וקיימנו בוי'.
נכנס לישב בה, אומר: 'אשר קדשנו במצותיו, וצונו לישב בסוכה'.
וכיון שפירף יום ראשון – שוב אינו מברך.

קשנא לולב אלולב,
קשנא סוכה אסוכה.

בשלמא לולב אלולב,
לא קשנא:

כאן - בזמן שבית המקדש קיים,
כאן - בזמן שאין בית המקדש קיים.

אלא סוכה אסוכה קשנא!

תנאי היא.

דתנאי:

'תפילין – כל זמן שמניחן מברך עליהן'.
דברי רבי.

וחכמים אומרים:

אינו מברך אלא שחרית בלבד.

סוכה שבועה - לברכה.
לולב יום אחד - ואף על פי שניטל כל שבועה זכר
למקדש - אין מברכין בו אלא יום ראשון, שהוא מן
התורה.

נקוט דרבה בר בר חנה בידך - דאמר סוכה שבועה,
ולא דרב יהודה אמר שמואל דאמר סוכה יום אחד.

דכולהו אמוראי - משמיה דרבי יוחנן קיימי כוותיה
בסוכה, ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, כן
מצאתי ביסודו של רבינו יעקב.

העושה לולב - בערב יום טוב.

לעצמו - ולא לאחרים.

כאן בזמן בית המקדש - מברכין עליו במקדש כל
שבועה, דמדאורייתא היא, כרבי יוחנן, דתלי טעמא
בדאורייתא.

כל זמן שמניחן - ואפילו חולצן ומניחן מאה פעמים
ביום, וגבי סוכה נמי, אף על גב דלא מפסקי לילות
מימים, וכחד יומא אריכא הוא - מברכין עליה בכל
יום, דהוא דומיא דחולץ ומניח.

אלא שחרית - ובסוכה נמי, כיון דכחד יומא הוא - סגי
בברכה של יום ראשון.

180. מ"ו, א

אָתְמַר :

אָבִי אָמַר :

הִלְכֵתָא כְּרַבִּי .

וְרַבָּא אָמַר :

הִלְכֵתָא כְּרַבְּנָן .

דלא עביד כשמעתייה - אלא כל זמן
 דמנח תפילין מברך, הכי גרסינן: ואנן
 נמי כרבי עבדינן ומברכינן כל שבעה -
 ואף על גב דכחד יומא הוא, ובלולב נמי,
 כל שבעה, ואף על גב דמדרבנן -
 מברכינן עליה, כי היכי דמברכינן בנר
 חנוכה ובמגילה דרבנן, דקם ליה רב
 ושמאל אחד שיטתא בלולב, ורבינן נמי
 משמיה דרבי יוחנן אמר: לולב שבעה.
 דמשמשי בהו - דקיימא לן: חייב אדם
 למשמש בתפילין כל שעה, קל וחומר
 מצייץ, בפרק קמא דיומא (ז, ב).

אָמַר רַב מַרְי בְּרַה דְּבֵית שְׁמוּאֵל :

חֲזִינָא לִיה לְרַבָּא, דְּלֹא עָבִיד כְּשִׁמְעֵתִיָּה .

אֶלָּא מְקַדִּים וְקֹאֵי,

וְעִיִּיל לְבֵית הַכֶּסֶּא, וְנִפְיֵק וּמְשִׁי יְדִיָּה,

וּמְנַח תְּפִילִין וּמְבָרַךְ ;

וְכִי אֶצְטְרִיךְ זִימְנָא אַחֲרֵינָא -

עִיִּיל לְבֵית הַכֶּסֶּא, וְנִפְיֵק וּמְשִׁי יְדִיָּה,

וּמְנַח תְּפִילִין וּמְבָרַךְ .

וְאַנּוּ נְמִי כְּרַבִּי עֲבָדִינוּ, וּמְבָרְכִין כָּל שְׁבַעָה .

אָמַר מַר זוּטְרָא :

חֲזִינָא לִיה לְרַב פַּפִּי, דְּכָל אֵימַת דְּמְנַח תְּפִילִין מְבָרַךְ .

רַבִּין דְּבֵי רַב אֲשִׁי,

כָּל אֵימַת דְּמְשִׁמְשִׁי בְּהוּ מְבָרְכִי .

181. מ"ו, א

אמר רב יהודה אמר שמואל:
מצות לולב כל שבועה.

ורבי יהושע בן לוי אמר:
יום ראשון מצות לולב,
מכאן ואילך מצות זקנים.

ורבי יצחק אמר:
כל יומא מצות זקנים.

ואפילו יום ראשון!!
והא קיימא לן דיום ראשון דאורייתא!

אימא:
בר מיום ראשון.

אי הני,
היננו דרבי יהושע בן לוי!

אימא:
וכן אמר רבי יצחק.

ואף רב סבר: כל שבועה מצות לולב.
דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב:
המדליק גר של חנוכה - צריך לברך.

רבי ירמיה אמר:
הרואה גר של חנוכה - צריך לברך.

מאי מברך?

אמר רב יהודה:
יום ראשון - המדליק מברך שלש, הרואה מברך שתים;
מכאן ואילך - מדליק מברך שתים, ורואה מברך אחת.

ומאי מברך?

'ברוך אשר קדשנו במצותיו, וצונו להדליק גר של חנוכה.'

והיכן צונו?

מ"לא תסור" (דברים יז, יא).

ורב נחמן בר יצחק אמר:
"שאל אביר ויגדך" (דברים לב, ז).

מאי ממעט? זמן.
אימא ממעט נס?

נס כל יומא איתיה.³⁹

רב נחמן בר יצחק מתני ליה בהדיא:
אמר רב:
כל שבועה מצות לולב.

³⁹ בגמרתנו שתי פסקאות אלו כתובים בסוגרים והמרש"ל טוען שהם הועתקו מסוגיה מקבילה בשבת.

182. מ"ו, א

תנו רבנן:

'העושה סוכה לעצמו, אומר: 'ברוך שהחיינו' בו'.

נכנס לישב בה, אומר: 'ברוך אשר קדשנו' בו'.

היתה עשויה ועומדת:

אם יכול לחדש בה דבר – מברך;

אם לאו – לכשיכנס לישב בה, מברך שתיים'.

אמר רב אשי:

חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקדושא.

מברך שתיים - לישב בסוכה וזמן.

183. מ"ו, א-ב

תנו רבנן :

'היו לפניו מצות הרבה,

אומר: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו, וצונו על המצות'.

רבי יהודה אומר:

מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.

אמר רבי זירא, ואיתימא רבי חנינא בר פפא:

הלכתא כרבי יהודה.

ואמר רבי זירא, ואיתימא רבי חנינא בר פפא:

מאי טעמא דרבי יהודה?

דכתיב: "ברוך ה' יום יום" (תהילים סח, כ) -

וכי ביום מברכין אותו, ובלילה אין מברכין אותו?!

אלא בא לומר לך: בכל יום ויום, תן לו מעין ברכותיו;

הכא נמי: בכל דבר ודבר, תן לו מעין ברכותיו.

ואמר רבי זירא, ואיתימא רבי חנינא בר פפא:

בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם.

מדת בשר ודם: כלי ריקון מחזיק, מלא אינו מחזיק.

אבל מדת הקדוש ברוך הוא: מלא מחזיק, ריקן אינו מחזיק,

שנאמר: "והיה אם שמוע תשמע" וגו' (דברים כח, א) -

"אם שמוע - תשמע", ואם לאו - לא תשמע.

דבר אחר:

"אם שמוע" - בישן, "תשמע" - בחדש.

"ואם יפנה לבבך" (דברים ל, יז) - שוב "לא תשמע".

מצות הרבה - לישול לולב, לישב בסוכה,

להניח תפילין, להתעטף בציצית.

על המצות - ויצא ידי כולן.

כל יום מעין ברכותיו - של שבת מעין

של שבת, של חול מעין של חול, של יום טוב

מעין של יום טוב, המאורע.

מחזיק - מה שנותנין לתוכו.

מלא אינו מחזיק - מה שתוסיף עליו.

אם שמוע תשמע - אם הורגלת לשמוע - אז

תשמע, תוכל ללמוד ולהוסיף.

ואם לאו - שלא הטית אזן בילדותך לשמוע.

לא תשמע - לאחר זמן לא יספיקו בידך.

דבר אחר אם אתה שומע בישן - מחזר על

תלמודך ששמעת.

תשמע בחדש - תתחכם בו להבין דברים

חדשים מתוך דברים ישנים.

ואם יפנה לבבך - להתייחס על מה שלמדת

כבר, מלחזור עליו.

שוב לא תשמע - משתפנה לבך לבטלה שוב

אין משמיעין אותך, דהכי כתיב אם יפנה

לבבך ולא תשמע (דברים ל).

183 א"ע

184. מ"ו, ב

'מיד תינוקות' וכו'.

אסור - לאכילה, ואפילו לאחר שיצא בה, כדמפרש טעמא: קסבר לכל שבעת הימים אתקצאי. **סוכה אפילו בשמיני אסורה** - להסקה, וטעמא מפרש לקמן מאי שנא מאתרוג. **ואפילו בשבעה נמי מותרת** - משיצא בה, ואינה עומדת למצוה עוד, דקסבר: למצוה אתקצאי, ותו לא.

מיד תינוקות שומטין כו' - בשביעי קאי במתניתין, ויש מפרשים: מיד תינוקות, כלומר: מיד, אחר סיום מצות לולב התינוקות שומטין את לולביהן, כלומר: מניחין אותם, כמו שומטו ומניחו בקרן זוית, והולכין ואוכלין אתרוגיהן, ואין נראה, דאמרינן (בבראשית רבה) +מסורת הש"ס: [בויקרא רבה סדר בחוקותי פרשה לז] +: מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני, והקניטתו אשתו וברוה, ולא היה לו במה להתפרנס, בשביעי של ערבה הלך ושטט אתרוגין מיד התינוקות, כדתנן תמן: מיד התינוקות שומטין כו', והיה אותו חסיד עובר בספינה דרך כרך אחד, והוצרכו לבית המלך לאתרוגין דמצוה לרפואה, ומכרן ביוקר גדול, וחזר לביתו, אלמא: גדולים שמטי ליה מיד התינוקות.

מאי לאו הוא הדין - באתרוגין של גדולים, נמי שרו באכילה.

תינוקות דוקא - שלא הוקצה למצוה גמורה, אבל של גדולים שהוקצה למצוה גמורה - אסורין כל יום. **אורחא דמילתא** - שאין דרך לשמוט מיד הגדולים את אתרוגיהם.

דחזיא לבין השמשות - שהרי מצוה כל היום. **אתרוג לא חזי לבין השמשות** - משיצא בו שחרית.

אתרוג אפילו בשמיני אסורה - מיגו דאסירה בין השמשות דשמיני, משום דבין השמשות ספק יום הוא, ובשביעי אתקצאי לכולי יומא, וכיון דבין השמשות אסורה, ואף על גב דלא חזיא לבין השמשות - אסורה לכולי יומא.

קם אבוה דשמואל בשטתיה דלוי - חזר בו מדבריו ואמר כלוי.

קם רבי זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל - אמר בבית המדרש: בשביעי אסור בשמיני מותר.

אתרוג שנפסלה - רבותא נקט, דאפילו נפסלה אסורה כל שבעה - שמתחילה לשבעה הוקצה, אבל בשמיני מותרת.

לא ליקני איניש הושענא לינוקא - במתנה, עד שלא יצא בו הוא.

מקנה קני - דרבנן תקינו ליה זכיה לנפשיה. **אקנויי לא מקני** - אינו יכול לחזור ולהקנותו לאביו במתנה, דלאו בר דעת הוא, ובפלוגתא - הא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש איפלוג נמי רב ורב אסי, וכיון דקמו רב אסי ורבי יוחנן בחדא שיטתא - הלכתא כוותייהו, ואסורה בשביעי ומותרת בשמיני, והיינו דקבעי: ואנן דאית לן בשמיני תרי יומי, היכי עבדינן מי אסרינן ליה ביומא קמא משום ספק שביעי, או לא?

אמר רבי יוחנן:
אתרוג - בשביעי אסור, בשמיני מותר;
סוכה - אפילו בשמיני אסורה.

וריש לקיש אמר:
אתרוג - אפילו בשביעי נמי מותר.

במאי קא מיפלגי?

מר סבר: למצוה אתקצאי;
ומר סבר: לכולי יומא אתקצאי.

איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן:
'מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן' -
מאי לאו הוא הדין לגדולים?

לא.

תינוקות דוקא.

איכא דאמרי:

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש:
'מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן' -
תינוקות - אין, גדולים - לא!

הוא הדין דאפילו גדולים;
והאי דקתני **'תינוקות'** - אורחא דמלתא קתני.

אמר ליה רב פפא לאביי:
לרבי יוחנן - מאי שנא סוכה, מאי שנא אתרוג?

אמר ליה:

סוכה, דחזיא לבין השמשות,
דאי איתרמי ליה סעודתא, בעי מינת בגווה ומיכל בגווה -
אתקצאי לבין השמשות;
ומיגו דאתקצאי לבין השמשות - אתקצאי לכולי יומא דשמיני.
אתרוג, דלא חזי לבין השמשות -
לא אתקצאי לבין השמשות, ולא אתקצאי לכולי יומא דשמיני.

ולוי אמר:

אתרוג - אפילו בשמיני אסור.

ואבוה דשמואל אמר:
אתרוג - בשביעי אסור, בשמיני מותר.

קם אבוה דשמואל בשיטתיה דלוי,
קם רבי זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל.
דאמר רבי זירא:
אתרוג שנפסלה - אסור לאוכלה כל שבעה.

אמר רבי זירא:
לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא.

מאי טעמא?

דינוקא מקנא קני, אקנויי לא מקני;
ואשפתח דקא נפיק בלולב שאינו שלו.

מרימר אמר אפילו תשיעי ספק שמיני
אסורה - לא גרסינן לה.

ואמר רבי זירא:
לא לימא איניש לינוקא, דיהיבנא לך מידי, ולא יהיב ליה;

משום דאתי לאגמוריה שיקרא,
שנאמר: "למדו לשונם דבר שקר" (ירמיהו ט, ד).

ובפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש.
דאיתמר:

הפריש שבעה אטרונגין לשבעה ימים:

אמר רב:

כל אחת ואחת יוצא בה, ואוכלה לאתרו;

ורב אסי אמר:

כל אחת ואחת יוצא בה, ואוכלה למחר.

במאי קא מיפלגי?

מר סבר: למצותה אתקצאי;

ומר סבר: לכולי יומא אתקצאי.

ואנן, דאית לן תרי יומי, היכי עבדינן?

אמר אבוי:

שמיני ספק שביעי - אסור,

תשיעי ספק שמיני - מותר.

מרימר אמר:

אפילו שמיני ספק שביעי - מותר.

בסורא עבדי כמרימר.

רב שיטא בריה דרב אידי עבד כאבוי.

והלכתא כאבוי.

185. מ"ו, ב – מ"ז, א

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב:

שמיני ספק שביעי -

שביעי לסוכה

ושמיני לברכה.

ורבי יוחנן אמר:

שמיני לזה ולזה.

מיתב - כולי עלמא לא פליגי דיתבינו.

5A כ"א כי פליגי - א לברוכי:

למאן דאמר שביעי לסוכה - ברוכי נמי מברכינו ;
למאן דאמר שמיני לזה ולזה - ברוכי לא מברכינו.

אמר רב יוסף:

נקוט דרבי יוחנן בידך.

דרב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור

איקלו בסוכה בשמיני ספק שביעי,

מיתב הוה ויתבי, ברוכי לא בריכי.

ודלמא סבירא להו כמאן דאמר:

פיון שפירך יום טוב ראשון, שוב אינו מברך?

גמירי, דמאפר אתו.

איכא דאמרי:

ברוכי - כולי עלמא לא פליגי דלא מברכינו.

כי פליגי - למיתב:

למאן דאמר שבעה לסוכה - מיתב ויתבינו ;

ולמאן דאמר שמיני לזה ולזה - מיתב נמי לא ויתבינו.

אמר רב יוסף:

נקוט דרבי יוחנן בידך.

דמרא דשמעתני מני?

רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת ;

ובשמיני ספק שביעי לבר מסוכה ותיב.

והלכתא:

מיתב ויתבינו, ברוכי לא מברכינו.

שביעי לסוכה - כדמפרש לה לקמן.
ושמיני לברכה - שאומר בתפלה וברכת
המזון וקידוש את יום השמיני חג עצרת
הזה.

שמיני לזה ולזה - אף לענין סוכה הוי
שמיני, ולקמן מפרש ואזיל למילתיה.

כולי עלמא לא פליגי דיתבינו בסוכה -
בשמיני ספק שביעי, ואפילו לרבי יוחנן
דאמר שמיני לזה ולזה.

לברוכי - לישב בסוכה.

ברוכי לא מברכינו - דשמיני הוא, ואין שם
סוכות עליו, והיינו לזה ולזה, לסוכה - דלא
מברכינו, לברכה - את יום שמיני חג עצרת
הזה.

גמירי דמאפר קאתו - למדתי מרבותי שהן
באו מן האפר, שבהמותיהן רועות שם, ולא
ישבו בסוכה כל ימי החג.

דלא מברכינו - ואפילו לרב יהודה, דאמר:
שביעי לסוכה.

דמרא דשמעתא מני רב יהודה בריה דרב
שמואל - דאיהו אמר משמיה דרב, וחזינא
ליה דלא עביד כשמעתיה.

186. מ"ז, א – מ"ח, א

אמר רבי יוחנן:

אומרים זמן בשמיני של חג,
ואין אומרים זמן בשביעי של פסח.

ואמר רבי לוי בר חמא, ואיתימא רבי חמא בר חנינא:
תדע, שהרי חלוק בג' דברים:

בסוכה,

ולולב,

וניסוף המים.

ולרבי יהודה, דאמר: 'בלוג הנה מנסף כל שמונה' - הרי חלוק בב' דברים.

אי הכי,

שביעי של פסח נמי, הרי חלוק באכילת מצה,
דאמר מר:

'לילה ראשונה חובה, מפאן ואילף רשות!'

הכי השתא?

התם - מלילה חלוק, מיום אינו חלוק;

הכא - אפילו מיום נמי חלוק.

רבינא אמר:

זה חלוק משלפניו, וזה חלוק משלפני פניו.

רב פפא אמר⁴⁰:

הכא פתיב 'פר',

התם פתיב 'פרים'.

רב נחמן בר יצחק אמר:

הכא פתיב 'ביום' (במדבר כט, לה),

התם פתיב 'וביום' (במדבר כט, יז; כ; כג; כו; כט; לב).

רב אשי אמר:

הכא פתיב 'כמשפוט' (במדבר כט, לו),

התם פתיב 'כמשפוטם' (במדבר כט, לג).

לימא מסייע ליה:

'הפרים האילים והכבשים מעבבין זה את זה.

ורבי יהודה אומר:

פרים אין מעבבין זה את זה, שהרי מתמעטין והולכין.

אמר לו: והלא כולן מתמעטין והולכין בשמיני!

אמר להן: שמיני - רגל בפני עצמו הוא;

ששם ששבעת ימי החג טעונין קרבן, ושיר, וברכה, ולינה,

אף שמיני טעון קרבן, ושיר, וברכה, ולינה.

54 צ"ב מאי לאו - זמן?

לא.

ברכת המזון ותפלה.

הכי נמי מסתברא;

דאי סלקא דעתך זמן -

זמן כל שבעה מי איכא!?

תדע - דאומר בו זמן, לפי שרגל בפני עצמו הוא.

שהרי חלוק - משאר הימים.

בשלשה דברים - אין יושבין בסוכה, ואין נוטלין בו לולב, ואין מנסכין בו מים, כדתנן במתניתין (לעיל /סוכה/ מב, ב): סוכה וניסוך המים שבעה.

ולרבי יהודה נמי - דפליג בניסוך, ואמר כל שמונה - הרי חלוק מיהא בשני דברים.

בלוג היה מנסך כל שמונה - בתרתי פליג, דקאמר תנא קמא שלשה לוגין בכל יום - ואיהו אמר בכל יום לוג, וקאמר תנא קמא שבעה ולא שמיני - והוא אומר כל שמונה.

מיום אינו חלוק - דאף יום טוב ראשון רשות.

זה חלוק משלפניו - שמיני חלוק מיום אתמול, שביעי אינו חלוק אלא מן הראשון.

הכא כתיב פר והתם כתיב פרים - כל ימי החג קריבים פרים הרבה, ומתמעטין והולכין אחד ליום, עד יום שביעי שקריבין פרים שבעה, ובשמיני פר אחד לבדו, נמצא שאינו מסדר שאר הימים שהיה [לו] להקריב בו ששה.

התם כתיב וביום והכא כתיב ביום - כל ימות החג כתיב בהו וביום השני וביום השלישי, אבל בשמיני כתיב ביום השמיני - חלקו מהן, ולא עשאו מוסיף על הראשונים.

רב אשי אמר - בשביעי כתיב במספרם כמשפטם, משמע כמשפט כל קרבנות שאר הימים, ובקרבנות שמיני כתיב במספרם כמשפט - עשאן משפט חלוק לעצמו.

לימא מסייע ליה - לרבי יוחנן, דאמר זמן בשמיני.

הפרים האילים הכבשים - האמורים בקרבנות החג לכל יום.

מעבבין זה את זה - אם חסר אחד מן הראוין ליום - אין מקריבין.

שהרי מתמעטין - מיום אל יום, אלמא לא קפיד עליה רחמנא, הלכך אף האמורין ליום אין מעבבין.

אמר לו - אם מכאן אתה למד - אף האילים והכבשים לא יעכבו, שהרי כולן מתמעטין בשמיני, דכל ימי החג אילים שנים וכבשים ארבע עשר, ובשמיני איל אחד ושבעה כבשים.

רגל בפני עצמו הוא - ואין קרבנותיו בכלל שאר קרבנות החג, ואין למדין הימנו לקרבנות החג.

טעונין קרבנות - לעצמן, אף זה קרבן לעצמו, ואינו מסדר האחרים.

שיר - שהלויים אומרים בקרבנות, שמיני אינו מסדר שיר החג, ולא פירש לי שיר של שמיני, אבל שיר של חג מפורש בהליל (לקמן /סוכה/ נה, א): בינו בוערים בעם כו' הברו לה' - כולן רמוזים על עסקי מתנות עניים, מפני שזמן אסיפה הוא, ועת ליתן לקט שכחה ופאה ומעשרות, שישמעו מפרישים ויפרישו בעין יפה.

וברכה - מפרש ואזיל מאי היא.

ולינה - ללון לילה של מוצאי יום טוב הראשון בירושלים, דגמרינן מפסח, דכתיב (דברים טז) ופנית בבקר והלכת לאהליך, ביום טוב לא קאמר קרא, שהרי הוא יום שחייבו חכמים ליראות בעזרה, כך פירשו בפרק קמא דראש השנה (ז, א): ליראות בעזרה כדי להביא עולת ראייה, ואי אפשר לומר והלכת לאהליך אלא בחולו של מועד, וקאמרינן: בבקר, אלמא: חייב ללון מוצאי יום טוב בתוך העיר, ומי שלא הביא חגיגתו ביום ראשון והביא באחד מן הימים צריך ללון לילה שלאחריו.

מאי לאו זמן - הך ברכה דקאמר רבי יהודה מאי היא לאו היינו זמן לעצמו?

ברכת המזון - דעד השתא אמרינן את יום חג הסוכות הזה וכאן את יום שמיני חג עצרת הזה?

⁴⁰ תיקון ע"פ מסורת הש"ס.

הא לא קשיא - דאי לא בריך האידינא, מברך למחר או ליומא אחריא.

מכל מקום - כוס בעינן!

לימא מסייע ליה לרב נחמן, דאמר רב נחמן:

זמן אומר אפילו בשוק.

דאי אמרת בעינן כוס - כוס כל יומא מי איכא!?

דלמא דאיכלע ליה כוס.

וסבר רבי יהודה: שמיני טעון לינה! והא תנא:

רבי יהודה אומר:

מנין לפסח שני שאינו טעון לינה?

שנאמר: "ופנית בבקר והלכת לאהלך" (דברים טו, ז),

וכתיב: "ששית ימים תאכל מצות" (דברים טו, ח) -

את שטעון ששה - טעון לינה;

את שאינו טעון ששה - אינו טעון לינה.

למעוטי מאי?

לאו למעוטי נמי שמיני של חג!

לא.

למעוטי פסח שני, דכונתיה.

הכי נמי מסתברא.

דתנן:

'הביכורים טעונין קרבן, ושיר, ותנופה, ולינה'.

מאן שמעת ליה דאמר 'תנופה'?

רבי יהודה;

וקאמר: טעון לינה.

דתנא:

רבי יהודה אומר:

"והגזיתו" (דברים כו, י) - זו תנופה.

אתה אומר זו תנופה, או אינו אלא הנחה ממש?

כשהוא אומר: "והגזיתו" (דברים כו, ד) - הרי הנחה אמורה;

הא מה אני מקיים "והגזיתו"? - זו תנופה.

ודלמא רבי אליעזר בן יעקב היא?

דתנא:

"ולקחו הכהן הטנא מידך" (דברים כו, ד) -

לימד על הביכורים שטעונין תנופה;

דברי רבי אליעזר בן יעקב.

מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב?

אתא יד' יד' משלמים.

כתיב הקא: "ולקחו הכהן הטנא מידך";

וכתיב התם: "ידיו תביאנה את אשי ה'" (ויקרא ז, ל) -

מה כאן כהן, אף להלן כהן;

ומה להלן בעלים, אף כאן בעלים.

הא כיצד?

כהן מניח ידו תחת יד בעלים ומניף.

ברכת המזון - דעד השתא אמרינן את יום חג הסוכות הזה וכאן את יום שמיני חג עצרת הזה? מכל מקום - היכי משכחת לה זמן בחולו של מועד, ואפילו לא בריך יומא קמא הא בעינא כוס של יין, ואין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד.

לימא - הא דקתני ברכה כל שבעה, ומפרשינן דהיינו זמן.

מסייע לרב נחמן - דאמר: אומר בשוק בלא כוס.

מנין לפסח שני - האמור לטמאים לעשותו בחדש השני, שאינו טעון לינה בירושלים.

ופנית בבקר - וסמך ליה ששת ימים וגו' פסח שני אינו אסור בחמץ, אלא שטעון מצה למצוה, ואוכל חמץ מיד.

הכי גרסינן: מאי לאו למעוטי נמי שמיני - דכיון דאינו אלא יום טוב יחיד - אינו טעון לינה.

לא למעוטי פסח שני דכוותיה - אינו ממעט אלא פסח שני לברו, דבפסח קאי ובפסח קממעט, אבל שבועות ושמיני עצרת, אף על גב דלא איתנהו שבעה ימים - טעון לינה.

הכי נמי מסתברא - דלא ממעיט רבי יהודה אלא פסח שני לחוד.

טעונין קרבן - להביא עמהם שלמים, ובתלמוד ירושלמי יליף מושמחת בכל הטוב (דברים כו) ואין שמחה אלא שלמים, דכתיב (שם /דברים/ כז) וזבחת שלמים ואכלת ושמחת, ושיר נמי יליף לה מבכל הטוב ואין טוב אלא שיר, והלויים היו אומרים אותו, ומהו שיר - ארוממן ה' כי דליתני (תהלים ל'), דכתיב (יחזקאל לג) יפה קול ומטיב נגן, ובספרי (פרשת ראה) נמי תניא: בכל הטוב - זה השיר.

ותנופה - לקמיה יליף לה.

ולינה - התם יליף לה ופנית בבקר - הא למדת שכל הפינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר.

מאן שמעת ליה דאמר תנופה - לביכורים.

רבי יהודה - כדלקמן.

וקאמר הכא טעונין לינה - ואף על גב דאין טעונין ששה.

דתניא - דאית ליה לרבי יהודה תנופה בביכורים.

והנחתו זו תנופה - דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה' וגו' ובסיפיה נאמר והנחתו - מכלל שחזר ונטלו, ולמה נטלו - לתנופה.

זו הנחה - שמגיד לך שמצוה להניחו לפני המזבח, ואחר כך יטלוהו הכהנים ויאכלוהו.

ודלמא - ההיא דקתני תנופה ולינה - רבי אליעזר בן יעקב הוא דשמעינן ליה נמי דאמר טעונין תנופה, אבל כרבי יהודה לא מתוקמא, דאית ליה לרבי יהודה: כל שאין טעון ששה אין טעון לינה, ולא תילף מהכא סברא דידך.

ידיו תביאנה - בבעלים דשלמים כתיב גבי תנופה, דכתיב בסיפיה להניף אותו תנופה וגו'.

מה כאן - בביכורים, כהן דכתיב ולקח הכהן.

תחת יד הבעלים - בעלים אוחזים בשפת הטנא, וכהן מניח ידיו תחת שוליו, וכן מפרש במסכת ביכורים (פרק ג' משנה ו').

מאי הוי עלה?

רב נחמן אמר:

אומרים זמן בשמיני של חג.

ורב ששת אמר:

אין אומרים זמן בשמיני של חג.

והלכתא:

אומרים זמן בשמיני של חג.

תנאי כוותיה דרב נחמן:

מח"צ 'שמיני' - רגל בפני עצמו, לענן פז"ר קש"ב:

פייס בפני עצמו,

זמן בפני עצמו,

רגל בפני עצמו,

קרנן בפני עצמו,

שירה בפני עצמו,

ברכה בפני עצמו.

מאי הוי עלה - דומן בשמיני.

פז"ר קש"ב - סימן הוא כדמפרש ואזיל.

פייס בפני עצמו - שבכל פרי החג לא היו

מטילין פייס איזה משמר יקריב, לפי שבסדר

היו מקריבין אותן עד שכל עשרים וארבעה

משמרות שונות ומשלשות בהן חוץ משתים,

כדאמרינן בהחליל (סוכה נה, ב), ופר דשמיני

בתחילה מפייסין עליו.

זמן - לברך בו שהחיינו.

רגל בפני עצמו - שאין יושבין בסוכה.

קרנן בפני עצמו - שאינו כסדר פרי החג, דאם כן

היו בו ששה פרים.

ברכה לעצמו - את יום השמיני, ובתוספתא

משמע שמברכין את המלך, והכי גרסינן לה:

ברכה בפני עצמו, שנאמר (מלכים א' ח) ביום

השמיני שלח את העם ויברכו את המלך.

187. מ"ח, א

מִשְׁנָה

וְהֵלֵל וְהִשְׁמָחָה – שְׂמוֹנָה.

בְּיָצֵד?

מִלְמַד שְׁחֵיב אָדָם

בְּהֵלֵל,

וּבְשִׂמְחָה,

וּבְכַבּוּד יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג.

כְּשָׂאָר כָּל יָמֹת הַחַג.

גְּמָרָא

מִנָּא הֵינִי מִיָּלִי?

דְּתַנּוּ רַבָּנָן :

"וְהֵיטָא אַךְ שְׂמוֹנָה" (דברים טז, טו) -

לְרֵבּוֹת לַיְלִי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן.

אוּ אֵינּוּ אֶלָּא יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן?

כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "אַךְ" – חֲלָק.

וּמָה רְאִיתָ לְרֵבּוֹת לַיְלִי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן וְלְהוֹצִיא לַיְלִי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן?

מִרְבָּה אֲנִי לַיְלִי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן, שֵׁשׁ שְׂמֻחָה לְפָנָיו;

וּמוֹצֵיא אֲנִי לַיְלִי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן, שְׁאִין שְׂמֻחָה לְפָנָיו'.

משנה.

והשמחה - שלמי שמחה.
והלל - לגמור בו את ההלל.

גמרא.

מנא הני מילי - דשמיני חייב בשמחה, דהא לא כתיב ביה בהדיא אלא בשבעת ימי החג, דכתיב (דברים טז) חג הסוכות תעשה לך וגו' וסמיך ליה ושמחת בחגך.

אך שמח - בהדיא פרשה דעשר תעשר כתיב שבעה ימים תחוג.

לרבות לילי יום טוב האחרון - לשמחה שלפניו, לכוללו עם שבעת הימים, שיזבח שלמים בשביעי כדי לאכול ליל שמיני, דהאי שמח למאי אתא כיון דכתיב לעיל מיניה ושמחת בחגך - אלא לרבות שמחת ליל שמיני, וכיון דאתרבי לילי יום טוב האחרון שהוא טפל - קל וחומר היום, שהוא עיקר, שחייב בשמחה, ושאר הלילות לא צריכי ריבויי, דימים אפילו לילות במשמע, כדרבינן גבי סוכה (סוכה מג, א), וכי איצטריך - ללילי יום טוב האחרון איצטריך דאינו בכלל שבעה, ועל כרחך לילה אתרבי, שהוא סמוך לשבעת ימים דקרא, ויום אתי בקל וחומר, ואשמעינן שבשלמים הנזבחים בחג הסוכות ישמחו בליל שמיני, שאינו יכול להקריב בלילה.

או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון - ואשמעינן שצריך לזבוח שלמים ערב יום טוב לשמחת לילה הראשון, ולא בעינן זביחה בשעת שמחה.

188. מ"ח, א

משנה

סוכה שבועה – פיצוד?
גמר מלאכול – לא יתיר את סוכתו;
אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה;
מפני כבוד יום טוב האחרון של חג.

גמרא

אין לו כלים להוריד - מהו?

אין לו כלים!?

אלא פי אשתמש, במאי אשתמש?

אלא,

אין לו מקום להוריד כליו - מהו?

רבי חניא בר אשי⁴¹ אומר:
 פוחת בה ארבעה.

ורבי יהושע בן לוי אומר:
 מדליק בה את הנר.

ולא פליגי:

הא לן,

והא להו.

הא תינח סוכה קטנה;
 סוכה גדולה - מאי איכא למימר?

דמעיל בה מאני מיכלא.

דאמר רבא:

מאני מיכלא - בר ממטלתא,

מאני משתתא - במטלתא.

משנה.

גמר מלאכול - בשביעי.

לא יתיר את סוכתו - לא יתיר אגדים שלה
 לסותרה, דהא כל היום חובתה לישן ולשנן,
 ואי אקלע ליה סעודתא - אכיל לה בגווה.

אבל מוריד הוא את הכלים - ואת המצעות
 שנשתמש בהן בתוכה, כדתניא בפרק הישן
 (סוכה כח, ב): היו לו כלים נאים ומצעות נאות
 - מעלן לסוכה.

מפני כבוד יום טוב - שמראה כמכין עצמו
 לקראתו, למקום שיסעוד שם הלילה.

גמרא.

אין לו מקום - אחר לאכול שם, (שיריד כליו
 וצריך לאכול בסוכה) ביום טוב האחרון.

מאי - מה יעשה להוכיח שאינו מוסיף על
 המצוה לעשות סוכה שמנה ימים?
 פוחת בה ארבעה - טפחים ופוסלה.

מדליק בה את הנר - דאמרינן (סוכה/ כט,
 א): שרגא בסוכה קטנה - לבר ממטלתא.

הא לן - לבני בבל, שהשמיני שלהם ספק
 שביעי, דלא קים להו בקביעא דירחא - מדליק
 בה את הנר, ולא יפחתנה ויפסלנה, לפי שצריך
 לישב בה מחר.

והא להו - לבני ארץ ישראל, דקים להו
 בקביעא דירחא, ולא יתבי בסוכה בשמיני -
 פוחת.

התינח בסוכה קטנה - בהדלקת הנר.

סוכה גדולה מאי איכא למימר - דהכי אמרן
 לעיל (שם/ סוכה, כט, א): שרגא, אמרי לה
 במטלתא, ואמרי לה לבר ממטלתא, ולא
 פליגי, הא - בסוכה גדולה כו'.

⁴¹ מסורת הש"ס.

ב.מ"ח, א-ב

משנה

אָסוּף הַמַּיִם – בִּיצֵד?
צְלוּחִית שֶׁל זֶהָב מִחוּקֶת שְׁלֹשָׁה לֹאגִים
הָיָה מְמַלֵּא מִן הַשִּׁילוּחַ.
הִגְיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם – תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ.

משנה.
מִן הַשִּׁילוּחַ – מֵעֵינַי הוּא, סְמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם.
מִחוּקֶת שְׁלֹשָׁה לֹאגִין – זֶהוּ פָחוֹת שְׁבַנְסָכִים רַבִּיעִית
הַהֵינן לִכְבֵּשׁ.
שַׁעַר הַמַּיִם – אֶחָד מִשְׁעָרֵי עֶזְרָה נִקְרָא כֵן, עַל שֵׁם
שְׁמֹכְנִיסִין בּו צְלוּחִית שֶׁל מַיִם שֶׁל נִיסוֹךְ בַּחֲג.
תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ – מִשּׁוֹם שִׁמְחָה, דְּכַתִּיב (ישעיהו יב)
וּשְׂאֲבַתֶּם מַיִם בְּשִׁשׁוֹן.
עֵלָה בְּכִבֵּשׁ – שֶׁהִיָּה בְּדִירוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ.
וּפְנָה לְשִׁמְאָלוֹ – שֶׁהִנְסָכִים נִעְשִׂים בְּקֶרֶן מַעֲרֹבִית
דְּרוּמִית, וְכִשְׁהוּא פֹנֵה לְשִׁמְאָלוֹ הִיא הָרֵאשׁוֹנָה,
וּבְמִסְכַּת זְבַחִים יִלְיָף לָהּ מִקְרָאֵי, בְּפֶרֶק קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
(סג, א).
שֶׁהִיָּה מוֹשְׁחָרִין פְּנִיָּהִם – וְדוּמִין לְכִסֵּף, שֶׁהוּא שְׁחוֹר מִן
הַסִּיד.

כַּמִּין שְׁנֵי חוֹטְמִין דָּקִין – חוֹטֵם אֶחָד בְּסִפֵּל וְנִקֵּב אֶחָד
בְּחוֹטְמוֹ, וְהַכְּהֵן מַעֲרָה בְּפִי הַסְּפֵלִים, וְהִנְסָכִים מְקַלְחִין
וְיִוֹרְדִין דְּרַךְ הַחוֹטְמִין עַל גַּב הַמִּזְבֵּחַ, וּבְמִזְבֵּחַ הִיא
נִקֵּב שְׁבוּ הַמַּיִם וְהֵינן יוֹרְדִין לְשִׁיתֵין שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֶׁהִי
עִמוּקִין וְחִלּוּלִים מֵאֵד.

אֶחָד מַעֲבֹבָה וְאֶחָד דָּק – אֶחָד מִנְקִבִים מַעֲבֹבָה, אוֹתוֹ
שֶׁל יֵין, וְאֶחָד דָּק, אוֹתוֹ שֶׁל מַיִם.

שִׁיחוּ שְׁנֵיהֶם כְּלִים כְּאֶחָד – כְּדַמְפָּרֵשׁ בְּגִמְרָא שֶׁהַמַּיִם
מִמְהָרִים לְצֵאתָ, לְפִיכֵךְ צָרִיךְ שִׁיחָה הַנִּקֵּב דָּק.

הַכִּי גִרְסִינָן: מַעֲרָבוֹ שֶׁל מַיִם מִזְרָחוֹ שֶׁל יֵין – הַסְּפֵלִים
נִתּוּנִים אֲצֵל הַקֶּרֶן זֶה לְפָנָיו זֶה, סְמוּכִין זֶה לְזוֹה, אֶחָד
לְצַד מַעֲרָב וְאֶחָד לְפָנָיו הַיְמָנִי, דֵּהֵינן לְמִזְרָח.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּו' – בְּתַרְתֵּי פְּלִיגִי: אֲשֶׁלֶּשָׁה לֹאגִין
קָאִי וְאֲשַׁבְעָה דְקָאֵמֵר תְּנָא קָמָא, וְאַתָּה רַבִּי יְהוּדָה
לְמִימֵר אֵף בְּשִׁמְנֵי מִנְסָכִים.

הַגִּבָּה אֵת יוֹדֵךְ – שֶׁנִּרְאָה שֶׁתֵּתֵן הַמַּיִם בְּסִפֵּל, לְפִי
שֶׁהַצְּדוּקִין אֵין מוֹדִין בְּנִיסוֹךְ הַמַּיִם, שֶׁפַּעַם אֶחָת נִסֵּךְ
צְדוּקֵי אֶחָד אֵת הַמַּיִם עַל רִגְלָיו.

שְׂאִינָה מְקוּדָּשָׁת – לֹא נִתְחַנְכָּה לְעִבּוּדַת הַמִּזְבֵּחַ,
שֶׁתֵּהָא קְדוּשָׁה לְכֹלֵי שְׂרָתָ, דְקִימָא לָן (יומא יב, ב):
כֹּל הַכְּלִים שֶׁעֲשָׂה מִשָּׁה – מִשִּׁיחַתָּן מְקוּדָּשָׁתָן, מִכָּאֵן
וְאֵילֵךְ – עִבּוּדָתָן מְחַנְכָּתָן, וּבְגִמְרָא מְפָרֵשׁ מֵאֵי טַעֲמָא
מִמְלָאִים בְּשִׂאֵינוּ מְקוּדָּשׁ.

הִיא מְמַלֵּא מִן הַכִּיּוֹר – מִן הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹךְ הַכִּיּוֹר, וְמִי
הַכִּיּוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְשַׁח וְהוֹקֵדֵשׁ לְכֹלֵי שְׂרָתָ וּמְקוּדָּשׁ
– מִימֵיו אֵין נִפְסָלִין בְּלִינָה, שֶׁהִי מִשְׁקַעִין אוֹתוֹ
מִבְּעֵרֵב בְּבוּר, כְּדָאֵמֵר בְּסִדֵּר יוֹמָא (לז, א): אֵף הוּא
עֲשָׂה מוֹכֵנִי לְכִיּוֹר שֶׁהִי מִשְׁקַעִין בְּמוֹכֵנֵי הַכִּיּוֹר, שֶׁלֹּא
יְהוּ מִימֵיו נִפְסָלִין בְּלִינָה.

שֶׁהֵינן וְהַמַּיִם מְגוּלִים כּו' – נִתְגַּלָּה הֵינן טַעֲמָא
דְּמִמְלָא מִן הַכִּיּוֹר, וְלֹא הִיא מִנְסָךְ מֵהֵן לְפִי שֶׁהֵינן
[וְהַמַּיִם] הַמְּגוּלִין פְּסוּלִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, דְּחִישִׁינָן שְׂמָא
שֶׁתֵּהָ מֵהֵן נַחֲשׁ, וְהָאֵרֵס מַעֲוֵרֵב בְּהֵן, וְנִמְצָא שִׂאֵינוּ
מִנְסָךְ מַיִם כְּשִׁיעוֹר, שֶׁהִי הָאֵרֵס מִשְׁלִים לְשִׁיעוֹרָן.

גמרא.

מִנָּא הֵנִי מִלִּי – דְּתוֹקְעִין וּמִרְעִינן בְּשִׂאֵיבַת הַמַּיִם שֶׁל
נִסוֹךְ.

דְּכַתִּיב שִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן – אֶקְדִּים קָרָא לְשִׁמְחָה קָמִיָּה
שִׁשׁוֹן.

חַד יוֹמָא שְׁבֻקָּךְ – יִפְקִיעוּךְ מִן הַשָּׁמַיִם.

פְּרוּוֹנְקָא – רֵץ לְרוּץ לְפָנָיו.

בְּשִׁמְחָה תִּצְאוּ – שֶׁהוּא יִרְאֶה הַדְּרָכִים וְיַעֲבֹר מִעֲבֹרֹת
הַמַּיִם.

מִשְׁכָּא דֵּהוּוָא גְּבָרָא מְשׁוֹינָן לָהּ גּוּדָא – נוֹד, וְחִבְרִירו
בְּמִסְכַּת שֶׁבַת (קֶלֶת, א): הַגּוֹדֵר וְהַמְשַׁמֵּרֵת.

גמרא

מִנָּא הֵנִי מִלִּי?

אָמַר רַב עֵינָא:

דְּאָמַר קָרָא: "וּשְׂאֲבַתֶּם מַיִם בְּשִׁשׁוֹן" וְגו' (ישעיהו יב, ג).

הִנְהוּ תְּרֵי מִינֵי, חַד שְׁמִיָּה שְׁשׁוֹן וְחַד שְׁמִיָּה שְׁמָחָה.
אָמַר לִיָּה שְׁשׁוֹן לְשְׁמָחָה: אָנָּא עֲדִיפְנָא מִינְךָ,

דְּכַתִּיב: "שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יַעֲיָגוּ" וְגו' (ישעיהו לח, י).

אָמַר לִיָּה שְׁמָחָה לְשְׁשׁוֹן: אָנָּא עֲדִיפְנָא מִינְךָ,

דְּכַתִּיב: "שִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן לְיְהוּדִים" (אסתר ח, יז).

אָמַר לִיָּה שְׁשׁוֹן לְשְׁמָחָה: חַד יוֹמָא שְׁבֻקוּדָ, וְשִׁוּיוּדָ פְּרוּוֹנְקָא,

דְּכַתִּיב: "כִּי בְּשִׁמְחָה תִּצְאוּ" (ישעיהו נה, יב).

אָמַר לִיָּה שְׁמָחָה לְשְׁשׁוֹן: חַד יוֹמָא שְׁבֻקוּדָ, וּמְלוֹ בְּדָ מִיָּא,

דְּכַתִּיב: "וּשְׂאֲבַתֶּם מַיִם בְּשִׁשׁוֹן".

אָמַר לִיָּה הֵהוּא מִינָּא דְשְׁמִיָּה שְׁשׁוֹן לְרַבִּי אֶבְהוּ:

עֲתִידִיתוּ דְתַמְלוּ לִי מַיִם לְעִלְמָא דְאַתִּי,

דְּכַתִּיב: "וּשְׂאֲבַתֶּם מַיִם בְּשִׁשׁוֹן".

אָמַר לִיָּה: אֵי הָוָה כְּתִיב 'לְשְׁשׁוֹן' – כְּדִקְאֵמְרָתָ.

הַשְּׁתָא דְכַתִּיב "בְּשִׁשׁוֹן" –

מִשְׁכִּיָּה דֵּהוּוָא גְּבָרָא מְשׁוֹינָן לִיָּה גּוּדָא, וּמְלִינָן בֵּיהּ מִיָּא.

190. מ"ח, ב

עֲלָה בַּכֶּבֶשׁ, וּפְנָה לְשִׁמְאֵלוֹ כּוֹי.

תָּנוּ רַבָּנָן :

כָּל הָעוֹלָיִם לְמִזְבֵּחַ –

עוֹלֵי דָרְךָ יָמִין, וּמִקִּיפִין, וְיִוָּרְדִין דָּרְךָ שְׁמָאל;

חוּץ מִן הָעוֹלָה לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים הֶלְלוּ,

שְׁעוֹלֵין דָּרְךָ שְׁמָאל, וְחוּזְרִין עַל הָעֵקֶב.

וְאֵלוֹ הֵן:

נִיסוּף הַמַּיִם,

וְנִיסוּף הַיָּיִן,

וְעוֹלַת הָעוֹף בְּשִׂרְבָתָהּ בְּמִזְרָח.

עוֹלֵין דָּרְךָ יָמִין - כשהוא עולה לראש המזבח פוגין לקרן מזרחית דרומית, דהיינו לימין העולה, שהכבש בדרומו של מזבח, ומקראי ילפינן לה (זבחים סב, ב): ומעלותהו פנות קדים (יחזקאל מג) - כשתעלו בו תפנו למזרח. **ומקיפין ויורדין דרך שמאל** - כשהוא בא לירד אינו חוזר על עקביו, אלא מקיף סביב למזבח עד שמגיע לכבש, ויורד במערבו של כבש שהיא לשמאלו בעלייתו, והאי דאין חוזרין על העקב - דאם כן נמצא מהלך לצד שמאלו, שהרי פניו למזבח, ואינו מחזיר לו אחוריו, ורחמנא אמר: כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, דנפקא לן מדתני רמי בר יחזקאל: עומד על שנים עשר בקר וכו' במסכת זבחים (סב, ב).

חוּץ מִן הָעוֹלָה לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים - הנעשין בקרן מערבית דרומית שפונים דרך שמאל, כשהן בראש המזבח פוגין לקרן מערבית דרומית שהיא לשמאלו, ואין פוגין לימין שיהו פוגין סביב עד שיגיעו לקרן מערבית דרומית, ובשחיטת קדשים (זבחים סד, א) מפרש טעמא: נסכים - שמא יתעשנו בעשן המערכה כשיקיפוהו סביב, שיותר ממהלך מאה אמה יש בהיקף המזבח, ועולת העוף - שמא תמות בעשן.

וְחוּזְרִין עַל הָעֵקֶב - גרסינן, ולא גרסינן ומקיפין על העקב בדרך שעלו בו, ואין מקיפין, דכל כמה דמצין למעוטי בהילוך של שמאל - ממעטינן.

כְּשִׂרְבָתָהּ בְּמִזְרָח - מקום עולת העוף על קרן דרומית מזרחית היא, מפני שקרובה לבית הדשן, ששם זורקין מוראה ונוצה, כדכתיב (ויקרא א) והשליך אותה אצל המזבח וגו', ובית הדשן היה אצל הכבש במזרח, סמוך לה בשלשה טפחים, ורחוק מן המזבח עשרים אמה, כדתנן במסכת תמיד (פרק א' משנה ד') גבי תורם את הדשן, וכשעולת העוף רבה במזרח, שיש שם כהנים רבים מולקין עולת העוף - באין ועושין אותה במערבית דרומית, אותם שאין יכולין לעמוד שם.

191. מ"ח, ב

אתי לאשחורי - לפי שפעמים שמחליפין.

אָלֵא שְׁהִיּוּ מְשַׁחֲרִין?

בְּשִׁלְמָא דְיִינוּן מְשַׁחֲרִי,
דְּמֵי אִמְאֵי מְשַׁחֲרִי?

כִּיּוֹן דְּאָמַר מָר:
עֵירָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם – יֵצֵא,
שֶׁל מַיִם אֶתִּי לְאֶשְׁחֹרִי.

192. מ"ח, ב

וּמְנוּקָבִים כְּמִין ב' חוֹטְמִין וְכוּ'.

לִימָא מְתַנִּיתִין רַבֵּי יְהוּדָה הִיא, וְלֹא רַבְנָן,
דְּתַנְנָן :

רַבֵּי יְהוּדָה אָמַר:

בְּלוּג הָיָה מְנַסֵּף כָּל שְׂמוּנָה'.

דְּאִי רַבְנָן - כִּי הִדְדִי נִינְהוּ!

אֲפִילוּ תִימָא רַבְנָן -

חִמְרָא סְמִידָ, מִיָּא קְלִישׁ.

הֲכִי נְמִי מְסַתְבְּרָא ;

דְּאִי רַבֵּי יְהוּדָה – 'רַחֲבִי וְ'קֶצֶר' אֵית לִיה.

דְּתַנְנָא :

רַבֵּי יְהוּדָה אָמַר:

שְׁנֵי קְשׁוּאוֹת הָיוּ שָׁם, אֶחָד שֶׁל מַיִם וְאֶחָד שֶׁל יֵין.

שֶׁל יֵין – פִּיהָ רַחֲב,

שֶׁל מַיִם – פִּיהָ קֶצֶר,

כְּדִי שְׂיֵהוּ שְׁנֵיהֶם כְּלִין בְּבֵת אַחַת'.

שְׁמַע מִינָה.

לימא מתניתין - דבעי אחד מעובה ואחד
דק - רבי יהודה היא, דאמר: של מים -
לוג, ושל יין - רביעית ההין כתיב בנסכי
תמיד, היינו שלשה לוגין, שההין שנים
עשר לוג.

סמיך - עב.

ומיא קלישי - ויוצאין בנקב קטן.

הכי נמי מסתברא - דמתניתין רבנן היא.

דאילו רבי יהודה רחב וקצר אית ליה -
כלומר, שמעינן ליה דבלשון אחד רחב
ואחד קצר קאמר ליה, ולא בלשון מעובה
ודק, רחב משמע יתר על קצר, טפי
מייתורא דמעובה על מידק.

193. מ"ח, ב – מ"ט, א

'מעֲרְבוֹ שֶׁל מַיִם'.

תנו רבנן :

'מַעֲשֵׂה בְּצִדּוּקֵי אֶחָד שְׁנִיטָף עַל גְּבִי רַגְלָיו,

וְרַגְמוּהוּ כֹּל הַעַם בְּאַתְרוּגְיָהוּ.

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִפְגְּמָה קֶרֶן הַמְּזֻבָּח,

וְהִבִּיאוּ בּוֹל שֶׁל מֶלֶח וּסְתַמּוּהוּ;

לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוֹכֵשֶׁר לְעִבּוּדָה,

אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה מְזֻבַּח פְּגוּם,

שֶׁכָּל מְזֻבַּח שָׁאִין לוֹ לֹא כָּבֵשׁ וְלֹא קֶרֶן וְלֹא יִסּוּד וְלֹא רִיבּוּעַ – פְּסוּל לְעִבּוּדָה. 6N כ"ח

רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אוֹמֵר:

אִף הַסּוֹבֵב'.

נפגמה קרן המזבח - על ידי אבנים שזרקו בו.

בול של מלח - מלא אגרוף.

לא מפני - שיהא המזבח כשר לעבודה בסתימה זו.

אלא כדי שלא יראה פגום - מפני הכבוד.

שכל מזבח כו' - להכי אין כשר לעבודה, שכל המזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע פסול לעבודה, הכי גרסינן, קרן - אבן אמה על אמה ברום אמה לכל קרן, ויסוד - דהיינו אמה כניסה ראשונה, וריבוע - שאינו מרובע, אם חסר אחד מכל אלו - פסול, וטעמא אמר רב הונא בשחיטת קדשים (זבחים סב, א): כל מקום שנאמר המזבח - לעכב, דהכי משמע: המזבח - זהו המזבח העשוי כן, והנך בכולהו כתיב המזבח, על קרנות המזבח באצבעך במלואים (שמות כט), ובכבש כתיב אל פני המזבח (ויקרא ו), והכבש הוא פניו של מזבח שהוא פתחו ועלייתו, וביסוד כתיב אל יסוד המזבח (שם /ויקרא/ ח), ובריבוע כתיב רבוע יהיה המזבח (שמות כז).

רבי יוסי בר יהודה אומר אף הסובב - מעכבו, דקסבר: כרכוב המזבח זהו הסובב, והרי נאמר בו המזבח, ורבנן סבירא להו זהו הכיור, והכי אמרינן בזבחים בפרק קדשי קדשים (שם /זבחים, סב, א/).

194. מ"ט, א-ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

שיתין - מששית ימי בראשית נבראו.

שנאמר: "וזמוקי ירכיך כמו זולאים, מעשה ידי אמן" (שיר השירים ז)

"וזמוקי ירכיך" - אלו השיתין.

"כמו זולאים" - שפחוללין ויורדין עד התהום;

"מעשה ידי אמן" - זו מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא.

תנא דבי רבי ישמעאל:

"בראשית" (בראשית א, א) -

אל תיקרי "בראשית", אלא "ברא שית".

תנא:

רבי יוסי אומר:

שיתין מחוללין ויורדין עד תהום.

שנאמר: "אשירה נא לידידי שירת הודי לכרמו,

כרם הנה לידידי בקרן בן שמן.

ויעקוהו ויסקלהו, ויטעהו שרק,

ויבן מגדל בתוכו, וגם יקב וזעב בו" (ישעיהו ה, א-ב).

"ויעקוהו שרק" - זה בית המקדש;

"ויבן מגדל בתוכו" - זה מזבח;

"וגם יקב וזעב בו" - אלו השיתין;

תנא:

אמר רבי אלעזר בר צדוק:

לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש,

ואחת לשבעים שנה פרחי בהונה יורדין לשם,

ומלקטין משם יין קרוש, שדומה לעיגולי דבילה,

ובאין ושורפין אותו בקדושה.

שנאמר: "בקדש הסך נסך שכר לה" (במדבר כח, ז)

בשם שניסוכו בקדושה, כך שריפתו בקדושה.

מאי משמע?

אמר רבינא:

אתיא קדש' קדש' -

כתיב הכא: "בקדש הסך נסך",

וכתיב התם: "ושרפת את הנותר באש,

לא יאכל כי קדש הוא" (שמות כט, לד).

כמאן אזלא הא דתנן:

נסכים - בתחילה מועלין בהן,

ירדו לשיתין - אין מועלין בהן?

לימא רבי אלעזר בר צדוק היא;

דאי רבנן - הא נחתו להו לתהום!

אפילו תימא רבנן;

בדאי קלט.

שיתין - חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים.

חמוקי - סתרי, לשון חמק עבר (שיר / השירים / ה) -

נסתר ונכסה ממני, וכן עד מתי תחמקין (ירמיהו לא)

- תסתרי ממני, שאת בושה ליקרב אלי על שמעלת בי,

חמוקי ירכיך - לשון ירך המזבח (ויקרא א).

מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא - גרסינן:

ועליהם כרה דוד וכו' - לא גרסינן ליה בתוספתא,

והכא נמי לא גרסינן ליה, דמאן דאית ליה שכראן לית

ליה שמששת ימי בראשית נבראו.

לידידי - הקדוש ברוך הוא, בשבילו אני משוררו,

ובמקומו אני לקבול על זאת.

שירת דודי לכרמו - על כרמו.

כרם היה לידידי בקרן בן שמן - בארץ ישראל, זוית

השמינה מכל הארצות.

ויעורוהו - בנה להם ערים בצורות מוקפות דלתים

ובריח כטבעת, דמתרגמינן עיוקא (שמות כה).

ויסקלהו - כאדם המפנה אבנים מכרמו, כלומר: פינה

האומות מפניהם, שלא ישבו בארצם פן יחטיאו אותם.

ויטעהו שורק - נטעו גפנים משוכחות, ולא זמורה,

אלא שרשין עצמן, זה בית המקדש שהוא שורשן

ועיקרן, שמחכבו לפני המקום.

ויבן מגדל בתוכו זה מזבח - העשוי כמגדל עזו.

וגם יקב חצב בו - באותו מגדל, יקב הוא בור חפור,

וכן עד יקבי המלך (זכריה יד) - בית שיחא דמלכא,

לשון שיח ומערה, פושיין + ("צ"ל פושיי") בקיע

באדמה + בלע"ז.

לול - ארובה, שהיא מלמעלה למטה.

בין כבש למזבח - הכבש ארכו שלשים ושתיים, ומשפע

ועולה תשע אמות עד ששוה למזבח, ולא היה ראשו

מחובר למזבח, אלא אויר מעט מפסיק ביניהם, כדאמר

בזבחים (קד, א): ועשית עולותיך הבשר והדם - מה

דם בזריקה, אף בשר בזריקה, הא למדת: אויר יש בין

כבש למזבח, ואותו אויר קרוי בין כבש למזבח, ולול

היה באותו אויר במערבו של כבש, בשמונה אמות

מערבית של כבש, שהכבש רחבו שש עשרה אמה

ממזרח למערב, ואותו חלל שהנסכים יורדין לתוכו,

שהן נעשין בדרומית מערבית של מזבח ומוקף ארבע

מחיצות עד קרקעיתו, וקרקעיתו של רצפת שייש, ואין

היין נבלע שם, וכל נסכי של כל השנה יורדין שם,

והאי תנא לית ליה שהיו שיתין יורדין עד תהום, והכי

אמרינן לקמן דלית ליה, ופליג אדרבנן.

פרחי כהונה - ילדים כהנים.

יין קרוש - שנעפעש ונקרש.

ושוּרפין אותו בקדושה - במקום קדוש בעזרה, ומתוך

השיתין מוציאין אותו, שלא יתמלאו השיתין מן

הנסכין, שכל קרבנות הצבור והיחיד טעונין נסכים חוץ

מחטאת ואשם, ושוּרפין אותם, שאסורין בהנאה,

דקדש הוא.

שנאמר בקדש הסך - הקיש שריפה לניסוכו.

מה ניסוכו בקדושה כו' - לא יליף מהכא אלא

ששריפתו בקדושה, ולא בחיל חוץ לעזרה, אבל

הוצאתו משם - פשיטא ליה, כדי שלא יתמלאו, ולא

צריך קרא.

מאי משמע - מהכא שריפה.

אתיא קדש קדש - ואיכא למימר נמי דמצות הוצאתו

ושריפתו מהכא יליף.

בתחילה מועלין בהם - משהוקדשו עד שנתנסכו יש

בהם מעילה, דקדשי גבוה נינהו.

ירדו לשיתין אין מועלין בהן - שאין בהם שום צורך

גבוה.

כמאן - איצטריך למיתני אין מועלין - כרבי אלעזר בר

צדוק, דאין יורדין לתהום, ואפשר לירד ולהביאם.

דאי קלט - אם תלה כלי בתוך השיתין, וקיבל.

ואיפא דאמרי :

לימא רבנן היא, ולא רבי אלעזר בר צדוק ;
דאי רבי אלעזר - אפתי בקדושתיהו קיימי.

אפילו תימא רבי אלעזר ;
אין לדב שפנעשה מצותו, ומועלין בו.

אמר ריש לקיש :

בזמן שפנסכין יין על גבי מזבח, פוקקין את השיתין,
לקנים מה שפנאמר : **"בקדש הסך נסך שכר לה"**.

מאי משמע?

אמר רב פפא :

"שכר" - לשון שתיה, לשון שביעה, לשון שכרות.

אמר רב פפא :

שמע מינה :

כי שבע איניש חמרא, מגרוניה שבע.

אמר רבא :

צורבא מרבנן דלא נפישא ליה חמרא - ליגמע גמועי.

רבא, אפסא דברכתא אגמע גמועי.

איכא דאמרי לימא - הא דקתני ירדו לשיתין
אין מועלין - רבנן היא, ואיקלט - אין מועלין,
דאין בהן מעתה צורך גבוה, דאי רבי אלעזר -
אכתי בקדושתיהו קיימי, דקאמר שורפין
אותו בקדושה, אלמא: קדושתו עליהם
מדבעו שריפה.

שנעשית מצותו - וניסוכו הוא עיקר מצותו.
פוקקין את השיתין - את נקב שבראש המזבח
שהנסכים יורדין בו לשיתין, שיראה היין
עליו, כגרון מלא ושבע.

שכר - לשון שכרות, ושמחה ונסיכה.

מגרוניה שבע - על ידי ששותהו בלגימות
גסות וגרון מלא - הוא משביע, ולא על ידי
שתיה מרובה שמכניס הרבה יין במעיו על ידי
לגימות דקות, ואינן כאוכלין, ששובע שלהם
בא במילוי כרס.

לגמע גמועי - בלגימות גסות.

מגמע ליה גמועי - דרך שביעה משום חיבוב
מצוה.

195. מ"ט, ב

דַּרְשׁ רַבֵּא:

מאי דְּכַתִּיב: **"מִה יָפוּ פְעֻמוֹתָ בְּזַעֲלִים בַּת נְדִיב"** (שיר השירים ז, ב)?
 - מה יָפוּ פְעֻמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲהָ שְׁעוֹלִין לָרָגֶל.
"בַּת נְדִיב" - בַּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, שֶׁנֶּקְרָא נְדִיב,
 שֶׁנֶּאֱמַר: **"נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ, עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם"** (תהילים מז, י).
"אֱלֹהֵי אַבְרָהָם" - וְלֹא אֱלֹהֵי יִצְחָק וְיַעֲקֹב?
 אֲלֹא אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, שֶׁהִיא תַּחֲלִילָה לְגָרִים.

תִּנָּא דְּבִי רַב עֲנִן:

מאי דְּכַתִּיב: **"זַמּוּקֵי יִרְכִיב"** (שיר השירים ז, ב)?
 לְמָה נִמְשְׁלוּ דְּבָרֵי תוֹרָה כְּיָרֵךְ?
 לוֹמַר לָךְ: מַה יָרֵךְ בְּסִתְרָה, אִף דְּבָרֵי תוֹרָה בְּסִתְרָה.

וְהֵינּוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

מאי דְּכַתִּיב: **"הַגִּיד לָךְ אָדָם מִה טוֹב,****וּמִה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ,****כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת זֶסֶד,****וְהַצַּנֵּעַ לְכַת עִם אֱלֹהֶיךָ"** (מִיכָה ו, ח)?**"עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט"** - זֶה הַדִּין;**"וְאַהֲבַת זֶסֶד"** - זוֹ גְּמִילוֹת חֲסָדִים;**"וְהַצַּנֵּעַ לְכַת עִם אֱלֹהֶיךָ"** - זוֹ הוֹצָאת הַמַּת וְהַכְּנַסַּת כְּלָה לְחוּפָה.

וְהֵלֵא דְּבָרִים קַל וְחוֹמֵר:

וּמַה דְּבָרִים שֶׁדָּרְכֶן לְעֲשׂוֹתוֹ בְּפִרְהָסִיא, אֲמַרְהָ תוֹרָה: **"הַצַּנֵּעַ לְכַת"**,
 דְּבָרִים שֶׁדָּרְכֶן לְעֲשׂוֹתוֹ בְּצִנְעָא - עַל אַחַת פְּמָה וְכַמְהָ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

גְּדוֹל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל הַקְּרָבָנוֹת,

שֶׁנֶּאֱמַר: **"עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְזָר לְה' מִבְּזוֹז"** (משלי כא, ג).

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

גְּדוֹלָה גְּמִילוֹת חֲסָדִים יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה,

שֶׁנֶּאֱמַר: **"זִרְעוּ לָכֶם לְצְדָקָה, קִצְרוּ לָפִי זֶסֶד"** (הושע י, יב).

אִם אָדָם זֹרֵעַ - סָפֵק אוֹכֵל סָפֵק אֵינוֹ אוֹכֵל;

אָדָם קוֹצֵר - וְדָאֵי אוֹכֵל.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

אֵין צְדָקָה מִשְׁתַּלְמֵת אֲלֵא לְפִי חֶסֶד שְׁבָה,

שֶׁנֶּאֱמַר: **"זִרְעוּ לָכֶם לְצְדָקָה, קִצְרוּ לָפִי זֶסֶד"**.

תִּנּוּ רַבָּנִן:

'בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים גְּדוֹלָה גְּמִילוֹת חֲסָדִים יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה:**צְדָקָה - בְּמַמּוֹנֵי, גְּמִילוֹת חֲסָדִים - בֵּין בְּגוֹפוֹ בֵּין בְּמַמּוֹנֵי;****צְדָקָה - לְעַנְיִים, גְּמִילוֹת חֲסָדִים - בֵּין לְעַנְיִים בֵּין לְעֹשְׂרִים;****צְדָקָה - לְחַיִּים, גְּמִילוֹת חֲסָדִים - בֵּין לְחַיִּים בֵּין לְמֵתִים.'**

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

כָּל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, כְּאִילוֹ מִיֵּלֵא כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ חֶסֶד,

שֶׁנֶּאֱמַר: **"אַהֲבַת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, זֶסֶד ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ"** (תהילים לג, ח).

שְׁמָא תֵּאמַר: כָּל הַבָּא לְקַפּוֹץ - קוֹפֵץ?

תִּלְמוּד לומר: **"מִה יָקָר זֶסֶדְךָ אֱלֹהִים"** (תהילים לו, ח).

יְכוֹל אִף יֵרָא שְׁמַיִם כּוֹ?

בנעלים - בעליית רגלים.
נדיב - שנדבו לבו להכיר את בוראו.
תחילה לגרים - בנדבת לבו להתגיייר.
מאי דכתיב חמוקי ירכיב וגו' למה נמשלו וכו'
 - רב ענן דרש לקרא כמו חללים - כלוחות,
 שהיו מאבנים טובות, כמו נזם [זהב] וחלי כתם
 (משלי כה), מעשה ידי אמן - והלוחות מעשה
 אלהים (שמות לג /לב/).
חמוקי ירכיב - הנסתרים כירך, שכבוד התורה
 בצנעא, ולא להיות יושב ושונה בגובה של
 עיר, ולא לשנות לתלמידיו בשוק, כדאמר
 במועד קטן (טז, א).

הוצאת המת והכנסת כלה - דכתיב בהו לכת,
 טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה
 (קהלת ז) אף שם צריך הצנע, לסעוד במדה
 נאה ולשמוח במדה נאה, ולא להנהיג קלות
 ראש בעצמו, ויש אומרים: אם צריך לבזבז
 להוצאת מת עני או להכנסת כלה ענייה -
 יעשה בצנעא, ולא לימא קמי מאן דלא ידע
 דעבדי [כן], וכן מפרש בשאלות דרב אחא.

דברים שדרכנ לעשותן בצנעא - כגון צדקה
 הניתנת לעני בסתר שאין צריך להודיע לשום
 אדם, מה שאין כן במת ובכלה, לפי שאחרים
 מתעסקין בהן ויודעין היציאה משל מי, והיינו
 דאמר רבי אלעזר דכל מילי בעי צניעותא,
 והוא הדין לדברי תורה.

נבחר לה מזבח - הכל בכלל זבח, חטאת
 ואשם ועולה ושלמים, כולם זבח הם.

שנאמר זרעו לכם לצדקה, וגו' - קרא הכתוב
 לזריעה צדקה ואת החסד קרא קציר, וטובה
 קצירה מזריעה כדמפרש.

אדם זורע וכו' - ספק אינו אוכל, שמא לא
 יצמח או ילקה בשדפון וברד.

אלא לפי גמילות חסדים שבה - הנתנה היא
 הצדקה, והטורח הוא החסד, כגון מוליכה
 לביתו או טורח שתעלה לו להרבה, כגון נותן
 לו פת אפויה או בגד ללבוש, או מעות בעת
 שהתבואה מצויה, שלא יוציא מעותיו לאיבוד,
 שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני.

זרעו לכם לצדקה - הצדקה היא הזריעה
 שזורע, כדי לקצור לקבל שכר, וקצרו לפי חסד
 - שתקבלו שכר לפי החסד שבה.

גמילות חסדים בין בגופו - כגון מספיד למת,
 נושא, קוברו, משמח חתן, מלוה חבירו בדרך.
ובממונו - מלוה לו מעות, משאילו כלים
 ובהמה.

שמא כל הבא לקפץ - ולעשות צדקה וחסד
 קופץ, ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים
 לכך - תלמוד לומר: מה יקר - צריך לתת לב
 ולטרוח ולרדף אחריה, לפי שאינה מצויה
 תמיד לזכות בה למהוגנים.

תלמוד לומר: **"וְזוֹסֵד ה' בְּעוֹלָם וָעֵד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו"** (תהילים קג, יז).

אמר רבי חמא בר פפא:
 כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוֹן, בִּידוּעַ שֶׁהוּא יֵרָא שְׁמַיִם,
 שֶׁנֶּאֱמַר: **"וְזוֹסֵד ה' בְּעוֹלָם וָעֵד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו"**.

ואמר רבי אלעזר:
 מאי דכתיב: **"פִּיָּהּ פְּתוּחָה בְּזוֹכְמָהּ, וְתוֹרַת זֹסֵד עַל לְשׁוֹנָהּ"** (משלי לא, כו)?
 וכי יש תורה של חסד, ויש תורה שאינה של חסד?!
 אלא:
 תורה לשמה - זו היא תורה של חסד;
 שלא לשמה - זו היא תורה שאינה של חסד.

איכא דאמרי:
 תורה ללמדה - זו היא תורה של חסד;
 שלא ללמדה - זו היא תורה שאינה של חסד.

196. מ"ט, ב - ג, נא

'בְּמַעֲשֵׂהוּ בַחֹל' כּוֹי.
וְאִמָּאֵי? נִייתֵי בְּמִקְדָּשָׁת.

אָמַר זְעִירֵי:
קָסָבַר: אֵין שִׁיעוּר לְמִים,
וְכָלִי שְׁרַת מְקַדָּשִׁין שְׁלֵא מִדְּעַת;
וְאִי מִייתֵי בְּמִקְדָּשָׁת - אִיפְסִילוּ לָהּ בְּלִינָה. J כ"א

חֻזְקִיהָ אָמַר:
כָּלִי שְׁרַת אֵין מְקַדָּשִׁין אֶלָּא מִדְּעַת;
וְגִזְרָה שְׁמָא יֵאמְרוּ: לְדַעַת נִתְקַדָּשׁוּ.

אָמַר רַבִּי יְנָאִי אָמַר רַבִּי זִירָא:
אֶפִּילוּ תִימָא:
יֵשׁ שִׁיעוּר לְמִים,
וְכָלִי שְׁרַת אֵין מְקַדָּשִׁין אֶלָּא מִדְּעַת;
וְגִזְרָה שְׁמָא יֵאמְרוּ: לְקִידוּשׁ יְדִים וְרַגְלִים מְלָאָן.

ואמאי נייתי במקודשת - דקא סלקא דעתיה
אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל
בלינה, אלא אם כן דעתו שיקדשנו הכלי, או
אם יש בהן יותר מכשיעור אין ראויין לכלי,
ואין הכלי מקדשן, דאין מקדשין אלא
הראוי להם.

אין שיעור למים - שאפילו יותר משלשה
לוגין ראויין לנסך, דלא פירשה בהן תורה
שיעורא, הלכך ראויין לכלי הם, וכלי מיד
מקדשם, דכתיב (שמות לא /ל) כל הנוגע
בהם יקדש ואפילו אינו רוצה שיתקדשו עד
מחר - הכלי מקדשן מיד, שלא מדעת.

ואי מייתי במקודשת איפסלו בלינה -
הואיל ואיקדשו קדושת הגוף, הווי להו
כאימורי קרבן.

חזקיה אמר - הא ודאי מצית למשמע מינה
דאין שיעור למים, אבל קידוש שלא מדעת
לא שמעינן מינה, וטעמא דמתניתין דלא
מייתי במקודשת - דמאן דחזי להו למחר
דשקלי להו מתוך כלי שרת, סבר לדעת
שיקדשם כלי ניתנו בו מאחמול, וכיון דאין
שיעור למים קדשום הכלי, וקא חזי דמנסכי
להו - שמע מינה אין לינה מועלת בנסכים,
ונפקא מינה חורבה.

ר' ינאי אמר - אפילו תימא יש שיעור למים,
ואפילו הכי נפק מינה חורבה.

גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים -
לכהן גדול מלאום, וקדשום בכלי שאין
מקדשים ידים ורגלים אלא במים מקודשים,
דומיא דכיוור שנמשח בשמן המשחה
ומקדש את מימיו, והם לקידוש ידים
ורגלים, ואף קתון של זהב שהיו עושין
לכבודו של כהן גדול לקדש הימנו ידיו
ורגליו, כדאמרינן בסדר יומא פרק טרף
בקלפי (מג, ב) מקודש היה, ואתי למימר
הכא לקידוש ידים ורגלים מילאום, ולית
להו שיעורא, שאפילו הוה מאה לוגין ראויין
הם לכלי ונתקדשו, וכי חזי דמנסכי להו
אמר: אין לינה מועלת בנסכים.

197. נ, א

נְשַׁפְּכָה או נְתַגְלְתָה כּוּי.
וְאִמַּאי לִיעֲבִיר בְּמִסְנַת!

לִימָא מְתַנִּיתִין דְּלֹא קָרְבִי נְחֻמְיָה.
 דְּתַנְיָא:

מְסַנְנַת – יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם גִּילּוּי.

אָמַר רַבִּי נְחֻמְיָה:

אֵימַתִּי? בְּזִמְן שְׁהַתְחַתְּוֹנָה מְגוּלָּה;

אָבַל בְּזִמְן שְׁהַתְחַתְּוֹנָה מְכוּסָּה,

אָף עַל פִּי שְׁהַעֲלִינָה מְגוּלָּה –

אֵין בָּהּ מְשׁוּם גִּילּוּי.

מִפְּנֵי שְׁאָרְס נְחָשׁ דּוֹמָה לְסַפּוּג,

צָף וְעוֹמֵד בְּמִקְוֵמוֹ.

אֶפִּילוּ תִימָא : רַבִּי נְחֻמְיָה ;

אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי נְחֻמְיָה לְהַדְיּוּט,

אָבַל לְגַבּוּהַ – מִי אָמַר?

וְלִית לִיהַ לְרַבִּי נְחֻמְיָה :

"הַקְרִיבָהוּ נָא לְפָנֶיךָ,

הִירְצָךָ אוּ הַיְשֵׁא סְנִיךָ,

אָמַר ה' צְבָאוֹת" (מלאכי א, ח)!

ואמאי - מים מגולין פסולין.
לעבריהו במסנת - קוליי"ך + (ברוב כת"י
 קולדור"א) מסנת + בלעז, מסנת שמשננין
 בה קונדיטון כמו שעושין בעלי חנויות,
 שתלוי כמין כברה ובו אבקת רוכל ויין,
 ותחתיה כלי והקונדיטון מסתנן לתוכו.
יש בו משום גילוי - אם הניחו בלא שמירה
 כשיעור שהיית גילוי, המפורש בהכל
 שוחטין (חולין י, א): כדי שיצא נחש
 מתחת און כלי וישתה ויחזור לחורו,
 ואסורה בשתיה.
התחתונה - כלי התחתון.
הדרן עלך לולב וערבה.

הדרן עלך לולב וערבה

מסכת סוכה פרק ה – החליל

198.ג, א-ב

משנה

'החליל – חמשה וְששה.
זהו החליל של בית השואבה,
שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב.'

גמרא

איתמר:

רב יהודה רב עינא:

חד תני: 'שואבה',

וחד תני: 'חשובה'.

נ צ"ב

אמר מר זוטרא:

מאן דתני 'שואבה' - לא משתבש;

ומאן דתני 'חשובה' - לא משתבש.

מאן דתני 'שואבה' לא משתבש,

דכתיב: "וּשְׂאֲבָתֶם מִיּוֹם בְּשִׁשְׁיוֹן" (ישעיהו יב, ג).

ומאן דתני 'חשובה' לא משתבש,

דאמר רב נחמן:

מצוה חשובה היא, ובאה מששת ימי בראשית.

משנה.

החליל חמשה וְששה - פעמים שהוא ששה ימים, פעמים חמשה.

וזהו חליל - שהיו מחללין לרבות שמחה לבית השואבה, דמפרש במתניתין.

בית השואבה - כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים, כדמפרש ושאתם מים בששון.

שאינו דוחה וכו' - הלכך, חל יום טוב להיות בשבת - פשו להו ששה חולו של מועד, נמצא חליל ששה, חל יום טוב בחול

- הו להו תרי יומי, שבת ויום טוב דלא דחי להו (שבת), פשו להו חמשה.

גמרא.

מששת ימי בראשית - דאמרן לעיל: שיתין נבראו מששת ימי בראשית לקבל הנסכים.

199. נ, ב – נ"א, א

בשיר של קרבן - בחליל המכה לפני המזבח בשעת ניסוך (המים והיין) [היין] לתמיד של שחר, וניסוך היין לתמיד של בין הערבים, שהלויים עומדין על דוכנם ואומרים שיר, והחליל מכה לפניהם, כדתנן במסכת ערכין (י, א): בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח, ואין אומרים שיר על המזבח אלא על היין, כדאמרינן התם, ובאותו חליל נחלק רבי יוסי בר יהודה, לומר שהוא דוחה.

עיקר שירה - שקרבן צבור טעון שיר מן התורה, כדאמרינן במסכת ערכין (יא, א) מכמה מקראות, וסבר רבי יוסי: עיקר השיר אינו אלא אם כן חליל מכה עם השיר, וכן כנורות ונבלים הכל כמנין המפורש שם, הלכך, עבודה היא, וכי היכי דתמיד דוחה שבת - שיר שלו נמי דוחה שבת.

כפה - הלויים אומרים השיר דבר יום ביומו, כגון לה' הארץ ומלואה (תהלים כד) בראשון, גדול ה' ומהולל (שם) /תהלים/ מח) בשני, וכן כולם, ובשבת שאי אפשר לחליל - אינו דוחה, שאין כלי שיר המצוה, ולקמן ילפינן טעמייהו מקראי.

אבל שיר של שואבה - שהיה כל הלילה על מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כדקתני במתניתין: והלויים בכנורות ובנבלים.

דברי הכל שמחה יתירה היא - ואינו מן התורה, אלא לחבב את המצות, ולא דחי שבת.

דבהכי פליגי - בעיקר שירה כפה או בכלי.

מאן דמכשר - עץ לכל כלי שרת, סבר: עיקר שירה בכלי, והווי להו כלי השיר כלי שרת, ואבוב היה במקדש מימות משה, והוא של קנה, כדתנן בערכין (י, ב), הלכך שאר כלי שרת מיניה ילפינן, לאכשורי בשל עץ.

עיקר שירה כפה - וכלי לבסומי קלא בעלמא הוא, הלכך, כלי שיר אינן כלי שרת, ולא ילפינן מיניהו לדמויי כלי שרת לאבוב של משה.

אין דנין אפשר משאי אפשר - שאר כלים אפשר שיהיו של מתכת, והן מכובדים, הלכך ממנורה ילפינן להו, ולא מאבוב של משה, דהתם טעמא משום שאי אפשר לעשות של מתכת, כדמפרש בערכין (י, ב): שצפהו זהב ולא היה קולו ערב, נטלו את ציפוי - והיו קולו ערב, ומאן דמכשר, סבר: דנין אפשר משאי אפשר, דמכל מקום אשכחן כלי שרת דעץ.

הכי גרסינן: ואיבעית אימא עיקר שירה כפה ואין דנין אפשר משאי אפשר - והכי פירושו: דכולי עלמא עיקר שירה כפה, וליכא למילף מאבוב ואם תמצא לומר עיקר בכלי - אפילו הכא מאבוב לא גמר, דאין דנין אפשר משאי אפשר.

והכא במילף מנורה בכללי ופרטי או בריבוי ומיעוטי קמיפליגי - הכי גרסינן, ולא גרסינן ממנורה, יש שדורשין את התורה בכלל ופרט, ויש שדורשין אותה במדת רבוי ומיעוט, הדורשה בכלל ופרט משמע ליה: פרט הבא אחר כלל - פירושו של כלל, הלכך, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו, לפי שהוא פירושו, מהו כלל הכלול למעלה - זה שאני אומר לך עכשיו, ולא יותר, וכי אתי כלל שני אחר הפרט - בא להוסיף עליו, ודייך אם תוסיף עליו את הדומים לו, הלכך, אי אתה דן על ידי כלל האחרון אלא דברים הדומין לפרט, שלא נתרבו מתחילה; והדורשה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל, דנימא אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא משום דבכלל קמא נתרבה הכל במשמע, אתי פרטה בתראה למעוטי ממשמעוטיה, וכי הדר אתי ריבוי אחריני בהדיה - אהני לרבווי כל מילי, דאלו דברים שהן כעין הפרט - לא איצטריך, דלא אימעוטי להו ממיעוטא, והכי אמר בהדיא בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה, ב) גבי כל הנסקלין נתלין, דמאן דדריש ריבוי ומיעוטי - משמע ליה בריבוי ומיעוט לחודיה בלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט.

תנו רבנן:

'החליל דוחה את השבת;

דברי רבי יוסי בר יהודה.

וחכמים אומרים:

אף יום טוב אינו דוחה'.

אמר רב יוסף:

מחלוקת - בשיר של קרבן:

דברי יוסי סבר: עיקר שירה בכלי,

ועבודה היא, ודוחה את השבת;

ורבנן סברי: עיקר שירה בפה,

ולאו עבודה היא, ואינה דוחה את השבת.

אבל שיר של שואבה -

דברי הכל שמחה היא, ואינה דוחה את השבת.

אמר רב יוסף:

מנא אמינא דבהא פליגי?

דתנא:

'כלי שרת שעשאן של עץ;

רבי פוסל,

ורבי יוסי בר יהודה מכשיר'.

מאי לאו בהא קמיפליגי:

מאן דמכשיר - סבר: עיקר שירה בכלי,

וילפינן מאבובא דמשה;

ומאן דפסיל - סבר: עיקר שירה בפה,

ולא ילפינן מאבובא דמשה?

לא.

דכולי עלמא: עיקר שירה בכלי.

והכא - בדנין אפשר משאי אפשר קמיפליגי:

מאן דמכשיר - סבר: דנין אפשר משאי אפשר;

ומאן דפסיל - סבר: לא דנין אפשר משאי אפשר.

ואיבעית אימא:

דכולי עלמא דעיקר שירה בפה,

ואין דנין אפשר משאי אפשר.

והכא - במילף מנורה בכללי ופרטי או בריבוי ומיעוטי קא מיפליגי:

רבי דריש כללי ופרטי,

רבי יוסי בר יהודה דריש ריבוי ומיעוטי.

רבי דריש כללי ופרטי:

"ועשיית מנורת" (שמות כה, לא) - כלל;

"זהב טהור" - פרט;

"מקשה תעשה המנורה" - חזר וכלל.

כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט:

מה הפרט מפורש - של מתכת, אף כל - של מתכת.

רבי יוסי בר יהודה דריש ריבוי ומיעוטי:

"ועשיית מנורת" - ריבה;

"זהב טהור" - מיעט;

"מקשה תעשה המנורה" - חזר וריבה.

ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל.

מאי רבי?

רבי כל מילי;

מאי מיעט?

מיעט של חרס - דעל כרחק מיעוטא למעוטי אתא, וזהו הראוי להתמעט יותר מן הכל.
כתנאי - עיקר שיר בפה או בכלי.
עבדי כהנים היו - [משנה] במסכת ערכין היא, על אוזני כלי שיר בשעת שיר של קרבן קיימין.
משפחת בית הפגרים ומשפחת בית ציפריא - זה שם המשפחות.
ומאמאום היו - זה שם מקומם.
ומשיאין לכהונה - ישראל מיוחסין היו, שנשיהם אלמנות ובנותם ראיות לינשא לכהנים.
ליום היו - אבל ישראלים פסולין לכך.
מעלין מדוכן - הרואהו עומד על הדוכן עם הלויים אין צריך לבדוק אחריו, לא להשיאו מיוחסת ולא לתת לו מעשר ראשון, דודאי לוי הוא, שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד שם כי אם לויים, כדי שלא יטעו בהם בני אדם להחזיקם כלויים ואינם לויים.
ומאן דאמר ישראל היו - סבר: מדוכן ליוחסין מעלין, שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד שם עבדים.
אבל לא למעשרות - שלא נזהרו מלהעמיד שם ישראל.
ומאן דאמר עבדים היו - קסבר: אין סומכין על הדוכן מלבדוק אחריו להעלותן ליוחסין, הלכך לא נזהרו על כך.
ר' ירמיה אמר כו' - לעיל קאי, אפלוגא דרבי יוסי ברבי יהודה ורבנן, ופליג אדרב יוסף.
הכי גרסינן: דרבי יוסי סבר שמחה יתירה נמי דוחה שבת - הואיל ושמחת מצוה היא, ובחליל אין איסור מלאכה, אלא שבות בעלמא.
תיובתא דרב יוסף - דאמר: מודה ר' יוסי בשיר של שואבה דלא ידחה.
אבל בשיר של קרבן דוחה כו' - האי לשון קושיא ובעיא הוא, כלומר: חזינן הכא דבשל שואבה פליגי, ואיכא למידק: הא בשל קרבן - מודו רבנן דדחי.
נימא תהוי תיובתא דרב יוסף - נמי בהא דאמר לעיל בשל קרבן פליגי, והכא דייקנין דמודו רבנן ביה, והויא תיובתא בתרתי: בשל שואבה הוי תיובתיה מדבריי יוסי, ובשל קרבן הוי תיובתיה מדברנן

מיעט של חרס.

אמר רב פפא:

כתנאי k"צ k"j

דתנן:

עבדי כהנים היו;

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

משפחת בית הפגרים ומשפחת בית ציפריא,

ומאמאום היו,

שהיו משיאין לכהונה.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

לויים היו.

מאי לאו בהא קא מיפלגי:

דמאן דאמר עבדים היו - קסבר: עיקר שירה בפה;
 ומאן דאמר לויים היו - קסבר: עיקר שירה בכלי?

ותסברא!?

רבי יוסי מאי קסבר?

אי קסבר: עיקר שירה בפה -

אפילו עבדים נמי!

אי קסבר: עיקר שירה בכלי -

לויים - אין, ישאלים - לא!

אָלא דכולי עלמא:

עיקר שירה בפה.

ובהא קא מיפלגי:

דמר סבר: הכי הוה מעשה;

ומר סבר: הכי הוה מעשה.

למאי נפקא מינה?

למעלין מדוכן ליוחסין ולמעשר קא מיפלגי.

מאן דאמר עבדים היו -

קסבר: אין מעלין מדוכן ליוחסין ולא למעשר;

ומאן דאמר ישאל היו -

קסבר: מעלין מדוכן ליוחסין, אבל לא למעשר;

ומאן דאמר לויים היו -

קסבר: מעלין מדוכן, בין ליוחסין בין למעשר.

ורבי ירמיה בר אבא אמר:

מחלוקת - בשיר של שואבה:

דרבי יוסי בר יהודה סבר: שמחה יתירה נמי דוחה את השבת;

ורבנן סברי: שמחה יתירה אינה דוחה את השבת.

אבל בשיר של קרבן -

דברי הכל עבודה היא, ודוחה את השבת.

מיתבי:

שיר של שואבה דוחה את השבת;

דברי רבי יוסי בר יהודה.

וחכמים אומרים:

אף יום טוב אינו דוחה.

תיובתא דרב יוסף - תיובתא!

לימא: בשיר של שואבה הוא דפליגי,

אבל בשיר של קרבן - דברי הכל דוחה את השבת.

לימא: תיהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי!

והוא הדין לקרבן - ומדרבנן לא תותביה.
והא קתני מתניתין וזהו חליל כו' - לא גרסינן: והא
עלה קתני, אלא: והא קתני.
אלא לאו רבנן היא - דשמעינן להו בדשואבה דלא
דחי, וקתני: זהו, למעוטי דקרבן, אלמא: בשל קרבן
מודו.
החל שיר ה' וחצוצרות ועל ידי כלי דויד - אלמא:
כלי דוד שיר ה' קרי ליה.
למחצרות ולמשוררים - והכא לא כתיב כלים,
וחצוצרות לאו כלי שיר נינהו, שהן לתקיעות
התמידין והמוספין.

אמר לך רב יוסף:
פליגי בשיר של שואבה, והוא הדין לקרבן;
והאי דקמיפלגי בשיר של שואבה -
להודיעך פחו דרבני יוסי בר יהודה, דאפילו דשואבה נמי דחי.

והא קתני:
'זהו חליל של בית השואבה,
שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, -
זהו דאינו דוחה, אבל דקרבן דוחה.
מני?
אי נימא: רבי יוסי בר יהודה - האמר: שיר של שואבה נמי דוחה.
אלא לאו - רבנן,
ותיובתא דרב יוסף בתרתי - תיובתא!

מאי טעמא דמאן דאמר: עיקר שירה בכלי?

דכתיב: **"ויאמר זזקיהו להעלות העולה להמזבז,**
ובעת הזול העולה הזול שיר ה' והחצוצרות,
ועל ידי כלי דויד מלך ישראל" (דברי הימים ב כט, כז).

מאי טעמא דמאן דאמר עיקר שירה בפה?

דכתיב: **"ויהי כאזוד לבווצרים ולמשררים**
להשביע קול אזור" (דברי הימים ב ה, ג).

ואידך נמי,

הא כתיב: **"ויאמר זזקיהו!"**

הכי קאמר:

"הזול שיר ה'" - בפה;

"על ידי כלי דויד מלך ישראל" - לבסומי קלא.

ואידך נמי,

הא כתיב: **"ויהי כאזוד לבווצרים ולמשררים!"**

הכי קאמר:

משררים דומיא דמחצרים -

מה מחצרים בכלי, אף משררים בכלי.

200. נ"א, א-ב

משנה

מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו.

במוצאי יום טוב הראשון של חג, ירדו לעזרת נשים, ומתקנין שם תיקון גדול.

מנורות של זהב היו שם,

וארבעה ספלים של זהב בראשיהם, וארבעה סולמות לכל אחד ואחד.

וארבעה ילדים מפירחי פהונה,

ובידיהם פדים של מאה ועשרים לוג, שהן מטילין לכל ספל וספל.

מבלאי מכנסי בהנים ומהמיניהן, מהן היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין.

ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה.

חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם

באבוקות של אור שבידיהן,

ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות.

והלויים בכנורות ובנבלים ובמצלמים ובחצוצרות

ובכלי שיר בלא מספר,

על חמש עשרה מעלות היו רדות מעזרת ישראל לעזרת נשים,

כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתהלים,

שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה.

ועמדו שני בהנים בשער העליון,

שירד מעזרת ישראל לעזרת נשים,

ושתו חצוצרות בידיהן.

קרא הגבר – תקעו והריעו ותקעו.

הגיעו למעלה עשירית – תקעו והריעו ותקעו.

הגיעו לעזרה – תקעו והריעו ותקעו.⁴²

היו תוקעין והולכין, עד שמגיעין לשער היוצא ממזרח.

הגיעו לשער היוצא ממזרח – הפכו פניהן ממזרח למערב, ואמרו:

'אבותינו שהיו במקום הזה –

אחריהם אל ההיכל, ופניהם קדמה, ומשתחוים קדמה לשמש;

ואנו – ליה עינינו'.

רבי יהודה אומר:

היו שונין ואומרין:

'אנו ליה, וליה עינינו'.

גמרא

תנו רבנן:

מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו.

מי שלא ראה ירושלים בתפארתה, לא ראה פרץ נחמד מעולם.

מי שלא ראה בית המקדש בבנינו, לא ראה בנן מפואר מעולם'.

מאי היא?

אמר אבוי, ואיתימא רב חסדיא:

זה בנן הורדוס.

משנה

יורדין לעזרת נשים – כהנים ולויים יורדין מעזרת ישראל שהיא גבוהה, לעזרת נשים שלמטה הימנה בשיפוע ההר.

ומתקנין שם תיקון גדול – מפרש בגמרא.

וארבעה ספלים של זהב בראשיהן – בראש כל מנורה ומנורה.

ילדים – בחורים, ובידיהם כרי שמן, ועולים כל אחד בסולמו.

מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן היו מפקיעין – ממכנסי בגדי השוד שהיו משל צבור, ומאבנטיהם הישנים, מפקיעין – קורעין לעשות פתילות.

שלא היתה מאירה מאור בית השואבה – לפי שהמנורות גבוהין חמשים אמה, והר הבית גבוה, והאורה זורחת בכל העיר, וכותל מזרחי שהוא לסוף עזרת נשים היה נמוך, כדאמרינן בסדר יומא (טז, א), והמנורות עולין למעלה הימנה.

באבוקות של אור – זורקין אותם כלפי מעלה, ומקבלין אותם, ויש שבקיאין לעשות כן בארבע אבוקות או בשמונה, וזורקין זו ומקבל זו, וזורקין זו ומקבל זו.

דברי תושבחות – מפרש בגמרא.

חמש עשרה מעלות – אורך המעלה ברוחב העזרה, ורוחב המעלה חצי אמה ורומה חצי אמה, כדאמרינן במסכת מדות (פרק ב' משנה ג') ובסדר יומא (טז, א).

שעליהן הלויים עומדין [בכלי] שיר – לשמחת בית השואבה, אבל דוכן לשיר הקרבן – אצל המזבח היה.

תקעו והריעו – זה סימן לילך למלאות המים לניסוך מן השילוח.

הגיעו לעזרה – לקרקע עזרת נשים.

תקעו והריעו ותקעו – ובראש השנה (לג, ב), יליף בכל תקיעות פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע.

והיו תוקעין והולכין – באלו שלש אחרונות מאריכין עד שמגיעין לשער היוצא מעזרת נשים להר הבית, לשיפולו למזרח, והשער ההוא מכונן כנגד שער שמעזרת ישראל לעזרת נשים, ויורדין ממערב למזרח, וכשהיו נכנסין למקדש היו הולכין ממזרח למערב, דרך עלייה.

הפכו פניהם – למערב, לצד העזרות וההיכל, ולומר דבר זה.

אבותינו – בבית הראשון היו כופרין, ולא היו פניהם לבית אלא אחריהם אל היכל ה' וגו' – פסוק הוא ביחזקאל.

שונין אותה – כופלין אותה, כדמפרש אנו ליה וליה עינינו.

גמרא

מאי היא – איזה מן הבנינים, של שלמה, או של נתמיה בן חכליה, או של הורדוס שסתרו ובנאו.

⁴² מסורת הש"ס מוחק.

[שיישא] - שייש צבוע, לא לבן ולא שחור, אלא כעין ירוק, בלעז ביי"ש + אפור, נוטה לשחור+.

[ומרמרא] - שייש לבן.

כוחלא - שישא צבוע ככחול.

אפיק שפה - שורה של אבנים נכנסה, ושורה יוצאה.

דמיחזי כאדוחא דימא - כגלי הים, שהאבנים משונים במראהן זו מזו, והעינים המסתכלות בהן שוטטות, ונראות כאילו גלי הים הם נדים ונעים.

דיופלוסטון - לשון יוגית: דיו - שנים, פלו - לשון שרים, כמו מטרפולין, וכמו דיופולין מרומי, דתענית (יח, ב), סטון - לשון סטיו, שני סטיון.

סטיו כפול - לישיבת שרים של אלכסנדריא, שהלכו שם יוחנן בן קרח ושירי החיילים לאחר חורבן בית ראשון בימי ירמיה ונתיישבו שם, ואף על פי שעלה שם נבוכדנצר והחריב את מצרים, ונהרגו מישראל שהלכו שם, כמו שנתנבא עליהם ירמיה (מב) - עלו בניהם שם לגדולה ועושר, עד שהחריבם אלכסנדרוס.

בסילקי - פלטיין גבוהים נקראים בסילקאות.

כנגד שבעים ואחד זקנים - שעשו להם סנהדרין.

ככרי זהב גרסינן, בימה - כעין אלמימבר"א + בימה + שלנו.

חזן הכנסת - שמש הצבור.

לענות אמן - שהיה שליח שלפני התיבה גומר ברכתו, והן לא היו יכולין כולן לשמוע קולו.

זהבין כספין - צורפי זהב, צורפי כסף.

נפחים - חרשי ברזל.

טרסיים - חרשי נחושת.

גרדיים - אורגין.

ונפנה לשם - ונשכר להם למלאכתם.

ההוא גברא הוה - עליו נאמר מקרא זה, וגורת מלך היא להחריבה.

ודלי זיקא - גבה הרוח.

במאי בניה?

אמר רבא:

באבני שישא ומרמרא.

איכא דאמרי:

באבני שישא, כוחלא ומרמרא.

אפיק שפה ועייל שפה, כי היכי דלקבל סידא.

סבר למשעין בדחבא;

אמרו ליה רבנן: שבקיה, דהכי שפיר טפי,

דמיתחזי כאדוחא דימא.

תנא:

רבי יהודה אומר:

מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים,

לא ראה בכבודן של ישראל.

אמרו: כמין בסילקי גדולה היתה, סטיו לפנים מסטיו,

פעמים שהיו בה ששים רבוא על ששים רבוא⁴³,

כפלים פיוצאי מצרים.

והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב,

כנגד שבעים ואחד של סנהדרין גדולה,

כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא כפרי זהב.

ובימה של עץ באמצעיתה,

וחזן הכנסת עומד עליה, והסודרין בידו;

וכיון שהגיע לענות 'אמן', הלה מניף בסודר, וכל העם עונין 'אמן'.

ולא היו יושבין מעורבין;

אלא זהבין בפני עצמן,

וכספין בפני עצמן,

ונפחין בפני עצמן,

וטרסיים בפני עצמן,

וגרדיים בפני עצמן.

וכשעני נכנס שם - היה מביר בעלי אומנתו, ונפנה לשם,

ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

אמר אבוי:

וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדון.

מאי טעמא איענשו?

משום דעברי אהאי קרא: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז),

ואינהו הדור אתו.

כי אתא, אשפחינהו דהו קרו בספרא:

"ישא ה' עליך גוי מרוזק" (דברים כח, מט).

אמר: מכדי הוה גברא בעי למיתי ספינתא בעשרה יומי,

דליה זיקא, ואתי ספינתא בחמשא יומי!

נפל עליהו וקטלינהו.

⁴³ ישנן גירסאות נוספות.

201. נא, ב – נ"ב, א

'בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב' כּוּי.

מאי תיקון גדול?

אמר רבי אלעזר:

כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ:

'חֲלָקָה הִיְתָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהַקִּיפּוּהָ גְזוּזְטָרָא,

וְהַתְקִינוּ שֶׁיְהוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִלְּמַעְלָה וְאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּה'.

תנו רבנן:

'בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ נָשִׁים מִבְּפָנִים וְאֲנָשִׁים מִבְּחוּץ,

וְהָיוּ בָּאִים לְיַדֵּי קְלוֹת רֹאשׁ.

הַתְקִינוּ שֶׁיְהוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִבְּחוּץ וְאֲנָשִׁים מִבְּפָנִים,

וְעַדִּינן הָיוּ בָּאִין לְיַדֵּי קְלוֹת רֹאשׁ.

הַתְקִינוּ שֶׁיְהוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִלְּמַעְלָה וְאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּה'.

היכי עבד הכי?

והפתיב: "הַכֹּל בְּכֹתֵב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׁכִּיחַ" (דברי הימים א כח, יט)!

אמר רב:

קרא אשכחו ודרוש:

"וְסִפְרָה הָאָרֶץ מִשְׁפּוֹזוֹת מִשְׁפּוֹזוֹת לְבָד,

ג כ"א

מִשְׁפּוֹזוֹת בֵּית דָּוִד לְבָד וְנִשְׁיָהֶם לְבָד" (זכריה יב, יב).

אמרו: והלא דברים קל וחומר:

ומה לעתיד לבא, שעוסקין בהספד, ואין יצר הרע שולט בהם,

אמרה תורה: אנשים לבד ונשים לבד;

עכשיו, שעוסקין בשמחה, ויצר הרע שולט בהם -

על אחת כמה וכמה.

חלקה היתה - העזרת נשים בראשונה, ולא היו זיוין יוצאין מן הכתלים.

והקיפיה גוזזטרא - נתנו זיוין בכתלים בולטין מן הכותל סביב סביב, וכל שנה מסדרין שם גוזזטראות - לווהין שקורין בלנ"ק + (צ"ל פלנק"ש) לוחות עץ וקרשים+, כדי שיהו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורואות, וזהו תיקון גדול דקתני מתניתין שמתקנין בכל שנה.

מבפנים - בעזרת נשים.

מבחוץ - ברחבה של הר הבית ובחיל.

היכי עבד הכי - שהוסיפו ושינו כלום על בנין שלמה.

והכתיב - גבי דוד המלך, כשצוה את שלמה על מדת הבית ובניינו.

הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל - כל מלאכת התבנית שהודיעו הקדוש ברוך הוא על ידי גד החוזה ונתן הנביא.

קרא אשכחו - שצריך להבדיל אנשים מנשים, ולעשות גדר בישראל שלא יבאו לידי קלקול.

וספדה הארץ - בנבואת זכריה, ומתנבא לעתיד שיספדו על משיח בן יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג, וכתיב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד שאפילו בשעת הצער צריך להבדיל אנשים מנשים.

שעוסקין בהספד - באותה שעה, והמצטער אינו מיקל ראשו מהר, ועוד, שאין יצר הרע שולט, כדקאמר קרא והסירותי את לב האבן, ולקמן אמר שהקדוש ברוך הוא שוחטו כו', אמרה תורה כו'.

כאן שעוסקין בשמחה - וקרובה לקלות ראש, ועוד, שהיצר הרע שולט עכשיו - לא כל שכן.

202. נ"ב, א-ב

הא הספידא מאי עבידתיה?

והביטו אלי את אשר דקרו - יסתכלו בהרוג שלפניהם.
 וספרו עליו כמספר על היחיד - כאדם המספיד על בן יחיד שהיה לו ומת.
 צדיקים בוכים - שנזכרים בצערם שהיה להם, לכבוש הרשע הזה בחייהם.
 כי יפלא בעיני וגו' - סיפיה דקרא גם בעיני יפלא.
 של בוכיא - עכביש, שקורין איריני"א +עכביש+.
 ולבסוף - משאדם נמשך אחריו מעט - מתגבר והולך בו.
 מושכי העון בתבלי השוא - בתחלה היו מביאין אותו עליהם על ידי חבלים שאינן של כלום.
 וכעבות העגלה - חבל עבה, שקושרין בו את הפרה למחרישה.
 אספרה על חוק - אספר דבר זה להיות לחק ולזכרון.
 היום ילדתיך - היום אגלה לבריות שבני אתה.

פליגי בה רבי דוסא ורבנן:

חד אמר: על משיח בן יוסף שנהרג;
 וחד אמר: על יצר הרע שנהרג.

בשלמא למאן דאמר: על משיח בן יוסף שנהרג,
 היינו דכתיב: **"והביטו אלי את אשר דקרו,**

וספרו עליו כמספר על היוזיר" (זכריה יב, ו).

אלא למאן דאמר: על יצר הרע שנהרג,
 האי, הספידא בעי למעבד!! שמחה בעי למעבד! אמאי בכו?

כדדרש רבי יהודה:

'לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע,
ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים.

צדיקים – נדמה להם פה גבוה,

ורשעים – נדמה להם פחות השערה.

הללו בוכין, והללו בוכין.

צדיקים בוכין, ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה?

ורשעים בוכין, ואומרים: היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה?

ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמם,

שנאמר: **"כה אמר ה' צבאות:**

כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם,

גם בעיני יפלא" (זכריה ח, ו).

אמר רבי אסי:

יצר הרע:

בתחילה דומה לחוט של בוכיא,

ולבסוף דומה פעבותות העגלה.

שנאמר: **"הוי משיכי העון בזובלי השוא,**

וכעבות העגלה זוטאה" (ישעיהו ה, ח).

תנו רבנן:

'משיח בן דוד, שעתיד להגלות במהרה בימינו,

אומר לו הקדוש ברוך הוא: 'שאל ממני דבר ואמן לך',

שנאמר: "אספרה אל זוק" וגו' "אני היום ילדתיך.

שאל ממני ואתנה גוים נוזלתך" (תהילים ב, ז-ח).

וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג,

אומר לפניו: רבוננו של עולם, איני מבקש ממך אלא חיים!

אומר לו: חיים – עד שלא אמרת, כבר התנבא עליך דוד אביך.

שנאמר: **"זינים שאל ממך נתתה לו" וגו' (תהילים כא, ח).**

דרש רבי עזרא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי:

שבעה שמות יש לו ליצר הרע:

הקדוש ברוך הוא קראו 'רע';

שנאמר: **"כי יצר לב האדם רע מנעריו"** (בראשית ח, כא).

משה קראו 'ערל';

שנאמר: **"ומלתם את ערלת לבבכם"** (דברים י, טז).

דוד קראו 'טמא';

שנאמר: **"לב טהור ברא לי אלהים"** (תהילים נא, יב) -

מכלל דאיכא טמא.

שלמה קראו 'שוגא';

שנאמר: "אם רעב שזנאך האכלהו לזוים, ואם צמא השקהו מים.

כי זוזלים אתה וזתה על ראשו, וה' ישלם לך" (משלי כה, כא-כב).

אל תקרי "ישלם לך", אלא: 'ישלימנו לך'.

ישעיה קראו 'מכשול';

שנאמר: "סלו סלו פנו דרך,

הריבו מכשול מדרך עמי" (ישעיהו נו, יד).

יחזקאל קראו 'אבו';

שנאמר: "והסרתי את לב האבן מבשרכם,

ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל לו, כו).

יואל קראו 'צפוני';

שנאמר: "ואת הצפוני ארזיק מעליכם" (יואל ב, כ).

תנו רבנן:

"ואת הצפוני ארזיק מעליכם" –

זה יצר הרע, שצפון ועומד בלב של אדם.

"והדוהתיו אל ארץ ציה ושממה" –

למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן.

"את פניו אל הים הקדמוני" –

שנתן עיניו במקדש ראשון, והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו.

"וספו אל הים האזורון" –

שנתן עיניו במקדש שני, והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו.

"ועלה באשו ותעל צוונתו" –

שמניח אומות העולם, ומתגרה בשונאייהם של ישראל.

"כי הגדיל לעשות" –

אמר אביי:

ובתלמידי חכמים יותר מפולם.

כי הא דאביי שמעיה לההוא גברא,

דקאמר לההיא אתתא: נקדים וניזיל באורחא.

אמר: איזיל אפרשינהו מאיסורא.

אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא.

כי הוו פרשי מהדדי, שמעינהו דקא אמרי:

אורחין רחיקא, וצוותין בסימא.

אמר אביי: אי מאן דסני לי הוה,

לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה.

אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא, ומצטער.

אתא ההוא סבא, תנא ליה:

כל הגדול מחבירו – יצרו גדול הימנו.

אמר רבי יצחק:

יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום,

שנאמר: "רק רע כל היום" (בראשית ו, ה).

נב צ"ב

אמר רבי שמעון בן לקיש:

יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו.

אם רעב שזנאך – יצרך הרע רעב ותאב לעבירה.

האכילהו לחם – הטריחהו במלחמתה של תורה, דכתיב לכו לחמו בלחמי (משלי ט).

השקהו מים – תורה, דכתיב בה הוי כל צמא לכו למים (ישעיהו נה).

ישלימנו לך – שיהא שלם יצרך עמך, ואוהבך, ואל ישיאך לחטוא וליאבד מן העולם.

הצפוני – כדמפרש: צפון בלבו של אדם.

פניו אל הים הקדמוני – המקדש הראשון, שהוא כים, שהיו הכל נקבצים שם, כים שכל הנחלים הולכים אליו.

ועלה באשו וצונתו – ומפני שהעלה באשה וסרחון, שהניח האומות ונתגרה בישראל.

נקדים וניזיל באורחא – נשכים בהשכמה קודם היום, השכמה קרי קדמותא בגמרא.

כי הוו פרשי מהדדי – שהיו משתי עירות, והגיעו לפרשת דרכים, פירש זה לכאן וזו לכאן.

אורחא רחיקא – דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו, ואי אפשרנו עוד לילך יחד.

וצוותין בסימא – אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו.

אי מאן דסני לי – אם היה שונאי מתייחד עם האשה – לא הוה מצי אוקומי אנפשיה מלחטוא, ועל עצמו היה אומר.

תלא נפשיה – נשען על בריח הדלת, כאדם שמחשב ומצטער.

רע כל היום – כל היום רעתו מתוספת.

הי לא יעזבנו בידו – בתריה כתיב.

שנאמר: "צופה רשע לצדיק, ומבקש להמיתו" (תהילים לו, לב).
ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו - אינו יכול לו.
שנאמר: "ה' לא יעזבנו בידו, ולא ירשיענו בהשפוטו" (תהילים לו, לג).

תנא דבי רבי ישמעאל:

'אם פגע בך מגול זה – משכהו לבית המדרש;
אם אכן הוא – נימוח,
אם ברזל הוא – מתפוצץ.

אם אכן הוא – נימוח;

דכתיב: "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נה, א),
וכתיב: "אבנים שזוקו מים" (איוב יד, יט).

אם ברזל הוא – מתפוצץ;

דכתיב: "הלוא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע" (ירמיהו כג, כט)

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

יצר הרע מסיתו לאדם בעולם הזה, ומעיד עליו לעולם הבא.

שנאמר: "מפנק מער עבדו, ואוזריתו יהיה מנון" (משלי כט, כא).

שכן באטבי"ח של רבי חייא, קורין לסהדה 'מנון'.

רב הונא רמי:

כתיב: "כי ריוז זנונים התעה" (הושע ד, יב);

וכתיב: "בקרבים" (הושע ה, ד)!

בתחלה התעם, ולבסוף בקרבים.

אמר רבא:

בתחלה קראו 'הלך',

ולבסוף קראו 'ארז',

ולבסוף קראו 'איש',

שנאמר: "ויבא הלך לאיש העשיר,

ויזמול לקנות מצאנו ומבקריו לעשות לארזו";

וכתיב: "ויקחו את כבשת האיש הרש,

ויעשה לאיש הבא אליו" (שמואל ב יב, ד).

אמר רבי יוחנן:

אבר קטן יש לו לאדם:

מריעבו - שבע; משביעו - רעב.

שנאמר: "כמרעיתם וישביעו" (גו' הושע יג, ו).

אמר רב חנא בר אחא, אמרי בי רב:

ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא שבראם,

ואלו הן:

גלות,

כשדים,

וישמעאלים,

ויצר הרע.

גלות –

דכתיב: "ועתה מה לי פה נאם ה', כי לקחו עמי זוזם" (גו' ישעיהו נב, ה).

מגול זה - יצר הרע.

לכו למים - נמשלה תורה למים, וכתוב
אבנים שחקו מים.

דברי כאש - והאש מפעפע את הברזל,
והיינו מתפוצץ - שהניצוצות ניתזין
ממנו.

עבדו - יצר הרע הוא עבדו של אדם,
שאם רצה - הרי מסור בידו, שנאמר
ואתה תמשל בו.

באטב"ח - אלפא ביתא הוא: א"ט ב"ח
ג"ז ד"ו הרי עשירות, י"צ כ"פ ל"ע
מ"ס הרי מאות, ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם הרי
אלפים, ונשארו הנ"ך שלא היה לה"א
בן זוג בעשירות, ולא לנו"ן בן זוג
במאות לפי סדר האותיות, ולא לכ"ף
בן זוג באלפים, וחברם יחד, נמצא דרך
אלף בית זה סהדה - מנון, סמ"ך מן
מ"ס במקום מ"ס, ה"א מן ה"ן במקום
הנו"ן דל"ת מן ד"ו במקום וי"ו, ועוד
ה' במקום נו"ן.

התעם - תעות בעלמא.

בקרבים - משמע: נטוע בלבם.

הלך - עובר דרך עליו, ואינו מתאכסן
עמו.

אורח - אכסנאי.

איש - בעל הבית.

ויבא הלך - ברוד וכת שבע קאי,
דקאמר ליה נביא לדוד על יצר רע הבא
עליו.

אבר קטן - גוייה, גיד.

משביעו - בתשמיש.

רעב - גופו חסר כח, ורעב לעת זקנה.

שבע - בכח שלם.

גלות - שהגלה את ישראל.

לא היה - אינו כדי, והלואי לא היה.

אהלים לשודדים - אלו ערביים
השוכנים באהלים במדברות, ורועים
מקנה כל ימיהם, וכתוב סיפיה דקרא
לאשר הביא וגו', כלומר: הוא עצמו
גרם לו הרגותו, שהביאם בעולם.

כְּשָׁדִים –

דְּכָתִיב: "הֵן אֶרֶץ כְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה" (ישעיהו כג, יג).

יִשְׁמַעְאֲלִים –

דְּכָתִיב: "יִשְׁלִי אֱהָלִים לְשָׁדִדִים, וּבִטְזוֹת לְמִרְגְּזֵי אֵל, לְאֲשֶׁר הֵבִיא אֱלוֹהַּ בְּיָדוֹ" (איוב יב, ו).

יֶצֶר הָרַע –

דְּכָתִיב: "וְאֲשֶׁר הָרַעְתִּי" (מיכה ד, ו).

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אֵלְמָלָא שְׁלַשׁ מְקָרְאוֹת הִלְלוּ, נִתְמוּטְטוּ רְגְלֵיהֶם שֶׁל שׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

חֲד - דְּכָתִיב: "וְאֲשֶׁר הָרַעְתִּי".

וְחֲד - דְּכָתִיב: "הִנֵּה כּוֹזֵמֵר בְּיַד הַיּוֹצֵר, כֵּן אַתֶּם" (ג'ו' ירמיהו יח, ו).

וְאִידֵךְ: "וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם, וְנִתְתִּי לְכֶם לֵב בָּשָׂר" (יחזקאל לו, כו).

רַב פִּפְא אָמַר:

אֶף מֵהָאֵי נְמִי: "וְאֵת רוּזְזֵי אֶתֶן בְּקַרְבְּכֶם" (ג'ו' יחזקאל לו, כז).

מה לי פה - זו היא חרטה.
 ואשר הרעתי - רישא דקרא
 אוספה הצולעה והנדחה
 אקבצה ואשר הרעתי - אני
 בראתי את יצר הרע המחטיאם,
 וגרמתי להם כל זאת.
 שלשה מקראות - המעידין
 שהעונות והזכויות בידו, ותוכן
 הלבבות.

203. נ"ב, ב

"וַיִּרְאֵנוּ ה' אַרְבַּעַת זְרָשִׁים" (זכריה ב, ג).

מאן נינהו **"אַרְבַּעַת זְרָשִׁים"**?

אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא:
מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד,
וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף,
וְאֶלְיָהוּ,
וְכֹהֵן צֶדֶק.

מתיב רב ששת:

אי הכי, היינו דכתיב:

"וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֵלֹהֵי הַקְּרָנוֹת אֲשֶׁר זָרוּ אֶת יְהוּדָה" (זכריה ב, ב)!!
הני לשובה אתו!

אמר ליה:

שפיל לסיפיה דקרא:

"וַיִּבְאוּ אֵלָיו לְהַזְרִיד אֹתָם,

לְיָדוֹת אֶת קְרָנוֹת הַגּוֹיִם הַנִּשְׂאִים קֶרֶן אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה לְוִרְתָּהּ" (זכריה ב, ד).

אמר ליה:

בהדי חנא באגדתא למח לי?

"וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם;

אֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאַרְצֵנוּ, וְכִי יֵדְרֶךְ בְּאַרְמוֹתֵינוּ,

וְהִקְבֵּנוּ עָלָיו שְׁבַעַת רַעִים וְשִׁמְנֵה נְסִיכֵי אָדָם" (מיכה ה, ד).

מאן נינהו **"שְׁבַעַת רַעִים"**?

דוד באמצע,

אדם, שת ומתושלח מימינו,

אברהם, יעקב ומשה בשמאלו.

ומאן נינהו **"שִׁמְנֵה נְסִיכֵי אָדָם"**?

ישי, ושאול, ושמואל, עמוס, וצפניה, צדקיה, ומשיח, ואלהו.

חרשים - אומנים, משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש, אליהו חרש אבן, שבנה מזבח בהר הכרמל, ומצינו שהוא עתיד להשתלח.

וכהן צדק - הוא שם בן נח, ונקרא חרש ויחזק חרש את צורף (ישעיהו מא), ובבראשית רבה (פרשה מ"ג) מפרש ליה במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחיזקו, וקראו חרש על שם בנין התיבה, שבנה עם אביו.

אלה הקרנות אשר זרו - בתריה כתיב.

שפיל לסיפיה דקרא - דאלה הקרנות: ויבאו אלה להחריד אותם סוף הפסוק הוכיח שתחילתו אינו מדבר בחרשים, אלא באומות, שכששאל הנביא את המלאך מה אלה החרשים אמר לו: אלה הקרנות כלומר אומות הללו אשר זרו את יהודה, ויבאו אלה החרשים להחריד אותם הקרנות, לידות את קרנות הגוים.

שפיל - השפל עצמך לתחתית המקרא - לסופו.

אמר רב ששת בהדי חנא באגדתא למה לי - מה לי אצלו בהגדה, בקי הוא בהגדה ממני, ולא אוכל לו.

שבעה רועים ושמנה נסיכים - לא ידעתי בהם טעם, כמדומה לי דאמרינן בעלמא: ויצחק להיכן אול - להציל בניו מדינה של גהינם, כדכתיב כי אתה אבינו (מדרש ילקוט מיכה ה' /שיר השירים רבה ח/).

עמוס וצפניה - מן הנביאים היו. **אדם שת ומתושלח** - מן הצדיקים שהיו קודם המבול, שלא חטאו עד דור אנוש, כדכתיב (בראשית ד) אז הוחל וגו', מתושלח צדיק גמור היה, כדאמרינן בחלק (סנהדרין קח, ב): שבעת ימים שנתלו לדור המבול, הן ימי אבלו של מתושלח.

204.נ"ב, ב

'אַרְבַּעַת סוּלְמוֹת' כו'.

תנא :

'גוֹבְהָהּ שֶׁל מְנוּרָה הַמְּשִׁים אֶמָה' (כו').

205. נ"ב, ב

וְאַרְבַּעַה יְלָדִים שֶׁל פְּרָחֵי כְּהוֹנָה וּבִידֵיהֶם פְּדֵי שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֹוג'.

איבעיא להו:

מאָה וְעֶשְׂרִים לֹוג כּוּלָּהּ,
אוּ דִלְמָא לְכָל חַד וְחַד?

תא שמע:

**וְבִידֵיהֶם פְּדֵי שֶׁמֶן שֶׁל שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים לֹוג,
שֶׁהֵם כּוּלָּם מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֹוג'.**

תנא:

**וְהֵן מְשׁוּבְחִין הָיוּ יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם שֶׁל מִרְתָּא בַת בֵּייתוֹס.
אָמְרוּ עַל בְּנֵיהֶם שֶׁל מִרְתָּא בַת בֵּייתוֹס,
שֶׁהָיָה נוֹטֵל שְׁתֵּי יְרִיכוֹת שֶׁל שׁוֹר הַגְּדוֹל שֶׁלְקוֹחַ בְּאֶלְף זֶזַז,
וּמְהֵלֵף עֶקֶב בְּצַד גּוֹדֵל;
וְלֹא הִנְיחוּהוּ אָחִיו הַבְּהֻנִּים לַעֲשׂוֹת כֵּן,
מִשּׁוּם: "בְּרַב עִם הַדְּרַת מִלְכָּךְ" (משלי יד, כח).**

מאי מְשׁוּבְחִים?

אילימא משום יוקרא - הני יקירי טפי!

אָלָא -

הָתָם כָּבֵשׁ וּמְרוּבָע, וְלֹא זָקִיף;
הָכָא סוּלְמוֹת, וְזָקִיף טוּבָא.

לכולהו - לארבעת הילדים, דהוו
שלשים לכל חד.

והן משובחין - בדבר זה היו
משובחים בכחם, יותר מבנה של
מרתא.

בנה של מרתא בת בייתוס - כהן
היה.

עקב בצד גודל - הוליכן בכבש
בנחת עקב רגל אחד בצד גודל של
חבירתה, ודרך נושאי משאוי לרוץ.
ולא הניחוהו אחיו הכהנים -
להוליך שני אברים, אלא כמנין
המפורש בסדר יומא (כו, ב): פר
קרב בעשרים וארבעה, משום ברוב
עם הדרת מלך.

אי משום יוקרא - כובד המשוי.
הנך יקירי טפי - שתי יריכות כאילו
כבידות משלשים לוג.

כבש ומרובע - הכבש היה משפע
בשיפוע אורך קרוב ארבע אמות
שיפוע לכל אמה גובה, דשתים
ושלשים אמה אורך לתשעה גובה.

206. נ"ב, ב – נ"ג, א

וְלֹא הָיָה חֶצֶר בִּירוּשָׁלַיִם.

תנא :

אִשָּׁה הָיְתָה בּוֹרֶרֶת חֲטִים לְאוֹר שֶׁל בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה.

207. נ"ג, א

'חֲסִידִים וְאֲנָשִׁי מַעֲשֵׂה' כּוּי.

תנו רבנן :

'יש מהן אומרים: 'אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו';
אלו חסידים ואנשי מעשה.

יש מהן אומרים: 'אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו';
אלו בעלי תשובה.

אלו ואלו אומרים: 'אשרי מי שלא חטא. ומי שחטא – ישוב ומחול לו'.

תנא :

'אמרו עליו על הלל הזקן,

כשהיה שמים בשמחת בית השואבה, אמר בן:

'אם אני כאן – הכל כאן!

ואם אני כאן – מי כאן?'

הוא היה אומר בן:

'למקום שאני אהב, שם רגלי מוליכות אותי;

אם תבא אל ביתי – אני אבא אל ביתך;

אם אתה לא תבא אל ביתי – אני לא אבא אל ביתך,

שנאמר: "בכל המקום אשר אזכיר את שמי,

אבוא אליך וברכתך" (שמות כ, כא).

אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים:

אמר לה: **'על דאטפת אטפוף, ומטיפף יטופון'.**

אמר רבי יוחנן:

רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה,

לאתר דמיתבעי - תמן מובילין יתיה.

הנהו תרתין כושאי דהוו קנימי קמי שלמה :

"אליזורף ואזויה בני שישא, ספרים" (מלכים א ד, ג), דשלמה הוו.

יומא חד, חזייה למלאך המנות דהוה קא עציב.

אמר ליה : אמאי עציבת?

אמר ליה : דקא בעו מינאי הני תרתין כושאי דיתבי הכא.

מסרינהו לשעירים, שדרינהו למחוזא דלזו.

כי מטו למחוזא דלזו, שכיבו.

למחר, חזיא מלאך המנות דהוה קבדח.

אמר ליה : אמאי בדיתת?

אמר ליה : באתר דבעו מינאי - תמן שדדתינהו.

מיד פתח שלמה ואמר :

רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה,

לאתר דמיתבעי - תמן מובילין יתיה.

תנא :

'אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל:

כשהיה שמים שמחת בית השואבה,

היה נוטל שמנה אבוקות של אור,

וזרק אחת ונוטל אחת, ואין נוגעות זו בזו.

וכשהוא משתחוה, נועץ שני גודליו בארץ,

ושוחה, ונושק את הרצפה, וזוקף.

ואין כל בריה יכולה לעשות כן,

וזו היא קידה.

לוי אחוי קידה קמיה דרבי, ואיטלע.

יש מהן אומרים - היינו תושבתא
דמתניתין שמשבחין להקדוש ברוך הוא על
כך.

אלו חסידים - כל חסיד הוא חסיד מעיקרו.
שלא ביישה כו' - שלא עברנו עבירה
בילדותינו, לבייש את זקנותנו.

אם אני כאן הכל כאן - דורש היה לרבים
שלא יחטאו בשמו של הקדוש ברוך הוא,
אם אני כאן הכל כאן - כל זמן שאני חפץ
בבית הזה, ושכינתי שרויה בו - יהא כבודו
קיים ויבאו הכל כאן, ואם תחטאו ואסלק
שכינתי, מי יבא כאן, הכי גרסינן בתוספתא:
הוא היה אומר: למקום שאני אהב שם
רגלי מוליכות אותי אם תבא לביתי - ונראה
לי שאף כאן צריך לגורסה כן משום דאמר
רבי יוחנן בתרה: ורגלוהי דבר איניש כו',
ואי לא גרסינן ליה, מאי שייכא דרבי יוחנן
הכא ?

שצפה על פני המים - שחטכו את ראשו
והטילוהו למים, והכיר בו שהוא רוצח,
ופגעו בו עכשיו לסטים כיוצא בו.

אמר לה על דאטפת אטפון - על שהצפת
גלגולת של אחרים במים - אטפון -
הציפון אחרים עכשיו.

לסוף מטיפין יטופון - עוד יבא יום ויצופו
גולגולתם של אלו שהרגוך.

לאתר דמתביי - למקום שנגזר עליו למות
בו, משם הוא מתבקש ליטול נשמתו.
תמן מובילין יתיה - לשם רגליו מוליכות
אותו.

תרי כושאי - על שם שהיו יפים קרי להו
הכי.

אליחורף ואחיה - פסוק הוא במלכים, שהיו
סופרים לשלמה.

דקא בעו מינאי - אלו מתבקשים ממני
למעלה, שהגיע זמנם למות, ולא היה יכול
ליטול נשמתם כיון שלא נגזר עליהם למות,
כי אם בשער לזו.

מסרינהו - שלמה.

לשעירים - לשרים, שהוא היה מלך עליהם,
כדכתיב (דה"א = דברי הימים א, כט) וישב
שלמה על כסא ה' למלך - שמלך על
העליונים ועל התחתונים.

אמטינהו למחוזא דלזו - עיר שאין מלאך
המות שולט בתוכה, כדאמרינן בסוטה (מו,
ב).

ערבין ביה - לשמים, משלמין ערבותן
ומוליכין אותו למקום שמתבקש שם.

שני גודליו - של שתי ידיו, ונשען עליהן עד
ששוחה ונושק את הרצפה, לקיים מה
שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה (תהלים
קב).

וזו קידה - האמורה בכתובים, דאמר מר:
קידה על אפים, אין לו להשתטח להגיע
לארץ גופו אלא פניו בלבד, מי שיודע ויכול
לעשות כן, ובדורו של רבן שמעון לא היה
אחד מעומדי עזרה יכול לעשות כן, אלא
הוא.

איטלע - נעשה חיגר, לפי שכשזוקף גופו
מאליו, ואינו נשען על ידיו בחזקה לדחוף
גופו למעלה, נמצא כל אונס זקיפתו על
מתניו

יטיח - יזרוק, לשון כמטחוי קשת
(בראשית כא).

הטיח דברים - במסכת תענית (כה, א):
עלית וישבת לך במרום ואי אתה
משגיח על בניך.

הא והא גרמא ליה - נענש בחטאת
דברים ונענש בשעת המאורע,
כדאמרינן במסכת שבת (לב, א): נפל
תורא חדד לסכינא.

קמיה דרבי - בביתו, שהיה נשיא
ומכבדין אותו לשמחו, שהיה דואג
תמיד בצרת ישראל ובחוליו, כדאמרינן
בנדרים (ג): יומא דמחין ביה רבי אתי
פורענות לעלמא.

שבור מלאכ - מלך פרס היה.

מזגי חמרא - כוסות זכוכית מלאים יין,
ואין היין נשפך.

רבי יהושע בן חנניה - מן הלויים
המשוערים היה, כדאמר בערכין (יא,
ב): וכבר הלך רבי יוחנן בן גודגדא
לסייע את רבי יהושע בן חנניה בהגפת
דלתות.

מלקין אותו - שנשבע לשוא, ומשעה
שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע
על העמוד של אבן שהוא של זהב,
שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר,
ובשבועות (כט, א) תנן דהיינו שבועת
שוא, וחייבים על זדונה מכות - וכגון
שהתרו בו.

והא גרמא ליה?!

והאמר רבי אלעזר:

לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה,
שחרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע,
ומנו? לוי!

הא והא גרמא ליה.

לוי הוה מטויל קמיה דרבי בתמני ספיני;

שמואל - קמיה שבור מלאכ בתמניא מזגי חמרא;

אבוי - קמיה דרבה בתמניא גיעי,

ואמרי לה בארבעה גיעי.

תנא:

'אמר רבי יהושע בן חנניה:

**בשהיינו שומחים שמתת בית השואבה, לא ראינו שינה בעיינינו.
ביצד?**

שעה ראשונה - תמיד של שחר,

משם לתפלה,

משם לקרבן מוסף,

משם לתפלת המוספין,

משם לבית המדרש,

משם לאכילה ושתייה,

משם לתפלת המנחה,

משם לתמיד של בין הערבים,

מבאן ואילך לשמתת בית השואבה.

איני?!

והאמר רבי יוחנן:

שבועה שלא אישן שלשה ימים - מלקין אותו, וישן לאלתר!

אלא הכי קאמר:

לא טעמנו טעם שינה;

דהו מנמנמי אפתפא דהדדי.

208. נ"ג, א-ב

'חמש עשרה מעלות'

אמר ליה רב חסדא ליהווא מדרבנן
דהוי קמסדר אגדתא קמיה :
אמר ליה : שמייע לך הני חמש עשרה מעלות כנגד מי אמרם דוד?

אמר ליה :

הכי אמר רבי יוחנן :

בשעה שפָּרַח דוד שיתין, קפא תהומא ובעי למשטפא עלמא.
אמר דוד חמש עשרה מעלות, והורידן.

אי הכי,

חמש עשרה מעלות?!

יורדותי מיבעי ליה!

אמר ליה :

הואיל ואדפרתן מלתא, הכי אתמר :

בשעה שפָּרַח דוד שיתין, קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא.

אמר דוד : מי איכא דידע, אי שרי למכתב שם אחספא ונשדיה בתהומא ומנח?
ליכא דקאמר ליה מידי.

אמר דוד : כל דידע למימר, ואינו אומר - יחנק בגרונו.

נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו.

ומה לעשות שלום בין איש לאשתו,

אמרה תורה : שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים ;

לעשות שלום לכל העולם כולו - על אחת כמה וכמה.

אמר ליה : שרי.

כתב שם אחספא ושדי לתהומא,

ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי.

כי חזי דנחית טובא, אמר : כמה דמידלי טפי מירטב עלמא.

אמר חמש עשרה מעלות,

ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי,

ואוקמיה באלפי גרמידי.

אמר עולא :

שמע מינה :

סומקא דארעא - אלפי גרמידי.

והא חזינו דכרינו פורתא, ונפקי מיא!

אמר רב משרשיא :

ההוא מסולמא דפרת.

בשעה שפרח דוד שיתין - ולא סבירא ליה שמששת ימי בראשית נבראו, ואי סבירא ליה שמא נתמלאו עפר או צרורות, וצריך לכתוב.
קפא תהומא - צף התהום למעלה ויצא, ויצף הברזל - מתרגמין וקפא פרזלא (מלכים ב' 1).

אמר ליה - רב חסדא לדידיה, הואיל ואדכרתן, הכי איתמר.
מי איכא דידע כו' - דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל, והוא היה שם.

אחספא - מפני שהחרס צולל ויורד ואינו צף, כדי שירד וינוח על הנקב, ובאגדת דספר שמואל מפורש שמצאו דוד על פני נקב התהום, וכתוב בו שהיה שם מששת ימי בראשית.

לעשות שלום בין איש לאשתו - לבדוק את הסוטה, ואם טהורה היא יהא שלום ביניהם.

שמי שנכתב בקדושה - שכתב במגילה יתן ה' אותך וגו', כדכתיב וכתב את האלות האלו וגו' (במדבר ה).

כמה דמידלי טפי מירטב עלמא - כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ - מתלחח העולם, והארץ מצמחת פירותיה.

אמר - חמשה עשר מזמורים של שיר המעלות.

סומקא דארעא - עובי הארץ עד התהום.

סולמי דפרת - מעלות העשויות כמחילות, שבהן מי פרת עולין תחת הקרקע, לפי שפרת גבוה מוצאו מאד, כדאמרינן בבכורות (נה, א) : כל הנהרות למטה מפרת, ומים היוצאים מהר גבוה, אם דרך מתוקן להם, עולין על הר כיוצא בו, ולא יותר, לפיכך, אף החופרים בהרים שבבבל, הסמוכה לפרת, מוציאין מים.

נ"ג א"ב

209. נ"ג, ב

וְעָמְדוּ בְּהַנִּים בְּשַׁעַר הָעֵלְיוֹן שִׁירְדוּ כּוֹי.

בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָהּ:

'לְמַעַלְהָ עֲשִׂירִית' דְּנַחֲתִית חֲמִשָּׁה וְקָאֵי,
אוּ דְלִמָּא דְנַחֲתִית עֲשָׂרָה וְקָאֵי אַחֲמִשָּׁה?

תִּיקוּ.

וקאי אחמשה - עמדו על חמשה,
שעדיין יש חמש מעלות לירד עד
עזרת הנשים.

210. נ"ג, ב

תנו רבנן :

'ממשמע שנאמר: "וּפְנֵיהֶם קְדָמָה" (יחזקאל ח, טז),
 איני יודע שאחריהם אל היכל ה'!
 אלא מזה תלמוד לומר: "אֲחֻזֵּיהֶם אֵל הַיִּכָּל ה'?"
 מלמד שהיו פורעין עצמן, ומתריזין בלפי מטה'.

ממשמע שנאמר ופניהם קדמה איני יודע
 שאחוריהם אל היכל ה' - שהיו עומדים
 פתח ההיכל, כדכתיב ברישיה דקרא
 והנה פתח היכל ה' כעשרים וחמשה
 איש, ולא הוה ליה למיכתב אלא ופניהם
 קדמה, וממילא ידענא דאחוריהם אל
 היכל ה' - שהיכל הוא במערב, ופתחו
 בכותל מזרחי.

מפריעין - מגליין.

ומתריזין - ריעי.

211. נ"ג, ב

'אָנוּ לָיָהּ וּלְיָהּ עֵינֵינוּ' כו'.

אֵינִי??!

וְהָאֵמֵר רַבִּי זִירָא:

כָּל הָאוֹמֵר "שִׁבוּעַ" "שִׁבוּעַ" כָּאֵילוּ אָמַר: 'מוֹדִים' 'מוֹדִים'!

אֶלָּא הֲכִי אָמְרִי:

הֲמָה מְשַׁתְּחוּיִם קִדְמָה,

וְאָנוּ לָיָהּ מְשַׁתְּחוּיִם, וְעֵינֵינוּ לָיָהּ מִיְחָלוֹת.

שמע שמע - פסוקא פסוקא - ותני ליה.

כאומר מודים מודים - דתנן (ברכות לג, ב): משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות.

אנו ליה משתחוים וליה עינינו מיחלות - דכיון דאתרי מילי קמדכר ליה תרי זימני, ולאן אחדא מילתא תרי זימני - לית לן בה.

212. נ"ג, ב – נ"ד, א

משנה

אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש,
אין מוסיפין על ארבעים ושמנה.

בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש:
שלוש לפתיחת שערים,
ותשע לתמיד של שחר,
ותשע לתמיד של בין הערבים.
ובמוסף היו מוסיפין עוד תשע.

ובערב שבת היו מוסיפין שש:
שלוש להבטיל את העם ממלאכה,
ושלוש להבדיל בין קדש לחול.

ערב שבת שבתוף ההג, היו שם ארבעים ושמנה:
שלוש לפתיחת שערים,
שלוש לשער העליון,
ושלוש לשער התחתון,
ושלוש למילוי המים,
ושלוש על גבי מזבח,
תשע לתמיד של שחר,
ותשע לתמיד של בין הערבים,
ותשע למוסף,
שלוש להבטיל את העם מן המלאכה,
ושלוש להבדיל בין קדש לחול.

גמרא

מתניתין דלא פרי יהודה,
דתנא:

רבי יהודה אומר:
הפוחת לא יפחות משבע,
והמוסף לא יוסיף על שש עשרה.

במאי קא מיפלגי?

רבי יהודה סבר: תקיעה, תרועה, תקיעה - אחת היא;
ורבנן סברי: תקיעה לחוד ותרועה לחוד.

מאי טעמא דרבי יהודה?

אמר קרא: "ותקעתם תרועה" (במדבר י, ה).
אלמא: תרועה ותקיעה - אחת היא⁴⁴.

ורבנן?

ההוא - לפשוטה לפניה ולאחריה הוא דאיתא.

(ורבי יהודה - לפניה ולאחריה, מנליה?

נפקא ליה מ"שינית").

משנה.

מעשרים ואחת תקיעות - בכל יום
כדמפרש, ואזיל: פשוטה לפניו ופשוטה
לאחריה, ותרועה באמצע, חשיב ליה
תלת.

שלוש לפתיחת שערים - שערי העזרה.
תשע לתמיד של שחר - כשהיו מנסכין
את נסכי התמיד, הלויים אומרים בשיר,
ושלשה פרקים היו בשיר: שהיו מפסיקין
בו, ותוקעין הכהנים בחצוצרות,
ומשתחוים העם, כדתנן במסכת תמיד
(פרק ז' משנה ג'): הגיעו לפרק, תקעו
והשתחויו העם, על כל פרק - תקיעה,
ועל כל תקיעה - השתחויה, ועל כל
תקיעה היתה תרועה באמצע, ופשוטה
לפניה ולאחריה.

ובמוסף - ביום שיש בו מוסף, מוסיפין
עוד תשע לשיר של מוספין.
שלושה להבטיל העם ממלאכה -
כדמפרש בשילהי במה מדליקין (שבת
לה, ב).

בין קודש לחול - כשקדש היום, להודיע
שחשכה, ויש מעתה חיוב סקילה
במלאכה.

שלוש לפתיחת שערים - כמו בכל יום,
שבעה שערים היו בעזרה.

שלוש לשער העליון - דאמרן לעיל: קרא
הגבר - תקעו והריעו ותקעו.

שלוש לשער התחתון - דאמרן לעיל:
הגיעו לעזרה - תקעו והריעו ותקעו, והיו
מאריכין בהן עד שהגיעו לשער היוצא
למזרח - והוא שער התחתון, ובגמרא
מפרש אמאי לא חשיב שלש של מעלה
העשירית.

שלוש למילוי המים - אחר שמלאום,
ושבו ובאו להן לעזרה דרך שער המים,
ותנן לעיל בפרק לולב וערבה (סוכה/
מח, ב): הגיעו לשער המים - תקעו
והריעו ותקעו.

שלוש לגבי מזבח - כשזוקפין את
הערבה, כדתנן בפרק לולב וערבה לעיל
(סוכה/ מח, א): וזוקפין את הערבה
בצידי המזבח, ותקעו והריעו ותקעו.

גמרא.

אחת היא - מצוה אחת הן, וחדא חשיב
להו.

הכי גרסינן - מאי טעמא דרבי יהודה,
דכתיב ותקעתם תרועה, אלמא: תרועה
היינו תקיעה, כלומר, מדקרי לתרועה
תקיעה, שמע מינה חדא היא.

ההיא לפשוטה לפניו ופשוטה לאחריה
- מהכא ילפינן לה בראש השנה (לד, א):
דכתיב ותקעתם - והדר תרועה והדר
כתיב תרועה יתקעו, כלומר: אחר
התרועה - יתקעו.

⁴⁴ ע"פ מסורת ש"ס.

ורבנן - מאי טעמייהו?

דכתיב: **"וּבְהִקְהִיל אֶת הַקְּהָל, תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ"** (במדבר י, ז).
ואי סלקא דעתך תקיעה תרועה - אחת היא,
אמר רחמנא: פלגא דמצוה עביד, ופלגא לא עביד!

ורבי יהודה?

ההוא - לסימנא בעלמא הוא דאָתא.

ורבנן?

סימנא הוא, ורחמנא שנייה מצוה.

כמאן אָזלא הא דאמר רב פהנא:
אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום?
כמאן?

כרבי יהודה.

פשיטא!

מהו דתימא: אפילו כרבנן;
ולאפוקי מדרבי יוחנן, דאמר:
שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום - יצא.
קא משמע לן.

ואימא הכי נמי?

אם כן, מאי 'ולא כלום'?

ההוא לסימנא בעלמא הוא -
ההיא תקיעה, שהיא להקהיל
הקהל - אינה אלא לסימן כשהיה
משה רוצה לדבר אליהם, ואינה
מצוה.

רחמנא שויה מצוה - שמצווים
להקהיל בסימן זה, ולא באחר.

ולא כלום - לא היה מפסיק
בינתיים, אלא כדי נשימה.

מהו דתימא רבנן היא - ויכול
להפסיק בינתיים הפסקה מועטת,
ומאי אין בין דקאמר, שלא ימתין
המתנה מרובה - לאפוקי מדרבי
יוחנן.

תשע תקיעות - האמורות בראש
השנה מן התורה, שלש למלכיות:
תקיעה, תרועה, תקיעה, ושלש
לזכרונות, ושלש לשופרות,
כדאמרינן בראש השנה (לד, א).
והאי דעברינן טפי, משום ספיקא
דתרועה הוא, דלא ידעינן אי
גנוחי הוא, אי ילולי הוא.

ולא כלום - משמע, דאפילו
הפסקה מועטת ליתא.

213. נ"ד, א

'עַרְב שֶׁבֶת שְׁפִתוֹךָ הֶחָג' כּוּי.

וְאֵילּוּ לְמַעַלְהָ עֲשִׂירִית' - לָא קִתְּנִי.
מִתְּנִיתִין מְנִי?
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא.

דְּתַנְיָא :

'שֶׁלֶשׁ לְמַעַלְהָ עֲשִׂירִית.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר:

שֶׁלֶשׁ עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח.

**הָאוֹמֵר לְמַעַלְהָ עֲשִׂירִית, אֵינּוּ אוֹמֵר עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח;
וְהָאוֹמֵר עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח, אֵינּוּ אוֹמֵר לְמַעַלְהָ עֲשִׂירִית.'**

מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב?

כִּיּוֹן דְּתַקַּע לְפִתְיַחַת שְׁעָרִים, לְמַעַלְהָ עֲשִׂירִית לָמָּה לִי דְּתַקַּע?
הֵאֵי לָאוּ שְׁעַר הוּא!
הֲלִכְדָּ עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח עָדִיף.

וּרְבָנָּו סְבָרִי : כִּיּוֹן דְּתַקַּע לְמִילּוּי הַמִּים, עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח לָמָּה לִי?
הֲלִכְדָּ לְמַעַלְהָ הָעֲשִׂירִית עָדִיף.

אינו אומר על גבי מזבח - שהיו תוקעין לגבי המזבח.

הכי גרסינן: לגבי המזבח למה לי דתקע הא תקע ליה למילוי המים - כל תקיעות של שער העליון והתחתון, ושער המים - משום מילוי המים הוא, הלכך, לערבה למה לי תקיעה, הא כל הני תקיעות דמוספין בחג אינן אלא משום ושאתם מים בששון, הלכך, הואיל וגמירי חשבון התקיעות בחג שנים עשר, למעלה העשירית עדיף למיעבד, דמוכחא מילתא שהן משום מילוי המים, שתוקע לכולן על דבר המילוי כסדר, ומעלה עשירית משום דמקום מסוים בעלמא הוא - לידע היכן תוקעין אותם, ואני שמעתי: שלש - לגבי מזבח, כשמוליכין את המים למזבח, והכי גרסינן: לגבי המזבח למה לי דתקע, הא תקע ליה בשעת נסוך המים, תשע לתמיד של שחר בשעת נסכים היו, שאין אומרים שיר אלא על היין, וקשיא לי: אם כן, נפישן להו תקיעות, דהא איכא הנך דתנן גבי זקיפת ערבה, או שמא זקיפת ערבה בעת שמוליכין המים למזבח היא.

214. נ"ד, א – נ"ה, א

שאינן תלמוד לומר יתקעו - אלא ובני אהרן בחצוצרות.
הכל לפי המוספין תוקעין - מפרש ואזיל ליה.

הוא תני ליה - רבי אחא דתני לה - הוא אמר לה.
לומר תוקעין כו' - הוא היה מפרש לה, דמאי הכל
לפי המוספין דקאמרינן, שתוקעין על כל מוסף ומוסף -
יום שיש בו שתי קדושות, כגון שבת ויום טוב, וצריך
שני מוספין, תוקעין לכל מוסף - שאומרים למוסף שבת
שיר של שבת, ותוקעין תשע תקיעות לשלשה פרקים,
ולמוסף יום טוב - שיר של יום טוב, ותוקעין תשע
תקיעות.

ואם איתא - דתוקעין על כל מוסף - ליתני שבת שבתוך
החג.

שאינן תוקעין לפתיחת שערים בשבת - שאינה למצוה
כתקיעות של קרבן, דכתיבי בקרא ותקעתם בחצוצרות
על עולותיכם, אבל הנך לסימנא נינהו, שישמעו ויבאו
למעמדם ולדוכנם - ולא דחו שבת, הלכך, הדר הווי לה
ארבעים ושמונה.

מאן הא - דתריץ הכי.

דלא חש לקימחא - טוחן ומוציא סובין, ואינו חושש,
כלומר: מרבה דברים שאינם.

חדא דמתניתין תנן בכל יום - היו שם אחת ועשרים,
ומני פתיחת שערים בהדיהו, ואם אינם בשבת - נמצא
שפוחתין מאחת ועשרים.

ועוד אי נמי כי הדדי נינהו - כלומר: אפילו לדבריו,
שאינן תוקעין לפתיחת שערים בשבת, והווי להו נמי
בשבת שבתוך החג ארבעים ושמונה, כדהווי ארבעים
ושמונה בערב שבת שבתוך החג, ליתני שבת שבתוך
החג דהא הוה ליה למיתני, ולמישבק ערב שבת.

דהא שמעינן מינה תרתי שמעת מינה דרבי אליעזר בן
יעקב - דאין תוקעין למעלה העשירית אלא על גבי
המזבח, כדקאמר להו ואזיל, ושמעינן מינה דרבי אחא
דתוקעין על כל מוסף, דאילו: שלשה להבדיל ושלשה
להבטיל אשמעינן ברישא, ואמאי שבקה, ותנא: ערב
שבת, ולא אשמעינן מילתא חדתא, אלא דרבי אליעזר
בן יעקב לחודא.

לפי שאין תוקעין למילוי המים בשבת - שכבר נתמלאו
מערב שבת, כדתנן בפרק לולב וערבה (לעיל /סוכה/
מח, ב): אלא שהיה ממלא מערב שבת.

ובצרי להו טובא - כל הנוספות בחג - דשער עליון
ותחתון, ושער המים, ולגבי מזבח, ובצרי להו נמי
דלהבטיל ולהבדיל דערב שבת, ואיכא טובא.

וליתני ראש השנה כו' - לרבי אחא מותבינן, אם איתא
דתוקעין לכל מוסף, ליתני ראש השנה שחל להיות
בשבת, היו שם ארבעים ושמונה: עשרים ואחת שבכל
יום, ועשרים ושבע של שלשה מוספין.

כדרבי אליעזר בן יעקב - דמני להו, ולא חשיב דלמעלה
העשירית.

ערב הפסח - שיש בשחיטת פסח עשרים ושבע
תקיעות, שהפסח נשחט בשלש כתות - כת אחר כת,
כדאמר בתמיד נשחט (פסחים סד, א), וכל כת קוראה
את ההלל שלש פעמים - שהיו פסחיהם מרובין, והיו
טעונין הלל בשחיטתם, ולא היו מספיקין לשחוט פסחם
כל כת וכת, עד שיקראוהו שלש פעמים, ואף על גב
דתנן התם: אף על פי שלא שילשו מימהין - היינו לא
גמרו פעם שלישית כולו, אבל מיהו, אין כת שלא היתה
גומרתה שתי פעמים ומתחלת בו פעם שלישית, ואין
חסר מן התקיעות כלום, שבתחילת קריאתו תוקעין, וכל
קריאה שלש תקיעות.

לא הגיעה לאהבתי - של קריאה ראשונה, ואין בה אלא
שלש תקיעות, מפני שעמה מועטין - שבשתי כתות
הראשונות נתמלאה העזרה לכל כת, ונשאר כת שלישית
במעט, ולא היה שחיטת פסחיהן מארכת, בכדי קריאת
שלש הללות.

כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא,
אייתי מתניתא בידיה:

"ובני אהרן הכהנים יתקעו בנצצרות" (במדבר י, ח) -
שאינן תלמוד לומר "יתקעו",

שכבר נאמר: "ותקעתם בנצצרות:

על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם" (במדבר י, י).

ומה תלמוד לומר "יתקעו"?

הכל לפי המוספין תוקעין.

הוא תני לה, והוא אמר לה:
לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף.

תנן:

'ערב שבת שבתוך החג היו שם מ"ח'.

ואם איתא - ליתני:

'שבת שבתוך החג!

משפחת לה חמשין וחד!

אמר רבי זירא:

לפי שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת.

אמר רבא:

מאן הא דלא חש לקימחא?!

חדא - ד'בכל יום' תנן!

ועוד - אי נמי כהדדי נינהו,

ליתני: 'שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמנה';

דשמעת מינה תרתי:

שמעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב,

ושמעת מינה דרבי אחא בר חנינא!

אלא אמר רבא:

לפי שאין תוקעין למילוי מים בשבת,

דבצרי טובא.

וליתני נמי: 'ראש השנה שחל להיות בשבת',

דהא איכא תלתא מוספין:

מוסף דראש השנה, מוסף דראש חודש, מוסף דשבת!

ערב שבת שבתוך החג איצטריך ליה,

לאשמעינן כדרי אליעזר בן יעקב.

אטו מי קאמר: ליתני הא, ולא ליתני הא?!

ליתני הא, וליתני הא!

תנא ושיר.

מאי שיר, דהאי שיר?

שיר ערב הפסח.

נ"ד ע"ב אי משום ערב הפסח, לאו שירא הוא!

דהא מני?

רבי יהודה היא,

דאמר: 'מימיהם של פת שלישית לא הגיעה לומר:

"אהבתי כי ישמעו ה'" (תהילים קטז, א)

מפני שהיו עמה מועטין.

הא אוקימנא רישא דלא כרבי יהודה!

ודלמא האי תנא סבר לה כוותיה בחדא,
ופליג עליה בחדא?

אלא מאי שיר, דהאי שיר?

שיר ערב הפסח שחל להיות בערב שבת -
אפיק שית ועייל שית.

ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה.

ולא?!

והא איכא ערב הפסח שחל להיות בשבת;
דאי לרבי יהודה - חמשין וחדא,
אי לרבנן - חמשין ושבע!

פי קתני - מידי דאיתיה בכל שנה;
ערב הפסח שחל להיות בשבת, דליתיה בכל שנה ושנה,
לא קתני.

אטו ערב שבת שבתו דההוא מי איתיה בכל שנה?!

זימנין דלא משפחת ליה!
והיכי דמי? כגון שחל יום טוב ראשון בערב שבת.

פי מקלעין יום טוב ראשון בערב שבת -
מדיחי דחנין ליה.
מאי טעמא?

פיין דאי קלע יום טוב הראשון של חג להיות בערב שבת,
יום הכפורים אימת הוי? בחד בשבת;
הקפד דחנין ליה.

ומי דחנין ליה?!

והא תנן:

'חלבי שבת קריבין ביום הכפורים'

ואמר רבי זירא:

פי הוינו בי רב בבבל, הוה אמרי:

הא דתנא:

**'יום הכפורים שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין,
ובמוצאי שבת לא היו מבדילין' -**

דברי הכל היא.

פי סליקית להתם,

אשפחתיה לרבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי,
דיתבי וקאמר: רבי עקיבא היא!

לא קשיא -

הא רבנן, הא אחרים היא.

דתנא:

'אחרים אומרים:

**אין בין עצרת לעצרת, ואין בין ראש השנה לראש השנה,
אלא ארבעה ימים בלבד;**

ואם היתה שנה מעוברת - חמשה.

מיתבי:

ראש חודש שחל להיות בשבת -

שיר של ראש חודש דוחה שיר של שבת.

והאמרת רישא דלא כרבי יהודה - דאי רבי יהודה -
תקיעה ותרועה ותקיעה בחדא מני להו?
סבר לה כוותיה בחדא - בערב הפסח, ופליג עליה במנין
התקיעות.

ואלא - הואיל ואיכא לאוקמה כרבי יהודה - מאי שיר,
דהאי שיר.

ערב הפסח שחל להיות בערב שבת דאפיק שית -
מתקיעות כת שלישיית - כרבי יהודה.

ועייל שית - דכל ערב שבת, דהבטלה והבדלה.

ערב הפסח - שיש בשחיטת פסח עשרים ושבע תקיעות,
שהפסח נשחט בשלש כחות - כת אחר כת, כדאמר
בתמיד נשחט (פסחים סד, א), וכל כת קוראה את ההלל
שלש פעמים - שהיו פסחיהם מרובין, והיו טעונין הלל
בשחיטתם, ולא היו מספיקין לשחוט פסחם כל כת וכת,
עד שיקראוהו שלש פעמים, ואף על גב דתנן התם: אף
על פי שלא שילשו מימיהן - היינו לא גמרו פעם שלישיית
כולו, אבל מיהו, אין כת שלא היתה גומרתו שתי פעמים
ומתחלת בו פעם שלישיית, ואין חסר מן התקיעות כלום,
שבתחילת קריאתו תוקעין, וכל קריאה שלש תקיעות.

לא הגיעה לאהבתי - של קריאה ראשונה, ואין בה אלא
שלש תקיעות, מפני שעמה מועטין - שבשתי כחות
הראשונות נתמלאה העזרה לכל כת, ונשאר כת שלישיית
במעט, ולא היה שחיטת פסחיהן מארכת, בכדי קריאת
שלש הללות.

והאמרת רישא דלא כרבי יהודה - דאי רבי יהודה -
תקיעה ותרועה ותקיעה בחדא מני להו?

סבר לה כוותיה בחדא - בערב הפסח, ופליג עליה במנין
התקיעות.

ואלא - הואיל ואיכא לאוקמה כרבי יהודה - מאי שיר,
דהאי שיר.

ערב הפסח שחל להיות בערב שבת דאפיק שית -
מתקיעות כת שלישיית - כרבי יהודה.

ועייל שית - דכל ערב שבת, דהבטלה והבדלה.

אמר רבי זירא - התם באלו קשרים.

**כי הוינו בבבל הוה אמרי הא דתניא יום הכפורים שחל
להיות בערב שבת לא היו תוקעין** - להבטיל ולהבדיל,
משום דיום הכפורים נמי לאו מלאכה עביד.

ובמוצאי שבת - ואם חל יום הכפורים להיות במוצאי
שבת.

לא היו מבדילין - על הכוס בין קודש לקודש כדרך
שמבדילין משבת ליום טוב - דהתם הוא שהיוצא חמור,
והנכנס קל, אבל כאן הנכנס חמור, כיוצא לענין כל איסור
מלאכה - והוה אמרינן דברי הכל היא - בין לרבי
ישמעאל בין לרבי עקיבא, דפליגי גבי חלבי שבת קריבין
ביום הכפורים מיתוקמא.

**כי סליקית להתם אשכחתיה לרבי יהודה בריה דרבי
שמעון בן פזי דיתבי וקאמר רבי עקיבא היא** - והתם
מפרש למילתיה, מיהו שמעינן נמי מברייתא - דחל יום
הכפורים במוצאי שבת.

הא רבנן הא אחרים - מתניתין רבנן דפליגי אדאחרים,
ואמרי: מעברין החדש לצורך, הלכך ראש השנה בערב
שבת לא מיקלע - דדחינן ליה, והנך מתניתין, דאמרי:
מיקלע, ולא אמרינן דחינן - אחרים היא, דאמרי אין
מעברין את החדש לצורך.

אלא ארבעה ימים בלבד - אם זה באחד בשבת יחול
לשנה הבאה בחמישי בשבת - דהיינו ארבעה ימים, וזה
הסדר לפי מולד לבנה הוא: שבין מולד למולד עשרים
ותשעה יום ומחצה, לשני מולדות - חמשים ותשעה,
נמצא כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר, ואחרים
סבירא להו דאין מעברין ואין מחסרין שום חודש לצורך,
אלא קובעים ראשי חדשים - אחד מלא ואחד חסר
לעולם, נמצא בין פסח לפסח ארבעה ימים, ששה מלאים
וששה חסרים - שלש מאות וחמשים וארבעה ימים הן,
שלש מאות וחמשים ימים - חמשים שבועות, נמצאו
ארבעה יתירים בין קביעת שנה זו לקביעת שנה הבאה.

ואם היתה שנה מעוברת חמשה - דקסבר: חדש העיבור
לעולם חסר, עשרים ושמונה ימים שלו - ארבעה
שבועות, נמצא יום אחד יתר, תנהו על ארבעה ימים
שבשנה פשוטה - הרי חמשה.

מיתבי - לרבי אחא, דאמר: תוקעין על כל מוסף ומוסף.

ואי איתא - לימא דשבת ולימא דראש חדש!

אמר רב ספרא:

מאי דוחה? דוחה לקדם.

ואמאי?

תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם?

אמר רבי יוחנן:

לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו.

והאי היפירא עבדינן?

הא היפירא אחריתא עבדינן!

דתנן:

חלבי תמיד של שחר – ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח.

ושל מוספין – ניתנין מחצי כבש ולמטה במערב.

ושל ראש חדש – ניתנין תחת פרבוב המזבח ולמטה.

נה צ"א ואמר רבי יוחנן:

לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו.

תרי היפירא עבדינן:

דתני האי - חזי;

וחזי בהאי - חזי.

מיתיבי:

דתני רבא בר שמואל:

יכול בשם שתוקעין על שבת בפני עצמו.

ועל ראש חדש בפני עצמו.

כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף?

תלמוד לומר: "ובראשי זודשיכם" (במדבר י, י).

תיובתא דרבי אחא - תיובתא!

מאי תלמודא?

אמר אביי:

אמר קרא: "ובראשי זודשיכם" –

הוקשו כל חדשים פולם זה לזה.

רב אשי אמר:

כתוב "זודשיכם", וכתוב "ובראשי";

ואיזה חדש שיש לו שני ראשים? הוי אומר: זה ראש השנה;

ואמר רחמנא: "זודשיכם" – חד היא.

ועוד,

תנא:

בחולו של מועד:

בראשון מה היו אומרים?

"הבו לה' בני אלים" (תהילים כט, א).

בשני מה היו אומרים?

"וכרשע אמר אלהים" (תהילים נ, טז).

בשלישי מה היו אומרים?

"מי יקום לי עם מרעים" (תהילים צד, טז).

ברביעי מה היו אומרים?

כל הזכויות שמורות – גמרא סדורה – עמותת וכל בניין lanavich@gmail.com

לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו - האי חשיבותא עבדינן ליה להיכרא שיכירו דפשיטא להו לבית דין, שקידשוהו כהלכתו, ולא יגמגם לב אדם עליו, דרוב בני אדם לא ראו חידוש הלבנה.

חלבי התמיד - הוא הדין לכל אבריו, וכל אברי עולה - קרי חלבי.

ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח - ששה כהנים הזוכים בהולכת אברים, כדאמרינן בסדר יומא (כו, א): מסדין אותו בתחיתו של כבש, מחציו ולמטה במזרחו של כבש, עד שיבא המעלה ומקטירן מן הכבש ולמזבח, וזה היה סימן שהן של תמיד, שפעמים היו מתעכבין אברי תמיד עד המוסף, והיה צריך היכר שלא יקטירו למוספין קודם לעולת התמיד, דהא מפקינן מקרא שאין שום קרבן קודם על המערכה לתמיד של שחר, הלכך היה צריך היכר.

ושל מוספין - ניתנין כנגדו במערבו של כבש - שהכבש רחבו שש עשרה אמה מן המזרח למערב, ואורכו שלשים ושתים מן הצפון לדרום.

ושל ראשי חדשים - אברים של מוספי ראשי חדשים נתנין היו בכבש סמוך לכרכוב המזבח - למטה הימנו מעט, דהיינו, בחצי העליון של כבש, שכל הכבש - אורכו שלשים ושתים ואינו משפע ועולה אלא תשע אמות: השש אמות מן הארץ לסובב, והשלש מן הסובב ולמעלה - נמצאו שני שלישי אורך הכבש מן הארץ לסובב.

ואמר רבי יוחנן - לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים - להראות שהן חשובין, ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו. יכול כשם שתוקעין - על מוסף של ראש חדש בפני עצמו כשחל בחול, ועל מוסף שבת בפני עצמה כשהיא לבדה.

כך תוקעין על כל מוסף ומוסף - כשחלו להיות יחד.

תלמוד לומר ובראשי חדשיכם - גבי תקיעות כתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם וגו'.

הוקשו כל החדשים כולן - לענין תקיעות, שתקיעותיהן שוות.

שני ראשים - ראש חדש וראש השנה, וקרייה רחמנא חדשכם - חסר כתיב לענין תקיעות.

בחולו של מועד - דסוכות.

מה היו אומרים - בשיר המוספין.

בראשון - ביום ראשון דחולו של מועד.

אומרים הבו לה' וגו' - כל המזמור על שם שהיום תחלת שמחת בית השואבה - דהיינו, כבוד ועוז, ובאותו מזמור קול ה' על המים - על שם ניסוך המים.

ולרשע אמר כו' - וכל המזמור דברי כבושין הן לנאספים לעזרה למצות החג, ושמחים שמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חקי - כלומר: למה לך לבא לבית זה עם שאר עמי אם אינך חוזר בתשובה, ובאותו מזמור כתיב זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך - על שחג הסוכות זמן כל תאחר הוא לשלש רגלים כסדרן, וסוף המזמור זוכת תודה יכבדני ושם דרך אראנו וגו'.

מי יקום לי עם מרעים - ובינו בוערים במזמור אחד הם, ובינו בוערים מוקדם, ומי יקום לי מאוחר - והם מקדימין את המאוחר, ונראה בעיני, מפני שפרשת מי יקום לי מדברת על צרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס, ומלכי יון, ומלכי רומי, ואף על פי כן, אינן נמנעים מלשמוח שמחת מלכם, ומתפללים: מי יקום לנו להצילנו מן המרעים האלה לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי אם אמרתי מטה רגלי וגו' שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר: אף לפי צרותינו אין אנו נמנעין מלבא להשתעשע בתנחומיך וכו', עד סוף המזמור, ולמחר בינו בוערים בעם - מפני שעכשיו זמן מתנות נעים, שהוא זמן אסיף, זמן לקט שכחה ופאה, ומעשר עני, וכשמגיעין ימים האחרונים, שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם קורין לפניהן, להוכיחם ישעשעו כראוי, ואף על פי שהמעשרות בצנעה, ולא יאמרו: מי רואנו ומי יודענו, לכך אומר בינו בוערים בעם - שאומרים בלבם: מי יגיד מעשינו הנוטע און הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט היוסר גוים הלא יוכיח וגו' עד מי יקום לי.

הסירותי מסבל שכמו - דברי תנחומין הן, אם תזכו בצרה קראת ואחלצך אנצך בסתר רעם, אבחנוך על מי מריבה כו' - על המים שנידונין עליהם בחג, לפי מה שאני בוחנוך אפסוק לך, על שם שמתפללין על הגשמים וצריכים להם, וכתוב במזמור זה אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו - שאשלח לכם ברכה, וסוף המזמור ויאכילהו מחלב חטה וגו'.

"בינו בערים בעם" (תהילים צד, ח).

בחמישי מה היו אומרים?

"הסירותי מסבל שכמו" (תהילים פא, ז).

בששי מה היו אומרים?

"ימוטו כל מוסדי ארץ" (תהילים פב, ה).

ואם חל שבת באחד מהם – "ימוטו" ידחה.

רב ספרא מנח בהו סימנא: הומבה"י.

רב פפא מנח בהו סימנא: הומבה"י.

וסימנך: אמבוהא דספרי.

תיובתא דרבי אחא בר חנינא – תיובתא!

וקא רבי אחא בר חנינא קרא ומתניתא קאמר!

אמר רבינא:

לומר שמאריכון בתקיעות.

רבנן דקיסרי משמיה דרבי אחא אמרי:

לומר שמרבה בתוקעין.

ואנו, דאית לן תרי יומי – היכי עבדינן?

אפני אמר:

שני ידחה.

רבא אמר:

שביעי ידחה.

תנאי פותיה דרבא:

אם חל שבת להיות באחד מהן – "ימוטו" ידחה.

אתקין אממר בנהרדעא, דמדלגי דלוגי.

ימוטו כל ימוטו כל מוסדי ארץ – במזמור אלהים נצב בעדת אל, ואומרים כל המזמור על שם שכתוב בו עני ורש הצדיקו – אלו מעשרות, שכך הוא נדרש בחולין: צדק משלך ותן לו, בפרק הזרוע (קלד, א), לא ידעו ולא יבינו ומי שאינו נותן לכו להבין לכך בחשכה יתהלכו – זו מיתה, כדתנן (אבות פ"ה מאי טעמא): בארבעה פרקים הדבר מתרבה כו' במוצאי החג שבכל שנה מפני גזל מתנות עניים – וגורם קללה לעולם ורעבון שימוטו כל אפסי ארץ.

ואם חל שבת באחד מהן – ידחו שיר המועד מלפני שיר שבת.

ימוטו ידחה – שהוא שיר אחרון ונדחה, מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול – שאין מדלגין סדר השיר, ובשני – שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה.

הומבה"י – סימן סדר הפרשיות הוא, ומחליף להקדים הסירותי לבינו בווערים בעם.

וסימנך – שלא תטעה איוה סימן של רב ספרא.

אמבוהא דספרי – גודדי אנשים ונשים, רגילים להלך במבוי של מלמדי תינוקות, שהתינוקות ואבותיהם ואמותיהם מצויין אצלם, אף כאן מי ששמו ספרא, היה סימנו הומבה"י, שדומה לתיבת אמבוהא.

תיובתא דרבי אחא – דאמר: תוקעין על כל מוסף – אלמא, דאמר לכל אחד שירו, והכא קתני: ימוטו ידחה – אלמא, לא אמרו בשבת של חול המועד אלא שיר של שבת.

אמר רבינא לומר שמאריך בתקיעות – ברייתא קתני סתמא הכל לפי המוספין תוקעין, ורבי אחא פירשה: שתוקעין על כל מוסף, ולא הוה ליה לפרושי הכי, דודאי אין אומר אלא שיר אחד, ואין כאן אלא תשע תקיעות לשלשה פרקי השיר, וברייתא קא משמע לן שמאריך במשך התקיעות, כשיש שני מוספין, ואמרין השיר לאחר שקרבו נסכי שניהם.

שמרבה בתוקעין – שמוסיפין חצוצרות, ותוקעין יחד, וכולהו חד מיחשבי – דתנן בערכין (יג, א): אין פוחתין משתי חצוצרות ומתשע כנורות ומוסיפין עד לעולם.

אנו דאית לן תרי יומי היכי עבדינן – משום דאירי בשתי פרשיות המאורעות ליום, דדחינן חדא מינה, קבעי לה ואנו דמיבעי לן למימר בצלוחת דמוספין את מוספי היום, וקרבות החג אינן שוין, שהפרים מתמעטין והולכין, ואית לן תרי יומי יום טוב מספיקא, ולא מצינו למימר ביום טוב שני פרשת וביום השני, דאם כן עבדינן ליה חול, ומיבעי לן למימר ביה ובחמשה עשר יום – כיומא קמא, היכי עבדינן בראשון של חול המועד ובשאר הימים, מי אמרינן כיומא קמא וביום השני – דהוה לן למימר מאתמול, וכן כסדר, ונמצא שביום השביעי של ערבה נאמר וביום הששי, ועל כרחך, למחר שהוא יום טוב, לא מצית למימר וביום השביעי, דאם כן עבדת ליה חול, ונמצא שביעי נדחה, או דלמא יומא קמא אמרינן וביום השלישי ושני נדחה ממקומו, מפני שהוא ספק – ידחה לגמרי.

ימוטו ידחה – שהוא אחרון, אלמא, פרשה שנדחה היום – אומרים אותה למחר, ואחרונה נעקרת.

אתקין אממר דמדלגי דלוגי – ונמצאו כולן עומדין, אומרין ביום ראשון של חול המועד ביום השני וביום השלישי ספק שני ספק שלישי.

ולמחר אומרים ביום השלישי וביום הרביעי, ובשלישי דחול המועד – ביום הרביעי וביום החמישי, וברביעי – ביום החמישי וביום הששי, ובחמישי דחול המועד, שהוא הושענא רבא, אומרים ביום הששי וביום השביעי כספיקו, והיינו דלוגי – שאומרים היום מה שאמרו אתמול, כדאמרינן (מגילה כב) גבי ראש חדש – רב אמר: דולג – שאומר השני אחד מן הפסוקים שאמר ראשון, וכי היכי דאתקין אממר לענין תפלה עבדינן נמי לענין קוראי התורה, שהרביעי הקורא, שהוא מוסף בחולו של המועד, יותר משאר ימים, וניכר שהוא בא לכבוד היום, הוא קורא את ספיקי היום, כמו ששליח צבור אומר, ואם שבת הוא – קוראן המפטיר, והשלשה שקורין תחילה, אין מקפידין על קריאתם – יקראו מה שירצו, ומכל מקום, כך היו נוהגין רבותי – שני ראשונים קוראים שנים ספיקי היום, והשלישי בפרשת יום המחרת, שאינה מספיקות היום כלל, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים

215. נ"ה, ב

משנה

נה, ע"פ

יום טוב הראשון של חג, היו שם:

שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר פְּרִים,

אֵילִים שְׁנַיִם,

וְשַׁעִיר אֶחָד.

נִשְׁתַּיְרוּ שֵׁם אַרְבַּעַת עֶשֶׂר בְּבָשִׂים לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֵרוֹת.

בַּיּוֹם רִאשׁוֹן –

שְׁשֵׁה מִקְרִיבֵינָם שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהִשְׁאָר אֶחָד אֶחָד.

בְּשַׁנִּי –

חֲמִשָּׁה מִקְרִיבֵינָם שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהִשְׁאָר אֶחָד אֶחָד.

בְּשַׁלִּישִׁי –

אַרְבַּעַת מִקְרִיבֵינָם שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהִשְׁאָר אֶחָד אֶחָד.

בְּרַבִּיעִי –

שְׁלֹשָׁה מִקְרִיבֵינָם שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהִשְׁאָר אֶחָד אֶחָד.

בְּחֲמִישִׁי –

שְׁנַיִם מִקְרִיבֵינָם שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהִשְׁאָר אֶחָד אֶחָד.

בְּשִׁשִּׁי –

אֶחָד מִקְרִיבֵינָם, וְהִשְׁאָר אֶחָד אֶחָד.

בְּשַׁבְּעִי – כּוֹלֵן שׁוּיָן.

בְּשְׁמִינִי – חֲזֹרָה לְפִיִּס כְּבָרְגָלִים.

אָמְרוּ: מִי שֶׁהִקְרִיב פְּרִים הַיּוֹם – לֹא יִקְרִיב לְמַחֵר,

אֶלָּא חֲזֹרִין חֲלִילָה!

גמרא

גִּימָא מִתְנִיתִין רַבִּי הֵיא, וְלֹא רַבָּנָן?

דְּתַנְיָא:

פֶּר הַבָּא בְּשְׁמִינִי – בְּתַחֲלִילָה מְפִיִּסִין עֲלֵיו;

דְּבַרֵי רַבִּי.

וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:

אֶחָת מִשְׁתֵּי מִשְׁמֵרוֹת דְּלֹא שְׁלֹשׁוּ בְּפָרִים עוֹשֶׂה אוֹתוֹ.

אֶפִּילוּ תִימָא רַבָּנָן;

אֲטוּ שְׁתֵּי מִשְׁמֵרוֹת לֹא אֶפֹּסִי בְּעֵי?

כְּמָאן אֲזֵלָא הָא דְּתַנְיָא:

פֶּל הַמִּשְׁמֵרוֹת שׁוֹנוֹת וּמְשַׁלְּשׁוֹת,

חוּץ מִשְׁנֵי מִשְׁמֵרוֹת, שְׁשׁוֹנוֹת וְאִין מְשַׁלְּשׁוֹת?

גִּימָא רַבִּי, וְלֹא רַבָּנָן?

אֶפִּילוּ תִימָא רַבָּנָן.

מָאִי לֹא שְׁלֹשׁוּ? – בְּפָרֵי הַחֵג.

וּמָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן?

הָא קָא מְשַׁמַּע לָן:

מִי שֶׁהִקְרִיב פְּרִים הַיּוֹם – לֹא יִקְרִיב לְמַחֵר,

אֶלָּא חֲזֹרִין חֲלִילָה.

משנה.

יום טוב הראשון של חג כו' – וכל המשמרות עולות לרגל, ושש עשרה מהם מקריבין שש עשרה בהמות הללו.

נשתיירו כו' – דכל המשמרות זוכות בחובות הבאות מחמת הרגל ברגל, ואין משמר של אותה שבת יכולה לעכב עליהן, כדאמרין בגמרא.

יום הראשון – שהיו שמונה משמרות לארבעה עשר כבשים, ששה משמרות מן השמונה היו מקריבין שני כבשים – כל אחת מהן, הרי שנים עשר כבשים. והשאר – שנים הנותרות מקריבות אחד אחד.

בשני – שנתמעט אחד מן הפרים, ונשתיירו תשעה משמרות לארבעה עשר כבשים.

חמשה מהם מקריבים שנים שנים – הרי עשרה.

והשאר – ארבעה הנותרות מקריבות כל אחד כבש אחד.

בשלישי – שנתמעט עוד אחד מן הפרים, ונשארו עשרה משמרות לארבעה עשר כבשים.

ארבעה מקריבין שנים שנים – ההווי להו שמונה. והשאר אחד אחד – ששה כבשים לששה משמרות.

בשביעי כולן שוין – כל המשמרות המקריבות כבשים שוות, שכל אחת מקרבת אחד, שהרי אינם אלא שבעה פרים ואילים שנים ושעיר אחד לעשרה משמרות, נשתיירו ארבעה עשר כבשים לארבעה עשר משמרות.

בשמיני חוזרים לפייס כבוגלים – פר אחד ואיל אחד ושבעה כבשים הקריבים בשמיני, אין קריבים כסדר קרבנות החג שקרבו לפי סדר משמרות, כדבעינן לפרושי במסקנא, אלא כל המשמרות באות ומפיסות עליהן כמו שמפיסין בשאר רגלים, שאין קרבנותיהן מרובין להקריבן לפי הסדר ולהשוות בהן כל המשמרות אף בשמיני, כולן מפיסין, והזוכה בפייס מקריבו, ובסדר יומא (כב, א) מפרש היאך מפיסין.

אמרו מי שהיה מקריב היום פרים לא היה מקריב למחר – פרים, שאין המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם, אלא חוזרין חלילה, ונמצאו כולן שונות ומשלשות בפרים חוץ משתים ששונות ואין משלשות, כיצד, ביום הראשון היו שלשה עשר פרים, והקריבו שלשה עשר משמרות כדרך סדרום בדברי הימים (א' כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה חרים כו' – כולן כמות שהן סדורים, נשתיירו עשתי עשרה אחרונות לאילים ולכבשים, למחרת היו שנים עשר פרים, ומקריבין אותן הנך אחד עשר משמרות וחוזר יהויריב, ומקריב אחד – נמצא ששנה יהויריב לבדו, בשלישי – היו אחד עשר פרים והקריבום אחד עשר משמרות שאחרי יהויריב, נמצא ששנו שנים עשר משמרות, ברביעי – היו עשרה פרים והקריבום עשרה משמרות שלאחריהם, הרי ששנו, נמצאו עשרים ושתיים משמרות שונות, בחמישי – תשעה פרים, שתי משמרות האחרונות הקריבו שנים מהן, וחזר יהויריב ושש משמרות שלאחריו, והקריבו שבעה – הרי ששילשו שבעה משמרות, בששי – שמונה פרים, והקריבום השמונה שלאחריהם – הרי חמשה עשר משמרות ששילשו, בשביעי – שבעה פרים לשבעה משמרות, נמצאו כולן משלשות חוץ משתים האחרונות.

גמרא.

לימא מתניתין – דקתני: בשמיני חוזרים לפייס כבוגלים, וקא סלקא דעתיה דכל המשמרות באות ומפיסות – רבי היא ולא רבנן.

בתחילה מפיסין עליו – כל המשמרות כאילו הוא תחילת קרבנות, ולא אמרינן: ליקרבו חד מהנך שלא שישלו.

לאו אפוסו בעי – בין שתיהן, איזה מהן תזכה בו, ודלמא הוא פייס דקאמר מתניתין בין שתיהן היה – דהא לא תנן ביה בתחילה.

מאי קא משמע לן – וכי מניינא אתא לאגמרינן, שכן עולה החשבון כשחוזרין חלילה ומשני: קא משמע לן מאי דאשמועינן נמי תנא דמתניתין: מי שהיה מקריב פרים היום כו'.

216. נ"ה, ב

שבעים פרים - פרי החג שבעים הם, חוץ משל שמיני, כנגד שבעים אומות לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם - לפי שנידונין בחג על המים.
פר יחידי - של שמיני.
שאהנה ממך - אין לי הנייה וקורת רוח בשל אלו, אלא בשלך.

אמר רבי אלעזר:
הני שבעים פרים כנגד מי?
- כנגד שבעים אומות.
פר יחידי למה?
- כנגד אומה יחידה.
משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו:
עשו לי סעודה גדולה;
ליום אחרון, **אמר לאוהבו:**
עשה לי סעודה קטנה, כדי שאהנה ממך.

אמר רבי יוחנן:
אוי להם לאומות העולם, שאבדו, ואין יודעין מה שאבדו.
בזמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר עליהן, ועכשיו מי מכפר עליהן?

217. נ"ה, ב

מְשֻׁנָּה

'בְּשֻׁלְשָׁה פְּרָקִים בְּשֻׁנָּה,

הָיוּ כָּל מְשֻׁמְרוֹת שְׁוֹת: בְּאִימורי הָרְגְלִים, וּבְחִילוק לַחַם הַפְּנִים,

בְּעֶצֶרֶת – אוֹמֵר לוֹ: 'הִילַף מִצָּה', 'הִילַף חֶמֶץ'.

מְשֻׁמֵר שְׁזָמְנוּ קָבוֹעַ – הוּא מְקַרֵּב תְּמִידִין, נְדָרִים וּנְדָבוֹת, וְשָׂאֵר קְרָבֹנוֹת צְבוּר,

וּמְקַרֵּב אֶת הַכֹּל'.

גְּמָרָא

אִימורי הָרְגְלִים – שֶׁל גְּבוּהָ נִינְהוּ!

אָמַר רַב חֲסִידָא:

מָה שְׁאָמַר בְּרְגְלִים.

תָּנוּ רַבָּנָן:

'מִיָּנִין שֶׁכֹּל הַמְשֻׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּאִימורי הָרְגְלִים?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וּבָא בְּכֹל אֹתָּהּ נִפְשׁוּ... וְיִשְׂרֵת" (דברים יח, ו-ז).

יָכוֹל אֵף בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה כֵּן?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "מֵאֲזוּד שְׁעָרֶיךָ" (דברים יח, ו) -

לֹא אֲמַרְתִּי, אֶלָּא בְּשַׁעֲדָה שֶׁכֹּל יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין בְּשַׁעַר אֶחָד'.

מְשֻׁנָּה.

בְּשֻׁלְשָׁה פְּרָקִים - בשלשה רגלים.

בְּאִימורי רְגְלִים - בעורות של עולות, ובחזה ושוק של שלמי חגיגה, הבאות מחמת הרגל, ובגמרא מפרש מאי לשון אימורים דקתני.

וּבְחִילוק לַחַם הַפְּנִים - אם אירעה שבת ברגל, שבשבת מסלקין אותו ומסדרין לחם אחר תחתיו, כדכתיב (ויקרא כד) כיום השבת יערכנו.

וּבְעֶצֶרֶת - כשאיירע בשבת, ויש בו חילוק חמץ דשתי הלחם, וחילוק לחם הפנים שהוא מצה - כדאמרין בכל המנחות באות מצה (מנחות נב, ב).

אוֹמֵר לוֹ - לכל אחד כשנותנין לו חלקו: הילך מצה, וכשנותנין לו בשתי הלחם אומרים לו: הילך חמץ, לפי שאין חולקים קרבן כנגד קרבן, אלא מכל אחד חלקו - כדקיימא לו בקידושין (נג, א), ובמנחות (עג, א): מלכל בני אהרן תהיה, ולפיכך מודיעים אותו.

מְשֻׁמֵר שְׁזָמְנוּ קָבוֹעַ - שהיה משמש בשבת זו שהרגל חל בתוכה.

מְקַרֵּב תְּמִידִין - שהרי אינם בשביל הרגל.

וּנְדָרִים וּנְדָבוֹת - שנדבו ונדרו כל השנה, ומקריבין אותם עכשיו, אין שאר המשמרות זוכין בהם, שאין זוכין אלא חובות שמחמת הרגל.

וְהוּא מְקַרֵּב אֶת הַכֹּל - בגמרא מפרש לאתויי מאי.

גְּמָרָא.

אִימורי דגְּבוּהָ נִינְהוּ - ומאי שוות איכא?

בְּמָה שְׁאָמַר בְּרְגְלִים - בחילוק קרבנות האמורים ברגל, הראויין להתחלק, כגון חזה ושוק של שלמי חגיגה - של כל יחיד ויחיד, ועורות של עולות ראייה, ומוספי צבור ושעירי חטאות.

וּבָא בְּכֹל אֹתָּהּ נִפְשׁוּ וְיִשְׂרֵת כֹּל אַחִיו - שאין המשמר מעכב עליו, וכיון דזוכה בעבודתו - זוכה באכילתו, דכתיב (ויקרא ז) לכהן המקריב אותה לו תהיה, ובעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לויים.

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר מֵאֲחַד שְׁעָרֶיךָ - רישיה דקרא וכי יבא הלוי מאחד שעריך, ודריש ליה הכי כמו באחד שעריך - כשכל ישראל נכנסין בשער אחד, כלומר בעיר אחת.

218. נ"ה, ב – נ"ו, א

'ובחילוק לחם הפנים' כו'.

מנין שכל המשמרות שוות - ברגל, בחילוק לחם הפנים.

תלמוד לומר חלק חלק - בתריה דההוא קרא דלעיל כתיב, דאוקמא ברגל.

חלק אכילה - שוה בכולן כחילוק עבודה, דאתרבי לעיל: מובא בכל אות נפשו ושרת. ומאי אכילה - איצטריך לאשמעינן.

אילימא אכילה דקרבנות - דשעירי חטאות, וחזה ושוק.

מהתם נפקא לכהן המקריב אותה וגו' - מי שעבודה אוכלה, וכיון דאתרבי לעבודה, פשיטא דמיכל נמי אכלי.

אלא לחם הפנים - איצטריך לרבוויי - שאין בו שום עבודת לחם, שכבר נעשית עבודתו משבת שעברה.

יכול אף חובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל - יהו זוכין בעבודתן, ויחלוקו.

תלמוד לומר לבד ממכריו - חוץ ממה שמכרו אבות זה לזה.

ומה מכרו אבות זה לזה - כלומר: שהתנו ביניהם, שיהו משמשין כל אחד בשבתו קבוע.

אני בשבתי ואתה בשבתך - ונדריים ונדבות וקרבנות צבור דאיתנהו בשאר ימות השנה, והרי הן למשמר המשמש - ליתנהו בכלל הרגל, שלא יהו שויין בהן, אלא למשמר שבאותו שבוע יהו בכשאר ימות השנה, הלכך על כרחך, לא אתרבו מחלק חלק יאכלו, אלא ממשמעותיה דקרא: דבר שאין בו אלא אכילה, והיינו לחם הפנים - דאכילה אית ביה, אבל עבודה לית ביה.

תנו רבנן:

'מנין שכל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים?'

תלמוד לומר: "וזלק כוזק יאכלו" (דברים יח, ח) -

בחלק עבודה, כף חלק אכילה.

ומאי אכילה?

אילימא קרבנות -

מהתם נפקא: "לכהן המקריב אותה לו תהיה" (ויקרא ז, ט)!

אלא לחם הפנים,

'יכול אף בחובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל?'

תלמוד לומר: "לבד ממכריו על האבות" (דברים יח, ח);

מה מכרו האבות זה לזה? - אני בשבתי, ואתה בשבתך.

219. נ"ו, א

'בַּעֲצַרְתָּ אוֹמֵר לוֹ: הִילָךְ' וכו'.

סוכה ואחר כך זמן - מי שלא בירך שהחיינו בעשייתה - שהיתה עשויה ועומדת, ותניא בפרק לולב וערבה (לעיל /סוכה/ מו, א): כשנכנס לישב מברך שתיים - סוכה וזמן, ואמר רב: סוכה לימא ברישא, והדר זמן.

זמן תדיר - שנוהג בכל הרגלים.

דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה

- דברים שנחלקו בהלכות סעודה.

מברך על היום - כשמקדש בערבי שבתות

- קדוש היום תחילה, ואחר כך ברכת היין.

שהיום גורם ליין שיבא - שאם לא מפני

קידוש, לא היה נזקק לכוס לפני סעודה.

וכבר קדש היום - כלומר, ועוד טעם אחר:

שקדש היום מאליו משחשיכה, ועדיין יין לא בא לפניו.

שהיין גורם לקידוש שתאמר - שאם לא

היה לו יין, לא היה מקדש בכדי, והוא הדין

נמי למקדש על הפת - מקדים ברכת הפת,

מהאי טעמא שהפת במקום יין.

לימא רב - דאמר: חובת היום עדיפא

מתדיר - דאמר כבית שמאי.

ורבה כבית הלל - דאמרי תדיר עדיף.

אלא שהיין גורם כו' - אי לאו דהאי טעמא

נמי איכא - משום תדיר לא הוה מקדמו

ליה, דחובת היום עדיפא.

אי לאו סוכה - אי לאו ישיבת סוכה, מי לא

אמרינן זמן, כגון הולכי דרכים דפטורין מן

הסוכה, אומרינן זמן בשביל המועד כמו

בשאר רגלים.

דחמץ עיקר - שהיא חובה ליום.

ומצה טפל - שהוא של שבת שעברה,

וקתני דפלגי מצה ברישא, אלמא, תדיר

עדיף.

איתמר:

רב אמר:

סוכה ואחר כך זמן;

רבא בר בר חנה אמר:

זמן ואחר כך סוכה.

רב אמר:

סוכה ואחר כך זמן -

חיובא דיומא עדיף.

רבא בר בר חנה אמר:

זמן ואחר כך סוכה -

'תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם'.

לימא רב ורבה בר בר חנה

בפלוניתא דבית שמאי ובית הלל קמיפלגי.

דתנו רבנן:

'דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה:

בית שמאי אומרים:

מברך על היום, ואחר כך מברך על היין;

ובית הלל אומרים:

מברך על היין, ואחר כך מברך על היום.

בית שמאי אומרים:

מברך על היום, ואחר כך מברך על היין -

שהיום גורם ליין שיבא,

וכבר קידש היום, ועדיין יין לא בא;

ובית הלל אומרים:

מברך על היין, ואחר כך מברך על היום -

שהיין גורם לקידושא שתאמר.

דבר אחר:

ברכת היין תדירה, וברכת היום אינה תדירה;

תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם'.

לימא רב דאמר כבית שמאי,

ורבה בר בר חנה דאמר כבית הלל?

אמר לך רב:

אנא דאמרי, אפילו לבית הלל -

עד כאן לא קאמרי בית הלל התם, אלא שהיין גורם לקידושא שתאמר;

אבל הכא - אי לאו זמן, מי לא אמרינן סוכה?!

ורבה בר בר חנה אמר לך:

אנא דאמרי, אפילו לבית שמאי -

עד כאן לא אמרי בית שמאי התם, אלא שהיום גורם ליין שיבא;

אבל הכא - אי לאו סוכה, מי לא אמרינן זמן?!

תנו:

'בַּעֲצַרְתָּ אוֹמֵר לוֹ: הִילָךְ מִצָּה, הִילָךְ חֻמֵּי'.

והא חמא, דחמץ עיקר ומצה טפל, וקתני: **'הילך מצה, ו'הילך חמץ'!**

תיובתא דרב!

אמר לך רב:

תנאי היא.

דתנא:

'הילך מצה, הילך חמץ'!

אבא שאול אומר:

'הילף חמיץ', 'הילף מצה'.

דַּרְשׁ רַב נְחֵמָן בַּר רַב חֲסִידָא:
לֹא כְּדַבְּרֵי רַב, דְּאָמַר: סוּכָה, וְאַחַר כֵּן זָמַן;
אֶלָּא זָמַן, וְאַחַר כֵּן סוּכָה.

וְרַב שְׁשֵׁת בְּרִיּוֹת דְּרַב אִידִי אָמַר:
סוּכָה, וְאַחַר כֵּן זָמַן.

וְהִלְכְתָּא:
סוּכָה, וְאַחַר כֵּן זָמַן.

220. נ"ו, א

'מְשֹׁמֵר שְׁזָמְנוּ קְבוּעַ' [וכו'].

'וְשֹׁאֵר קְרִבְנוֹת צְבוּר'.
לְאֶתְוֵי מֵאִי?

לְאֶתְוֵי פֶר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צְבוּר, וְשִׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה.

יְהוּא מְקַרֵּב אֶת הַבַּל'.
לְאֶתְוֵי מֵאִי?

לְאֶתְוֵי קִיּוֹץ הַמְזַבֵּחַ.

פר העלם דבר של צבור - אם
אירע בהן ברגל, שעברו עבירה
בהוראת בית דין.
קייץ המזבח - כשהוא בטל,
שכלתה הקטרת תמיד, ואין
מביא נדר ונדבה - היו שופרות
שם, שנותנין בהם מעות, כל
מותרות השנויין בתלמוד בכל
מקום, וכל מקום שאמרו: ירעו
עד שיסתאבו וימכרו ויפלו,
דמיהן לנדבה, ומהן לוקחין
עולות לקייץ המזבח, ולשון
קייץ: כאדם האוכל תאנים
בקינוח סעודה.

221. נ"ו, א

משנה

'יום טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין לאחריה –
היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים.
הל להיות יום אחד ולהפסיק ביניהם –
משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות,
והמתעבב נוטל שתים.
ובשאר ימות השנה –
הנכנס נוטל שש, והיוצא נוטל שש;
רבי יהודה אומר:
הנכנס נוטל שבע, והיוצא נוטל חמש.

הנכנסין חולקין בצפון, והיוצאין – בדרום.
בילגה –
לעולם חולקת בדרום,
וטבעתה קבועה,
וחלונה סתומה.

גמרא

מאי 'מלפניה' ומאי 'מלאחריה'?

אילימא 'לפניה' – יום טוב ראשון, 'לאחריה' – יום טוב אחרון,
היינו שבת שבתוך החג!

אלא 'לפניה' – יום טוב אחרון, 'לאחריה' – יום טוב ראשון.

מאי טעמא?

פיון דהני מקדמי והני מאחרי,
תיקנו רבנן מילתא, כי היכי דניכלו בהדי הדדי.

משנה.

בין מלפניה בין מלאחריה – מפרש בגמרא
שחל יום טוב לאחריה – דלא הוה ליה שבת
שבתוך החג, ואפילו הכי, הואיל וצריכין
להקדים ביאתן מערב שבת בשביל יום טוב,
שהרי בשבת לא יוכלו לבא, חולקין בלחם
הפנים, וכן, אם חל שמיני לפניו בערב שבת,
אף על פי שאין השבת בתוך החג – חולקין בו,
הואיל ולא יוכלו ללכת.

חל יום אחד להפסיק ביניהם – כגון שחל יום
טוב ראשון בשני בשבת, שהיו יכולין לבא
באחד בשבת, והם קדמו ובאו מערב שבת, או
שחל יום טוב האחרון בחמישי בשבת – שהיו
יכולין לילך מערב שבת, ונתעכבו שם בשבת,
כל המשמרות שנתעכבו – אין נוטלין אלא שתי
חלות, ומשמר שזמנו קבוע נוטל עשר,
וחולקין אותן בין משמר הנכנס למשמר היוצא
כדרך כל שבתות השנה.

הנכנס נוטל שבע – מפרש בגמרא שהשמרות
מתחלפות בשבת: זו עובדת שחרית וזו עובדת
ערבית – כדאמרינן בגמרא בבריייתא.

הנכנסין חולקין ביניהם בצפון – את המגיע
לחלקן, כדאמרינן בגמרא: כדי שיראו הנכנסין
– שהצפון עיקר, שהרי קבעו הכתוב לשחיטת
קדשי קדשים.

והיוצאים חולקים בדרום – כדי שיראו שהן
יוצאין והולכין להם, לפיכך שינו מקומן אצל
רוח שאינו עיקר.

בילגה – שם המשמרה.

לעולם חולקת בדרום – ואפילו כשהיא נכנסת,
קנס הוא שקנסוה, כדמפרש בגמרא.

וטבעתה קבועה – עשרים וארבעה טבעות היו
בעזרה במקום בית המטבחים – כנגד עשרים
וארבעה משמרות, והיו נתונות באבני רצפה,
והטבעת פתוחה מצד אחד והופכה למעלה,
ומכניס צואר הבהמה לתוכה, וחוזר והופך
פתחה לתוך הרצפה, וטבעת של בילגה קבועה
ואינה נהפכת, כדי שתשתמש בשל אחרים –
וגנאי הוא לה.

וחלונה סתומה – חלונות היו בבית החליפות,
בעובי כותלי התאים שבצפון של היכל, ששם
גונזין את סכיניהן, כדתנן במסכת מדות (פרק
ד' משנה ז'), וסתמו חלונה של בילגה.

222. נ"ו, א-ב

'חל יום אָחַד'.

וְהֵנִי תַרְתִּי מֵאֵי עֲבִידְתֵּייהוּ?

אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
בְּשֹׁכֵר הַגִּפְתַּת דְּלָתוֹת.

וְנִימָא לֵיהּ: דַּל בְּדַל.

אָמַר אַבְיִי:
בוֹצִינָא טָבָא מְקָרָא.

גמרא.

והני תרתי מאי עבידתייהו - אדרבי יהודה קאי,
דאמר: הנכנס נוטל שבע.בשכר הגפת דלתות - שמשמר הנכנס מגיף
הדלתות ערבית, שפתח אותן משמר היוצא.

וְנִימָא לֵיהּ - יוצא לנכנס.

דל בדל - הסר חוק זה מכאן בשביל שיסירוהו
אצלך: אם תטול עכשיו שבע - יטול לשבת
הבאה משמר הנכנס שבע, ואתה טול עתה
בשוה, כדי שתטול גם אתה לשבת הבאה
בשוה, דל הסר, כמו דל רגלים (ראש השנה ז,
ב), וכדגרסינן בריש מסכת (סוכה ב, א): דל
עשתרות קרנים איכא צל סוכה, דל דפנות
ליכא צל סוכה, דל מעשר בהמה (ראש השנה
ז, ב).בוצינא טבא מקרא - משל הדיוט הוא, האומר
לחבירו: דלעת קטנה אני נותן לך במחובר, אם
תרצה לתולשה עכשיו, תלוש, ואם תרצה
להניחה עד שתיגדל ותיעשה קרא, הניחה
ותגדל - טוב לו ליטלה מיד, שמא לאחר זמן
יתחרט בו זה, או שמא לא יצטרך זה לזה, הכי
נמי גבי משמרות: מי שראוי ליטול עכשיו, לא
ימתין לשבת הבאה.

ב.223.נ"ו, ב

אמר רב יהודה:
ובמוספין חולקין.

מיתבי:

'משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין,
משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין'.
ואילו 'מוספין חולקין' - לא קתני.

האי תנא, בחלוקה לא קא מיירי.

אמר רבא:

והא תנא דבי שמואל, דמיירי בחלוקה,
ובמוספין חולקין' לא קתני.

דתנא דבי שמואל:

'משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין,
משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין'.
ארבעה כהנים היו נכנסין שם,
שנים ממשמר זו ושנים ממשמר זו,
וחולקין לחם הפנים'.

ואילו 'במוספין חולקין' לא קתני.

תיובתא דרב יהודה - תיובתא!

ובמוספין חולקין - כי היכי דפלגי בלחם
הפנים משמר הנכנס והיוצא - פלגי נמי
בעורות המוספין של כל שבת.
ובזיכין - מסלקין ומסדרין לחם הפנים,
ומקטירין שני בזיכי לבונה שסילקו מעל
השלחן, והן מתירין את הלחם באכילה,
כדכתיב והיה ללחם לאזכרה.
האי תנא לא איירי בחלוקה כלל - ואם
תאמר: מאחר שהמשמר היוצא עושה
המוספין, היאך יחלקו בהם משמר
הנכנס, אינהו נמי מהפכי בהו בצינורא
על המזבח כל היום לאחר שיצא משמר
היוצא, ומתניתין דאיירי בחלוקה, ולא
תנא לחלוקה דמוספין, היינו טעמא דלא
אותביה, דאיכא למימר: תנא דמתניתין
איירי דאיירי בלחם הפנים דרגלים הוא,
איירי בלחם דשאר ימות השנה, ואגב
גורא בעלמא נסב חלוקה בשארי
שבתות.

ב.224 נ"ו, ב

'הנכנסין חולקין בצפון'.

תנו רבנן :

'הנכנסין חולקין בצפון, פדי שיראו שהן נכנסין;
והיוצאין חולקין בדרום, פדי שיראו שהן יוצאין.
בילגה – לעולם חולקת בדרום.

תנו רבנן :

'מעשה במרים בת בילגה,
שהמירה דתה, והלכה ונשאת לטרדיוט אחד ממלכי יוונים.
כשנכנסו יוונים להיכל, היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח,
ואמרה: 'לוקוס, לוקוס,

עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל, ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק?
וכששמעו חכמים בדבר, קבעו את טבעתה, וסתמו את חלונה.

ויש אומרים: משמרתו שוהה לבא,

ונכנס ישבב אחיו עמו ושימש תחתיו.

אף על פי ששכיני הרשעים לא נשתכרו,

שכיני בילגה נשתכרו;

שבילגה לעולם חולקת בדרום, וישבב אחיו בצפון'.

בשלמא למאן דאמר: 'משמרתו שוהה לבא' –

היינו דקנסינו לכולה משמר;

אלא למאן דאמר: 'מרים בת בילגה שהמירה דתה' –

משום ברתיה קנסינו ליה לדידיה!?

אמר אבוי:

אין;

פדאמרי אינשי:

שותא דינוקא בשוקא – או דאבוה או דאימיה.

ומשום אבוה ואימיה, קנסינו לכולה משמרה!?

אמר אבוי:

אוי לרשע – אוי לשכיניו.

טוב לצדיק – טוב לשכיניו.

[שנאמר: "אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו" (ישעיהו ג, י)].

נכנסין – לעזרה.

כדי שיראו נכנסין – טעמא דמתניתין
קא מפרש, וגמרא היא.

מרים בת בילגה – ממשמר בילגה
היתה, וכן שמה.

כשנכנסו יוונים להיכל – בימי מתתיהו
בן יוחנן.

לוקוס – הוא זאב בלשון יווני.

וכששמעו חכמים בדבר – לאחר
שגברה יד בית חשמונאי.

סתמו חלונה – של משמרה, ולקמן
פריך: ומשום דידה קנסינו לכולה
משמרה?

משמרתו של בילגה שוהה לבא –
כשהגיע שבת שלה, לא היו באים,
ומוכחא מילתא, שאין העבודה חביבה
עליה.

ונכנס ישבב אחיו – סדר משמרות:
בילגה אחר ישבב – וכשישבב יוצא
בילגה נכנס, וכשהיא משמרת בילגה
לבא, עיכבן ישבב במשמרתו, ולא יצא,
לפיכך קנסוה.

ואף על פי שכל שכיני הרשעים לא
נשתכרו – דאוי לרשע, אוי לשכיניו.

שכיני בילגה נשתכרו – היינו ישבב.

שבילגה לעולם חולקת בדרום –
ואפילו בכניסתו, וישבב לעולם בצפון
אף ביציאתו, שהרי בילגה נכנס אחריו
– ושבח הוא להם לחולקי צפון.

משום ברתיה קנסינו ליה לדידיה –
כלומר, אפילו לאבוה – מי הוה לן
למיקנסייה?

שותא דינוקא בשוקא דאבוה או
דאימיה – משל הדיוט הוא: מה
שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו
שמע, אף (זה) + מסורת הש"ס: [ז] +
אם לא שמעה מאביה שהיה מבוה את
העבודה, לא אמרה כן, שותא – דיבור,
כמו: לא תיפוק לכו שותא (בבא בתרא
לט, א), ובקדושין (ע, א): שותא דמר
לא ידענא.

אוי לרשע ואוי לשכיניו – בתורת כהנים
תניא: וחלצו את האבנים – נגע באבן
שבמקצוע – שניהן חולצין, ואף על פי
שהנגע לא נראה אלא בביתו של זה,
מחמת שהיתה עינו צרה בכליו, חבירו
לקה בשבילו, מכאן אמרו: אוי לרשע
אוי לשכיניו, וממילא, טוב לצדיק טוב
לשכיניו – דמדה טובה מרובה.

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת
סוכה.

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה